

Reservoarpennor

Design, teknik och historia

Magnus Lundberg

Reviderad upplaga 2023

..

Innehåll

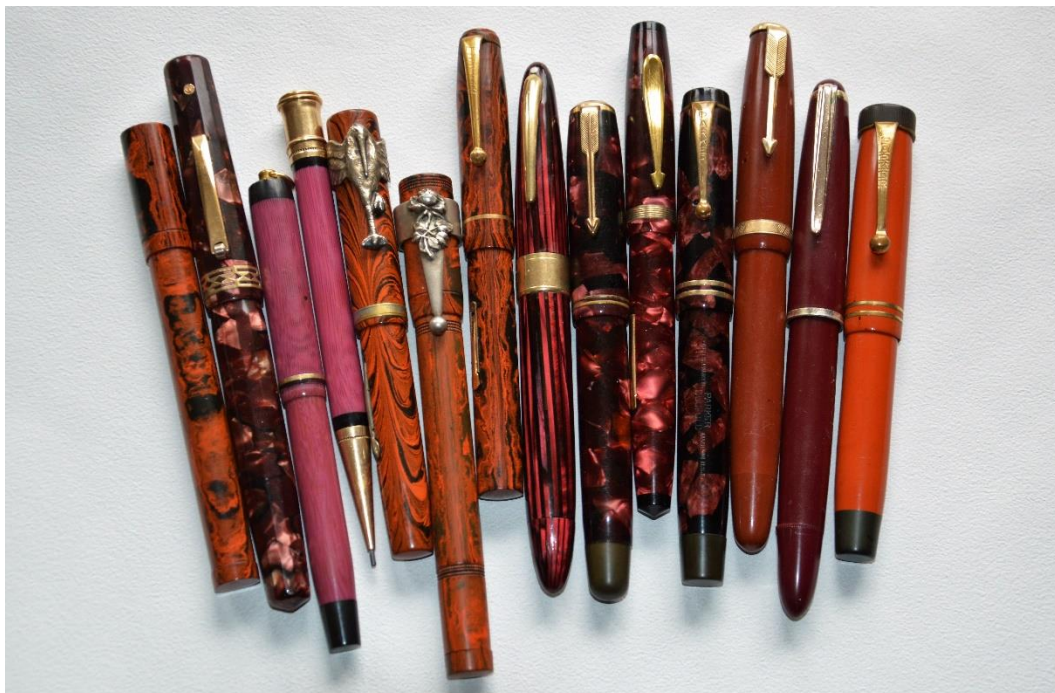
I. Introduktion	3
II. Nordamerikanska pennor	47
III. Europeiska och japanska pennor	174
IV. Svenska pennor	231
V. Pennannonser i svensk press	255
VI. Pennaspergiler	332
VII. Litteraturtips och pennlänkar	348

I. Introduktion

Reservoarpennan, som under flera decennier hade en mycket undanskymd plats i skrivbordslådorna och pappershandlarna, verkar ha fått ett slags renässans på senare år. De flesta använder naturligtvis fortfarande kulspets- och blyertspennor eller andra typer av bläckpennor om man överhuvudtaget skriver för hand i någon större utsträckning. Men reservoarpennorna dyker ändå upp i allt större utsträckning.

Inte minst yngre människor upptäcker att man kan få väldigt bra pennor för ett billigt pris och att det därigenom öppnar sig ett universum av stift och bläckkulörer. Om man nu vid sidan av datorer faktiskt använder sig av pennor och utvecklar sin handstil eller tecknar, är det kanske frestande att ta steget fullt ut till något som ger goda estetiska uttrycksmöjligheter.

Under sextioalet fick reservoarpennorna en alltmer tillbakadragen position. Merparten av de många bolag som tillverkat dem lades ned, även flera av de riktigt stora aktörerna. Samtidigt har reservoarpennan aldrig varit helt bortglömd och oanvänd. I vissa länder har den hela tiden varit en del av skolans undervisning i väl skrivning. Eleganta modeller har, liksom klockor, varit statussymboler och det har alltid funnits dem som föredragit reservoarpennor framför andra typer av skrivverktyg. Att använda reservoarpennor behöver absolut inte vara ett tecken på bakåtsträvande eller snobberi. Det kan helt enkelt bero på att man uppskattar dem för att de gör skrivandet mer njutbart och ger större utrymme för kreativitet.

Reservoarpennan fanns naturligtvis kvar även efter 1960, men i till exempel Sverige gick de flesta snart över till kulspetspennor (ursprungligen kallade biros), som när de först dök upp kort tid efter andra världskriget var kostsamma produkter med, en i början, tveksam kvalitet. Sedan blev de både betydligt bättre och väldigt mycket billigare.

De kommande decennierna blev därför svåra för tillverkarna av reservoarpennor även om 1980-talet innebar en viss uppgång, då till exempel bolag som Montblanc och Pelikan började tillverka nya varianter av sina klassiska modeller, och äldre bolag som Sheaffer, Parker och Waterman fanns fortfarande kvar, om än i nedbantade versioner.

En del pennsamlare är framförallt inriktade på ett visst pennmärke eller vissa modeller och strävar efter att få en komplett uppsättning. Min egen samling är inte riktigt av detta slag. Jag försöker samla en mängd olika märken och modeller som tillsammans avspeglar reservoarpennans utveckling under det senaste dryga seklet, och jag vill att många varianter och färger ska få vara med.

Däremot ser jag, liksom många andra samlare, perioden från omkring år 1900 till mitten av 1940-talet som något av en guldålder. Då var marknaden mycket omfattande och de stora aktörerna testade ständigt nya designers och tekniker för att attrahera publiken och hålla sig kvar i toppen. Det hände helt enkelt väldigt mycket på kort tid.

I Sverige är det ovanligt att samla på äldre pennor och det finns i princip inga omfattande texter om reservoarpennor på svenska, vare sig i tryckt eller digital form. Genom att framförallt utgå från mitt eget samlande och läsning av speciallitteratur vill jag därför ge ett ganska omfattande bidrag om teknik, design, historia och användning. Även om jag också i någon mån inkluderar senare perioder, och skriver om reservoarpennor i allmänhet, ligger fokus i denna översikt på tiden fram till slutet av 1950-talet.

Här i **del I** ger jag en allmän introduktion till reservoarpennan för att därefter presentera ett antal pennmärken och modeller från Nordamerika (**del II**) respektive Europa och Japan (**del III**). **Del IV** behandlar svenska pennor och **del V** innehåller en samling pennannonser, publicerade i svensk dagspress från 1900-talets första år fram till och med 1960. **Del VI** tar upp ett mycket speciellt ämne: pennaspergiler. Det handlar om vigvattenspridare i pennform som tillverkades av flera bolag mellan 1920- och 1960-talet. Den avslutande delen (**VII**) innehåller tips på speciallitteratur och pennrelaterade länkar.

Det ska också sägas att många andra länder i världen har eller har haft tillverkning av reservoarpennor om än i mycket olika omfattning. För en inkomplett men omfattande inventering se "[Internationella pennmärken](#)".

Jag har efter bästa förmåga och i största möjliga mån försökt hitta korrekta svenska pennrelaterade termer, men jag inkluderar också många begrepp på engelska, inte minst för att den som är intresserad av att läsa mer ska kunna hitta uppgifter i internationell speciallitteratur. Litteraturtips och länkar till hemsidor finns både i den löpande texten, och, som sagt, i del VII.

Reservoarpennans idé och utveckling

En grundläggande drivkraft i utvecklandet av reservoarpennan (*fountain pen*) var att på något sätt leda in bläck i ett hålrum (*reservoir*) inuti en kolv (*barrel*), undvika läckage och få bläcket att strömma ut i ett jämnt flöde genom en bläckledare (*feed*) när pennans stift (*nib*) vidrörde pappret, så att man kunde skriva utan att det blev plumpar eller stopp.

Det var en långdragen process som ledde fram till detta mål. Åtminstone sedan 1600-talet fanns föremål som benämndes *fountain pens*, men de var knappast välfungerande. Det var under 1800-talet, framför under dess sista fjärdedel som uppfinnare och företag utvecklade modeller som fungerade allt bättre.

Reservoarpennan innebar att man inte längre behövde doppa en stiftpenna (*dip pen*) i ett bläckhorn hela tiden och att det blev betydligt enklare att ta med sig pennan. Bläckhornet fanns, så att säga, inne i pennan. Men *dip pens*—såväl väldigt eleganta modeller med guldstift med skaft i ädla metaller eller elfenben som enkla versioner med stålstift och skaft i enkla metaller eller trä—levde kvar vid sidan av reservoarpennor, länge tillverkade i hårdgummi. Och den som är intresserad av kalligrafi använder sig ofta av sådana skrivverktyg än idag.

Mabie Todd Dip Pen med skaft av ebenholts, patenterad 1877

Ett modernt kalligrafiset från tyska Brause.

Ett av de viktigare stegen mot utvecklandet av reservoarpennan var uppfinningen av guldstift med två skänklar vars spets doppades i en hård metall, så att det fick såväl stabilitet som flexibilitet. Guld var i sig en alltför mjuk metall. Den var flexibel men inte tillräckligt stabil. Det gjordes många försök att lösa problemet. Till exempel använde penntillverkare spetsar av ädelstenar som diamanter och rubiner. Men en bättre och billigare lösning var guldstift doppade i mycket hårda metaller som iridium och rhodium. Sådana stift utvecklades såväl i Europa som i Förenta staterna under 1830- och 1840-talet. Det är svårt att säga exakt vem som var allra först med idén, men den var en förutsättning för att senare kunna tillverka hållbara guldstift och i förlängningen reservoarpennor.

Det är heller inte möjligt att peka på en enskild uppfinnare av hårdgummit. Flera personer på båda sidor Atlanten utvecklade liknande produkter vid ungefär samma tid. Men amerikanen Nelson Goodyears patent på vulkanisering av gummi från 1851 var ett avgörande steg, även om det fanns flera liknande patent från och med slutet av 1830-talet, såväl i Europa som i Förenta staterna. Det vulkaniserade hårdgummit var ett material som med fördel kunde användas till hållbara kolvar för reservoarpennor.

Redan kring 1860 fanns pennor av hårdgummi som till det yttre såg ut som senare decenniernas reservoarpennor, men de hade inte något hålrum för bläck och var alltså ett slags *dip pens*. Dessa pennor var försedda med ett utfällbart guldstift som kunde doppas i bläck. Dessutom hade de ibland en skruvbar hållare för blyertsstift. Sådana pennor brukar kallas *combination dip pens and pencils*.

“Combination dip pen and pencil”, E.S. Johnson & Co. i New York, märkt med Goodyears patent 1851. Pennan tillverkades omkring 1860.

Ett annan typ av penna som blev mycket populär under 1870- och 1880-talet var så kallade [stylographic pens](#) eller *stylos*. Stiftet på stylografen var en mycket tunn metalltub och reservoaren var tillverkad i gummi eller metall. Bläckflödet reglerades genom en metalltråd inuti pennan. De kan onekligen betraktas som ett slags reservoarpennor i och med att de kunde fyllas med bläck men de hade alltså inte något stort, flexibelt stift. 1875 fick kanadensaren Duncan Mackinnon patent på en *ink-pencil*. A.T. Cross i Förenta staterna introducerade några år senare en penna som de kallade just *stylograph*, vilken byggde på Mackinnons uppfinning. Flera av de tidiga bolagen i reservoarpennsbranschen tillverkade också stylografiska pennor, i synnerhet Mabie Todd och Caw's.

CAW'S STYLOGRAPHIC PENS

F. C. BROWN'S PATENT, SEPTEMBER 26, 1882

Sliding Yoke

No. 201. Plain, \$1.50

No. 203. Plain, \$2.00

No. 204. Mounted, \$3.00

No. 233. Plain, \$2.50

Caw's Stylographic Pens are made of the following materials: Cases of the finest quality vulcanized rubber, mounting of 18-karat rolled gold plate, points of iridium alloy (next to the diamond in hardness), set in a tube of solid gold, yokes of sterling silver, and springs of gold. There is nothing to corrode, and each pen will last from three to five years in constant use with ordinary care. Every Genuine Pen is Stamped with our Registered Trade-Mark, as shown in Cuts.

En MacKinnon Stylographic Pen, ca. 1879.

Under större delen av 1800-talet refererade svenskans “penna”, och engelskans *pen*, oftast bara till själva stiftet, även om det inte var helt konsekvent på engelska. Det vanliga var dock att säga att en *pen* (i betydelsen stift) satt på en *penholder* eller till och med en *fountain pen holder*. Men från och med slutet av seklet började ordet *pen* att få den nutida betydelsen, det vill säga hela skrivinstrumentet. I början av 1900-talet började *pen* användas för att referera till helheten medan ordet *nib* betecknade stiftet även om begreppet *gold pen* fortfarande var ett vanligt alternativ.

Från och med 1890-talet användes ordet “reservoarpenna”, också stavat “reservoirpenna”, i svenskan. Det allra tidigaste omnämnandet som jag har funnit i sökbar svensk tidningstext är från 1891. Ordet var ju ingen självklar översättning av *fountain pen* men ihålligheten inuti pennskaftet kallades *reservoir* även på engelska och ordet *reservoir pen (holder)* förekommer i vissa tidiga amerikanska patent.

Olika europeiska språk använder för övrigt väldigt skilda termer för att tala om reservoarpenna, även om de flesta har med fjädrar att göra; ett minne från gåspennans dagar. Reservoarpenna heter *Füllfederhalter* på tyska, *stylo-plume* men också bland annat *porte-plume à réservoir* på franska, *pluma estilográfica* på spanska, *penna stilografica* på italienska och *fyldepenne* på danska.

Även om det fanns många liknande modeller som successivt utvecklades under 1800-talet brukar man säga att den första moderna reservoarpenna patenterades av nordamerikanen Lewis E. Waterman 1883/1884. Detta är dock vinnarnas, i synnerhet Watermans, historia: att deras reservoarpenna var den första “praktiska” eller “användbara”.

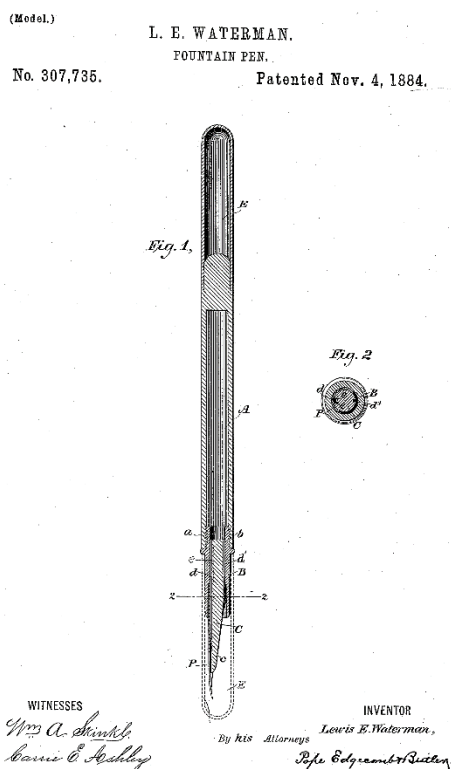
Men man skulle till exempel likaväl kunna hävda att redan John Scheffers patent på en reservoarpenna från 1819 gav upphov till den första praktiska och användbara modellen. Hans “Penographic” blev åtminstone den första relativa försäljningsframgången på området och ansågs både praktisk och användbar på sin tid. Men den hade inte de delar som vid 1800-talets slut konstituerade en reservoarpenna: kolv i hårdgummi, guldstift med spets av hård metall samt en välfungerande bläckledare.

Mellan Scheffer 1819 och Waterman 1883 fanns mängder av försök att konstruera en välfungerande reservoarpenna. Bara i Förenta staterna godkändes över 200 pennrelaterade patent mellan 1855 och 1885. Många av uppfinnarna verkar dock inte ha trott att reservoarpennor skulle kunna bli en storsäljare och investerade inte mycket pengar i praktisk produktutveckling eller marknadsföring. Oftast framställde uppfinnaren nog bara en prototyp eller enstaka exemplar. Dessutom var stopp, plumpar och läckage problem som uppfinnarna kämpade med, trots att pennorna blev bättre med tiden.

“Den moderna reservoarpennan” hade alltså inte *en* uppfinnare. Den var ett ackumulerat resultat av mängder av närmast parallella idéer, uppfinningar och patent. Påståendet att L.E. Waterman skulle vara den enda uppfinnaren är därför missvisande, även om hans pennor var bättre än många andras och med tiden onekligen blev populärare än tidigare modeller. Man ska alltså inte heller underskatta hans bidrag till framväxten av en välfungerande reservoarpenna. Samtidigt skulle nog inte så många som idag testat Watermans allra första modeller säga att de är speciellt användarvänliga eller oproblematiska. Pennor som tillverkades framåt slutet av 1890-talet är en annan sak. Då hade Waterman, Parker och andra bolag utvecklat pennor som fungerar bra för en nutida användare.

För mer information om reservoarpennornas tidigaste historia, se David Nishimuras artiklar [“Myths & Misconceptions”](#) samt [“Who invented the Fountain Pen?”](#) Se också George Kovalenkos detaljerade och innehållsrika [“Fountain Pen History”](#)

Lewis E. Watermans patentansökan 1883 och det godkända patentet från 1884 bestod av en kolv (*barrel*) i hårdgummi, som hade en hålighet—en reservoar—som kunde fyllas på med bläck med hjälp av en pipett, samt, och detta var det centrala, en [bläckledare](#) (*feed*) med tre kanaler (*fissures*) som var monterad under ett stift vid vars spets kanalerna mynnade ut. Bläckledaren och stiftet var i sin tur monterad på ett förstykke (*section*) som kunde skruvas av och på. Det var en enkel men välfungerande konstruktion. Dessutom var Waterman smart. I sin patentansökan specificerade han inte antalet kanaler. Andra tillverkare kunde alltså inte utveckla något som liknade hans konstruktion alltför mycket och till exempel använda två eller fyra kanaler.

Bläckledaren, som var tillverkad i hårdgummi, utgjorde kopplingen mellan spetsen och pennans kropp och gjorde att bläcket flödade ut när användaren skrev. I sin uppfinning utnyttjade Waterman, mer effektivt än tidigare, den så kallade [kapillärkraften](#), (*capillary action*) där luft kom in i reservoaren via ett "andningshål" (*vent-hole* eller *breathing-hole*) på stiftet och bläck kom ut. Detta kan benämnas ett kontrollerat läckage. Om pennan fungerade som den skulle blev det varken bli stopp eller bläckplumpar, men inte heller Watermans penna var problemfri i detta avseende.

Watermans penna var en *under-feed*. Bläckledaren satt under stiftet. Men framförallt under slutet av 1800-talet och det tidiga 1900-talet fanns också reservoarpennor med en ofta ganska tunn *over-feed*, som liksom namnet antyder, låg ovanför stiftet. En tredje variant, som också framförallt existerade runt sekelskiftet, var de så kallade *over- and under-feed* eller *double-feed*, som alltså hade bläckledare såväl under som över stiftet och såldes med argumentet att de skulle vara speciellt hållbara.

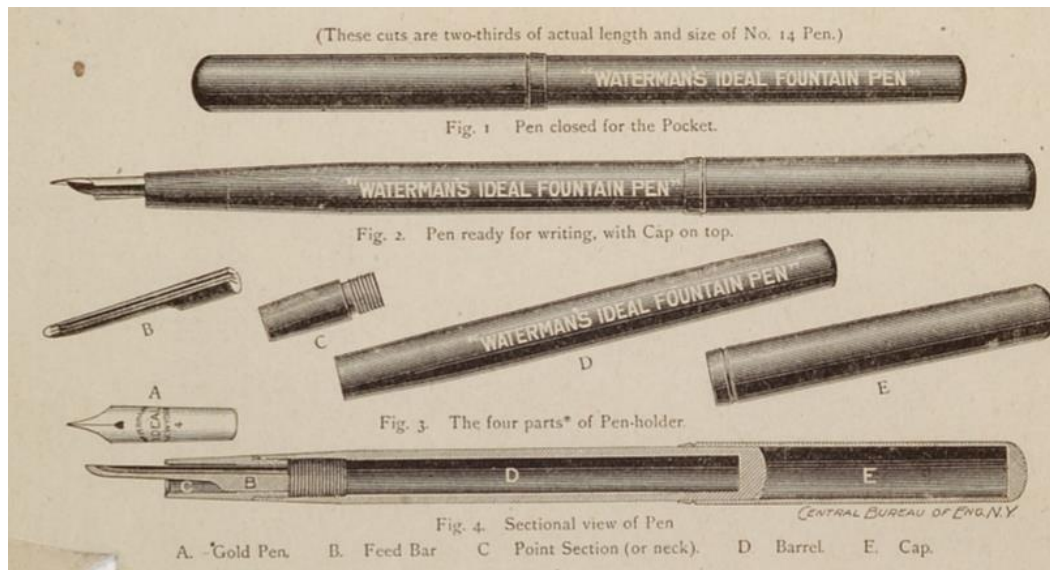

En Mabie Todd från tidigt 1910-tal, försedd med overfeed.

I slutet av 1800-talet hade ännu inte vokabulären blivit riktigt enhetlig. Watermans katalog från 1898 beskriver delarna i en reservoarpenna på följande detaljerade sätt med hänvisning till en bild.

Waterman's Ideal Fountain-Pen Holder consists of four (4) pieces of hard rubber, as shown in Fig 3. The handle contains the reservoir for the ink, and it is made of two pieces, the point section, C, and the barrel, D, which have a screw-joint where it can be opened and the reservoir filled without inking the fingers. The gold pen, A, is held in the point Section, C, by the third piece, the feed-bar, B, which also conveys the ink from the reservoir to the pen. The fourth piece is the cap, E, which covers the pen, to protect it from injury and keeps the

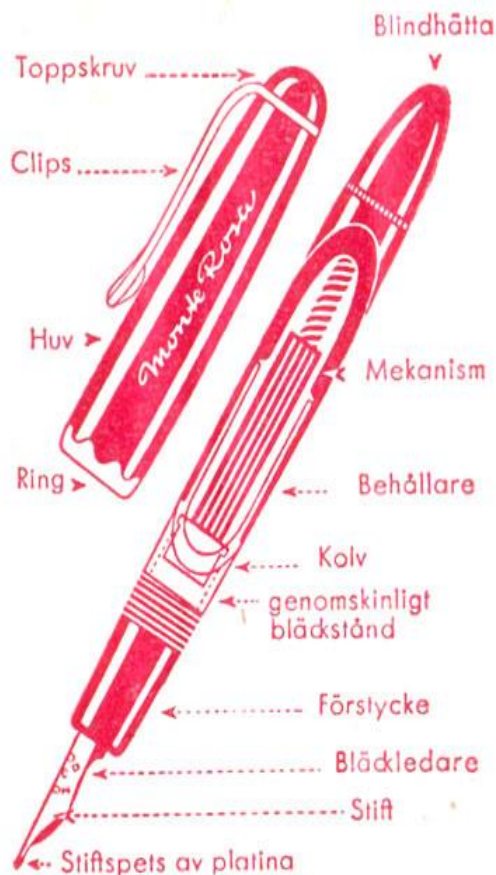
ink from when the pen is not in use. The cap can be put on top of the holder to make it longer while writing, or left off when a shorter holder is desired.

Även om Waterman ansåg det lämpligt att beskriva konstruktionen i sådan detalj hade reservoarpennan vid denna tid slagit igenom på bred front i Förenta staterna. Det dröjde längre på många håll i Europa. Allt större grupper såg dock fördelarna med reservoarpennor (och de stylografiska pennorna) och föredrog dem framför *dip pens*. Reservoarpennor var dock fortfarande ofta ganska dyra, även om priserna sjunkit betydligt. 1893 skrev *Scientific American*:

These articles have become so popular from their large use by all who have any writing to do in every department of business, and in all walks of life, as well as from the numberless unstinted endorsements of men prominent in the leading professions, that any detailed description would be superfluous. — — — — these pens have of late been made so simple, clean, and thoroughly effective that one can now, with the least care, depend upon always having and conveniently carrying upon the person in good working condition, without danger of soiling the clothes or fingers therewith, the ink carried in the holder, and readily replenished, being sufficient to do a large amount of work. In consequence, also, of this largely increased use, and of the improvements introduced in the manufacture, the prices of this class of pens have been greatly reduced.

Reservoarpennan bestod alltså av en kolv, ett stift och bläckledare, men hade också en huv. Huvu skyddar stiftet när pennan inte används och ska hindra läckage. Den skruvas i regel på och av kolven, men kan ibland dras upp och tryckas ned. Huvu är oftast försedd med ett clips (*clip* på engelska) för att till exempel kunna placeras i en rockficka eller åtminstone ligga stilla på bordet när den inte används. De första reservoarpennorna tillverkades dock inte med clips. Parker var det första bolaget som gav kunderna möjlighet att köpa pennor med förmonterade clips. Det var 1905.

Översikt av reservoarpennans delar med svensk vokabulär. Bilden visar en Montblanc Monte Rosa från 1950-talet, men det finns grundläggande likheter med många andra pennor. Bildkälla: www.reservoarpennor.se

Fram till åtminstone 1920-talet var det vanligt att köpa separata clips (*accommodation clips*) eller åtminstone införskaffa en hållare så att pennan inte rullade iväg när den låg på bordet. I synnerhet franska tillverkare saluförde mycket fantasifulla clips med till exempel djur- och växtmotiv, även om pennorna i sig ofta importerades från Förenta staterna eller Storbritannien.

En nordamerikansk Waterman 42 med franskt accomodation clip i form av en häger.

En typ av mindre pennor, framförallt avsedda för kvinnor, försågs ibland med en liten metallögla på toppen (*ring top*) istället för clips. De kunde fästas vid ett sidenband eller kedja runt halsen (*sautoir*) eller vid midjan (*chatelaine*). Ibland fästes också färgglada tofsar i öglan.

*Ett litet italienskt pennset från Fendograph med öglor och tofsar, cirka 1930.
Pennorna är bara 8 cm långa.*

Alla reservoarpennor är dock inte försedda med huv. Speciellt från 1920- till 1950-talet var det vanligt med skrivställ (*desk pens/desk sets*), där pennan sattes ned i en trumpetliknande hållare (*trumpet*) som var fäst vid en bas av till exempel sten, bakelit, plast, porslin eller glas, som kunde vara mycket elaborerad eller mycket enkel. I övrigt var pennorna konstruerade som vanligt, men stället för en kort blindhätta hade de en lång avsmalnande topp (*taper*), ett slags svans.

En Parker Duofold Mandarin Deskpen från 1930-talet med hållare i svart bakelit.

Material

Reservoarpennor har tillverkats i många olika material. I slutet av 1800-talet och fram till 1920-talet var i princip alla pennor tillverkade av någon typ av vulkaniserat gummi (*vulcanized rubber*), också kallat ebonit (*ebonite*) eller vulkanit (*vulcanite*). Vulkanisering innebär att man värmer upp rågummi–naturgummi–tillsammans med svavel. Genom processen omformas gummit från en klibbig och formbar massa till ett stabilare och mer hållfast material.

Från allra första början tillverkades pennor endast i svart hårdgummi (BHR=*Black Hard Rubber*). De kunde vara helt släta eller ha enkla eller mer elaborerade mönster. Exempel på detta var [*chasing*](#) (BCHR = *Black Chased Hard Rubber*) och [*cable twist*](#). De förra hade enkla ingraverade rut- eller linjemönster medan de senare hade ett upphöjt spiralmönster. Betydligt ovanligare var helt röda pennor i hårdgummi (RHR=*Red Hard Rubber*; RCHR=*Red Chased Hard Rubber*) som utvecklades i början av 1900-talet.

Tillverkarna experimenterade redan mot slutet av 1800-talet med blandningar av svart och rött gummi, som antingen bildade mer slumpmässiga (*Mottled*; *RMHR=Red Mottled Hard Rubber*) eller mer planerade vågformade mönster (*Ripple*; *RRHR=Red Ripple Hard Rubber*). En del av de senare efterliknade ådrat trä (*wood grain*). Waterman tillverkade på 1920-talet också pennor med blå, rosa och grönaktiga gummiblandningar (*blue*, *rose* respektive *olive ripple*).

Även om pennorna i sig var tillverkade i gummi kunde de vara utsmyckade med solitt silver eller guld, eller material som i någon grad innehöll guld, vanligen i form av ett tunt guldlager på mässing (*gold filled/rolled /gold plated*). Utsmyckningarna (*trim*) utgjordes ibland av en eller flera smala eller bredare ringar (*bands*), inte sällan med gravyr (*engraving*) eller mönster i relief (*repoussé* eller *embossing*).

Andra modeller var till större delen metalltäckta. Sådana överdrag, *overlays*, kunde antingen vara släta eller ha ingraverade mer eller mindre elaborerade mönster, eller vara genombrutna i olika former. De senare kallas ofta men egentligen felaktigt *filigree* (filigran); *cutwork* är den korrekta engelska termen. En del än mer eleganta pennor var också prydda med partier av pärlmor (*mother-of-pearl*) eller till och med ädelstenar.

Även om pennfabrikanterna själva framställde modeller med metallöverdrag eller lejde ut arbetet till specialbolag kunde också enskilda juvelerare göra det. Speciellt kända är de metallarbeten som italienska och franska juvelerare utförde på importerade pennor. De brukar benämnas *continental overlays*. De franska varianterna var ofta tämligen enkla, medan de italienska juvelerarna inte sällan gjorde avancerade arbeten som verkligen kan benämnas filigran: *Italian overlays*.

Exempel på olika typer av Watermanpennor i ebonit från 1910- till 1930-talet samt en Waterman 42 med en elaborerad "Italian Overlay"

Även om det är sällsynt fanns och fanns det också pennor som täcktes av emalj, ett tunt färgat glaslager, som kan vara transparent, halvtransparent eller ogenomskinligt. På engelska kallas olika emaljeringstekniker bland annat *enamel*, *cloisonné* och *guilloché*.

Det fanns också rena metallpennor. Det mest kända exemplet är Wahls 1920-talspennor, som graverades maskinellt (*engine turning*) och tillverkades i en mängd olika art decoinspirerade mönster. Wahlpennorna producerades oftast i mässing med guldplätering, men också i betydligt mer påkostade versioner i sterlingsilver och solitt guld.

Andra alternativ till gummi var bakelit och galalit (*galalith*, *erinoid*). Bakeliten var en blandning av fenol och formaldehyd som uppfanns av den belgiskfödde amerikanen Leo Hendrik Baekeland och introducerades på marknaden 1909. Galalit, som introducerades på 1890-talet var baserat på kasein, ett mjölkämne, som blandats med formaldehyd. Det användes inte minst för tillverkning av knappar. Bakeliten var dock skör och galaliten mycket känslig för väta och inget av materialen användes i större skala i penntillverkningen.

Galalit som hade fördelen att den kunde produceras i en mängd olika färger var vanligare i Europa än på andra sidan Atlanten. I Nordamerika framställdes bara enstaka modeller i galalit; den mest kända är Parker Ivorine som introducerades i slutet av 1910-talet. Dessutom kunde pennor som i övrigt var tillverkade i gummi ha delar i galalit. Ett exempel är det röda ”pumphandtaget” (*pump handle*) på vissa Dunnmodeller från 1920-talet. Ofta har dessa galalitdetaljer skadats av tidens tand.

I mitten av 1920-talet kom designrevolutionen. Då började de stora tillverkarna framställa pennor i celluloidplast, som bestod av cellulosanitrat (*nitrocellulose*) som mjukgjorts med kamfer och sedan härdats. Plasterna som användes av de olika pennföretagen var likartade, men hade olika försäljningsnamn. Parker kallade till exempel sitt material för Permanite och Sheaffer sitt för Radite.

Celluloid var verkligen inte ett nyuppfunnet material när det dök upp på pennmarknaden. Själva namnet uppfanns 1869, då John Wesley Hyatt blandade cellulosanitrat med kamfer och under hårt tryck fick fram ett hållfast, skinande och formbart material. Det innebar ett viktigt steg i plastutvecklingen som inletts flera decennier tidigare och fortsatte lång tid framöver. Antalet relaterade patent var enormt.

Från början ersatte cellulosanitrat föremål som vanligen tillverkades av elfenben och ben, men användes också till exempel för tandproteser och inte minst film. När celluloiden gjorde sitt intåg i pennvärlden var materialet snarast på utgång på många andra områden. Det marknadsledande företaget från 1920-talet och framåt var amerikanska DuPont, som levererade material till många av de stora pennföretagen.

Parker Vacumatics i celluloid, 1930- och 1940-talet

Celluloidens entré i pennvärlden innebar en designmässig revolution. Materialen gav helt andra möjligheter till formbarhet och färgsättning. Under 1930-talet utvecklades dessutom plastmaterial som hade transparenta partier. De gav ytterligare estetiska dimensioner och gjorde det dessutom möjligt för användaren att kontrollera hur mycket bläck som fanns kvar. Ett problem med celluloid baserat på cellulosanitrat var dock att det var lättantändligt.

The new *EVERSHARP* DORIC

KASHMIR PEARL

Pen—	84101DC (S.E.)	\$5.50
	84101DC	5.00
	84101DC	5.00
	84101DC	5.00
	84101DC	5.00
Pencil—	40101DC (S.E.)	5.00
	40101DC	5.00
	40101DC	5.00

JET BLACK

Pen—	84102DC (S.E.)	\$4.00
	84102DC	3.50
	84102DC	3.50
	84102DC	3.50
	84102DC	3.50
Pencil—	40102DC (S.E.)	3.50
	40102DC	3.00
	40102DC	3.00

CATHAY PEARL

Pen—	84103DC (S.E.)	\$4.00
	84103DC	3.50
	84103DC	3.50
	84103DC	3.50
	84103DC	3.50
Pencil—	40103DC (S.E.)	3.50
	40103DC	3.00
	40103DC	3.00

BURMA PEARL

Pen—	84104DC (S.E.)	\$4.00
	84104DC	3.50
	84104DC	3.50
	84104DC	3.50
	84104DC	3.50
Pencil—	40104DC (S.E.)	3.50
	40104DC	3.00
	40104DC	3.00

THE new Eversharp Doric comes in four different styles in the five oriental treasure colors—two clip models, a clip model and a ring model. The mountings on all Eversharp Doric pens and pencils are 14 Karat gold-filled. The Kashmir Pearl, Jet Black and Morocco have yellow gold mountings. Mountings on the Cathay and Burma Pearl models are white Platine gold. A brief description of the different models is given here:

Doric Pens and Pencils with Side Clip (DC Models)—Pens are twelve sided—the pencils are ten. Only the finest materials and workmanship are used to produce these superb writing instruments. Clips are set low on the caps. Colors are Cathay, Jet Black, Kashmir, Burma and Morocco. Both pen and pencil are unconditionally guaranteed for life (ill. in Kashmir Pearl).

Doric Pens and Pencils with Solider Clip (DSC Models)—Solider Clip models are slightly shorter than Side Clip models, with clips set at top of caps. Those who prefer to have their pens and pencils set low and unobtrusive in the pocket will select this model. The same colors, superior style and mountings throughout. Both Pen and Pencil are Unconditionally Guaranteed for Life. (Illustrated in Morocco Pearl on opposite page).

Doric Pens and Pencils with Clasp (DK Models)—An ideal pen and pencil for the ladies' purse. Slightly shorter than side clip models with new style clasp for engraving. In all five oriental treasure colors. Both Pen and Pencil are Unconditionally Guaranteed for Life. (Illustrated in Cathay Pearl).

Doric Pens and Pencils with Ring (DR Models)—Same size as Solider Clip models with ring at the top of pen and pencil. Plate for engraving on barrels. This model should appeal to many nurses, students, etc. In all five oriental treasure colors. Both Pen and Pencil are Unconditionally Guaranteed for Life. (Illustrated in Burma Pearl).

Doric Pens and Pencils with solid 14 Karat Gold Mountings—Pen, \$11.50 and \$13.00; Pencil to match, \$10.00.

PENS and PENCILS

Wahl-Eversharps Doric från 1930-talet och Parkers Striped Duofold från tidigt 1940-tal är goda exempel på hur cellulosaplaster kunde användas för att skapa vackra, halvtransparenta mönster.

Den som ska köpa en äldre penna har mycket att vinna på att granska materialets status. En del av de äldre gummimaterialen var mycket sköra och man bör titta efter sprickbildningar och flisor.

Pennor i hårdgummi kan också ha “oxiderat”; en från början svart penna kan ha blivit blekt och därigenom brunaktig. Egentligen är oxidering inte en korrekt term även om den nästan alltid används i detta sammanhang. Utan att gå in på de kemiska detaljerna är blekningen en effekt av att pennornas ytlager har påverkats av en kombination av solljus och fukt.

Även om blekningen är irreversibel—den går i strikt mening inte att rätta till—gör handlare och samlare försök att göra just det. Det är dock ett omdiskuterat ämne. Ett vanligt sätt är att helt enkelt polera pennorna. Då tar man bort det yttersta, bleknade lagret och den underliggande svarta färgen framträder tydligare. Det fungerar bäst om pennan inte är alltför bleknad och det är en dålig metod om pennan till exempel är ciselerad. Då sliter man bort mönstret. Även inskriptioner på kolven påverkas.

Andra metoder innebär att man tillför pigment (*re-blackening*) eller använder speciella kemikalier (*deoxidizers*). Pigment kan fungera bra, men det är en relativt tillfällig lösning och man kan behöva göra om processen med jämna mellanrum. De speciella deoxideringsprodukterna gör att ytan blir glanslös eller något knottrig och då använder man ofta specialvax eller olja för att rätta till det. För detaljer och en granskning av metoderna, se David Nishimuras [“Reblackening of faded hard rubber.”](#)

Å andra sidan kan det vara en god idé att undersöka om pennan polerats alltför mycket, om till exempel metallpartiernas glans försvunnit av slitage (*brassing*) eller om andra skador uppkommit av alltför stor klåfingrighet. Andra saker som man kan granska är om en metallhuv har fått bucklor (*dents* eller *dings*, vanligt på Parker ’51’or) eller om det finns bitmärken eller andra tecken på slitage på

kolv och huv. Materialets status bör åtminstone påverka hur mycket man ska betala för pennan eller om man helt ska avstå från inköp.

När det gäller äldre pennor av celluloid bör man också titta efter sprickbildningar. Speciellt den nedre delen av huven (*lip* eller *cap lip*) är ett känsligt område. Särskilt utsatta är pennor i vissa färger; Parker Duofold i Mandarin Yellow är ett ökänt exempel och välbevarade exemplar betingar höga priser. Ibland är sprickbildningarna inte ett betydande problem; de kanske inte ens går igenom materialet. Man brukar tala om *hairline cracks* och de syns ofta inte med blotta ögat.

Ett annat vanligt problem med celluloidpennor från 1920- och 1930-talet är missfärgningar (*discoloration/ambering*). Plasten som användes var ett instabilt material, speciellt om det inte hade härdats tillräckligt länge. Kontakten med bläcksäcken och svavelutsöndringar från den har gjort att väldigt många kolvar har mörknat betydligt, medan huvarna oftare är mer eller mindre intakta, även om också de kan ha fått mörka partier. Detta drabbade bland annat många pennor i jade och lapis lazuli-kulörer men i ännu högre grade vissa ljusare modeller, som Parker Duofold i Black and Pearl eller Green and Pearl, där priset för en jämnt färgad penna är mångdubbelt högre.

Exempel på en jadefärgad Parker Duofold respektive en i Black and Pearl. Kolvarna har mörknat ordentligt medan huvarna har behållit mycket av sin ursprungliga klara kulör.

Ibland kan också cellulosaplsten kristalliseras, vilket innebär att pennan missfärgats och successivt bryts sönder i småbitar på grund av att kamfern förgasats. Denna process kallas ibland celluloidsjuka (*celluloid disease*). På engelska är det dock vanligast att tala om *cristallization* eller *crazing*. Om en penna drabbats av “sjukan” bör den sättas i karantän, det vill säga inte förvaras bland andra pennor, och för att “sjukdomen” inte ska uppstå är det bra att se till att celluloidpennorna inte förvaras utan ventilation.

Efter andra världskriget tillverkades allt fler pennor i mer hållbara termoplaster. Det var material som göts under upphettning. Allmänt gick dessa nya material under namnet *plastic resin* eller ibland *synthetic resin*, men det har alltså inget med kåda (*resin*) att göra.

Ett tidigt exempel var Parker '51' som från introduktionen 1941 göts i ett plastmaterial som kallades Lucite: akrylglas eller mer formellt polymetylmetakrylat. Pennor tillverkade av sådan plast är mycket hållbara, men kunde till skillnad från cellulosamaterialet bara vara enfärgade. En pennkropp kunde till exempel vara röd eller blå; den kunde inte innehålla flera kulörer eller de spännande mönster som celluloiden kunde frambringa.

Polystyren är ett annat termoplastmaterial som användes från och med 1940-talet. De pennor som tillverkades under de första åren, då det fanns betydande brister i sammansättningen av ämnet, har inte sällan krympt. Även om senare polystyrenfabrikat är bättre kan plasten på pennor som Parkers 21- och 61-modeller och Sheaffers PFM-modeller vara något ömtålig, och billigare pennor tillverkade av polystyrenplast är ofta i mycket dåligt skick idag.

Termoplaster har ibland stiliga namn som Montblancs *precious resin*, men det är likväl plast. Exakt vad det är i Montblancs fall förblir dock en hemlighet.

Montblanc Meisterstück 149

Ett speciellt täckmaterial som ibland används på reservoarpennor, såväl japanska som andra, är *urushi*: lackarbeten. Det handlar både om stora tillverkare som låter producera små kvantiteter specialtillverkade versioner av sina modeller och om enskilda hantverkare som bara tillverkar pennor med lackteknik. Traditionell japansk lack framställs av harts från lackträdet (*Rhus vernicifera*), och det finns både mycket sparsmakade och mycket elaborerade lackarbeten. En populär variant är *Raden* där pärlemor ger lyster åt dekoren. En annan är *Maki-e* där guld- eller silverpuder tillsätts. Själva kolvarna på dessa pennor är i regel tillverkade i ebonit, men även bambu och andra material förekommer.

Manu Propria, Shibui, Ko Negori, rött och svart lack på ebonit, tillverkad av den schweiziska pennmakaren Martin Pauli 2018.

Manu Propria, Kokkoro, lackarbete i grönt och brons på bambu, tillverkad av Martin Pauli, 2020.

Manu Propria, Nambam Kawarinu Miyabi Shibui. tillverkad av Martin Pauli, 2021.

Mekanismer

Mekanismer (*filling mechanisms* eller *filling systems*) är ett samlingsnamn för olika konstruktioner som används för att föra in bläcket i reservoaren. Den första tekniken, som egentligen inte kan kallas en mekanism, bestod i att användaren fyllde på reservoaren manuellt med hjälp av en pipett eller kanyl. Från 1880-talet till och med 1910-talet var detta den helt dominerande tekniken, men den levde kvar vid sidan av de nyuppfunna mekanismerna, framförallt fram till 1930-talet. Det finns dock nytillverkade pennor av detta slag.

De här tidiga pennorna var av två huvudtyper. På den ena typen skruvade man av förststycket och fyllde på bläck direkt i reservoaren. Dessa pennor brukar ofta kallas *drop-fillers*, *eyedropper-fillers* eller vanligast [*eyedroppers*](#); engelskans ord för pipett. Det är den ursprungliga reservoarpennan, men det är en benämning som samlare använder sig av idag; inget ursprungligt namn.

Eyedropper från Mabie Todd & Bard från omkring år 1900.

Den andra typen var [safeties eller safety pens](#), som började utvecklas på 1890-talet, men blev vanligare under 1910-talet. De hade ett infällbart stift (*retractible nib*). På dessa pennor kan man skruva ner stiftet i kolven, varpå det bildas ett hålrum där man kan fylla på bläck, enklast med en pipett. När man skruvar upp stiftet fylls tomrummet igen och bläcket rinner ut genom stiftet när det nuddar papper; alltså ett kontrollerat läckage. Sedan gäller det att komma ihåg att skruva in stiftet innan man sätter på huven, annars kan det skadas. När huven väl är på plats hindrar en packning läckage.

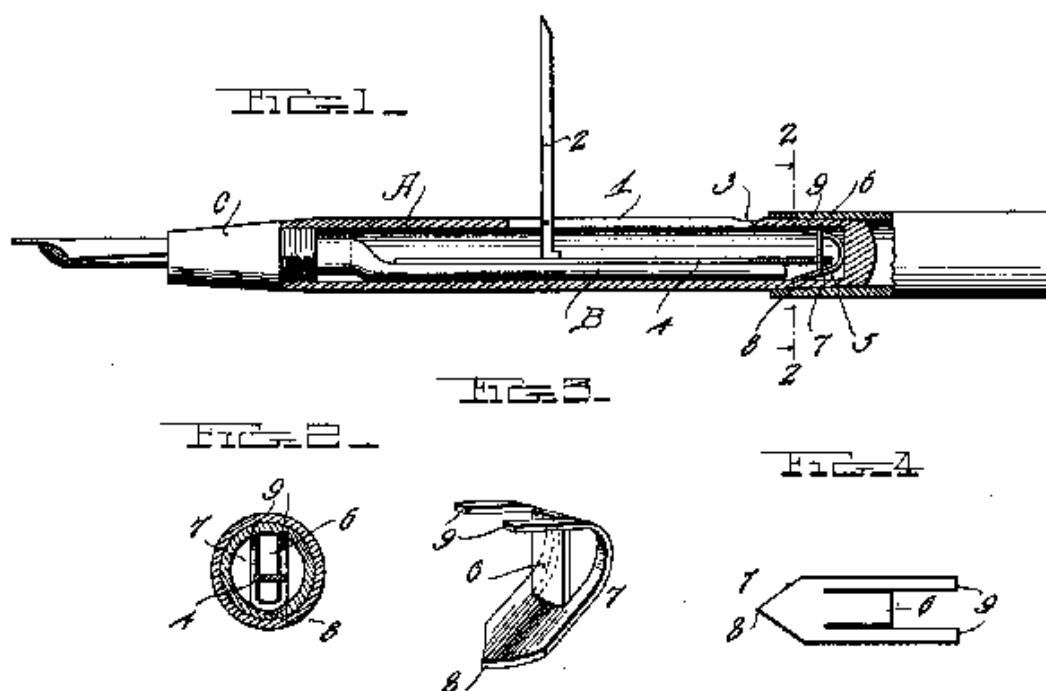
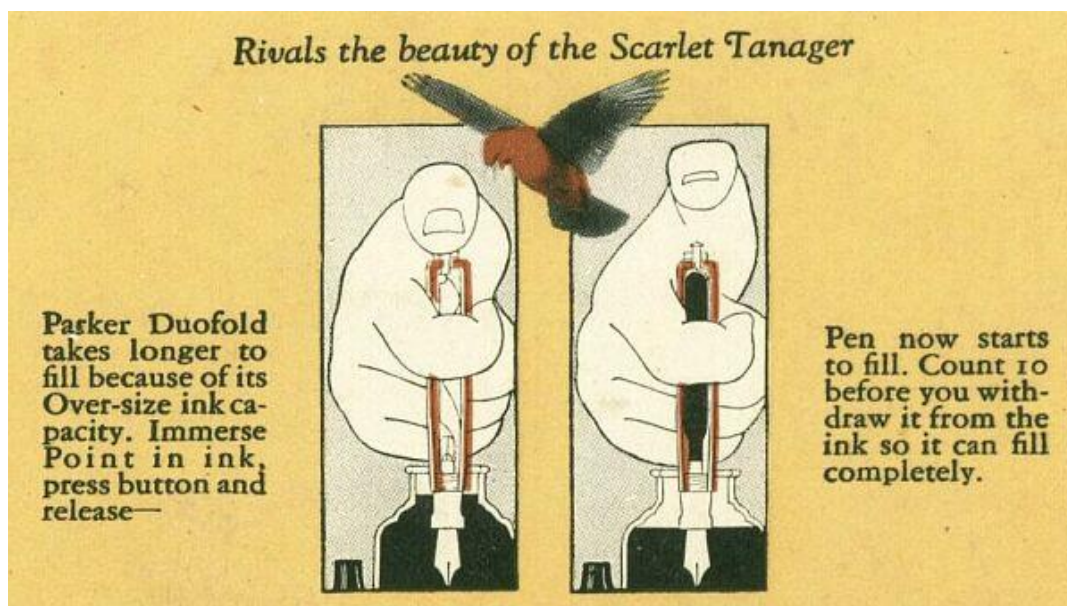

En samlare visar upp en Waterman 42 1/2 V Safety pen med uppskruvat respektive nedskruvat stift.

Under 1900-talets första år, och mer allmänt från och med 1920-talet, tillverkades pennor som inte behövde fyllas på manuellt, utifrån, utan hade olika interna mekanismer. De kallades först generellt för *self-fillers*. Sedan blev dessa tekniker så självklara att något speciellt namn inte längre behövdes. Den gemensamma nämnaren var att mekanismerna skapade undertryck, så att bläcket strömmade in.

I många modeller fanns det en gummisäck inne i kolven som fungerade som reservoar, och mekanismer tryckte på olika sätt ihop säcken och skapade på så sätt undertrycket. Vanliga varianter på temat var en hävarm ([lever-filler](#)) eller en tryckknapp ([button-filler](#)), men det fanns också Conklins halvmåneformade [crescent-filler](#) och andra mer eller mindre långlivade varianter under 1900-talets första årtionden, som *coin-filler*, *hatchet-filler*, *matchstick-filler*, *saddle-filler* och *sleeve-filler*. [Richard Binders översikt](#) över olika mekanismer som använts under det senaste dryga seklet är strålande. Och [Matthew Greenbergers](#) exceptionellt noggranna taxonomi omfattar drygt hundra olika varianter. Han kallar skämtsamt systemet *archaeostylophylogeny*.

Reklam för Parker Duofold button-filler (1920-talet) samt Sheaffers patent på en förbättrad lever-filler (1915).

Det är naturligtvis inte konstigt att mekanismen på femtio eller hundra år gamla pennor måste restaureras och servas. För den som ska köpa en äldre penna är det bland annat viktigt att ta reda på om mekanismen fungerar som den ska.

På äldre pennor är det nästan oundvikligt att gummisäcken (*ink-sac*) har torkat, förstenats (*ossified*) eller helt pulveriserats och att den därför måste [bytas ut](#). Om man köper pennor från en specialiserad handlare eller en kunnig pennentusiast är detta ofta ordnat och anges. Köper du pennor på annat sätt är

det nästan säkert att bläcksäcken *inte* bytts. Orden “restaurerad” eller “servad” används alltför generöst och en hel del säljare på allmänna auktionssajter vet knappast något om pennor.

Många pennisamlare är intresserade av och duktiga på reparationer. Andra (inkluderat mig själv) vågar sig inte på större reparationsarbeten utan överlåter det till fackkunskapen, som också har de specialverktyg och reservdelar som ofta krävs. I Sverige finns åtminstone några professionella reparatörer men det gäller, som sagt, att väga in eventuella reparationskostnader när du beslutar dig för att köpa en penna.

Vacuum-fillers, som till exempel den långlivade Parker Vacumatic, har ingen gummisäck, men väl en så kallad [diafragma](#) (*diaphragm*) av gummi som skapar undertryck genom att man trycker ner en metalltub eller en plastspak som gömmer sig under blindhättan. De kallas också, kanske mer korrekt, för *pump-fillers*. När pumpen släpps upp fylls bläck på, men man måste upprepa proceduren flera gånger för att pennan ska fyllas helt. Genom att i princip hela kolven fungerar som reservoar kunde dessa pennor rymma mer bläck än tidigare modeller.

På 1930-talet utvecklade Sheaffer en [plunger filler](#) där blindhättan delvis kan skruvas av. Den är fäst vid en spak som man drar upp bläck med. Spaken kan ibland vara tunn och därigenom känslig och packningarna kan också ha förstörts med tiden. Medan det är relativt enkelt att ersätta en bläcksäck på en *lever-filler* eller diafragman på en Vacumatic är det betydligt mer komplicerat att reparera en *plunger-filler*.

Två varianter av Vacumatic pump-fillers och en Sheaffer plunger-filler.

En långlivad mekanism är pistongen ([*piston-filler*](#)). Den fanns redan på vissa amerikanska 1800-talspennor, men har inte minst kommit att kopplas samman med det tyskproducerade pennor. Det tyska bolaget Pelikan använde den sedan starten 1929, och såväl Pelikan som många andra företag använder fortfarande varianter på temat.

I pennor av denna typ finns det ingen gummisäck utan en tättslutande kolv används för att dra upp bläck direkt i reservoaren; under blindhättan finns ofta en knapp som kan vridas. Även om pistongen i regel är en hållbar mekanism måste samlare som ska köpa en penna se upp så att den inte har fastnat och användaren har dragit sönder den. I så fall kan reparationsarbetet bli komplicerat.

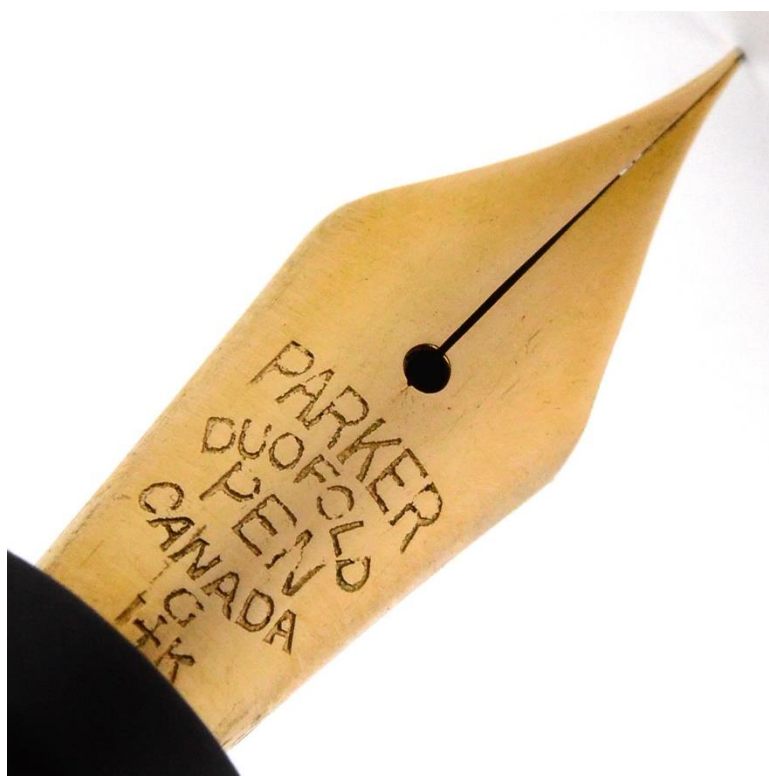

Även om andra mekanismer alltså har levt vidare är det vanligaste att den som använder moderna reservoarpennor kan välja mellan bläckpatroner (*cartridges*) eller en *converter*, som i regel är ett slags löstagbar pistongmekanism. Den kan monteras inuti pennan och användaren kan därigenom fylla på pennan med

bläck från flaska. Bläckpatroner är dock ingen ny uppfinning. Pennor avsedda för bläckpatroner (i glas) tillverkades till exempel av Waterman från 1930-talet och av det nordamerikanska bolaget Eagle redan i slutet av 1800-talet.

Stift

Stiftets egenskaper är av avgörande betydelse för skrivandet och skrivupplevelsen. Spetsens bredd (*nib grade*) anges oftast med bokstäverna F, M, B, som står för *fine*, *medium* och *broad*. Dessutom finns ofta EF/XF och BB (*extra fine* respektive *double broad*) och ibland mer kursiva stift: *italic*, *oblique* och *oblique reverse*. Det finns också bredare rakt slipade stift som brukar benämnas *stubs*. Ett annat specialstift är [*music nib*](#) som är speciellt lämpat för att skriva noter. Ett lite speciellt stift är *turned-up nib*, där spetsen är något uppåtkrökt. Under 1940-talet användes det frekvent av Sheaffer och ger en mycket mjuk skrivupplevelse.

Hur fint och brett ett stift verkligen är beror dessutom delvis på fabrikat. En japansk F är till exempel tunnare än en europeisk eller nordamerikansk. “Väta” (*wettability*) är också en faktor att ta med i beräkningen (engelskan har till och med specialtermer för “våta” respektive “mindre våta” stift: *hydrophilic* och *hydrophobic*). Hur “vått” ett stift skriver, hur stort bläckflödet blir, är dessutom en kombination av bläckledare och stiftets kvalitet och konstruktion. Att skriva med ett mediumstift kan alltså vara en väldigt varierande upplevelse beroende på pennmärke. För den som är van vid andra pennmärken kan till exempel ett mediumstift på en Pelikanpenna kännas väldigt “vått”.

Index to Gold Pens.

List of Nibs and Points used in Waterman Ideal Fountain Pens.

No. 2			No. 3			No. 4			No. 5		No. 6	
Short	Med.	Long	Short	Med.	Long	Short	Med.	Long	Short	Med.	Short	Med.
a-Fine b-Med. c-Crs. d-Stub	e-Fine f-Med. g-Crs. h-Stub	i-Fine j-Med. k-Crs.	a-Fine b-Med. c-Crs. d-Stub	e-Fine f-Med. g-Crs. h-Stub	i-Fine j-Med. k-Crs.	a-Fine b-Med. c-Crs. d-Stub	e-Fine f-Med. g-Crs. h-Stub	i-Fine j-Med. k-Crs.	a-Fine b-Med. c-Crs. d-Stub	e-Fine f-Med. g-Crs.	d-Stub	e-Fine f-Med. g-Crs.

Abbreviations: Med., medium: Crs., coarse.
a, b, c, etc. These letters affixed to number denote nib and point of Gold pens.

In ordering,
Specify holder by numbers in price list;
Specify nib and point by letters, a, b, c, etc.;
Specify flexibility as, very soft, soft, medium, hard or very hard. When not specified we send pens of medium flexibility in small orders, and vary the assortment more and more as the number of pens increases.

Example 1.
"1 No. 12 a, hard" means
"1 No. 12 holder, having a short nibbed fine pen, of hard flexibility."

Example 2.
"6 No. 14—1 a, 2 g, 2 j, 1 d" means
1 with short nibbed fine pointed pen;
2 with medium nibbed coarse pointed pens;
2 with long nibbed medium pointed pens;
1 with short nibbed stub pointed pen."

Stiftsortimentet i Watermans katalog 1897

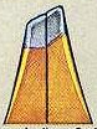
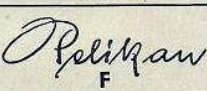
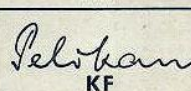
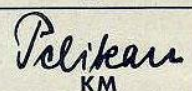
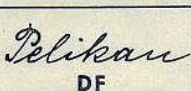
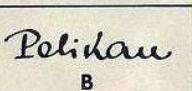
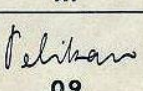
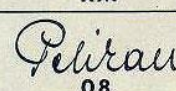
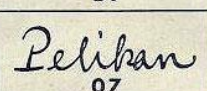
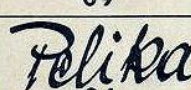
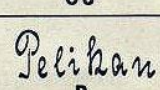
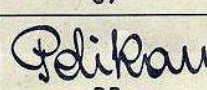
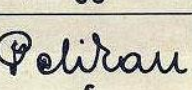
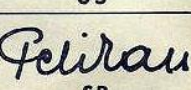
Ett urval av moderna Pelikanstift.

Problemet när du köper en ny penna är att du inte i regel inte kan testa den med bläck, men å andra sidan finns det många pennrecensioner på nätet där du åtminstone kan se resultatet av andras testande. När du köper äldre pennor inkluderar säljaren ibland bilder på skrivprov. Men resultatet beror ändå mycket på den egna skrivstilen och tekniken. Det är alltså inget enkelt område.

På äldre pennor är något slags guld- eller guldpläterat stift vanligast (oftast 14 karat, ibland 18 karat), men stift tillverkade i rostfritt stål är också vanligt, såväl förr som idag och vissa fabrikanter, inte minst italienska Visconti, säljer stift av den platinaliknande metallen palladium.

Stiftet består av två delar, skänklar (*tines*), med en springa (*slit*) emellan och ett andningshål (*vent hole* eller *breathing hole*), vilket gör att bläcket ska rinna fram från bläckledaren (*feed*) i jämn och lagom mängd. Skänklarna löper samman i en spets (*tip*) som är lödd med eller doppad i en mycket hård metall. Det kan vara gjort av iridium, ett platinaliknande material, men det vanliga är ämnen som osmium, volfram, palladium och rutenium, eller legeringar av flera av dessa hårda metaller.

Om man köper en äldre penna är det viktigt att noggrant granska stiftet, bland annat för att konstatera att spetsen är intakt och att det inte finns några sprickbildningar eller bucklor. Är man samlare kan det också vara av stor betydelse att det är ett originalstift och är det inte det är det åtminstone bra att känna till det.

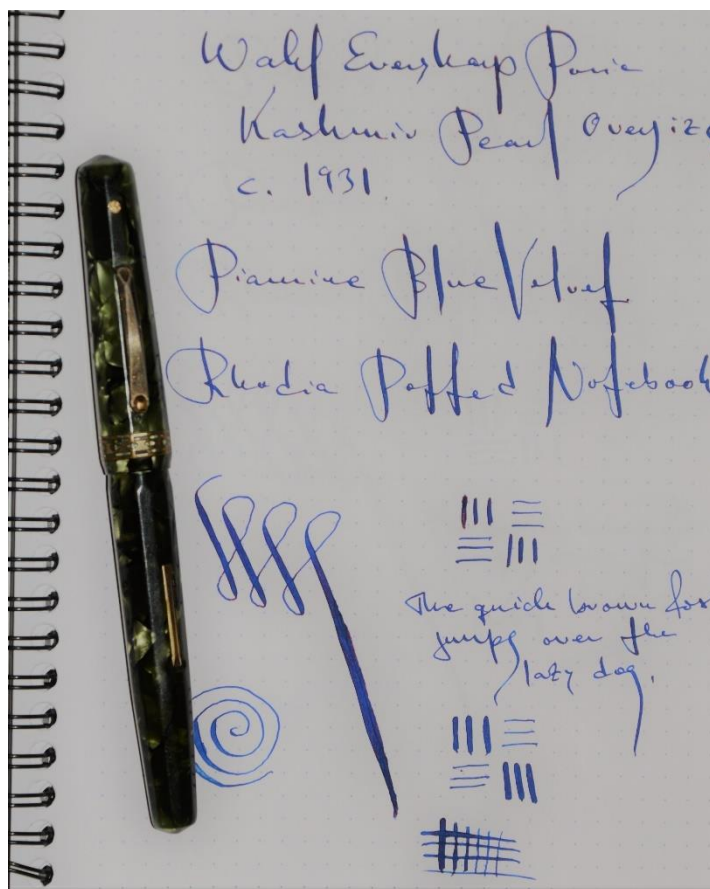
PELIKAN - Federn in allen Spitzen-Arten und -Breiten					
					
Runde Spitze EEF besonders fein EF sehr fein F fein M mittel MM breit	Kugelspitze KEF sehr fein KF fein KM mittel	Breite Spitze B mittel BB breit BBB sehr breit	Linksschräge Spitze 09 sehr fein 08 fein 07 mittel 06 breit 05 sehr breit 04 besonders breit	Rechtsschräge Spitze R mittel RB breit RBB sehr breit	Scheiben-Spitze S mittel SB breit SBB sehr breit
Außerdem: Harte (H-)Federn in allen Sorten: Bestellnummern HEF, HF, HM usw. Durchschreibe- (D-)Federn = harte Federn mit runder Spitze: DEF, DF und DM. Stenographie-Federn = sehr elastische EEF- und EF-Federn. In der Bestellung angeben „für Stenographie“.					
Schriftbilder					
					
					
					
					

Pelikans stiftsortiment i en katalog från 1950-talet.

En annan aspekt på stiftet är flexibilitet, vanligen kallat *flex*. Fram till 1940-talet var det någorlunda vanligt att stiftet var flexibelt (*flexible*), mjukt, eller åtminstone hade viss flexibilitet (*semiflexible*), men majoriteten hade mycket begränsad, om ens någon, flexibilitet (de var ju i regel avsedda för vanligt skrivande inte kalligrafi). Ett riktigt flexibelt stift brukar benämnas *wet noodle*; det känns nästan som en pensel.

Den som skriver med ett mycket flexibelt stift kan beroende på hur hårt han eller hon trycker med samma stift få allt från en hårstråstunn linje till en linje på kanske två millimeter eller till och med ännu mer. En del stift kan beskrivas som halvflexibla och rör sig i spannet från hårstråstunt till kanske en knapp millimeter. Men egentligen har resultatet mer att göra med skrivkonst än med stiftets konstitution.

Många samlare (och skrivare) är förtjusta i "flex", speciellt stora, mycket flexibla stift. Men att skriva med ett mycket flexibelt stift kräver viss träning och försiktighet för att inte fresta på materialet och i värsta fall förstöra stiftet. Man ska helt enkelt inte tänja stiftet till dess yttersta gräns. Moderna stift har mycket sällan någon större flexibilitet även om det har börjat produceras en del nya modeller, som dock sällan når upp till de gamla stiftens kvalitet. Ett allmänt tips för den som är ovan att skriva med reservoarpennor är att inte ta i lika mycket som du gör då du använder kulspetspennor. Det behövs inte och det är inte bra för stiftet.

Exempel på möjligheterna med ett flexibelt stift.

Från början av 1940-talet dök också väldigt tunna, små och delvis dolda stift ([hooded nibs](#)) upp. De blev snart mycket populära. Den första och utan tvekan mest framgångsrika modellen var Parker '51', som är den enskilda kvalitetspennmodellen som sålt mest genom tiderna. Många anser också att det är den bästa pennen som har tillverkats och produktionen upphörde inte förrän i början av 1970-talet. Men också andra företag framställde liknande stift under 1950- och 1960-talet och den tyska Lamy 2000 som kom 1966 ser fortfarande likadan ut.

För en bra översikt om stift, se [Richard Binders artikelserie "Nibs"](#)

Samlande och inköp

Jag tillhör gruppen pennsamlare som också använder många av mina pennor, även en hel del av de äldre modellerna, men andra samlare kan framförallt ser pennorna som konstföremål och intressanta (teknik)historiska objekt, och jag skulle tro att de flesta samlare drar sig för att använda sina eventuella dyrgripar till vardags.

Det finns åtminstone en ganska ofruktbar diskussion mellan “användare” (*users*) och “samlare” (*collectors*). Det enkla svaret är att det måste stå varje samlare fritt om och i vilken utsträckning hon eller han vill använda sina pennor eller “bara” beundra och fascineras av dem. Däremot kan jag tycka att det är märkligt att det faktiskt finns storsamlare som *aldrig* använder reservoarpennor.

Också jag har pennor som jag aldrig använder och sådana som jag inte fyller på utan bara doppar i bläck, och en del som jag inte ens gör det med. Även om jag använder många av mina pennor är det kanske ett drygt dussin som jag skulle vilja säga är mina vardagspennor, sådana som jag regelbundet har med mig i kavajfickan eller i väskan. Förutom moderna pennor rör det sig i regel om någon äldre Pelikan och någon Parker Vacumatic.

I avsnitten om material, mekanismer och stift har jag nämnt en del saker som den som planerar att köpa en äldre penna bör ha i åtanke för att inte betala ett överpris och för att kunna ta i beaktande eventuella reparationskostnader. Om du köper en billig penna på en nätauktion kanske det inte är hela världen, men är det en penna för flera tusen kronor är det en helt annan.

Det är naturligtvis enklast att granska pennan om man har den i handen. Det är betydligt svårare att avgöra utifrån dåliga bilder på en nätauktion och/eller på grund av en otillräcklig eller överdriven beskrivning där säljaren inte pekar på eventuella problem eller påstår att det är en “sällsynt” eller “unik” penna. Photoshop kan också användas så att färger ser klarare och finare ut och pennan fullkomligt lyser. Å andra sidan kan en penna se betydligt bättre i verkligheten eftersom det krävs bra belysning för att kunna fotografera en penna på ett rättvisande sätt.

Den som säljer en penna kanske är omedveten om problemen eftersom han eller hon inte kan mycket om pennor, men det kan också vara högst medvetet fusk, då säljaren tagit strategiska foton för att dölja problem eller påstår saker som inte är sanna. Om någon del på pennan döljs på varje bild bör man vara på sin vakt. De mer seriösa och kunniga säljarna är ofta noga med att peka ut bristerna i minsta detalj. En noggrann beskrivning av föremålet och detaljerade bilder ökar trovärdigheten.

Jag upprepar här kortfattat några av de problemområden som jag redan nämnt och lägger till ytterligare några aspekter. Kolla efter sprickor på kolv, huv och stift eller om sådana sprickor har “fixats till” med hjälp av lim. Ett olämpligt lim kan förstöra mycket. Undersök om gummit är “oxiderat” eller om den putsats för mycket. Pennan kan se ut som om den är i *mint condition*, men

inskriftioner kan ha slipats ned. Då är den inte i *mint condition* utan har antagligen färgats.

Försök få reda på om pennans mekanism fungerar som den ska och om eventuell bläcksäck har bytts nyligen. Om det är en penna som fylls med hjälp av en *lever*, se till att denna inte knäckts eller lagats på ett slarvigt sätt. Om pennan har någon form av pistongmekanism, hör efter om den fastnat inuti kolven eller om pennan läcker. I det senare fallet innebär det att packningen behöver bytas ut. I det förra fallet kan det vara en krångligare reparation. Be säljaren kolla om pennan kan fyllas med vatten och om den då läcker när man håller stiftet nedåt. Kontrollera vidare om metallprydnader som clips och band är slitna. Guldfärgade överdrag är oftast mycket tunna och kan ha slitits ned betydligt.

Andra saker man kan kontrollera men som kräver större kunskaper är om pennan är försedd med rätt stift eller om det har ersatts med ett annat. Det är en viktig aspekt eftersom en stor del av pennans värde kan sitta i stiftet. Försök också avgöra om pennan är en så kallad "Frankenpen", det vill säga att t.ex. huv och kolv kommer från olika pennor. I båda dessa fall lönar det sig att kolla runt på nätet och kolla på hur en viss pennmodell egentligen ska se ut. Säljaren kan även i detta fall vara medveten eller omedveten om att så är fallet.

Det finns tyvärr en del rena förfalskningar på marknaden. Dessa pennor utges alltså för att vara något annat än de är. Dyrare märken som Montblanc är mest utsatta. Förfalskningarna är ibland mycket dåligt gjorda, men ibland ser de åtminstone på ytan ut som originalet. Om man köper dem på en marknad där det till exempel också säljs billiga Rolexklockor och inte betalar mycket begår man en olaglig handling, men man blir åtminstone inte lurad. Men om man köper en sådan penna på nätet och betalar ett högt pris är naturligtvis saken en annan.

Också äldre pennor förfalskas, ofta genom att delar från olika pennor plockas samman så att de liknar en dyrgrip. Det kan till exempel handla om att en enkel utsmyckad penna från tidigt 1900-tal (eller en helt nyttillverkad kolv och huv) förses med ett förfalskat överdrag i "guld" eller "pärlemor" och/eller att stift från ett högkvalitativt märke sätts på en generisk penna.

Om man ska köpa en (mycket) dyr penna är det generellt bäst att köpa av välrenommerade specialhandlare eller åtminstone söka på säljarens namn för att undersöka om han/hon nämns i kritiska diskussioner på pennsidor. En del försäljare är högst medvetna om att de säljer förfalskningar, men det finns också dem som kan var helt omedvetna om det. Ett problem är att en säljare som säljer tveksamma eller förfalskade pennor ändå har 100 % positiv feedback på eBay, så även erfarna samlare kan ibland gå på nitar.

En sista varning handlar om försäljning av hela schatull med kanske 25 eller 50 pennor som ser exklusiva eller åtminstone pråliga ut, men som är princip värdelösa, såväl som skrivverktyg som samlarobjekt. Trots det kan en sådan låda säljas för åtskilliga tusen kronor. Varningstecknet är att de kallas "Iridium Point" eller "Iridium Point Germany". Men de har sannerligen inga spetsar av iridium och är heller inte tillverkade i Tyskland utan med all sannolikhet Kina. Är man bara medveten om vad man köper är det kanske inget problem, även

om det är ytterst dåligt investerade pengar. Du kan få flera mycket högklassiga pennor för samma pris.

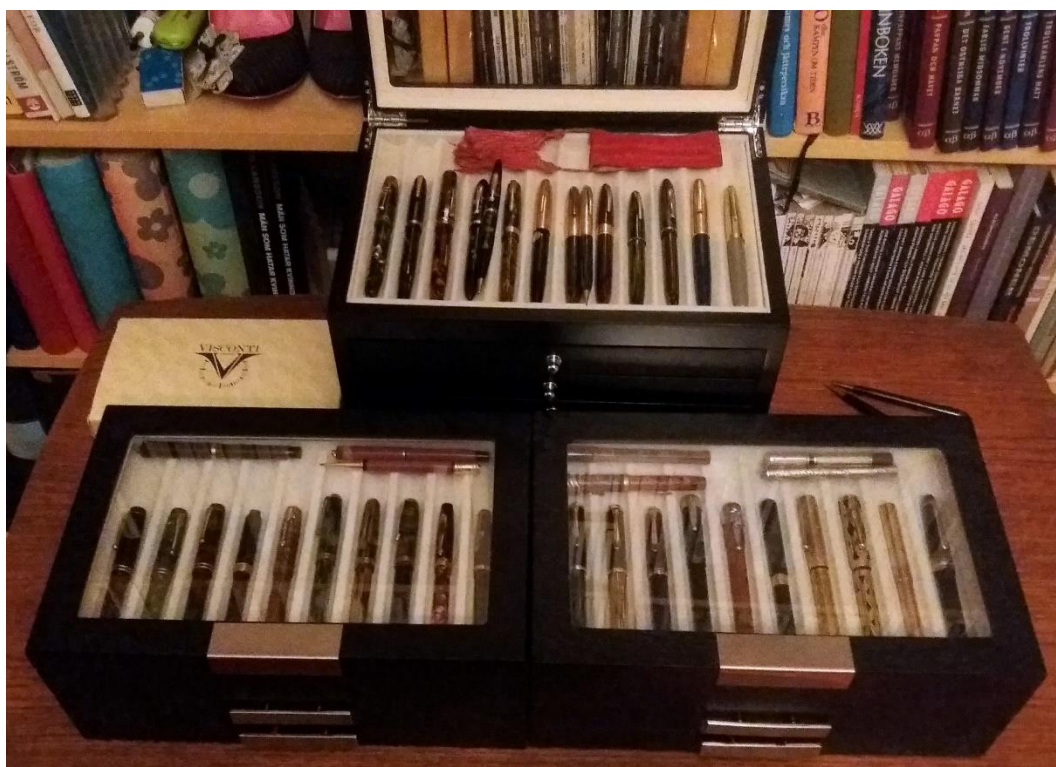
Förvaring

Hur man förvarar sina pennor beror naturligtvis på hur många det handlar om och vad det är för slags pennor. Jag förvarar stora delar av min samling i en hög hurts av plåt med speciella fack (*slotted display trays*) som får pennorna att ligga på plats. Där skyddas de olika från ljus och fukt samtidigt som det blir ett visst luftinsläpp. Ett mycket enkelt och billigt sätt att skydda ebonitpennor från fukt är att använda små avfuktningspåsar (silica gel).

Tillklippningsbara fack för pennförvaring (kan köpas från www.gopens.com)

Jag har också använt boxar (pennschatull) med utdragbara lådor och glaslock. Även om det är trevligt att kunna se en del av sina pennor, är inte boxar med glaslock den ultimata lösningen. Om man ändå vill ha det är det viktigt att boxarna inte står i direkt solljus. Då riskerar pennorna att påverkas av UV-strålning som kan göra att de tar skada även om glaset är behandlat. På sommaren kan det därför vara en god idé att täcka över dem eller ställa dem på ett mörkt ställe.

Olika typer av pennschatull med plats för 30 respektive 72 pennor

Ett tredje alternativ är speciella fodral ("pärmor") där pennorna hålls fast av resårband. Det finns såväl fodral som rymmer ett litet antal som sådana som rymmer ett femtiotal pennor.

När man har med sig reservoarpennor i fickan eller väskan är det en god idé att ha dem i ett fodral av något slag. Det finns såväl mycket enkla modeller som väldigt eleganta. Själv använder jag ett gammalt cigarrfodral eller ett fodral från femtiotalet. En allt populärare lösning, speciellt om man vill ha med sig en hel del pennor, är att använda ett hoprullningsbart pennfodral i tyg. Det viktiga är att pennorna ges lite skydd när de transporteras.

Bläck och papper

Bläck och papper är naturligtvis viktiga frågor för användarna av reservoarpennor. Först något om bläck. Jag använder knappast bläckpatroner annat än på resor. Då är det en bra idé, inte minst för att tryckförändringar under flygresor kan göra att pennor läcker och att det är krångligt att ta med sig bläckflaskor. Om man ändå inte använder patroner bör pennan vara helt tömd när man flyger (alternativt helt fylld) och förvaras med huven uppåt. Så undviker man bäst otrevliga bläckrelaterade överraskningar.

I övrigt är det alltså bläckflaskor som gäller för mig. De flesta på marknaden innehåller 30–50 ml och eftersom en ordinär penna rymmer någonstans kring 1 eller 1,5 ml räcker de länge. Bläck är dessutom mycket hållbart. Flera decennier gammalt bläck kan fungera väl så bra som helt nyttillverkat, men det är ingen allmän regel. Det finns moderna bläckfabrikat som har dålig eller åtminstone ojämn hållbarhet.

På marknaden finns ett stort antal bläckfabrikat. Nästan alla innehåller syntetiska färgämnen (*aniline dye*, tekniskt namn: fenylamin eller aminobensen), men det finns några bolag som fortfarande för några bläcksorter som innehåller järngalla (*iron gall ink/iron gallotannate ink*). Det senare är i regel tåligt, men det kräver också extra noggrann rengöring av pennan.

Många av de stora penntillverkarna har egna bläckserier, men det finns också företag som helt specialiserar sig på bläck. Det finns också ett mycket stort antal

kulörer att välja mellan och stor prisvariation. I vardagslag, för vanliga anteckningar använder jag helst blå, bruna och mörkgröna nyanser.

Det klassiska franska företaget J. Herbin, som tillverkat bläck sedan slutet av 1600-talet, liksom tyska Rohrer & Klinger är välbeprövade och högkvalitativa alternativ, men också japanska Sailor och Pilot, liksom tyska Pelikan och franska Waterman har utmärkt bläck.

Engelska Diamine är ett synnerligen prisvärt bläckalternativ, framförallt om man vill prova litet ovanligare kulörer; de har ett hundratal att välja mellan. Men bland Diamines utbud har jag ändå framförallt fastnat för klassiskt djupblå nyanser som Regency Blue och i synnerhet Blue Velvet, som är utmärkta allroundbläck.

Den viktigaste varningen är att man bör se till att det verkligen är ett bläck avsett för reservoarpennor man skaffar och *inte* ett “konstnärsbläck,” till exempel India Ink, som är avsett för *dip pens*. Annars är risken överhängande att din reservoarpenna kloggar igen och förstörs.

Man bör också iaktta försiktighet med de glittrande bläckvarianter som kallas *shimmering ink*. De kräver noggrann rengöring för att inte riskera att skada pennorna och de kan skadas ändå. Vill du använda sådant bläck skulle jag råda att du bara fyller på det i mycket billiga pennor.

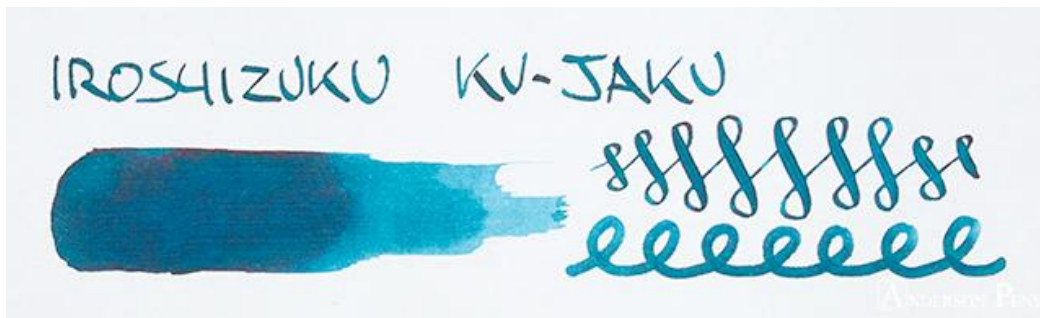

Även om de tillverkar bläck i många vackra nyanser skulle jag också höja att varningens finger mot märken som Noodlers och Private Reserve. De anses vara coola produkter men är kända för att ha mycket skiftande kvalitet och det finns åtskilliga rapporter om pennor som skadats av åtminstone vissa nyanser. De bör helt undvikas i äldre pennor! Richard Binder har skrivit en (konservativt hållen) artikel som tar upp ämnet: [Inks: Good, Bad, and Ugly](#)

Reservoarpennor rengörs med *ljummet* vatten på samma sätt som om du suger upp och sprutar ut bläck med hjälp av mekanismen. Håll stiftet under rinnande vatten eller doppa det i en skål vatten. Fortsätt med dessa manövrar tills det gamla bläcket har rensats ut; även en liten mängd kvarvarande mörkt bläck kan störa en ljusare nyans. En penna bör heller inte ligga oanvänd med bläck under lång tid.

Men var mycket försiktig med vatten när du rengör äldre pennor, i synnerhet sådana som är tillverkade av hårdgummi (för att inte tala om galalit) eftersom de känsliga för väta, och blötlägg *aldrig* pennor. Använd *inte* starka rengöringsmedel av alla slag. Skulle det vara alldeles nödvändigt för att få bort gammalt bläck kan du tillsätta ett par droppar diskmedel i en skål vatten som du använder dig av för att suga upp vatten. Se också [Richard Binders allmänna tips om hur man sköter om sina pennor](#).

Så har vi detta med papper. Kan man använda vilket papper som helst när man skriver med reservoarpennor? Det beror på. Vanligt kopieringspapper och vanliga anteckningsblock medför i regel inga större problem för pennor med fina stift, men det beror också mycket på bläckflödet. Om du har använder penna med bredare spets och/eller stor väta är risken att texten blöder, alltså att bläcket flyter ut. Sådana stift och i synnerhet mer flexibla varianter kräver blankare papper av högre kvalitet, framförallt om man ska få fram *shading*, skuggeffekter, alltså att flera nyanser framträder.

Jag använder helst bundna anteckningsböcker från Leuchtturm. Dessutom har Rhodia har ett stort sortiment av block och anteckningsböcker i olika storlekar, som är mycket prisvärda. Som ett alternativ till linjerade och blanka sidor har det blivit att vanligare med *dotted paper*, alltså papper med små punkter som gör att man kan skriva rakt samtidigt som man slipper linjerna.

När allt detta är sagt kan man ändå säga att detta med reservoarpennor, papper och bläck inte behöver vara så komplicerat. Det som behövs är papper av hyfsad kvalitet och bläck från ett välbeprövat märke. Varken papper eller bläck behöver vara kostsamt. Och se till att pennor inte ligger bläckfyllda för länge utan att användas och att rengöra dem med jämna mellanrum.

II. Nordamerikanska pennor

Den moderna reservoarpennan uppfanns i Förenta staterna 1883/1884, även om detta är en sanning med modifikation (se **del I**). Men det är onekligen så att landet under lång tid var ledande i utvecklingen av nya material, designer och tekniker. Flera av de stora företagen hade dessutom mer eller mindre självständig produktion i andra länder, framförallt i Kanada, Storbritannien och Frankrike.

Under första halvan av 1900-talet var det fyra eller fem bolag som dominerade pennmarknaden i Förenta staterna: Waterman (grundat 1884), Parker (1888), Conklin (1898), Sheaffer (1908) och Wahl-Eversharp (1917). Ibland ser man uttrycket *The Big Five* eller *The Big Four*, eftersom Wahl-Eversharp med tiden skulle ta Conklins plats. Här kommer jag att ta upp alla fem,. Merparten av de fotograferade pennorna ingår i min egen samling. Speciellt mycket plats ges åt Watermans produktion före år 1930, som är ett av mina specialsamlarområden.

Men de fem bolagen—Waterman, Parker, Sheaffer, Wahl-Eversharp och Conklin— var naturligtvis inte de enda på marknaden. Det fanns mängder av andra stora och små bolag i Förenta staterna som tillverkade pennor av mycket skiftande kvalitet. En del hade egen produktutveckling och självständig design; andra härmade mest de stora bolagens produkter eller monterade pennor med delar som tillverkades på andra håll.

Ska man nämna ett antal nordamerikanska penntillverkare som inte var så stora och/eller långvariga som de allra största, men som ändå tillverkade mycket bra pennor, kan följande märken inkluderas: [John Holland](#), [Paul E. Wirt](#), [A.A. Waterman](#), [Crocker](#), [Moore](#), [LeBoeuf](#), [AikinLambert](#), [Carter](#), [Chilton](#), [Diamond Point](#) och [Mabie Todd](#). Kvalitets- och designmässigt är flera av dessa märken minst lika framstående som de som brukar räknas för *First Tier*. Jag tar upp [Mabie Todd i del III om europeiska pennor](#), eftersom den engelska tillverkningen snabbt blev betydligt mer omfattande och dessutom mycket långvarigare.

Moore's Non-Leakable Pen, ca. 1903

Eagle Glass Cartridge Pen, ca. 1895. Den första pennmodellen som använde bläckpatroner.

Third Tier, då? I Nordamerika, liksom i Europa, fanns det också en stor mängd tillverkare av mycket billiga pennor, ibland av tveksam kvalitet. För Förenta staternas del kan man nämna bolag som [J. Harris & Son](#) (Majestic, Ambassador), Welty (senare [Evans](#)), [Frank Spors](#), [Arnold](#) och [Wearever](#). Ett annat bolag som tillverkade stora kvantiteter till relativt billiga priser och hade ett mycket imponerande urval av stift var [Esterbrook](#), vars J- och SJ serier var storsäljare kring mitten av 1900-talet. De är absolut inga dåliga pennor och populära bland samlare.

Waterman

Det är alltså Lewis E. Waterman (1837–1901) som brukar kallas den moderna reservoarpenns uppfinnare. Hans grundläggande patent, vilket framförallt utmärkte sig med en bläckledare som på ett effektivt sätt utnyttjade kapillärkraften, lämnades in 1883 och godkändes året därpå. I samband med detta grundade han L.E. Waterman Company (eller The Ideal Pen Company) i New York och samlingsbeteckningen för företagets pennor blev Waterman's Ideal Fountain Pens.

En del av företagets marknadsföringsstrategier genom åren var att konstruera en ganska enkel framgångshistoria, och texterna om L.E. Waterman var ofta lätt hagiografiska och innehöll helt enkelt många osanna eller åtminstone förskönande uppgifter. Framförallt gäller det berättelsen om att hans idé skulle ha kommit som en plötslig snilleblix efter att han som försäkringsagent fick uppleva att en penna som han lånade ut till en klient läckte så förfärligt att kontraktet förstördes helt och att denne då valde att teckna sin försäkring hos ett annat bolag.

Bläckplumpshistorien blev själva fundamentet i bolagets historieskrivning. Den implicerade också att Waterman hade gått direkt från försäkringsbranschen till pennbranschen. Men det var mycket mer komplicerat, och intressant, än så. Även om hans väg till penntillverkning var ovanligt krokig hade många av pennpionjärerna en brokig yrkesbakgrund.

Det är först under de senaste decennierna som ett par pennforskare har försökt sammanställa en kritisk biografi över Waterman; det har inte varit en enkel uppgift. En mycket ambitiös studie är George Rimakis and Daniel Kirchheimers långa artikel [“Blotting out the Truth”](#) (2014/2017). Den kan

kompletteras med två artiklar av David Nishimura: "[Long Strange Trip](#)" och "[Unhappy Medium](#)" I och med dessa texter kan vi få en mycket mer sanningsenlig historia, som dessutom är mycket fascinerande.

LEWIS EDSON WATERMAN

Lewis Edson Waterman föddes i Decatur, New York 1837. Som femtonåring arbetade han som snickare, men också som lärare, bland annat i stenografi. Sedan verkade han under många år som försäkringsagent: från mitten av 1860-talet till 1877, men med några års uppehåll kring 1870. I försäkringsbranschen var han verksam på ett flertal håll i landet. Det är delvis därför som det är svårt att rekonstruera hans biografi.

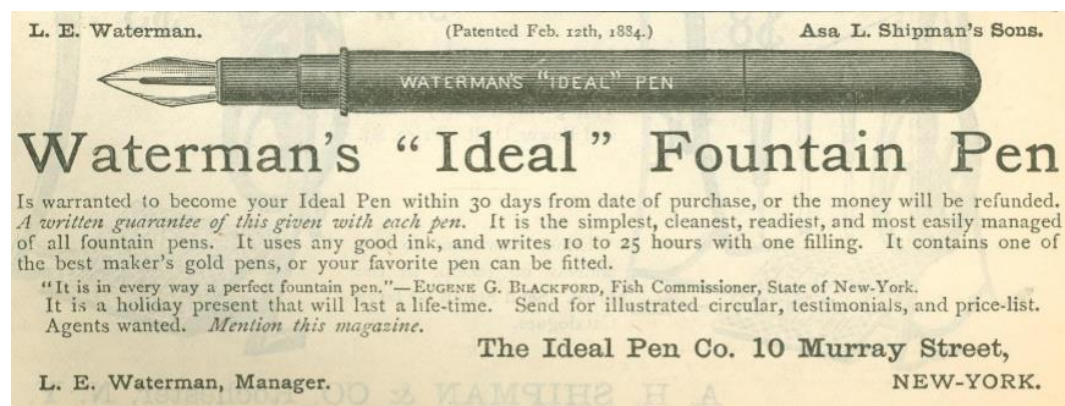
I slutet av 1860-talet bodde han i Boston tillsammans med sin familj och både han och hustrun Sarah Ann var mycket intresserade av spiritualism. Hon var ett populärt medium, men runt 1870 lämnade L.E. Waterman både spiritualismen och familjen och flyttade till New York. Där studerade han frenologi, som han betraktade som en central vetenskap, och han undervisade också i ämnet. Samtidigt sålde han träningsutrustning för ett företag innan han återigen tog arbete som försäkringsagent. Intresset för frenologi behöll han dock under återstoden av sitt liv.

Under fem år, mellan 1877 och 1882, bytte Waterman bana igen och blev redaktör för två järnvägstidskrifter. En mycket kort tid före uppfinningen av bläckledaren arbetade han som säljare för major Frank Hollands pennhandel i New York, som han snart tog över. Holland tillverkade pennor som till det yttre var mycket lika dem som Waterman senare blev känd för, men det var alltså bläckledaren som gjorde Watermans penna nydanande.

Att Watermans bolag snabbt blev en stor aktör berodde på produkternas kvalitet, men inte minst på att företaget satsade mycket pengar på marknadsföring, i form av annonser i dagspress och tidskrifter, men också i form av olika reklamprodukter. Namnet Waterman blev helt enkelt snabbt välkänt. För att få en uppfattning om tillväxten kan man nämna att Waterman under hela 1884 sålde 200 pennor men när grundaren dog 1901 tillverkade företaget omkring 1000 pennor *per dag*. Under de kommande decennierna blev Waterman emellertid ett riktigt stort bolag; det största i Förenta staterna under perioder. 1910 tillverkade de över en miljon pennor och 1921 låg årsproduktionen på hela 10 miljoner.

Trots att Waterman är ett så viktigt bolag finns det egentligen bara en enda större monografi på engelska: Max Davis & Gary Lehrers *Waterman Past and Present: The First Six Decades* (2008). Det är en vacker och rikt illustrerad bok, men den innehåller inte så mycket företags- eller pennhistorik. På franska finns André Moras *Waterman: 125 ans d'expérience* (2008). Den innehåller ett fantastiskt bildmaterial, men väldigt litet text. Uppgifter om företagets historia och produkter finns dock också i många mer allmänna pennhistoriska verk.

Viktiga källor till kunskap om Watermans tidiga produktion och dessutveckling finns i företagets kataloger, många av vilka har [digitaliserats](#). Speciellt viktiga och detaljerade är katalogerna från ca. 1891, 1897, 1902, 1908, 1918 och 1925. För en sammanställning av samtliga modeller i dessa kataloger, se [detta dokument](#).

Watermanannons från 1884

Från början var alla Watermanpennor tillverkade i svart vulkaniserat gummi (BHR), men redan på 1890-talet gjordes pennor i en röd-svart (*mottled*; RMHR) blandning, och 1906 eller möjligen 1907 kom en klart rödfärgad modell, kallad Cardinal. Men Watermans producerade också en mängd pennor med utsmyckningar i metall (*mountings*), såväl band som överdrag av sterlingsilver eller guld (oftast bara guldfyllning): [overlays](#). Redan 1905 introducerade bolaget en clips (*cap-clip*), i såväl nickel som silver, guldpåläggning och solitt guld, som från början såldes separat separat.

Watermans tidigaste Idealpennor var raka enkla *eyedroppers* i svart ebonit. Modellnamnet bestod av *en* siffra med utgångspunkt i stiftets och pennans storlek, från 1 till 6. Redan i 1890 års katalog fanns denna *Regular Straight Holder* i fem olika varianter: plain, chased barrel/plain cap, chased barrel with narrow gold bands, hexagonal barrel and cap samt plain mottled.

En variant med mer strömlinjeformad *section* (“without knurls and shoulders”) som introducerades kring 1897 och levde kvar i trettio år, numrerades med två siffror: från 12 till 18, men det fanns också en gigantisk modell 20 som hade ett #10-stift. Dessutom fanns en knappt 5 centimeter lång penna som benämndes 00, men den var en reklamprodukt: “världens minsta penna”.

I början av år 1901 gick Watermans patent på den tidiga bläckledaren (“*fissure feed*”) ut och i samband med ett patentbråk med Parker introducerade bolaget sin bredare, så kallade *spoon feed*, som levde kvar länge. Den tillverkades i ebonit. Att en penna har den äldre, smalare bläckledaren är alltså ett tecken på att en Watermanpenna är mycket gammal, vilket i detta sammanhang betyder före 1902. Då hade heller inte den senare så berömda jordglobslogotypen. Bevarade pennor från tiden före sekelskiftet är mycket ovanliga, i synnerhet 1880-talspennor, och den äldsta kända bevarade Watermanpennan är tillverkad innan patentet 1884 godkännts.

För mer detaljer, se min artikel “[Watermans tidiga pennproduktion \(1883-1901\)](#)”

Waterman 2 BHR, ca. 1900.

Waterman 13, c. 1900

Waterman 12, BCHR, eyedropper, 1913.

Waterman 12 BMHR med originalbox och pipett, ca. 1910.

Waterman 15 RMHR, 1910-tal.

Waterman 13, 1910-talet.

Redan från och med 1890-talet blev Watermans sortiment betydligt mer differentierat och inkluderade alltfler pennor med guld- och silverutsmyckningar. En del hade bara smala eller bredare släta eller graverade ringar i solitt guld eller guldblandningar. Andra hade utsmyckad huv medan kolven var försedd med guld- eller silverprydnader: *half-covered*. Åter andra var *full-covered*; också huven var guld- eller silverprydd på dessa modeller. Silverprydnaderna kunde antingen vara i rent silver (*fine silver*, 99,9%) eller sterlingsilver (92,5%).

[Watermanmankatalogen 1897](#) innehåller förutom olika typer av band i guld (*gold-mounted*) också halv- och heltäckta *overlays* i mönster som Plain, Cable

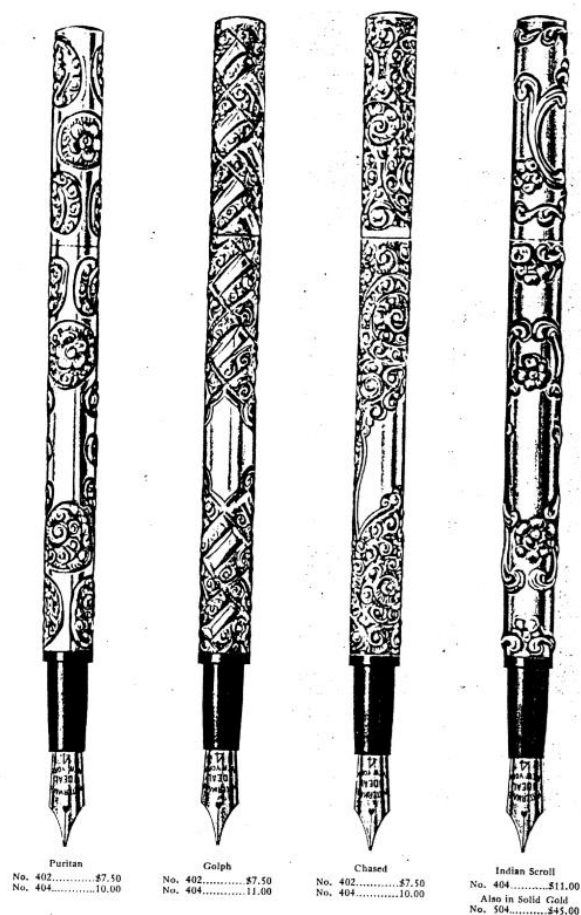
Plain, Barleycorn och Twist. I [1902-års katalog](#) tillkommer mönster som Fluted, Cable Chased, Patched och Golpheresque.

För Watermansamlare är företagets [katalog från 1908](#) en guldgruva (liksom de senare katalogerna från 1918 och 1925). Det var den utan tvekan mest omfattande och detaljerade dittills (över 80 sidor) och den har noggranna avbildningar av modeller och olika typer av utsmyckningar.

Det gjordes fortfarande en grundläggande distinktion mellan *straight cap holders*, numrerade mellan 2 och 6 och *cone caps*, numrerade 12-18.

I 1908 års katalog ingick alltså även många *overlays*, till exempel varianter på modell 402 respektive 404 som var helt täckt i sterlingsilver (liksom guldpläterade 0502 och 0504 respektive 502 och 504 i solitt guld) som kunde vara antingen släta (*plain*) eller med mönster som Barleycorn, Puritan, Golph, Chased, Indian Scroll, Heavy Flower, Plain Wreath, Repoussé, Filigree, och Cable Chase.

Även modeller med *cone caps* och *taper caps* hade sådana mönster (till exempel 412 och 0512). Modeller som där endast kolven var täckt hade beteckningar som började på 200 eller 300, till exempel 214 i silver och (0)314 i guld). Se [David Nishimuras sida för exempel](#).

Heavy Flower	Repoussé	Cable Chased
No. 404.....\$12.00	No. 404.....\$11.00	No. 402.....\$7.50

Illustrations are size of Nos. 404 and 402

c

Varianter av Waterman 402/404 i 1908 års katalog.

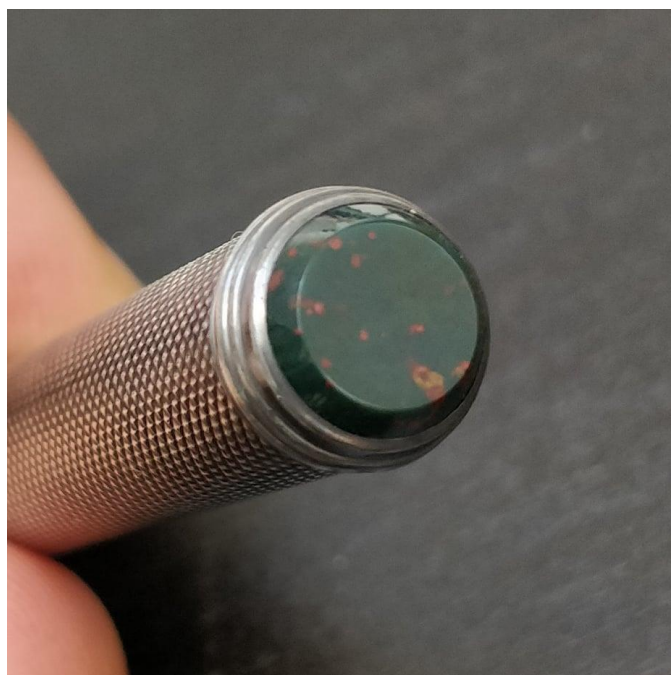
Bildkälla: www.pencollectorsofamerica.org

Waterman 0502, chased (snail-pattern), gold-filled, c. 1908

Waterman 302, BHR, Barley corn sterling silver overlay, 1907.

Waterman 14 med barley corn-overlay i sterlingsilver med slipad hematit, c. 1908

Waterman 14, BCHR, eydropper, troligen slutet av 1910-talet eller början av 1920-talet.

Waterman 412, BHR, overlay i sterlingsilver, eyedropper, sent 1910-tal.

Waterman 0512 1/2, 1910-tal.

Även om de flesta pennor försågs med koniska eller raka huvar fanns det alltså också modeller med *taper caps*: långa avsmalnande huvar. Sådana fanns med redan i katalogerna på 1890-talet. De kunde vara antingen *full-covered* eller *half-covered*. I katalogen från 1908 finns åtskilliga varianter.

Dessa modeller benämndes t.ex. 22 (en enklare modell med eller utan guldband), 224 (en *half-covered* i sterling silver) 424 (en *full-covered* i sterlingsilver) 0522 (en *half-covered* gulfylld modell) och 524 (en *full-covered* modell i solitt guld). Dessutom fanns *taper cap*-pennor med en pärmortäckt kolv (Pearl Gold mounted, 622 och 624). Watermans stora sortiment med pennor med metallöverdrag utfördes ibland med *twist* respektive *cable-twist*-mönster.

Waterman 25, BCHR, taper cap, omkring 1900

Waterman 24 BCHR, taper cap, ca. 1900.

Waterman 0322 gold filled chased (snail-pattern), c. 1908

I sortimentet fanns också *taper cap*-modellermycket elaborerade utsmyckningar, till exempel med blomornament, men även en berömd variant av modell 424 med en slingrande orm och en annan med ananasmönster. Färre än tio bevarade exemplar av den mytiska ormpennan är kända och ingen är exakt lik den andra.

En mycket speciell grupp pennor, som finns med i katalogen 1908 under rubriken “Special mountings” var speciella på flera sätt. Förutom att de kunde ha *overlays* som var annorlunda kunde huvens topp vara försedd med en slipad “blodsten”, också känd som heliotrop, en sten som kunde vara helt röd, men också svart med röda prickar (“bloddroppar”) eller till och med grönaktig. De är mycket ovanliga idag och var mycket kostsamma på sin tid. Den allra dyraste var en diamantprydd guldpenna som kostade 150 dollar.

En annan variant på *eyedropper* var speciellt avsedd för att ha i fickan och försågs därför med en skruvbar huv (*pocket pen with screw cap*). Den hade också en större omkrets och något bredare och kraftigare stift. Modellen numrerades som övriga *eyedroppers*, alltså 12-16, men med tillägg av förkortningen [POC](#), för pocket. Modellen verkar ha introducerats kring 1913 och finns med i katalogen 1914.

1903 introducerade Waterman sin första egentliga påfyllningsmekanism: en *pump filler*. Användaren skruvade av blindhättan och där fanns en liten spak som användes för att pumpa in bläck i reservoaren. Modellen blev inte så långlivad och togs bort ur sortimentet senast 1910. Dessa pumpmodeller numrerades som övriga pennor med tillägg av bokstaven P, t.ex. 12P.

Under åren kring 1910 introducerade Waterman flera andra mekanismer. Watermans första *safety pen* (modell 12S och den kortare VS, senare 42) kom 1907. Den var mycket populär och levde vidare in på 1930-talet och blev också en exportsuccé, inte minst i Frankrike och Italien.

En *sleeve filler* kom 1910. Den fylldes på genom att man tryckte in en *pressure bar* som fanns på utsidan av pennan mot en bläcksäck som fanns inuti kolven. En sådan penna var 12SF. En annan kortlivad mekanism som introducerades ett par år in på 1910-talet var *coin fillern*. Där trycktes bläcksäcken in från utsidan med ett speciellt myntliknande föremål.

En betydligt mer långlivad mekanism introducerades vid ungefär vid samma tid: *lever-fillern*, en typ av mekanism som först utvecklats av Shaeffer. Watermans första *lever filler* började säljas 1913, och förbättrades strax därefter. Från början numrerades den som övriga pennor men med suffixet PSF, t.ex. 12 PSF, vilken från och med nummerreformen 1917 skulle betecknas 52. Under de kommande fyrtio åren var *lever fillern* den absolut vanligaste av företagets påfyllningsmekanismer. De första två decennierna existerade den dock sida vid sida med *safety-pens* och i viss mån även *eyedroppers*.

Waterman 16 POC, c. 1915.

Waterman 112, Pump-filler, BCHR, omkring 1905

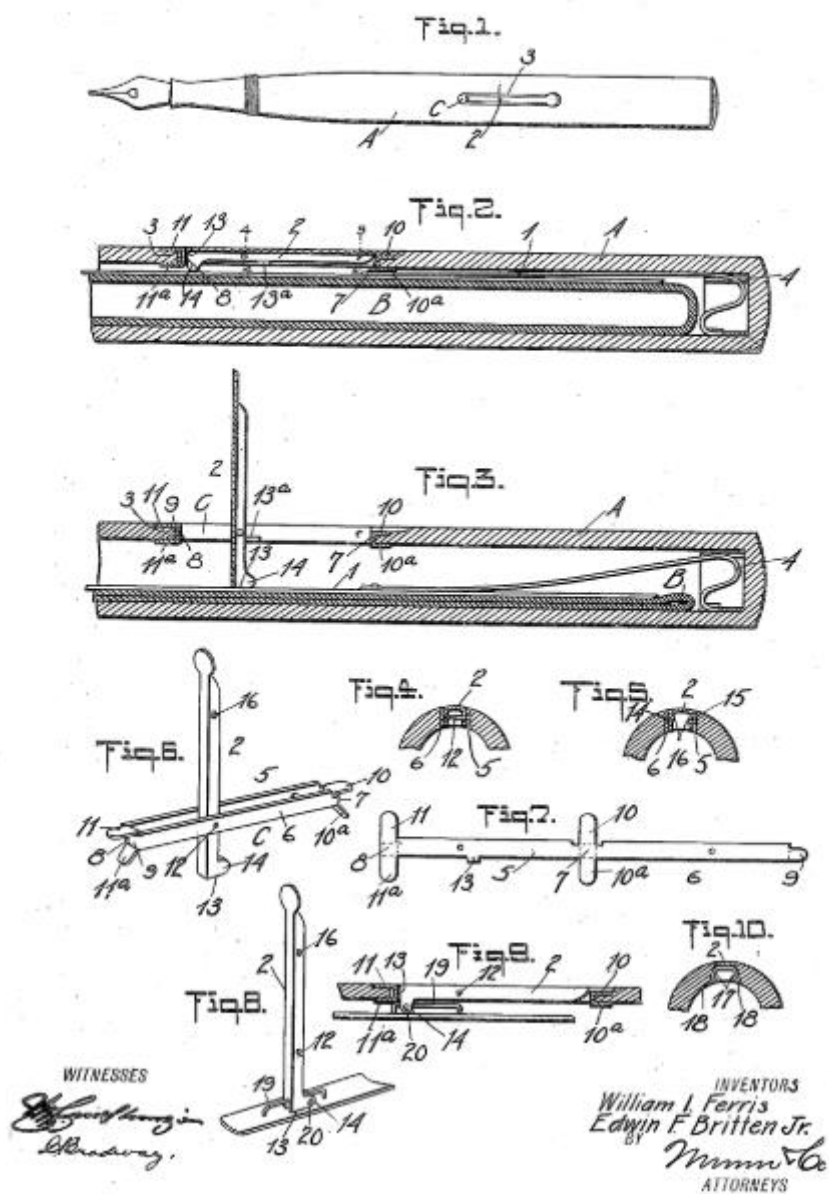

Waterman 14 SF (Sleeve-Filler), omkring 1910.

W. I. FERRIS & E. F. BRITTEN, JR.
PRESSER BAR ACTUATING LEVER FOR SELF FILLING FOUNTAIN PENS.
APPLICATION FILED AUG. 17, 1914.

1,197,860.

Patented Sept. 5, 1916.

Watermans patent på en "Presser-Bar-Actuating Lever for Self-Filling Fountain-Pens" 1914/1916

Waterman 0512 1/2 VP SF (lever-filler) Etched, ca. 1917.

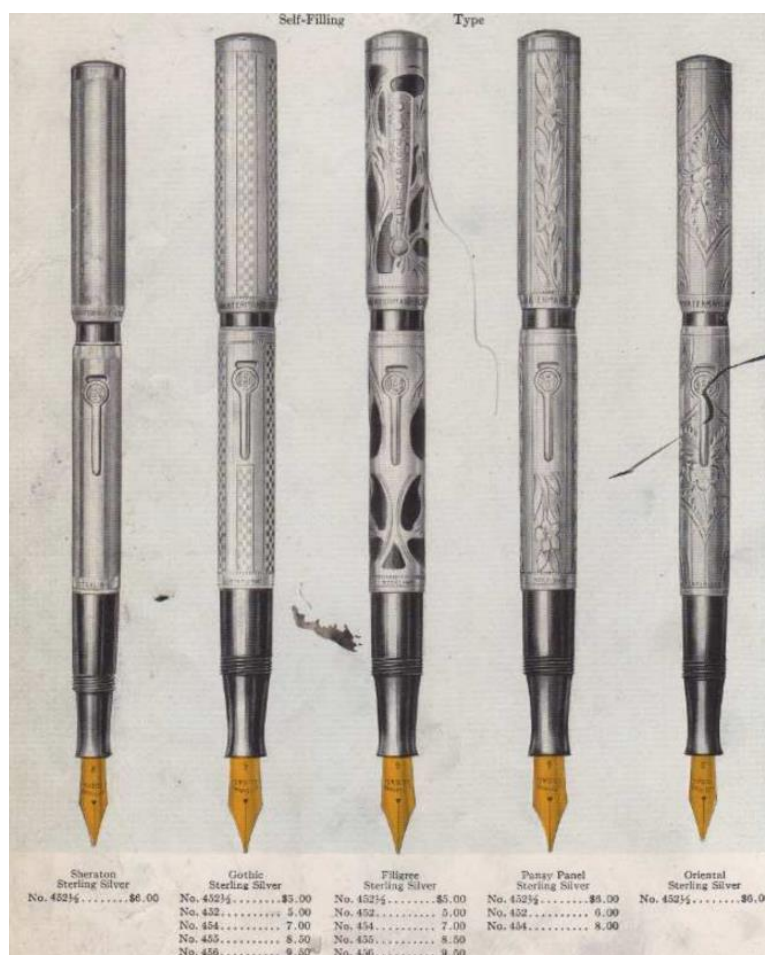

Waterman 12 VP SF (lever-filler), ca. 1917

I [Watermankatalogen 1918](#), där det nya numreringssystemet introducerades, betecknas standardmodellerna 12-18 (*eyedropper, regular type*, samma nummer som tidigare), 42-48 (*safety-type*, tidigare 12 S, osv.), 52-58 (*lever-filler, self-filling type*, tidigare 12 SF osv) samt 72-76 (*pocket type*, tidigare 12 POC, osv).

Det första talet i det nya systemet angav alltså typen av mekanism eller penntyp medan det andra angav stiftets, och pennans, storlek. Detta var ett numreringssystem som fanns kvar till omkring 1930. Dessutom fanns det något smäckrare modeller, Secretary Pens, som betecknades 12 1/2, 42 1/2 respektive 52 1/2.

Detta system utvecklades vidare. Modeller med silver- och guldöverdrag utgick från dessa två siffror, men hade en siffra i hundratalpositionen och ibland också en i tusentalspositionen. En Waterman 52 med solitt guldöverdrag blev till exempel 552 medan en med guldfyllt överdrag hette 0552. En något smalare variant av modellen hette 0552 1/2 och en mycket mindre kallades 0552 1/2 V, där V stod för *vest pocket*. Samma modeller med överdrag i sterlingsilver hette 452, 452 1/2 respektive 452 1/2 V. För mer information, se [David Nishimuras specialsida](#).

Lever-fillermodeller med Sterling Silver Overlays från Watermans katalog 1917.
Bildkälla: www.pencollectorsofamerica.org/reference-library/waterman

För att i någon mån ta upp kampen med de andra pennbolagen, och i synnerhet det snabbt växande Parker, utvecklade Waterman från slutet av 1920-talet också pennor (modell 94) med olika ovanligt färgade, vågiga gummiblandningar (*ripple*), t.ex. rose-yellow, blue-green och olive. Under dessa år utökade Waterman också sitt stiftsortiment betydligt. De inkluderade såväl en mängd olika stiftbredder som skilda grader av flexibilitet, men företaget erbjöd också specialslipningar, till exempel stift avsedda för vänsterhänta. Sammantaget handlade det om ett hundratal olika varianter.

Den omfångsrika [Watermankatalogen från 1925](#) visar ett stort spektrum av pennor, såväl *safety pens* som *lever-fillers* och dessutom flera olika guld- och silveröverdrag. *Overlay*-pennorna i grundsortimentet hade mönstrenamnen Hand-Engraved Vine, Filigree (Basked Weave), Gothic, Sheraton och Pansy Panel. Men det fanns också andra *overlay*-mönster som inte fanns med i katalogen, t.ex. Barley, Barley Wreath, Oriental, Fluted, Line and Dot, Night and Day och Toledo. Variantionsmöjligheterna var alltså närmast oändliga.

Därutöver tillverkade franska och i synnerhet italienska juvelerare guld- och silver-*overlays* för respektive land. Speciellt de italienska varianterna av *safety pens* (modell 42) är oräkneliga och inte sällan mycket fantasifullt och skickligt utförda, inkluderat oerhört elaborerade filigranarbeten.

Ett urval av olika Waterman 42- och 52-modeller, 1920- och 1930-talet

Waterman 52, BCHR, 1920-talet.

Waterman 0552, BHR med Basket Weave Gold Filled Overlay, Lever-filler med tillhörande blyertstiftpenna och originalbox, omkring 1925

Waterman 0552, BHR, Pansy Panel Gold-Filled Overlay, Lever-filler med tillhörande blyertsstiftpenna och originalbox, omkring 1925.

Waterman 0552, BHR, Sheraton Gold-Filled Overlay, lever-filler, ca. 1925

Waterman 452, BHR, med Basket Weave Sterling Silver Overlay, Lever-filler, mitten av 1920-talet

Waterman 54 med fransktillverkad overlay i sterlingsilver och accomodation clip, 1920-talet.

Waterman 456 Gothic Pattern, 1920-talet

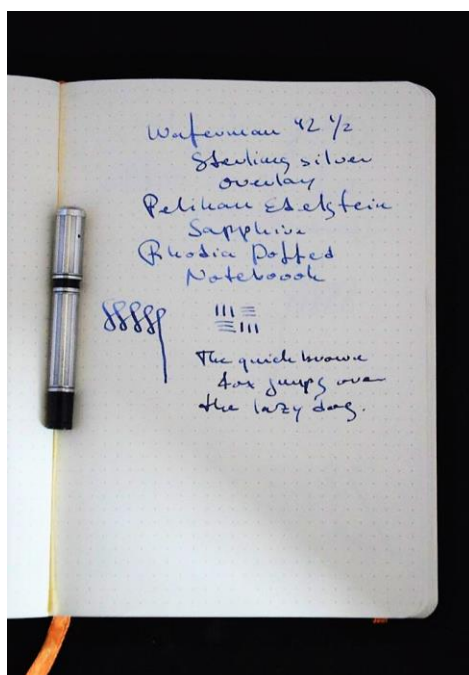
Waterman 0552 1/2 LEC Gothic Pattern, 1920-tal

Waterman 52 1/2V, RMHR, med franskt hägerclips, 1920-tal

Waterman 52 RMHR med bred guldring i 9 karat, 1920-talet.

Waterman 42 1/2 V, BHR, Safety Pen med fransktillverkad Sterling Silver Overlay ("Fluted"), 1920-tal.

Waterman 452 1/2V BHR med sterling Hand-Engraved Vine Overlay, 1920-talet

Waterman 55, set i Cardinal Red, omkring 1925

Waterman 7, RRHR, “yellow nib”, cirka 1927

Waterman 94, set i Olive Ripple, 1928-1930

Vid mitten av 1920-talet hade såväl Parker som Sheaffer, Wahl-Eversharp och Conklin börjat producera pennor i plastmaterial och kunde därigenom visa upp en helt annan färgskala. Waterman hade alltså i någon mån hamnat i bakvattnet.

1929 introducerade företaget slutligen sin Patrician-modell i celluloid, den närmast ultimata Art Deco-pennan. Den var på intet sätt tekniskt nydanande, men det var en penna som var mycket arbetskrävande att tillverka och som därför producerades i relativt små volymer: en flaggskeppsmodell. Patrician är estetiskt mycket tilltalande och tillverkades i sex kulörer: Moss-Agate, Onyx, Nacre, Turquoise, Jet Black och Emerald. Den svarta modellen tillverkades också i ebonit.

Patricianmodellerna från Watermans katalog 1933.
 Bildkälla: www.pencollectorsofamerica.org/reference-library

I början av 1900-talet hade Waterman varit den enda riktigt stora aktören på reservoarpenmarknaden i Förenta staterna. 1930 var man en av de fyra stora, men Waterman började betraktas som gammaldags och förlorade snabbt marknadsandelar till Parker, Sheaffer och Wahl-Eversharp, som hade en snabbare produktutveckling.

Patrician slog dock inte så stort på sin tid. Priset var högt– 10 dollar–och modellen fasades ut från och med 1935 även om en något modifierad modell verkar ha sålts in på 1940-talet. Den är desto mer eftertraktad bland samlare idag och mycket kostsam, framförallt om färgen är välbevarad.

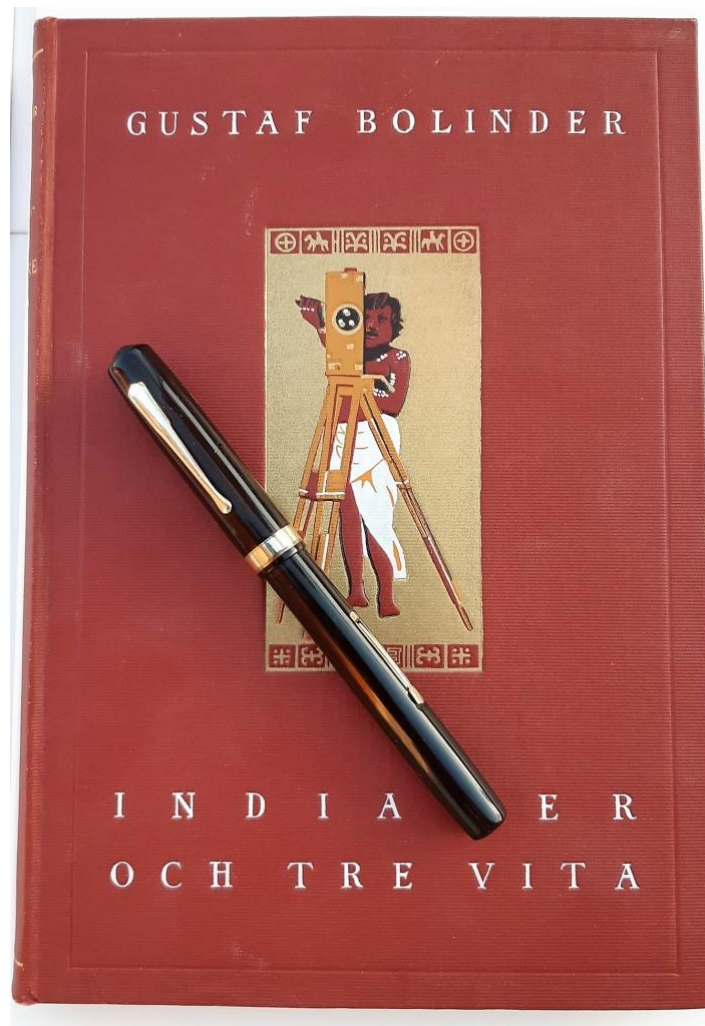
Waterman Patrician i Nacre (Black and Pearl), tidigt 1930-tal

Vid sidan om sin lyxserie, Patrician, introducerade Waterman 1931 en betydligt mindre modell, Lady Patricia, som fanns i ett flertal färger, åtminstone Onyx, Persian (en ljus kulör med mönster i bland annat grönt och brunt), Red & Black, Jet Black, Turquoise, Nacre och Emerald. Förutom att färgskalan delvis överlappade var det en mycket annorlunda penna, som bland annat hade ett mycket kort clips. Utöver standardfärgerna tillverkades Lady Patricia också med olika *overlays* i guld och silver.

Lady Patricia i Moss-Agate, Kanada, cirka 1932.

Waterman tillverkade också andra pennor än Patrician och Lady Patricia i början av 1930-talet. En sådan var "The Number Seven", som gick på sju dollar. Det var en ganska stor penna, ungefär som en Waterman 55, vilken försågs med en sjua på undersidan av kolven och en färgkod som visade vilken typ av stift pennan var försedd med. Enligt katalogen 1933 fanns sju olika färgkoder (stifttyper) bland annat Pink (flexible fine), Red (standard), Green (rigid) och Yellow (rounded, för vänsterhänta).

The Number Seven i jet black (purple nib)

Sammanlagt verkar det ha funnits nio eller tio olika färgkoder, därom tvista experterna. No. 7 tillverkade också i ebonit med *ripple*-mönster, som försågs med ringar som korresponderade till färgkoderna. En något mindre penna "The Number Five" hade enligt katalogen 1933 samma färgkodssystem. Mer färgglada och något billigare pennor i samma katalog var No. 94, No. 92 och No. 92V

The Ninety-Four från Watermans katalog 1933.

Bildkälla: www.pencollectorsofamerica.org/reference-library

Även om Waterman producerade många bra pennmodeller på 1930-talet blev ingen av dem en lika stor succé som de tidiga produkterna. Efter att Patrician och Lady Patricia fasats ut vid mitten av 1930-talet inriktades Watermans produktion fram till decenniets slut bland annat på ett flertal modeller som kollektivt kan benämnas Ink-Vue. Utvecklingen är en ganska komplicerad historia.

1935 eller 1936 kom Watermans första Ink-Vuemodell. Den hade en speciell hävarmsmekanism, *double action lever*, som i själva verket var ett slags *bulb-filler*. Pennan marknadsfördes bland annat med argumentet att den rymde mer bläck än liknande pennor; ett argument som också Parker använde för att sälja

sin nya Vacumaticmodell. Den var också delvis transparent så att användaren kunde se hur mycket bläck som återstod i pennan, därav namnet Ink-Vue. Färgskalan var inledningsvis begränsad. Först kom de randiga Emerald-Ray och Silver-Ray, men snart därefter kom en Deluxeversion som också fanns i Copper-Ray och en enfärgad i Jet Black.

Waterman Ink-Vue Deluxe i Emerald-Ray, omkring 1937

1936 introducerades också en Lady Patricia som Ink-Vue, en mindre modell, med mönsternamnen Sunset, Mist och Black-Lace och slutligen, 1938, kom ytterligare en Ink-Vue-modell, försedd med en annorlunda mekanism, en *vacuum-filler*. På grund av dess blåaktiga linjer marknadsfördes pennan som Blue Streak och tillverkades i fyra vackra mönster: Russett Brown, Silver Gray, Nile Green och Jet Black. Inte heller Blue Streak blev långvarig; produktionen upphörde redan 1940 eller möjligen något år senare. Ingen av Ink-Vuepennorna verkar ha sålt speciellt bra och Watermans omsättning var vid denna tid lägre än såväl Parkers som Sheaffers, och den var på väg utför.

Under mitten av 1930-talet framställde Waterman även utpräglade budgetpennor med *lever-filler*, som No. 3, 3V och 32, vilka kostade tre dollar. Vid samma tid tillverkade Waterman också en ny typ av pennor för en europeisk och i huvudsak fransk marknad. De var de första moderna pennorna som använde bläckpatroner (av glas). Man kan relativt lätt hitta tomma bläckpatroner som kan fyllas på med en kanyl. Penndesignen var i regel sparsmakad; det var enkla raka svarta pennor även om det fanns marmorerade mer färgglada samt något mer luxuösa modeller. Från 1925 hade det franska företaget Jif-Waterman egen penn- och bläckproduktion i Frankrike.

Waterman 32-typ, Glass Cartridge Pen, Förenta staterna för den franska marknaden, omkring 1936.

1938 introducerade Waterman emellertid något helt nytt: en penna som design- och materialmässigt verkligen låg i framkant. Företaget hade kontrakterat industridesignern John Vassos för att hitta ett helt nytt formspråk, något som skulle sätta Waterman på kartan igen. Den nya modellen kallades Hundred Year Pen (även skrivet 100 Year Pen). Namnet hörde ihop med att grundaren L.E. Waterman skulle ha fyllt hundra år 1937, men också att man utlovade hundra års garanti (på stiftet). Pennan hade en strömlinjeformad design och en transparent, räfflad kolv och den tillverkades i ett nytt hårdplastmaterial: Lucite. Hundred Year Pen tillverkades ursprungligen i tre storlekar och i kulörerna Jet Black, Burgundy Red, Forest Green och Navy Blue.

På grund av krigsrestriktioner tvingades Waterman 1941 upphöra med produktionen av pennor i Lucite och fick använda celluloid istället. I detta fall var det förödande eftersom den celluloid som användes visade sig vara särdeles känslig för tidens tand; många har drabbats av svår kristallisering. Den nya versionen av 100 Year Pen framställdes i svart och mörkt rödbrunt (Maroon) och något senare även i grönt och blått. Designen var betydligt mer konventionell än den tidigare versionens. På vissa modeller var den nedersta delen av kolven genomskinlig och antingen bärnstens-, glas- eller grönfärgad. Dessa transparenta nederdelar har i de allra flesta fall missfärgats ordentligt eller brutits sönder. Om de är välbevarade har dessa delar med stor säkerhet nytillverkats. Den nya versionen av 100 Year Pen hade antagligen fasats ut helt vid krigsslutet.

Waterman Hundred Year Pen, tidigt 1940-tal.

Under 1940-talet producerade Waterman också pennset i elfenbensvitt avsedda för läkare och sjuksköterskor som förutom reservoarpenna och blyertsstiftpenna också innehöll ett pennskal med termometer. Andra modeller var speciellt inriktade på försvarsmakten och prästerskapet. De senare var helt enkelt svarta pennor prydda med ett kors.

Parker '51' introducerades 1941 och blev snabbt en stor succé. Den hade ett litet inkapslat stift (*hooded nib*) och flera andra bolag tillverkade liknande modeller. Watermans variant, serien Taperite, började säljas 1945. Stiftet var inte inkapslat men det var smalt och litet, samtidigt som det hade mycket goda skrivegenskaper. Och till skillnad från Parker '51', som var tillverkad i termoplast, var Watermans variant tillverkad i celluloid och företaget använde sin traditionella *lever-filler*. Taperite kom i två huvudmodeller: Stateleigh och Citation. Enligt min mening är dessa pennor idag inte uppskattade efter förtjänst. Det fanns också en mindre dammodell—Lady Garland—och en estetiskt tilltalande budgetvariant: Crusader. Taperitemodellerna tillverkades i sammanlagt sex olika färger: svart, grå, röd, grön, blå och ljusbrun (Tan).

Waterman Taperite Stateleigh, mitten av 1940-talet.

Trots att de olika Taperitemodellerna var relativt framgångsrika var Waterman efter andra världskriget inne i en tydlig nedgångsfas som alltså hade börjat flera decennier tidigare och företaget gjorde desperata och misslyckade försök att hitta en säljande modell. Förutom Taperiteversionerna fanns det ett mycket stort antal andra Watermanmodeller under 1940-talet, bl.a. W3, W5, 502, 503, 512, 513 och 515 som var ganska anonyma *lever-fillers*, om än med en rik färgskala, men det fanns också varianter med *piston-fillers* och *button-fillers*. Det är inte helt lätt att få en överblick över Watermans efterkrigsproduktion eftersom detaljerade kataloger saknas.

Under ungefär ett år, 1950-1951, tillverkades en kvalitetsmodell som hette Corinth och mellan 1950 och 1953 försökte bolaget introducera en budgetmodell med namnet SkyWriter. Det var den sista Watermanmodellen som tillverkades i Förenta staterna och all produktion där lades ned 1953. Företaget levde dock vidare och utvecklades i Storbritannien och Frankrike, och idag är Waterman helt franskbaserat.

Parker

Parker är utan tvekan ett av de mest kända pennmärkena, kanske det allra mest bekanta. Den som gav bolaget sitt namn var George Safford Parker (1863–1937). Han kom ursprungligen från Shullsburg, Wisconsin. Efter studier vid Upper Iowa University, som han avslutade i förtid, tog han en telegrafistkurs i

Janesville, Wisconsin och blev därefter lärare vid samma skola. För att dryga ut lönen arbetade Parker också med att sälja och reparera pennor för John Holland Fountain Pen Company. Det sägs att han blev överväldigad av hur ofta reservoarpennor behövde servas och repareras för att fungera som de skulle. Framförallt var läckage ett genomgående problem.

Genom att reparera pennor blev Parker också väl insatt i hur dessa var konstruerade och funderade på hur kvaliteten skulle kunna förbättras och framförallt på hur man skulle få bukt med läckage. Han började experimentera och konstruera prototyper. Från början använde han ett hotellrum som verkstad.

1888 grundade George S. Parker tillsammans med William F. Palmer, Parker Pen Company i hemstaden Janesville, men bolaget formaliserades inte förrän 1892. Om det var George S. Parker som stod för produktutvecklingen var det William F. Palmer som stod för den ekonomiska sidan av verksamheten, och de samarbetade fram till dess Palmer gick i pension i slutet av 1920-talet.

George Safford Parker

Parker Pen Companys historia är väldokumenterad, inte minst på grund av ett välfyllt arkiv som också inkluderar produktexemplar. Det finns därför också en betydande speciallitteratur. En mycket heltäckande och lättillgänglig resurs är [Tony Fischiers Parkersida](#).

George S. Parker fick sitt första pennpatent redan 1889, en fiskkroksliknande bläckledare. Det följdes under de kommande åren av flera relaterade patent, men den genomgripande innovation som låg till grund för Parkers framgångar

var Lucky Curve Feed, en bläckledare med två klockande bakdelar. Den patenterades 1894 och med små förändringar användes den av företaget under de kommande 35 åren.

Lucky Curve Feed med förstycke

Lucky Curve Feed var nydanande bland annat eftersom den böjda konstruktionen utnyttjade kapillärkraften effektivt så att överskottsbläck rann bort från stiftet tillbaka in i bläckledaren när pennan inte användes. Det innebar bland annat att stiftet enklare kunde hållas rent och risken för att få bläckfläckar på fingrarna minskades.

Dessutom innebar konstruktionen att bläcket i bläckledaren inte rann tillbaka till reservoaren när pennan hölls upprätt eller transporterades i fickan. Användaren behövde alltså inte hålla pennan uppochner och vänta innan hon eller han kunde skriva. Det var i princip bara att sätta stiftet mot pappret och börja skriva. Sammantaget var Lucky Curve en klar vidareutveckling och förbättring av Watermans variant. Parker kom att använda orden "Lucky Curve" i nästintill varje annons under de kommande decennierna.

Alldeles i början var de pennor Parker sålde i princip omarbetade John Hollandpennor. De första produkter som i strikt mening kan ses som Parkertillverkade kom 1892. De var enkla, raka, svarta hårdgummipennor som såldes för en dollar och senare kallades för Silver Dollar Pen. Efter några år kom också en hexagonal modell som designmässigt stod ut från mängden.

I katalogen 1896 hade sortimentet ökat betydligt och för att särskilja modellerna numrerades de. Den enkla svarta originalpennan blev #1 och den hexagonala #8. Andra pennor vid denna tid hade *tapered cap*. Vissa modeller fanns i såväl *black* som *mottled rubber*. Vissa hade ingraverade mönster, såväl *chased* som *cable twist*. Andra modeller hade med eller mindre elaborerade guld- eller silverutsmyckningar.

Not For Years.

We cannot lay too much stress on our friends putting in immediately good sized stocks of Parker Pens. Not for years has the prospects been so bright for a large trade. Holidays always mean an increased trade in fountain pens, but this year doubly so. For those who have misplaced our catalogue we show some of the seasonable and best selling pens. The prices given of course are retail subject to the regular liberal discount to the trade

The "Special," Price \$1.50. Just the Pen to meet the demand for a popular priced Fountain.

No. 1. Mottled Rubber, (Raven Black if desired) Price \$2.00.

No. 3. Chased Barrel. Price \$2.50.

No. 6 Fountain, Ladies' Size, Gold Band. Price \$3.00 (fit two thirds size)

No. 5. Spiral, Black (Mottled if desired) Price \$3.00

No. 9. Gold Mounted. Price \$4.00

No. 11. Gold or Silver. Price \$6.00

No. 12. Full Pearl. Price \$6.00.

No. 20. Raven Black or Mottled Rubber, (as desired) Underfeed. Price \$2.75

No. 24. Black or Mottled Rubber. Underfeed. Price \$4.00

No. 25. Raven Black Plain Barrel. Underfeed. Price \$5.00

We wish you the most prosperous and successful season you have ever had.

THE PARKER PEN COMPANY.

Från Parker Company Magazine: Parker Side-Talks 1896. Prisspannet ligger mellan 1,50 och 6 dollar. Bildkälla: www.pencollectorsofamerica.org/reference-library/parker/

The Jointless Pen, som introducerades 1899, var en modell vars kolv tillverkades i ett stycke och därigenom skulle omöjliggöra läckage. Standardmodellen hette #020. Den fylldes genom att stift och bläckledare drogs ut varefter bläcket fylldes i kolven med hjälp av en pipett. Att behöva skruva bort stift och bläckledare var en nackdel eftersom användaren i princip inte kunde undvika bläckfläckar på fingrarna. Den blev i alla fall Parkers första storsäljare och

köptes bland annat in i stora kvantiteter av den amerikanska staten. Företaget hade vid denna tid också utvecklat ett mycket stort återförsäljarnätverk, som bestod av hela 6 000 handlare.

En viktig del i framgången var också att Parkers pennor tilldelades en guldmedalj vid Världsutställningen i St. Louis 1904 och det var naturligtvis också något som kunde användas i marknadsföringen.

Även om Parkerpennor med guld- och silver-*overlays* tillverkades redan under 1890-talet förfinades teknikerna kring sekelskiftet och valmöjligheterna ökade betydligt för den som hade pengar. Liksom andra bolag tillverkade Parker pennor där endast kolven var metallpydd, men de saluförde också helt täckta pennor.

Overlays med intrikata bladmönster och andra utsmyckningar blev ett vanligt inslag, liksom genombrutna överdrag, *cutwork/filigree*, i silver eller guldblandningar/solitt guld. Pärlemor användes också tillsammans med de ädla metallerna. En ikonisk och eftersökt modell är The Snake Pen med mycket intrikata upphöjda mönster. En extra estetisk detalj var att ormens ögon försågs

med gröna stenar. Modellen fanns i sterlingsilver och guld (#37 respektive #38) och den senare kostade hela 10 dollar.

Många av de guld- och silverutsmyckade pennorna var genombrutna. Liksom Watermans versioner kallades de allmänt för "filigree", även det egentligen inte var frågan om filigranteknik utan *cutwork*. De mest populära modellerna av detta slag var #14 (i sterlingsilver) och #16 (i solitt guld).

12

The Geo. S. Parker "Lucky Curve" Fountain Pen

No. 12. Full Pearl. A Beauty. Price \$6.00
Inlaid pearl with gold bands. Price \$6.00. If you want to own something out of the ordinary, or make a present that would be treasured for a lifetime, you need go no further. The price quoted on all pens are with plain boxes. Where the plush boxes are wanted, see page 15.

No. 21. Price \$3.50.
This is really a very pretty pen. It is practically our No. 20, with the addition of the gold bands and a size larger gold pen. So popular indeed is this particular style that we have had some difficulty in keeping up with the demand for it. It is about the neatest and most pleasing looking gold-mounted pen we have ever seen.

No. 14. Price \$5.00. Sterling Silver Filigree. No. 16. Gold, \$6.00.
The silver is inlaid over the vulcanite, making a most striking looking pen. Space is reserved on name plate for engraving name of owner. No. 15, same pattern as above. Solid 18-k. gold plate, will wear for many years. Price \$6.00. If you want to spend as much as \$5.00 or \$6.00 for a fancy fountain you need have no fear of regretting selecting this style.

No. 30. Price \$10.00.
Ten dollars is a good deal of money to pay for a fountain pen, yet this sum has been paid by a good many people in the past few weeks. To be sure, they are beauties, for the cut does not begin to do justice to the rich-looking gold-covered No. 30. If you want to make some dear friend a present that will be treasured for a lifetime, and be handed down as an heirloom, the No. 30 will fill the bill. For presentation purposes to some officer or member of society, lodge, or school, nothing could be so pleasing or appropriate. There is ample room on barrel, in place provided, to engrave name, letter or initials, when so desired.

Från Parkers katalog 1905. Bildkälla: www.pencollectorsofamerica.org/reference-library/parker/

1905 kom Parkers första externa påfyllningsmekanism. Företaget kallade den helt enkelt för *self-filler*, medan samlare idag brukar referera till den som *click-filler*. Den var en effektiv mekanism som byggde på att användaren tryckte på en knapp under blindhättan som var kopplad till tryckstång (*pressure bar*) som i sin tur pressade in en bläcksäck i gummi.

1913 utvecklades denna teknik och företaget började använda sin långlivade *button-filler*. Den bestod av tryckknapp som var placerad under den skruvbara blindhättan. Genom en intrikat mekanism skapade knapptryckningar undertryck som fick bläcket att strömma in i reservoaren, som liksom tidigare var en gummisäck.

Button-fillern hade en klar fördel gentemot många andra påfyllningsmekanismer som använde gummisäckar. Med Parkers lösning kom inte gummit i kontakt med luften och dess hållbarhet ökade därför. Det dröjde helt enkelt mycket längre innan gummit torkade och bläcksäcken måste bytas ut. Mekanismen förfinades under de kommande åren och redan 1915 var merparten av alla

Parkerpennor *button-fillers* och tekniken användes på vissa modeller ända fram till 1960-talet.

1909 introducerade Parker en långvarig och populär serie: Jack Knife. Den hade en skruvbar huv och en design som liknade senare Duofoldmodellerna och var en bästsäljare i drygt ett decennium. Inledningsvis fanns den i fyra huvudvarianter: #20 för 2.50 dollar, #23 för tre, #24 för fyra och #25 för fem dollar, men snart kom Jack Knife också i något mindre och billigare varianter, framförallt inriktade på studenter. Vissa av dessa pennor var försedda med en upphöjd, ciselerad topp: "Turban Top".

Parker 23 Jack Knife med Turban Top och button-filler, cirka 1915.

Samtidigt fortsatte Parker också att tillverka luxuösa, vackert utsmyckade pennor, bland annat den tydligt rundade pärlmor- och guldprydda modell som idag går under namnet Pregnant Parker (#47) och en av de mest ikoniska tidiga Parkerpennorna: Awanyu "Aztek" med precolumbianskt inspirerat mönster, som tillverkades i fyra guld- och silvervarianter (#57-#60). Mycket få sådana pennor är kända och de få som kommer ut på marknaden betingar inte oväntat oerhörda summor.

1915 då *button-fillern* gjort sitt verkliga inträde på marknaden över tog Parker bort många av de äldre modellerna. I samband med Förenta staternas inträde i Första världskriget utvecklade dock Parker en speciell Trench pen-serie som kunde användas med "bläcktabletter" som blandades med vatten. I själva verket var de i princip vanliga *eyedroppers*.

Nästan alla Parkerpennor under 1900-talets första två årtionden var tillverkade av vulkaniserat gummi, men det fanns en pennserie som utgjorde ett undantag. Den hette Ivorine och tillverkades från 1916 och några år framåt. Dessa pennor tillverkades av galalit, som kunde färgas, om än i ganska svaga kulörer.

Det stora problemet var att galalit är mycket fuktkänsligt och ofta svällde, och idag är det nästintill omöjligt att hitta Ivorine-pennor i gott skick. Under 1920-talet kom de att produceras i allt fler nyanser, inkluderat Coral, Purple, White,

Orange, Turquoise Blue, Yellow, Red, Jade Green och Mauve. Även en del andra Parkermodeller, som till största delen var tillverkade i gummi hade detaljer i galalit.

PARKER PENS IN COLOR
"Ivory"

A practical and beautiful novelty in fountain pens—

On this page are shown the most beautiful innovations in the fountain pen line ever offered to the buying public. Instead of the conventional black, it is now possible to obtain Parker Pens with barrels and caps of beautiful colors—Turquoise blue, Jade green, Coral tint, Slate gray, a deep Violet and Crimson.

These are called the *Ivory* Parker Pens. Ivory is a substance manufactured abroad making possible beautiful effects in colorification. These pens appeal particularly to women as they match with costumes and hand bags and stationery sets and give a note of distinction unusual in fountain pens.

On the back of this sheet are illustrated other models of Parker Pens. We call attention to the Bakelite models—the pens with transparent barrels, through which the ink supply is always visible. Bakelite is tough and non-inflammable. These pens are obviously practical, eliminating the annoyance of running dry unexpectedly.

Ivory with nickel clip. No. 20, \$3.75; No. 23, \$4.25. With gold clip, No. 20, \$4.25; No. 23, \$4.75

Ivory with ring in cap. No. 20, \$4.00; No. 23, \$4.50

Ivory with gold mounted inner cap and ring. No. 66 (2 point), \$5.00; No. 67 (3 point), \$5.50

Parker Washer Clips Gold Filled, 75c; Nickel, 25c

THE PARKER PEN COMPANY, Janesville, Wisconsin

Reklamblad för Parker Ivory, 1921.

Bildkälla: www.pencollectorsofamerica.org/reference-library/parker/

Efter Första världskrigets slut koncentrerades produktionen kring ett ganska litet antal Jack Knife-modeller #20, #23 #25 och #26, alla i flera olika storlekar och varianter. Men det fanns också Jack Knife-pennor med guld- och silver-*overlays* (#95–99). Trots sin popularitet tog inte dock Jack Knife inte över helt, ens under sin storhetstid. Bredden på Parkers produktsortiment var otroligt stor och enligt katalogen 1920 saluförde man hela 285 olika pennmodeller, och pennor kunde i princip skräddarsys för kunden. Samtidigt stod ett relativt begränsat antal Jack Knifemodeller för merparten av försäljningen

1921 kom de första Duofoldpennorna, de som skulle komma att göra Parker till ett riktigt stort bolag. Inom några få år blev Duofolden helt dominerande och då fasades Jack Knife-modellerna ut, och 1925 slutade produktionen helt.

Parker Duofold

Duofold tillhör Parkers verkliga långkörare och pennor med namnet har återkommit i många varianter genom åren och fortfarande tillverkas Parker Duofoldpennor. Tidigt producerades Duofolden också i Kanada, Danmark och Storbritannien.

Liksom Jack Knife tillverkades Duofolden inledningsvis av vulkaniserat gummi. Den ikoniska röda (Chinese Red) Duofolden introducerades 1921 och inom kort producerades den i tre storlekar: Senior (känd som Big Red), Junior och Lady. Den rödorangea Duofolden, som från början under en mycket kort period hade tillverkats i en rödbrun nyans (Patrician), kom trots ett högt pris—7 dollar eller minst dubbelt så mycket som många andra bra pennor—att bli mycket populär och innebar att Parker snabbt kunde mångdubbla sin omsättning. Bara under 1922 ökade den med nästan 80 procent. I och med

Duofoldens inträde på marknaden kom Parker också att drastiskt minska antalet modeller i sitt sortiment.

Parker hade tidigare mest producerat svarta pennor och företagsledningen förde diskussioner om man också skulle introducera en svart Duofold och hur man i så fall skulle få kunder att betala så mycket mer för en svart penna. Den första svarta Duofolden kom 1923, men sålde inte alls lika bra som den röda. Däremot hade den ett lika högklassigt stift som den.

De första åren tillverkades Duofold alltså i naturgummi (från Bolivia), men 1925-1926 tog Parker steget över till att producera dem i ett plastmaterial som man benämnde Permanite. I samband med introduktionen av plasten genomförde Parker mycket omfattande annonskampanjer som inriktade sig på hur hållbart det nya materialet var. Pennorna skulle kunna klara ett fall från tolfte våningen, från ett flygplan och så vidare.

När plasten introducerades kunde färgskalan breddas. Förutom röda och svarta Duofoldmodeller började Parker tillverka pennor i de mycket attraktiva blå (Lapis Lazuli), gula (Mandarin Yellow) och gröna (Jade) kulörerna. Den gula modellen var inte så populär när den kom, men den är synnerligen eftertraktad idag. Problemet är att just det gula plastmaterialet var mycket skört och huven ofta har spruckit.

Färgkombinationerna Pearl & Black, Green & Pearl, Black & Burgundy samt Sea Green Pearl tillkom i slutet av 1920-talet och början av 1930-talet. De ljusare varianterna av dessa pennor var mycket känsliga för missfärgningar och det är oerhört svårt att hitta exemplar som har klarat sig någorlunda väl och vars kolvar inte blivit djupt bärnstensfärgade (*ambered*).

Alldeles i slutet av 1920-talet blev Duofolds design mer avsmalnad (*streamlined*) och samtidigt ersattas den klassiska *lucky curve*, som varit en så stor del av Parker tidiga framgångar, med en ny typ av bläckledare, *notched feed*, även känd som *christmas tree feed*.

De relativt dyra Duofoldpennorna drabbades hårt av den ekonomiska nedgången efter börskraschen 1929. Under perioden 1924 till 1929 hade Parker sålt över en miljon Duofoldpennor per år. Därefter minskade efterfrågan. Tillverkningen i Förenta staterna upphörde 1933, men fortsatte i England, Kanada och Danmark.

För detaljer om Duofoldmodellerna, se Tony Fischiers [specialsida](#), och min beskrivning av brittiska och danska Parker-modeller i **del III**. För den som har specialintresse för Duofold finns också en omfattande, välresearchad och vackert illustrerad bok: David Shepherd & Dan Zazove, *Parker Duofold* (2006, 362 sid.)

Men även i Förenta staterna återkom namnet Duofold ganska snart. En populär och estetiskt tilltalande ny variant som producerades mellan 1940 och 1948 brukar kallas [Striped Duofold](#) och tillverkades genom åren med såväl *button filler* som *vacuum filler* och ibland benämns den senare Duovac. Modellen tillverkades i många olika varianter (Lady, Junior, Debutante, Sub-debutante, Major, Senior och Ingenue), hade en strömlinjeformad design och finns i flera randiga varianter: Blue-Silver-Black, Green-Brown-Black, Red-Silver-Black (Dusty Rose) samt Shadow Wave. Dessutom finns det en helsvart variant.

Lady Duofold, BCHR, c. 1923.

Parker Duofold Junior, Black, Förenta staterna, cirka 1930.

Parker Duofold Junior, Chinese Red, Kanada, cirka 1928.

Parker Duofold Chinese Red. En Senior och två varianter av Junior, ca 1927-1929

Parker Duofold Lady, Lapis Lazuli, Kanada, cirka 1929.

Parker Duofold Junior Lapis Lazuli, Förenta staterna, cirka 1930

Parker Duofold Junior, Jade Green, Förenta staterna, cirka 1928.

Parker Duofold Lady Set, Mandarin Yellow, Förenta Staterna, ca. 1930

Parker Duofold Junior, Desk Pen, Mandarin Yellow, Kanada, cirka 1930.

Parker Duofold Deluxe Lady Moderne Black & Pearl, Förenta staterna 1930

Parker Duofold, Burgundy & Black, Förenta staterna, cirka 1930.

Parker Duofold Sea Green Pearl även kallad Green Pearl & Black, Kanada, omkring 1935, men med stift tillverkat i Newhaven, England.

Striped Duofold

Parker Striped Duofold, Green, 1942.

Parker Striped Duofold Red (Dusty Rose), 1944

Parker Striped Duofold Blue, 1942

Parkers budgetmodeller från tidigt 1920-tal till tidigt 1940-tal

Något av ett favoritsamlarområde för mig är Parkers budgetpennor från ett något utvidgat 1930-tal, som räknades som andra- eller till och med tredjeklasspennor (*second* eller *third-tier pens*) även om de tillverkades av ett av de stora bolagen. De var avsevärt billigare än Duofold och senare Parker Vacumatic. Kvaliteten skiljer sig mycket åt mellan olika budgetmodeller. Vissa var verkligen av tveksam kvalitet, medan andra är väl så vackra och bra som de dyrare.

En billigare Parkermodell som började tillverkas 1924 när Duofolden fått fäste på marknaden och Jack Knifepennorna fasades ut kallades ursprungligen Parker 'DQ', vilket stod för Duofold Quality. Den tillverkades endast i svart gummi med vertikala linjer och kostade 3,50 dollar, hälften av en Duofold. Från 1925 gick de i olika varianter under namnen Parker Black and Gold, Parker X och Raven Black and Gold. Designen ändrades genom åren och liksom Duofolden kom dessa modeller att tillverkas i plastmaterial och bli mer strömlinjeformade. Produktionen upphörde 1934.

En pennserie som kan ses som en budgetvariant var Parker Pastel som tillverkades mellan 1927 och 1932. Den kan beskrivas som ett slags smalare och mindre Duofold som framförallt var riktad till kvinnor och salufördes i flera kulörer: Apple Green, Beige Grey, Coral, Magenta, Mauve och Naples Blue. De tillverkades med såväl slät som vattrad yta (*moire*).

De flesta av budgetpennorna introducerades dock under perioden efter 1932, då den ekonomiska krisen fördjupats ytterligare. En variant brukar kallas *depression pens* eller *thrift pens* och producerades i mängder av mönster i starka färger. Pennorna av detta slag hette egentligen Duette, Moderne respektive Premier. De tillverkades från och med 1932, men annonserades bara i begränsad uträkning. Företaget ville hålla kvar bilden av att Parker bara tillverkade toppmodeller.

Parker \$3.75 Duettes

Parker dealers are enabled to meet the insistent demand of the juvenile market with these new low priced Duettes, packed in an attractive gift box.

Selling in sets only at \$3.75 increases volume and the purchaser saves 75c for the price of the pen singly is \$3.00 and the pencil \$1.50. The Parker name assures the purchaser of the most quality per dollar invested. All metal fittings are gold-filled and the barrels and caps are unbreakable Permanite.

[22]

Duette producerades i Förenta staterna i två olika storlekar (av samlare ibland kallade Duette Sr och Jr), men i katalogen från 1932 kallades de helt enkelt Parker \$ 5.00 Duette respektive \$ 3.75 Duette. De slutade tillverkas redan under 1933. I Kanada motsvarades dessa två storlekar av Moderne respektive Premier och där tillverkades de ytterligare några år.

Parker \$5.00 Duettes

Today, more than ever before the popular demand is for quality at economy prices. Parker enables the dealer to meet this with the new medium priced Duettes, sold in sets only at \$5.00, saving the purchaser 75c and building volume for the dealer. These new \$5.00 Duettes are packed in beautiful gift boxes, and the merchandise is Parker quality throughout. The pen singly is priced at \$3.75 and the pencil \$2.00.

[23]

Parker Duette ur Parkerkatalogen 1932.

Ursprungligen marknadsfördes Duette i sex färger, men tillsammans med de kanadensiska varianterna producerades de inalles i möjligen så många som tjugo mönster och kulörer. Många *thrift pens* har missfärgats ordentligt med tiden och det är svårt att komma över välbevarade exemplar. Inte minst på grund av de många kulörerna är det ett populärt samlarområde.

Parker Duette var alltså inte en så billig penna. Från och med 1932 producerade Parker däremot en utpräglad budgetvariant med namnet Parco som kostade 1,25 dollar. Redan året därpå bytte den namn till Parkette och tillverkades i olika former fram till omkring 1940. För Parkers vidkommande var serierna unika eftersom de var *lever-fillers* och inte *button-fillers*. De tillverkades i starka färger, ofta med marmorerade mönster.

Från och med 1934 fanns också en mer elaborerad, något dyrare variant: Parkette Deluxe. De allra sista Parkettmodellerna av detta slag (från och med 1938) hade ett pilformat clips, som dock skiljde sig från det ikoniska clips som fanns på Vacumatic. Även Deluxevarianten kostade mindre än två dollar.

Ett urval av Parkers budgetpennor

1941 kom ytterligare en ny budgetvariant, Parkette Zephyr, som producerades i flera virvelmönstrade kulörer, vilka är eftertraktade idag och ofta betingar förhållandevis höga priser om de är välbevarade. Zephyren blev dock mycket kortlivad och fasades ut redan efter ett drygt år. David Isaacson har skrivit en detaljerad och väldokumenterad [artikel om Parco-Parkette](#)

De olika Challengermodellerna tillhörde det övre budgetsiktet och var *button-fillers*. Parker Challenger introducerades 1934 och något senare kom de elegantare varianterna Challenger Deluxe och Royal Challenger. En vanlig Challenger kostade ungefär en tredjedel av en Vacumatic, Deluxevarianten ungefär hälften, medan Royal Challenger inte kostade mycket mindre än de billigaste Vacumaticmodellerna.

Parker Challenger och Challenger Deluxe tillverkades framförallt i marmorerade varianter, medan Royal Challenger, som introducerades 1937, hade en fiskbensmönstrad design, idag ofta kallad *herringbone* eller *chevron columns*. Den senare är mycket eftersökt idag, speciellt varianten som utrustades med ett svärdformat clips, vilken bara tillverkades under det första året. Challengermodellerna fasades ut 1940/1941. För mer information om Challenger med varianter, se David Isaacsons artikel "Parker's Royal Challenger" i *Fountain Pen Journal* 4:1 (2018) samt [Tony Fischiers sida](#)

Vid skiftet mellan 1930- och 1940-talet (1939–1940; möjligen också 1938) producerade Parker en annan budgetserie som inte var så populär vid tiden men som är desto mer eftertraktad idag. Den hette Parker Duofold Geometric, var en *button-filler* och tillverkades i grönt, guldbrunnt och grått med ett geometriskt mönster som hade vissa likheter med tandborstar. Detta har gjort att modellen också blivit känd som Parker Toothbrush. Det fanns också en helsvart Geometric, med, så att säga, osynliga tandborstar. David Isaacson har

publicerat en väldokumenterad artikel om Parker Toothbrush i *Fountain Pen Journal* 2:2 (2016).

Ett par år in på 1940-talet hade Parker inte kvar en enda budgetmodell i sitt sortiment, vilket betydde att ingen av deras pennor kostade under 5 dollar. Det var istället Vacumatic och det nya flaggskeppet Parker '51' som såldes i stora mängder.

Parker 'DQ'

Parker Duofold Quality 'DQ' Lady med Ring-top, 1924.

Parker Pastel

Parker Lucky Curve Pastel set, Moire Magenta, ring-top, tidigt 1930-tal.

Parker Thrift Pens

Parker Moderne, Green and Bronze (eller Gold), Button-filler, Kanada, cirka 1932

Parker Duette, Brown and Black, Button-filler, Förenta Staterna, cirka 1932

Parker Parco

Parker Parco set, Green Marble, Lever-Filler, 1932

Parker Parkette

Parker Parkette Deluxe, Burgundy and Black Marble, Lever-filler, 1938.

Parker Challenger

Parker Challenger, Blue Marbled, 1940.

Parker Duofold Geometric

Parker Duofold Geometric (Toothbrush), Green and Brown, Button-fillers 1939.

Parker Duofold Geometric (Toothbrush), Black, Button-filler, 1939.

Parker Parkette Zephyr

Parker Parkette Zephyr i Blue Swirl respektive Brown Swirl, Lever-filler, 1941

Parker Vacumatic

Under början av 1930-talet gjorde Parker försök att bryta den relativa ekonomiska nedgången och utveckla en högkvalitativ (och dyrare) modell som skulle sticka ut i den järnhårda konkurrensen mellan de stora pennföretagen i Förenta staterna. Resultatet var en långlivad penna som kom att kallas Parker Vacumatic, vilken kombinerade en ny mekanism med en nydanande och mångvarierad design.

Pennan introducerades på prov 1932 med namnet Golden Arrow. Av upphovsrättsliga skäl fick den samma år byta namn till Parker Vacuum Filler. Innan år 1933 var till ända hade pennan bytt namn till Vacumatic Filler och i början av 1934 blev den till slut helt enkelt Vacumatic. Standardvarianten kostade 7,50 dollar. Parker Vacumatic blev en storsuccé och långkörare, precis som tidigare Duofold. I Förenta staterna tillverkades den mellan 1934 och 1948. I Kanada upphörde tillverkningen först fem år senare.

Vacumatics mekanism var nydanande och resultatet av flera års produktutveckling. Till skillnad från till exempel Duofold, som hade en gummisäck, fungerade hela kolven som reservoar, vilket gjorde att den rymde betydligt mer bläck och alltså behövde fyllas på mer sällan. Reklamen påstod att den rymde 102 procent mer bläck. Genom att flera gånger trycka ned en tub/spak som gömde sig under blindhättan drogs luft ur reservoaren och bläck kunde strömma in. Mekanismen kan egentligen kallas *push-filler*, som var fäst vid en så kallad diafragma (*diaphragm*) i gummi, vilken skapade undertrycket inuti kolven.

Genom åren använde Parker sig av tre olika varianter av mekanismen som fungerade på liknande sätt: en *lockdown filler* i aluminium (1932–1937), en *speedline filler* i aluminium (1937–1942) samt en *plunger filler* i plast (1942–1948/1953).

Vacumaticmodeller i Burgundy Pearl, Parkers katalog 1938.

Bildkälla: <http://www.pencollectorsofamerica.org/reference-library>

Med utgångspunkt i de olika mekanismerna brukar man dela in Vacumaticpennorna i tre generationer. Redan vid en snabb titt kan man se om en penna

tillhör den tredje generationen. Medan de första och andra generationernas pennor har så kallade juveler (*jewels*), ett slags juvelslipade svarta eller färgade bitar infattade i metall som är fästa på såväl toppskruv som blindhätta, är inte tredje generationens pennor *double-jewelled*, utan *single-jewelled*. De har bara en "juvel" och den är placerad på toppskruven, medan blindhättan är rundad och slät.

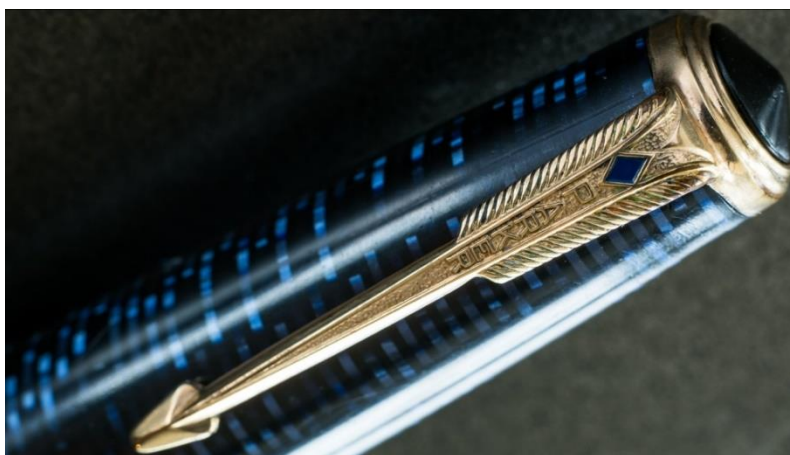

"Jewels"

Men det var inte bara mekanismen som var nydanande med Parker Vacumatic. Det var också designen och den speciella, ofta halvtransparenta celluloidplasten och det numera klassiska pilclipset. Att ge en kortfattad detaljerad överblick över alla Vacumaticmodeller är omöjligt. De producerades i mängder av storlekar och kulörer. Det finns dessutom många varianter och testprodukter. För den som är specialintresserad finns en mycket väldokumenterad och rikt illustrerad monografi: Geoffrey Parker, David Shepherd & Dan Zazove, *Parker Vacumatic* (2008; 343 sidor).

Vacumatic producerades genom åren alltså i ett stort antal modeller. En grundläggande distinktion görs ofta mellan två huvudgrupper: de som ingick i *top-line* och de som ingick i *bottom-line*. De senare var kortare, smalare (och billigare) än de förra. Samtidigt var det inga dramatiska storleksskillnader modellerna emellan. De olika pennornas längd varierade mellan omkring 12 och 14 cm och bredden mellan 12 och 16 mm. Däremot fanns det andra skillnader mellan *top-* och *bottom-line*, till exempel variationer i kulörer och stift.

Sheaffer hade sin *white dot*, en vit punkt som sattes på pennor över en viss prisnivå och som skulle signalera att pennan hade livstidsgaranti (se nedan). Parker gjorde något liknande. På Vacumaticmodeller över ett visst pris hade man under cirka ett halvår 1938–1939 en femuddig stjärna på överdelen av clipset. Den ersattes under 1939 med ett betydligt tydligare tecken: en blåemaljerad ruterformad symbol, *the blue diamond*, som fanns kvar till omkring 1946.

“The Blue Diamond”

I första generationen hade *top-line*modellerna namnen Oversize, Senior, Standard och Slender. Andra generationens modeller var mer strömlinjeformade och hette Senior Maxima, Maxima, Major och Standard. Från och med 1940 benämndes toppmodellerna istället Senior Maxima, Slender Maxima och Major. Den senare blev snart något av en standardmodell. Den var 13 cm lång och 14 mm bred.

Det är mycket lättare att få överblick över den tredje generationen. Fram till 1945 tillverkades Maxima och Major, och därefter endast Major. I Kanada tillverkades dessutom en Long Major. Den absolut vanligaste typen av Vacumatic som man hittar på svenska auktioner är en kanadensisk Major från 1946.

Det är de randiga, halvtransparenta modellerna i *laminated pearl* som Vacumatic blivit mest känd för. I de första och andra generationerna fanns de endast i *top-line*. Från 1934 och framåt utvecklades modeller i nyanserna Burgundy Pearl, Silver Pearl, Black, Emerald Pearl och Golden Pearl. Dessa kulörer fanns under de första åren i såväl *opaque* som *transparent*, men därefter producerades endast de transparenta varianterna. 1941 slutade Parker tillverka pennor i Burgundy Pearl och den ersattes med Azure Blue Pearl. Därutöver fanns det bland annat en mycket kostsam Vacumaticmodell med solitt guldöverdrag: Coronet. Den mest elaborerade varianten gick på 100 dollar.

Parker
VACUMATIC

The Junior Vacumatic Line
 Deep rich, transparent tones with
 Shadow-Wave laminations

Full
 TELEVISION
 Ink
 Supply

117 127 137 147 157 125 625

Plastic Gift Box
 Supplied Free With
 Junior Pen & Pencil Sets

List Price	Junior Pen \$5.00	Juniorette Pen \$5.00	Junior Pencil \$3.50	Junior Set \$8.50	Juniorette Set \$8.50
Black	117	115	615	117/615	115/615
Brown	127	125	625	127/625	125/625
Grey	137	135	635	137/635	135/635
Burgundy	147	145	645	147/645	145/645
Green	157	155	655	157/655	155/655

12

Vacumatic Juniormodeller ("Bottom-line"), Parkers katalog 1938.
 Bildkälla: www.pencollectorsofamerica.org/reference-library/parker

Vacumatics *bottom-line* innehöll inte så många olika modeller, men färgskalan var delvis mer differentierad än *top-lines*. I första generationen benämndes modellerna Junior och Junior Slender och i den andra generationen Junior och Junior Debutante (från 1939 kallad Sub Debutante). Fram till 1945 innehöll tredje generationens *bottom-line* såväl Debutante och Sub Debutante, men därefter fanns endast Debutante kvar.

*Bottom-lin*modellerna hade länge alltså en ganska annorlunda färgskala. Från början tillverkades pennorna i Black Opaque, Burgundy Marbled, Grey Marbled, Black Reticular, Emerald Marbled samt, endast 1936, i Brown Pearl, idag mer känd som Golden Web; en av de mest eftertraktade Vacumaticmodellerna överhuvudtaget. Från 1938 introducerades en serie helt andra mönster som kallades Shadow Wave. Det bestod av vågiga, lodräta linjer

mot en svart transparent bakgrund och tillverkades i svarta, vinröda, grå, gröna och bruna varianter. På 1940-talet, i den tredje generationen, producerades *bottom-line* i samma typ av mönster som pennorna i *top-line*: Golden Brown Pearl, Grey Pearl, Black och Emerald Pearl.

Vacumatic och andra Parkermodeller från 1930-, 1940-talet och första halvan av 1950-talet är enkla att datera eftersom de har en datering på kolven. Det mest långlivade systemet användes mellan andra kvartalet 1938 och slutet av 1949. Då daterades pennorna med *en* siffra. Om man till exempel återfinner siffran 6 på kolven betyder det att pennen tillverkades 1946. Det finns dock en viss överlappning i systemet så siffran 9 kan stå för såväl 1939 som 1949, men eftersom pennmodellerna skiljer sig åt är det ingen tvekan om vilket av de två åren pennen tillverkades. Det angavs också vilket kvartal pennen tillverkades, om än på ett lite ologiskt sätt. Första kvartalet märktes med tre punkter (en på vardera sidan av siffran och en under siffran), andra kvartalet med två punkter och tredje kvartalet med en punkt, medan pennor tillverkade under fjärde kvartalet saknar punkt.

Mellan 1934 och första kvartalet 1938 använde Parker ett annat dateringssystem med två nummer där den första siffran anger kvartalet och det andra året. En penna märkt 45 indikerar att pennen tillverkades under fjärde kvartalet 1935. Mellan 1950 och 1953 angavs inte kvartal längre och en penna som är märkt med nummer 53 är tillverkad 1953.

Parker Vacumatic Junior, Burgundy and Black, Kanada, cirka 1935, lock-down filler. Blindhättan är dock utbytt senare.

Parker Vacumatic "Golden Web", Förenta staterna, 1936, lock-down filler

Parker Vacumatic, Standard, Golden Brown, Kanada, 1937, lock-down filler.

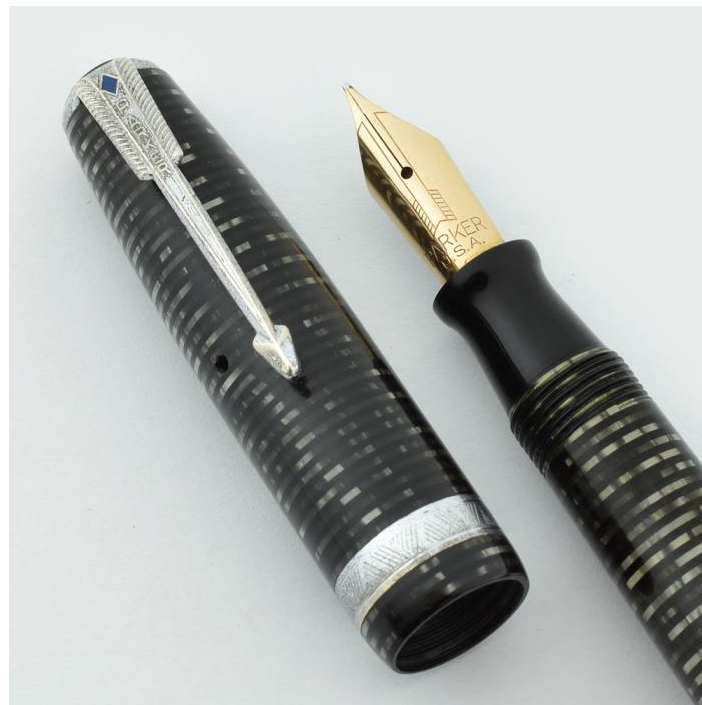

Vacumatic Laminated Emerald Pearl, Slender, Förenta staterna 1937, lock-down filler.

Parker Vacumatic, Grey Pearl med Star Clip, Förenta staterna, 1939, men med senare utbytt blindhätta och mekanism.

Parker Vacumatic, Major, Grey Pearl, Kanada 1946, plunger-filler.

Parker Vacumatic, Long Major, Azure Blue Pearl, Kanada, 1946, plunger-filler.

Parker Vacumatic, Major, Laminated Black, Förenta staterna, 1946, plunger-filler

Parker Vacumatic, Major, Laminated Emerald Pearl Förenta staterna, 1946, plunger-filler.

Parker V.S. (som antagligen stod för Vacumatic Successor) kan också nämnas i detta sammanhang. Det var en penna med ett klassiskt stort stift som producerades när Parker '51' med sitt lilla, inkapslade stift, *hooded nib*, höll på att ta över marknaden helt. Parker V.S. introducerades 1946, men blev inte speciellt populär i Förenta staterna. Intresset var större i Europa, där den tillverkades i Danmark. Produktionen upphörde dock redan 1949.

Parker V.S. Navy Blue, Custom (med guldfylld huv), Förenta staterna, 1946. Intressant nog med samma huv som på Parker '51' och inte en enklare tapered clip.

Parker '51'

Den sista modellen jag ska nämna i detta sammanhang är just den otroligt populära och långvariga Parker 51, eller Parker '51' som namnet oftast skrevs. I olika varianter producerades den i drygt trettio år, mellan 1941 och 1972.

Det finns en innehållsrik [hemsida som bara handlar om modellen](#) och en detaljerad skildring på [Tony Fischiers sida](#) som dessutom har ett utmärkt illustrationsmaterial. Dessutom finns en användbar och välresearchad bok: David & Mark Shepherd, *Parker '51'* (2004, 176 sid).

Parker '51' var i princip färdigutvecklad 1939. Den testsåldes på flera håll under detta och nästkommande år, men den stort upplagda världspremiären skedde 1941. Den första typen, av samlare kallad Mark I (MK I) var en *vacuum-filler*. Den tillverkades mellan 1941 och 1948 och göts i en termoplast som kallades Lucite.

MK I fanns i sammanlagt åtta kulörer: India Black, Mustard Yellow, Buckskin Beige, Nassau Green, Cedar Blue, Dove Grey, Navy Grey and Cordovan Brown. Dessutom tillverkade Parker ungefär två dussin olika huvar genom åren, från standardmodeller i rostfritt stål (*lustraloy*) till olika silver- och guld(fyllda) modeller med olika mönster. Variationsmöjligheterna var alltså enorma.

Parker '51' Vacumatics färgskala.

Bildkälla: www.parkerpens.org

Som redan nämnts hade Parker '51' ett helt annat slags stift än alla tidigare pennmodeller. Det var litet och nästan helt dolt. Typen kallas *hooded nib* och många andra tillverkare kom under de närmaste decennierna att producera varianter av sådana stift.

Från och med 1948 installerade Parker en ny mekanism i sin nya flaggskeppsmodell: *vacumetric-filler*. Samlare refererar till dessa pennor som Mark II (MK II). Den fanns i princip kvar till dess att Parker '51' fasades ut i början av 1970-talet. Reservoiren i den nya modellen var en bläcksäck i ett mjukt, men extremt hållbart plastmaterial, Pli-Glass, som var monterad inuti en metalltub. På tuben fanns en liten tryckstång (*pressure bar*) med vilken man skapade undertrycket. För att komma åt mekanismen och fylla på bläck behövde man skruva av hela pennhöljet.

Parker '51' Aerometrics färgskala.

Bildkälla: www.parkerpens.org

Även på numera nästan 70 år gamla Parker '51':or är bläcksäcken i Pli-Glass oftast i mycket gott skick, vilket har fått många att betrakta Parker '51' MK II som en av de mest stryktåliga och högkvalitativa pennorna någonsin. Färgskalan innehöll bland annat Black, Midnight Blue, Teal, Forest Green, Navy Grey, Plum och Cocoa.

I slutet av 1960-talet och början av 1970-talet gjordes vissa tekniska och estetiska förändringar av modellen varför samlare brukar räknar med ytterligare två varianter (MK III och IV), som överlevde några år var.

Conklin

Under fyra decennier producerade Conklin i Toledo, Ohio mycket högkvalitativa reservoarpennor och var en av de stora aktörerna på marknaden, även internationellt. Verksamheten startades 1898 av Roy P. Conklin (1869-1938) under namnet Self-Filling Fountain Pen Company, som 1902 transformerades till aktiebolaget Conklin Pen Manufacturing Company.

Conklin var ett av de första pennbolagen som använde sig av en yttre mekanism som tryckte in en bläcksäck i gummi. Grundidén med användandet av en bläcksäck i reservoarpennor var dock inte Roy Conklins egen uppfinning. 1897 köpte han ett sex år gammalt patent som innehades av John Oliphant och det omarbetade resultatet blev "Conklin's Self-filling Pen" som hans företag producerade från och med 1898.

Den allra första mekanismen hade inget officiellt namn men ser litet ut som fenan på en flygfisk och kallas ibland *sail-fish-filler*. Den trycktes mot bläcksäcken och när pennan väl var fylld med bläck gjorde ett flyttbart metallband att läckage skulle undvikas. Det var inte en särskilt populär produkt och var dessutom något besvärlig att tillverka.

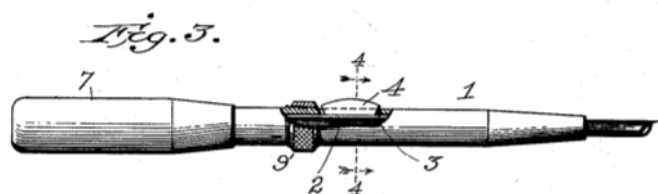
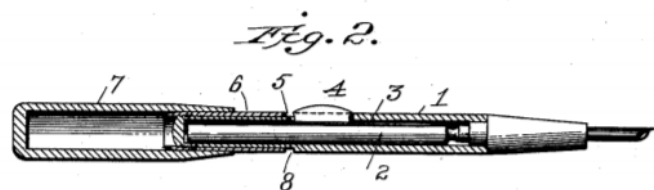
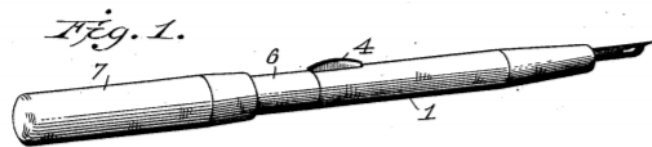
Grunden till Conklins framgångar var istället utvecklandet av den första riktigt välfungerande yttre mekanismen, *crescent-filler*, som patenterades 1901. För att fylla pennan tryckte användaren in en "halvmåne" i metall som i sin tur pressade ihop bläcksäcken inuti pennan, så att det skapades ett kraftigt undertryck. Sedan släppte användaren "halvmånen" och bläcket flödade in. Enligt reklamen skulle det bara ta fyra sekunder att fylla pennan. Därefter säkrade hon eller han mekanismen med en *lock-ring* för att hindra läckage. Processen var enkel och användaren riskerade inte att få bläck på händerna. De allra första pennorna märktes fortfarande med namnet The Self Filling Pen Company, men från och med 1902 angavs namnet Conklin på pennan.

No. 756,778.

PATENTED APR. 5, 1904.

R. CONKLIN.
SELF FILLING FOUNTAIN PEN.
APPLICATION FILED MAR. 4, 1904.

NO MODEL.

Conklins patent på en förbättrad crescent-filler (1904)

Uppfinningen av *crescent-fillern* och en aktiv marknadsföring gjorde att Conklin var en av *The Big Four* fram till början av 1920-talet och en av *The Big Five* en bit in på trettioåret. Liksom andra bolag tillverkades pennorna ursprungligen i svart vulkaniserat gummi, men tidigt framställdes också skrivverktyg i Mottled Red. De allra första modellerna var enkla, raka modeller med *slip-cap*, som tillverkades i tre storlekar.

1904 fick Roy Conklin patent på en förbättrad version av *crescent-fillern*, men grundtanken var den samma. Huven, och senare kolven, fylldes med uppgifter om alla patent som företaget innehade från Oliphants grundpatent till Conklins allra senaste patent. Det är tydligt att företaget ville betona de tekniska landvinningarna och styrka sin patentträtt. Det präglade marknadsföringen, men i annonserna från tiden citerades också ofta ett kort brev från författaren Mark Twain som prisade Conklins skrivegenskaper. "Mark Twains favoritpenna" blev något av ett slagord.

"The Pen That Fills Itself"

Conklin's Self-Filling Pen

is positively the only fountain pen that can be filled or cleaned **WITH ONE HAND.** All other fountain pens require all your hands and ingenuity.

MARK TWAIN expresses the simplicity and superiority of "THE CONKLIN" in these words:—

New York, Oct. 1, 1903.

Dear Sirs:—I prefer it to ten other fountain pens, because it carries its filler in its own stomach, and I cannot fill it even by art or intention. Alas, I prefer it because it is a profoundly secret; it cannot roll off the desk.

Very truly yours,
M. Twain

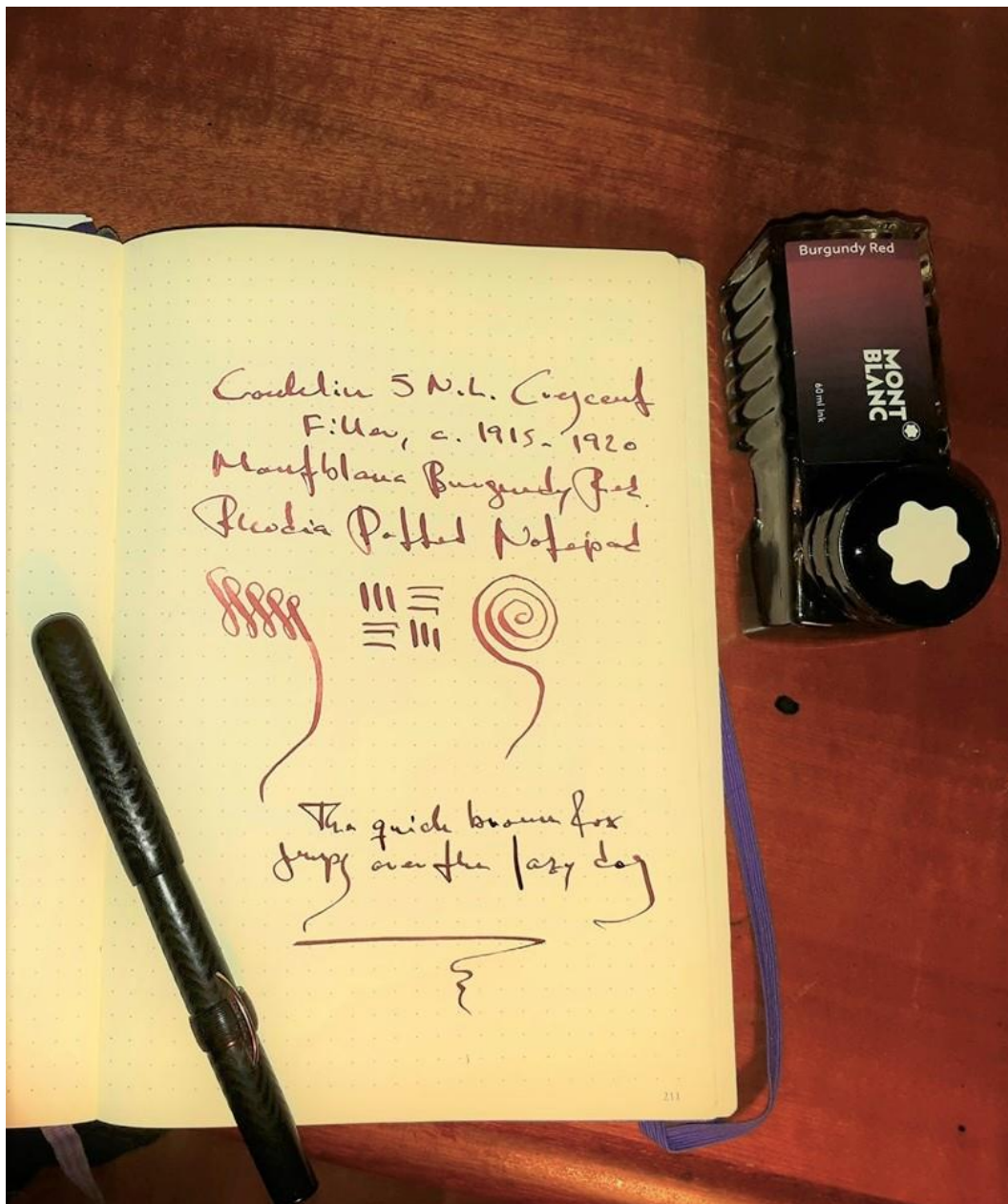
OUR FREE BOOKS give further convincing evidence, and fifty original suggestions for correcting common errors in handwriting. Your dealer (ask them) "THE CONKLIN," as samples for your inspection will be mailed upon the request of any responsible dealer in your vicinity.

The Conklin Pen Co. 146 Jefferson Ave. Toledo, O.

Manufactured in Ohio. Sold by American Agents Only. In New York, Pittsburgh, Pa., London, E. C., England, In Australia by Messrs. B. Gifford, 41 Market St., Melbourne, Australia.

1904 utvecklades också designen något och Conklin började tillverka ciselerade pennor och utökade utbudet till sex olika storlekar. Modellerna numrerades vid denna tid med två siffror. Den första indikerade stiftets och pennans storlek (från tre till åtta) medan den andra angav eventuell utsmyckning. Siffran noll innebar att det inte fanns någon utsmyckning, en etta att det fanns en smal guldring på huvan och en tvåa att ringen var betydligt bredare.

Det fanns också versioner med *taper-cap* pennor som var försedd med en guldring såväl på huv som kolv. De mest intagande pennorna från det tidiga 1900-talet hade mycket elaborerade *overlays* i guld eller silver med avancerade mönster: Snails, Snails & Floral, Snails & Diamonds och Snails, Diamonds & Floral. Dessa *overlays* tillverkades av George Heath Jewelry Company i Newark; ett företag som försåg flera pennfabrikanter med kvalificerade metallarbeten. Dessutom introducerades ett stort antal varianter med genombrutna *filigree*-mönster i guld (eller guldblandningar) respektive sterlingsilver i Conklins sortiment. Redan före 1910 var Conklins utbud alltså mycket brett och det var vid denna tid exporten tog fart. Snart såldes produkterna i dussintals länder.

Conklin # 5 NL, BCHR, Crescent-Filler, 1918–1924

Under första halvan av 1910-talet kom ett stort antal nya *overlay*- och *filigree*-modeller i olika utföranden. En del mönster var mer abstrakta och försedda med olika geometriska mönster medan andra hade tydliga blom- och bladornament.

Clipsen var en annan aspekt som utvecklades under denna tid. Conklin gav sedan omkring 1911 kunderna möjlighet att köpa pennor med förmonterade clips för 50 cent extra och 1909 introducerade man en skruvbar huv som skulle skydda bättre mot läckage. Modellen kallades Non-Leakable. 1918 kom det klassiska flexibla Conklin *pocket-clip* som överlevde länge, och som skulle pennan lättare att bära i skjort- eller kavajfickan medan dammodellerna hade *ring-tops*.

Från Conklins katalog 1920. Bildkälla: www.pencollectorsofamerica.org/reference-library/conklin

När flera av de andra bolagen utvecklade egna effektiva *self-fillers* började många uppfatta Conklins mekanism som klumpig och gammaldags och även om företaget höll kvar vid den under hela 1920-talet, tillverkade Conklin från och med 1923 i allt större utsträckning pennor med *lever-filler*.

Från början var hävstången lika lång som på många andra lever-fillers, men den slutliga versionen av mekanismen, som salufördes från och med 1924, hade en mycket kortare hävstång (omkring 1,5 centimeter). Från denna tid försökte Conklin också ta upp kampen mot den alltmer populära Parker Duofold och tillverkade en helt röd (eller röd-orange) penna vid sidan av sina många svarta modeller.

I katalogen från 1926 finns *crescent-filler* bara kvar på de billigaste svarta pennorna (2,75 dollar). Förutom många andra modeller innehöll samma katalog också rena metallpennor med *lever-filler* i fyra material: sterling silver, yellow rolled gold, green rolled gold och white rolled gold. Sammanlagt pryddes dessa med fyra olika geometriska mönster, bland annat Grecian och Basket Weave. De började säljas 1924.

CONKLIN METAL PENS

Conklin chasing is richly and carefully done. Conklin metal pens reflect real artistic quality in design and finish. True Conklin quality guarantees enduring serviceability. All are equipped with the lever type filler, the Conklin one hand clip or chatelaine ring.

CONKLIN Metal Pens are made in midget, short and long lengths and finished in the four standard Conklin designs—Basketweave, Colonial, V design and Grecian. The green gold lines are also furnished in an Engine Turned design and the white gold in the rich Diamond pattern and an Engine Turned design. All illustrations are actual size.

226PV
Sterling Silver
V Design
Price - \$5.00

227PB
Yellow Gold
Basketweave
Price - \$5.00

228PG
Green Gold
Grecian
Price - \$5.50

ROLLED GOLD

229PD
White Gold
Engine Turned
Diamond
Price - \$6.50

326R
Sterling Silver
Basketweave
Price - \$6.00

327G
Yellow Gold
Grecian
Price - \$6.00

Ett urval av metallpennor från Conklins katalog 1924.
Bildkälla: www.pencollectorsofamerica.org/reference-library/conklin

1924 introducerade Conklin en helt ny pennserie. Den hette Endura och var en *flat-top*. Under en mycket kort tid i början av året kallades modellen Duragraph, men namnet gav antagligen upphov till en upphovsrättskonflikt. Endura tillverkades inledningsvis endast i rött och svart gummi och såväl med *lever*– som *crescent-filler*, men redan ett år senare upphörde produktionen av den senare mekanismen. Enduramodellerna tillverkades i tre storlekar: oversize, standard och ring-top.

1925 införde Conklin en tredje Endurakulör: Mahogny, en svart och mörkrödrandig penna, som även den framställdes av ebonit. 1925 eller 1926 började dock Conklin slutligen producera pennor i ett plastmaterial: Pyroxylin/Pyrolin. Därefter ökade också antalet kulörer och celluloidmodellerna av Endura kom att tillverkas i färgerna Verd-Green (två eller möjligen tre olika nyanser; inledningsvis ljusgrön också kallad Lime-Green senare allt mörkare grönt), Sapphire Blue, Red, Jet Black, Mahogny, och från 1928 Black & Bronze (eller Black & Gold), Pearl & Black samt Purple & Gold

(också kallad Imperial). Den sistnämnda tillverkades endast i standardstorleken och är den knepigaste att få tag i.

Ett genomgående attraktivt stildrag var att Endurapennorna försågs med tunna ingraverade horisontella linjer i kontrastfärger; de flesta i rött, men några i blått respektive gult. Pennorna hade den nya korta hävarmsmekanismen, patenterad den 17 november 1925. Endura med flat-top tillhör mina absoluta favoritmodeller. Det är en mycket högkvalitativ penna som ligger bra i handen och har utmärkta skrivegenskaper.

Conklinpennor från 1920- och 1930-talet.

Conklin Endura Black Oversize med smala röda ränder, sent 1920-tal.

Conklin Endura Sapphire Oversize med smala röda ränder, sent 1920-tal.

Conklin Endura Standard i ebonit, Mahogny med tunna röda linjer, ca. 1925.

Conklin Endura Red med blå ränder, sent 1920-tal.

Conklin Endura verd-green, en mörkare nyans, med tunna röda linjer, standard, sent 1920-tal.

Endura var liksom tidigare Conklinmodeller en högkvalitativ och ganska dyr penna, men företaget producerade sedan 1926 också enklare modeller ("Three-Fifty Pens", som alltså kostade 3,50 dollar) i en delvis annorlunda färgskala. De fanns i svart, röd, blått och grönt, men också i två färgkombinationer som i dag är mycket eftersökta av samlare och därför är mycket kostsamma: en svart och vit (ofta kallad zebra) och en brandgul, svart och vit (numera vanligen känd som halloween). Det fanns också handmålade små pennor, såväl av metall som celluloid.

Utöver Endura och Three-fifty introducerade Conklin 1926 en serie som kallades Five-Dollar som dels fanns i flera av Enduras kulörer, men också i Red & Gold, Mottled Red och Green & Pearl.

Conklin Five-Dollar i Mottled Red Celluloid, cirka 1929

Liksom flera andra bolag tillverkade Conklin också *desk pens*. De började säljas 1926, men det var först kring 1930 som företaget patenterade sina egna *desk sets*. Såväl Endura som Three-fiftymodeller tillverkades också som *desk pens*. Pennställerna producerades såväl i pyroxilin som i keramik, glas och ebonit, men också i marmor och onyx. Det fanns också mer elaborerade pennställ som pryddes med små skulpturer i brons eller mässing i form av till exempel elefanter, pantrar, krokodiler, kameler och hundar.

Three-Fiftymodeller i Conklins katalog 1930-1931.
Bildkälla: www.pencollectorsofamerica.org/reference-library

När många andra bolag insåg att kunderna önskade modernare penndesigner introducerade också Conklin 1930 en ny mer strömlinjeformad variant av Endura: Endura Symetrik, som inte minst skulle tävla med Sheaffers Balance. Designen patenterades 1931.

Från början var det bara huven på Endura Symetrik som var avrundad, men med åren kom hela pennan att bli mer rundad. Den fanns i en mängd olika färger: Green (eller Leaf Green), Black & Gold, Green & Pearl (eller Foliage Pearl), Black Ruby, Dawn Pearl (grå-, röd- och svartmarmorerad) samt French Blue & Cream (grå-, blå- och vitmarmorerad). På huven på Endura Symetrik fanns en liten ingraverad guldfärgad halvmåne.

1930 introducerades också modellen Ensemble, en kombination av reservoar- och blyertsstiftpenna, som byggde på Endura Symetrikmodellen (även om det också finns en övergångsmodell med *flat-top*). Den tillverkades i Blue & Gold,

Green & Pearl, Pearl & Black, Foliage Pearl, Plain Black, Dawn Pearl, French Blue & Pearl samt Pearl & Red.

Endura och Endura Symetrik-modeller i Conklins katalog 1930-1931.
Bildkälla: www.pencollectorsofamerica.org/reference-library/conklin

Endura Symetrik salufördes fram till 1938 och det fanns samtidigt också en mycket snarlik budgetmodell som kallades "Three fifty", då den liksom tidigare budgetmodeller kostade 3,50 dollar. Den billigare modellen hade en delvis annorlunda och mer differentierad färgskala; de flesta olika marmorerade kulörer.

Redan under 1920-talet producerade Conklin utpräglade budgetpennor (*sub-brands*) under namnet All American Pen. Den beskrevs som "a Conklin product", men fanns inte med i bolagets vanliga kataloger. Man ville alltså behålla namnet Conklin för de dyrare modellerna. Liksom i fallet Endura var de första All American-modellerna *flat-tops*, men från och med omkring 1931 kom även denna serie att få en mer avrundad och strömlinjeformad design och dessutom förses med en *plunger-filler* istället för en *lever-filler*. Andra *sub-brands* var Crescent, Ottawa och Spencerian.

Conklin "Ensemble" (kombinerad reservoar- och blyertspenna) Black and Bronze, omkring 1930. Denna penna i Endurastil är intressant eftersom den egentligen borde ha haft en konformad huv. Den är en tidig "transition model".

En Endura Symetrik-liknande penna: budgetmodellen "Three-Fifty" i Foliage Pearl ca. 1931.

Mycket hände i Conklins sortiment alldeles i början av 1930-talet. År 1931 kom en helt ny Conklinmodell. Den hette Nozac ("no-sac") och var en strömlinjeformad penna som designades av den tjeckiskfödde Louis Vavrik. De tidigaste modellerna tillverkades i åtta-, tio- eller tolvkantig varianter med konisk huv (Nozac Klassik) men de modellerna vanligaste var rundade (Nozac-Symetrik eller inledningsvis Endura-graph).

Den senare modellens färgskala var ungefär desamma som Endura Symetriks: Jet Black, Black & Gold, Black Ruby, Foliage Pearl, Dawn Pearl, Red & Pearl och French Blue & Pearl. De facetterade modellerna hade en betydligt mer begränsad färgskala och Foliage Pearl var den vanligaste. Från 1935 försågs pennorna med ett nytt, längre clips, som helt enkelt kallades Nozac clip.

Under sina sju år på marknaden ändrades Nozac-mekanismen flera gånger och företaget sökte mängder av patent för att säkra såväl tekniken som designen. Marknadsföringen var mycket tekniskt inriktad; det var mekanismerna som stod i centrum i annonserna. Nozac var under en period en *piston-filler*, den första av sitt slag i Förenta staterna. Den marknadsfördes med sloganen: "The pen that winds like a watch". Sedan kom en *one-stroke vacuum-filler* också kallad *quick-filler*, och under en kort period en *twist-filler* (som fylldes på genom att en knapp vreds runt, men liksom övriga var den ett slags *piston-filler*).

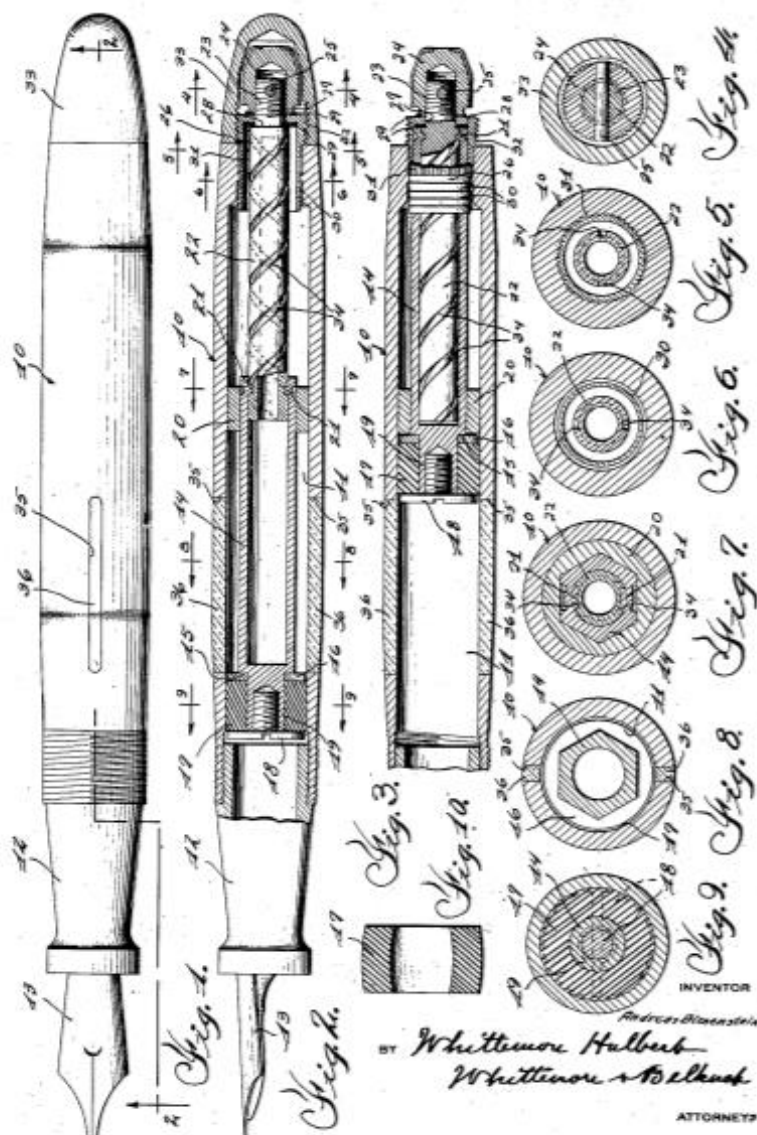
March 28, 1933.

A. BIENENSTEIN

1,902,809

PLUNGER TYPE PEN

Filed Nov. 24, 1930

Patentet på Nozac Plunger-Filler (1933)

Nozacmodellerna såldes inte minst med argumentet att den rymde mycket mer bläck än konkurrenternas och framförallt med hur många tusen ord man kunde skriva på en påfyllning. Vissa Nozacvarianter hade åtminstone från och med 1934 ett långt bläckfönster med en skala som visade ungefär hur många ord användaren skulle kunna skriva innan hon eller han behövde fylla på pennen (*Word Gauge*). Conklin Nozac Word-Gauge tillverkades i tre storlekar: ladies, standard och oversize. Standardmodellen skulle räcka till 5000 ord (5M) och en Oversize till 7000 ord (7M) utan att behöva påfyllning.

En Conklin Nozac , omkring 1935, Plunger-Filler Foliage Pearl.

Quick-Filler/One Stroke Vacuum Filler patenterades 1936 och målet var att tävla med Parkers mycket populära Vacumatic. Färgskalan var begränsad: Red & Pearl, Green & Pearl och Gray & Pearl. Detsamma gällde en annan snarlik modell: Penline Nozac. Under en kort period, 1934-1935 såldes Nozac med en tekniskt avancerad *Twist-Filler*.

En sen och mycket stilfull penna var Nozac V-Line som tillverkades mellan 1937 och 1938 såväl i en rund som en 14-kantig variant. Pennorna var i grunden svarta men hade ett V-format mönster i fem olika nyanser: Royal Blue, Burgundy, Pearl, Nile Green och Black. En liknande, bland samlare mycket eftertraktad modell, är Nozac Chevron som var tolvkantig, introducerades i slutet av 1937 och bara tillverkades under ett par månaders tid. Den fanns i fyra färger: Jet Black, Red Pearl, Green Pearl och Gray Pearl. Den polkagrisartade Red Pearl är kanske en av Conklins mest eftersökta pennor. Flera av dessa modeller fanns också som *desk pens*.

Trots bra och nydanande produkter hade Conklin stora och växande ekonomiska problem under 1930-talet; Nozac blev till exempel aldrig någon större försäljningssuccé. 1938, året då Roy Conklin avled, köptes bolaget upp och verksamheten flyttades snart till Chicago. Företaget såldes igen; denna gång till Starr Pen Company, som ägde märket fram till slutet.

I och med flytten till Chicago slutade Conklin i princip med produktionen av kvalitetsprodukter, även om pennor med namnet såldes under hela 1940-talet, framförallt modellerna Conklin Glider (ca. 1940-ca. 1948) och Minute

Man (1941-1945). Minute Man var en budgetpenna av tveksam kvalitet, framförallt mot slutet av produktionen, medan Glider, som hade klara yttre likheter med Endura Symetrik och uppvisade relativt hög kvalitet, även om de flesta bevarade exemplar har stått emot tidens tand ganska dåligt. Det som visar på kvaliteten är framförallt stiftet: en Cushon Point i 14 karat. Modellen tillverkades framförallt i fyra randiga kulörer: Green, Blue, Burgundy och Brown Striped.

Conklin Glider, Striped Burgundy, omkring 1945.

Namnet Conklin levde kvar ytterligare några år, dock utan något av sin forna glans och producerades på flera håll i Förenta staterna. Man tillverkade bland annat en mycket generisk *pneumatic-filler* som ändå höll visst kvalitet och slätstruken *aerometric-filler* av dålig kvalitet och gjorde försök att etablera sig som tillverkare av kulspeppennor mellan 1948 och 1953. Företaget likviderades 1955 och då hade antagligen produktionen redan upphört.

Märket Conklin återetablerades år 2000 och idag säljer bolaget pennor som är tydligt inspirerade av de modeller som Conklin producerade under 1900-talets första decennier, men enligt min mening, inte alls med samma kvalitet.

Den ultimata monografin om Conklin är Alfonso Mur Bohigas, *The Conklin Legacy* (2013).

Sheaffer

Sheaffer tillhörde, och tillhör fortfarande, de största pennföretagen och genom sin drygt sekellånga historia har de tillverkat ett mycket stort antal modeller som såväl tekniskt och formgivningsmässigt legat vid frontlinjen.

Grundaren Walter A. Sheaffer (1867–1946) var från Bloomsfield, Iowa och ursprungligen juvelerare, liksom sin far. Från och med 1906 drev han själv en framgångsrik juvelerarbutik i Fort Madison, Iowa. Vägen in i pennbranschen var hans uppfinning av den senare så spridda *lever-fillern*, hävarmsmekanismen, som han patenterade 1908 och som han betraktade som en smidigare och mindre klumpig lösning än Conklins *crescent-filler*. En betydligt förbättrad version av hävarmsmekanismen patenterades 1912.

Walter A. Sheaffer

Det var också 1912 som Sheaffer började tillverka pennor under namnet W. A. Sheaffer Pen Company, Medan W.A. Sheaffer själv stod för produktutvecklingen lejde han två före detta Conklinmedarbetare, George Kraker och Ben Coulson, som stod för marknadsföringen; de var också delägare i företaget. Trots den järnhårda konkurrensen från de etablerade storbolagen tog Sheaffer relativt snabbt stora marknadsandelar. Det var den effektiva och enkla påfyllningsmekanismen som var ett viktigt försäljningsargument.

1914 stod Sheaffer för 3 % av den amerikanska reservoarpenmarknaden och 1917 producerade bolaget över 100 000 pennor om året. Men de stora framgångarna kom under 1920-talet. 1923 hade marknadsandelen växt till 13 % och redan 1925 stod bolaget för en femtedel av den samlade försäljningen i Förenta staterna.

Sheaffers pennutbud under 1910-talet är dåligt känt och det är ganska sällan exemplar kommer ut på marknaden. Den första kända katalogen, från 1913 och reklammaterial från de kommande fem åren, innehåller *flat-tops* i ebonit, framförallt modeller i Black Hard Rubber, Black Chased Hard Rubber och Red Mottled Hard Rubber i olika storlekar och med och utan clips. Det fanns också liknande modeller med en bred slät eller utsmyckad guldring på huven samt sådana med släta eller utsmyckade *overlays* i gulddoublé eller solitt guld, bland

annat en *filigree*-modell som på 1980-talet nyproducerades som Sheaffer Nostalgia. För bra bilder på tidiga Sheafferpennor med overlays och i metall, [se denna diskussionstråd](#).

1920 introducerade Sheaffer sina första Lifetime-pennor. Man gav livstidsgaranti på guldstiftet. Den billigaste Lifetime-modellen gick på 8,75 dollar; en betydande summa, men Sheaffer hade också billigare modeller i sortimentet. Förutom pennor i ebonit introducerades företaget Lifetime-pennor helt i metall, såväl i guldblandningar, som guld och silver.

1924 fick livstidsgarantin ett synligt tecken i form av en vit punkt (*white dot*) som sattes på pennor över en viss prisnivå. Samma år blev Sheaffer efter flera års experiment det första bolaget som producerade pennor i plast; de kallade sitt material Radite. Att Sheaffer var pionjären på celluloidområdet inverkar på försäljningssiffrorna som ökade blixtnabbt mellan 1924 och 1925.

Under 1920-talet var de flesta pennor Sheaffer *flat-tops*. Förutom svarta och röda pennor producerade man pennor i flera gröna nyanser, samt 1927-1928 även Black & Pearl, Black & White Mottled samt Royal Blue.

Sheaffer Flat Top White Dot (den vita punkten sitter uppe på pennans topp), sent 1920-tal.

Även om *flat-top*modellerna levde vidare under trettioåret introducerade Sheaffer 1929 en helt ny modell, en strömlinjeformad penna med konisk topp och botten: Balance. Den marknadsfördes dock senare oftast som Feathertouch (stiftets namn) eller Lifetime (livtidsgarantin). Det var en lätt och ergonomiskt väl uttänkt penna som tog de andra tillverkarna på sängen och blev en försäljningssuccé.

Fram till 1934 var alla Balancepennor *lever-fillers*. Då introducerade Sheaffer en *plunger-filler* kallad Vacuum-Fil som existerade parallellt med den äldre mekanismen. Genom att företaget ändrade clipsets design åtskilliga gånger mellan 1929 och 1942 är det relativt enkelt att datera en Balancepenna med viss exakthet. Se [Richard Binders artikel om modellen](#).

Balancemodellen tillverkades i många olika storlekar: från Oversize till Petite och i två olika tjocklekar. Dessutom fanns till exempel *desk-pens*, modeller med *ring-top* och speciella, mycket små "golfpennor". Balanceserien producerades också i en mängd kulörer och mönster. Den fanns bland annat i Jet Black (1929–1942), Jade Green (1929–1932), Pearl & Black (1929–1934), Marine Green (1930–1935), Red Veined Grey Pearl (1931–1935) och Blue (1931–1932). Den senare kallas i dag ofta Blue & Black, men i själva verket är den svartliknande nyansen mörkt blå. Den var inte populär på trettio-talet, men eftertraktad bland samlare idag.

Sheaffer Balance Blue, 1931–1932.

Sheaffer drabbades liksom de andra bolagen av den ekonomiska depressionen; deras pennor var relativt kostsamma och man introducerade vid denna tid därför också ett utpräglad budgetmärke: WASP (=W.A. Sheaffer Pen), som bland annat hade pennor med elaborerade färgglada geometriska mönster. Samtidigt var Sheaffer Balance det verkliga flaggskeppet.

Sheaffer Balance Ebonized Pearl (Abalone), omkring 1935.

När ekonomin åter stabiliserats ändrade bolaget från mitten av 1930-talet ändrade och breddade Sheaffer färgskalan i Balanceserien och inkluderade Ebonized Pearl (också känd som Abalone) och dessutom de randiga (*striated/striped*) Grey Pearl, Golden Brown, Roseglow, Marine Green och Carmine. Serien slutade produceras 1942. Men inte minst de randiga pennorna kom att bli kännetecknande för Sheaffer även sedan Balance fasats ut.

Under såväl 1930- som 1940-talet försågs Sheafferpennorna med nummer som korresponderade till försäljningspriset. En modell som hette 350 kostade helt enkelt 3,50 dollar och en som var märkt 1750 gick på 17,50 dollar. Prisspannet i sortimentet var mycket stort. 1939 kostade den billigaste pennan, en Craftsman Junior, 2,75 dollar medan den dyraste, en Masterpiece i solitt guld, gick på 80 dollar.

Fyra randiga Shaefferpennor från 1930- och 1940-talet

Sheaffer 350, Grey Pearl, plunger-filler, sent 1930-tal.

Sheaffer 350 Craftsman, Marine Green, Lever-filler, 1940-talet.

Sheaffer fortsatte sin teknikutveckling och 1942 kom ett helt nytt slags stift, Triumph, som var rundat och omslöt hela bläckledaren. Den gav namn till en hel serie med pennor, "TRIUMPH", som alltså ersatte Balanceserien. Även om det finns en del tidiga *lever-filler*modeller blev *plunger-fillers* snart det enda alternativet. Mekanismen var effektiv, men den utgör ett problem för samlare i dag eftersom den är ganska komplicerad att reparera.

Under 1940-talet var Sheaffers pennsortiment svåröverskådligt. Det fanns otroligt många olika modeller, som bland annat skilde sig åt genom ringens eller ringarnas bredd och huvens material, men också pennornas storlek. Några av dem var Crest, Autograph (med varianter som Heritage, Excellence, Lady och Viceroy), Premier, Statesman, Sovereign, Admiral, Milady och Craftsman. Färgskalan var dock ganska begränsad: Jet Black, Golden Brown, Grey Pearl, Marine Green och Carmine.

Presentation av Touchdown-mekanismen i Sheaffers katalog 1951.

Bildkälla: www.pencollectorsofamerica.org/reference-library

1949 introducerade företaget en ny pneumatisk fyllnadsmekanism, *touchdown-filler*, där bläcksäcken omgärdas av en tub, och ungefär samma tid började

Sheaffer gjuta pennor i hårdplast. Förutom tidigare nämnda modeller, av vilka vissa hade utgått, innehöll sortimentet 1950 även modeller som Signature, Crest De Luxe, Sentinel och Valiant.

Sheaffer "Triumph" Valiant 1250 Carmine Striped, Plunger-filler, 1946.

Sheaffer "Triumph" Crest 1750 Golden Brown, Plunger-filler 1945-1948.

Något ska också sägas om Sheaffers femtiotalspennor. 1952 presenterade företaget ny pneumatisk mekanism: [snorkel-filler](#). Den var tekniskt komplicerad men mycket effektiv och användarvänlig. Det var en vidareutveckling av

företagets *touchdown-filler*. Enkelt uttryckt skruvar man av blindhättan och då fälls ett tunt metallrör, snorkeln, ut bakom stiftet. Pennan fylls på när man skruvar på blindhättan igen och snorkeln fälls in.

En Sheaffer med snorkelmekanism

Snorkelpennorna, som marknadsfördes mycket aktivt, blev en succé och tekniken infördes på nästan alla Sheaffermodeller under början av 1950-talet. Vid denna var Sheaffer det största pennföretaget i Förenta Staterna med Parker på en andraplats.

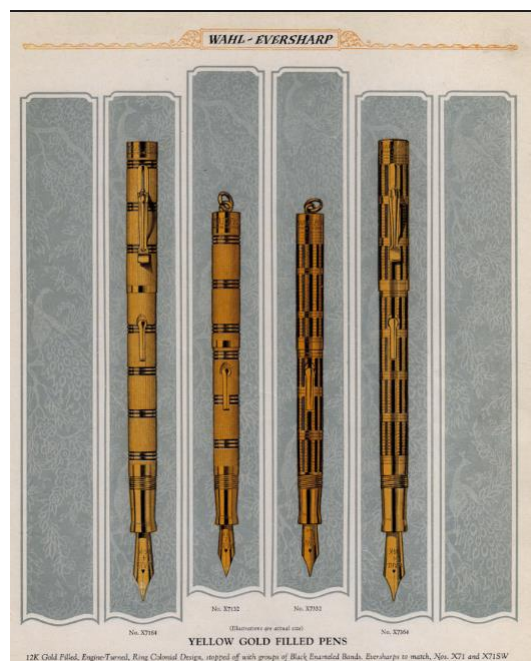
För detaljerad information om Sheaffermodeller, se också [Ravens March Fountain Pens](#) specialsida.

Wahl-Eversharp

1905 grundade John C. Wahl ett räknemaskinsbolag i Illinois, men företaget producerade också många andra metallvaror. 1915 köpte han Keeran & Company, som tillverkade Eversharp blyertsstiftpennor i metall. Två år senare kom Wahl in i reservoarpennbranschen genom att ta över Boston Fountain Pen Company, som var känt för sin produktion av högkvalitativa pennor.

Från och med 1921 producerade Wahl reservoarpennor helt i metall, antingen med guld- eller silverinnehåll, vilka var prydda med [lika typer av geometriska mönster](#) som graverades maskinellt. John C. Wahl köpte emellertid också ett gummibolag som utnyttjades i penntillverkningen. Wahls hårdgummipennor producerades i ett flertal kulörer bland annat svart, rött och olika spräckliga varianter.

Guldpläterade pennor i Wahl-Eversharps katalog 1928.
 Bildkälla: www.pencollectorsofamerica.org/reference-library

Det dröjde fram till 1928 innan Wahl började tillverka pennor i ett plastmaterial: Pyrolin. Liksom för andra bolag innebar introduktionen av celluloiden att färgskalan breddades betydligt. Den första modellen hette Gold Seal—en kvalitetsstämpel liksom Sheaffers White Dot—och var en utpräglad Art Deco-modell, som fanns i Coral, Lapis Lazuli, Black & Pearl, Rosewood och Green & Bronze. Vid den här tiden hade Wahl blivit det näst största pennbolaget i Förenta Staterna efter Waterman.

Korallfärgade pennor av pyrolin i Wahl-Eversharps katalog 1928.

Bildkälla: www.pencollectorsofamerica.org/reference-library

Wahl Eversharp med Tulip clip, Lapis Lazuli, tidigt 1930-tal.

Wahl Eversharp, Gold Seal, Green and Bronze, tidigt 1930-tal

1931 kom Wahls kanske vackraste och mest ikoniska celluloidmodell: Doric. Det var en strömlinjeformad, tolvkantig penna som producerades i fem kulörer: Jet Black, Burma Pearl, Cathay Pearl, Kashmir Pearl och Morocco Pearl.

En andra penngeneration (från och med 1935) hade en randig, halvtransparent färgskala, kallad *shell*. Pennan försågs ibland med *adjustable nib*, där användaren kunde ställa in olika grader av flexibilitet. Den andra generationen Dorics innehöll färgerna Jet Black, Silver & Black Shell, Wine Red Shell, Gold & Silver Shell, Silver Green Shell, Silver Blue Shell och Amethyst Shell.

Wahl-Eversharp Doric, första generationen (1931–1935) Morocco Pearl

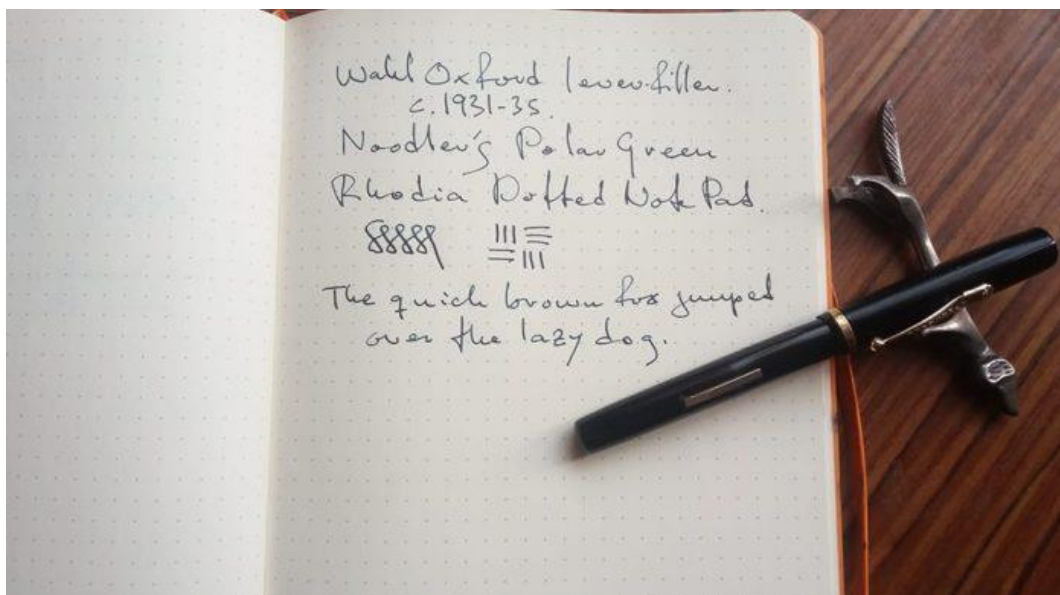

Wahl-Eversharp Doric Oversize, första generationen, (1931–1935) i Kashmir Pearl, flankerad av två Parker Vacumatic i Emerald Pearl.

Wahl-Eversharp Doric, andra generationen, Gold & Silver Shell, deskpen med adjustable nib, cirka 1935.

Vid sidan av dessa dyrare pennor introducerade Wahl mellan 1931 och 1935 en lågprisserie, Wahl-Oxford, som kostade 2 eller 3 dollar till skillnad mot Doricpennorna som låg på 7,50 respektive 10 dollar. Wahl-Oxford kan ändå räknas som en högkvalitativ penna. Samtidigt tjänade Wahl-Eversharp otvetydigt mest pengar på sina blyertsstiftpennor.

Wahl Oxford lever-filler, tidigt 1930-tal.

1941 introducerade Eversharp, som hela bolaget nu kallades, en ny, närmast raket- eller flygplansformad penna: Skyline (under perioder kallad Skyliner). Modellen blev en stor succé. Det var industridesignern Henry Dreufuss som låg bakom formgivningen: en bred och rundad huv och en avsmalnande kolv. Skyline producerades i ett mycket stort antal färger och med en stor huvvariation. Den tillverkades dessutom i tre storlekar: Lady, Standard och Executive. Prisskillnaderna mellan olika modeller var enorm: från 3,50 till 125 dollar. För en mycket klagörande och koncig översikt, se [Jim Mamoulides essä om Skyline](#).

De billigaste versionerna av Skyline var enfärgade och fanns i Black, Green, Navy Blue, Brown, Dubonnet (Burgundy) och Silver Gray. Nästa steg på prisskalan var "Modern Stripe" eller "Moire". De hade enfärgade men randiga huvar och kolvar och fanns i Silver Gray, Green, Blue, Red och Brown.

Den tredje typen var Striped Celluloid Cap. Dess huv var alltså randig och tillverkad av celluloid och hade en matchande enfärgad kolv. Den framställdes i Solid Black, Green, Navy Blue, Brown, Dubonnet och Silver Gray. Därutöver fanns det pennor med huvar och/eller kolvar i metall: rostfritt stål, guld- och silverfyllning, solitt guld, silver eller till och med platina, samt åtskilliga specialmodeller.

Även om Skyline var en bästsäljare kom andra projekt att närmast knäcka Eversharps ekonomi. En var Fifth Avenue-serien som hade ett slags *hooded nib*, men sålde dåligt; den ansågs trist. Jag menar dock att det är en mycket underskattad penna som har mycket hög kvalitet. Det andra stora misstaget var ett försök att ge sig in i kulspetsbranschen som misslyckades kapitalt.

Den sista populära kvalitetsmodellen som Eversharp tillverkade hette Symphony och designades av Raymond Loewy. Modellen introducerades 1948 och producerades fram till 1952 eller något senare. De var strömlinjeformade pennor med kolvar i enfärgad hårdplast och metallhuvar. Även om den bara producerades under fyra år genomgick den flera designmässiga förändringar under tiden; den gjordes i själva verket alltmer traditionell. Enligt min mening är och denna en underskattad penna. Efter några misslyckade nya modeller köptes Eversharp upp av Parker 1957.

Eversharp Golden Symphony, tidigt 1950-tal.

III. Europeiska och japanska pennor

De flesta länder i Europa har åtminstone under perioder haft tillverkning av reservoarpennor, om än i mycket olika omfattning. Under första halvan av 1900-talet var antalet pennfabrikanter närmast oräkneligt, men under 1950-talet och början av 1960-talet lades majoriteten ned eller gick över till att i stor utsträckning tillverka kulspetspennor eller andra produkter.

Storbritannien, Frankrike, Tyskland och Italien, men även länder som Danmark, Spanien och Nederländerna hade betydande produktion, medan Sverige hade en i jämförelse mycket begränsad och kortvarig tillverkning av reservoarpennor.

En del av den europeiska penntillverkningen i Europa utgjordes av licensproduktion för stora nordamerikanska bolag som Parker och Waterman, men de flesta fabriker var självständiga och tillverkade antingen pennorna från grunden eller monterade ihop delar som producerats på andra håll.

Många av de europeiska pennorna är lätta att identifiera, men det finns också många budgetvarianter, speciellt från 1950- och 1960-talet, som är vad som brukar kallas *no-name pens*. De saknar alltså varje tillstymmelse till inskription på kolv, huv och clips och har dessutom anonyma stift, där det endast anges att de är av guld eller rostfritt stål.

Tumregeln är att ju mer etablerat ett bolag var, desto fler tydliga kännetecken finns på pennan: angivande av namnet på flera ställen, patentnummer, osv. Därmed inte sagt att alla *no-name*-pennor är dåliga, även om de mycket sällan utmärks av självständig design eller teknik, utan snarare försökte efterlikna väletablerade modeller och kända märken.

I detta kapitel kommer jag endast att behandla ett litet antal tillverkare och modeller från Storbritannien, Frankrike, Tyskland, Italien och Danmark. [Svenska pennor avhandlas i del IV](#). De flesta bildexemplen kommer från min egen samling, men en del av de avbildade modellerna har jag inte själv.

Storbritannien

Förutom hundratals andra, såväl små som stora pennfabrikanter inkluderade den brittiska marknaden under 1900-talet bland annat märken som De La Rue, Conway Stewart, Mentmore/Platignum, Wyvern och Burnham. Dessutom hade de nordamerikanska bolagen Mabie Todd och Parker betydande produktion i Storbritannien.

En bra översikt över den brittiska pennproduktionen är Stephen Hulls *The English Fountain Pen Industry 1875–1975* (2011), som listar omkring 450 olika tillverkare. Här kan jag bara kortfattat nämna ett mycket litet antal och ägnar litet mer plats åt de brittiska delarna av Mabie Todd och Parker. Mycket

matnyttig information om brittiska pennmodeller finns också på bloggen www.goodwriterspens.com

De La Rue/Onoto the Pen. Thomas de la Rue & Co. Ltd. grundades på 1880-talet som ett tryckeri, specialiserat på framställning av sedlar och frimärken. Strax efter sekelskiftet, då företaget hade mist sin starka ställning på dessa områden, kom ägarna i kontakt med George Sweetser som nyligen patenterat en *self-filling safety pen*. Resultatet av samarbetet blev en modell som från och med 1905 såldes under namnet Onoto the Pen. Namnet refererar inte till något, men tanken verkar ha varit att det var lätt att uttala på många språk och därför skulle kunna gå hem internationellt. Pennan blev också snabbt en stor försäljningssuccé, såväl i hemlandet som på den internationella marknaden.

Onoto the Pen var försedd med ett slags *plunger-filler*, vilken företaget i olika varianter använde sig av under hela sin tid som pennproducent. 1924 introducerade de dock också en *lever-filler*. Från början tillverkade De La Rue, liksom andra bolag, endast skrivverktyg i vulkaniserat gummi, men 1928 introducerade man pennor i plastmaterial, och under 1930- och 1940-talet blev man kända för sina färgrika modeller, som är eftersökta av många samlare. Efter en utdragen nedgångsfas lades produktionen slutligen ned 1960, men märket återetablerades 2005. För den ultimata studien, se Stephen Hull, *Onoto the Pen: De La Rue and Onoto Pens 1880-1960*, 2016.

ONOTO THE BRITISH PEN

14-CARAT GOLD NIBS. IRIDIUM TIPPED.
FULLY GUARANTEED.

5050	Plunger filling, Black or Antique	17/6
1822	Ditto with clip	20/-
1822	Ditto Large size, in all colours, with 2 mounts and clip	30/-
1853	Ditto Mammoth size, Black or Antique, 3 mounts and clip	35/-
5123	Ditto Ladies' size, 3 mounts and clip, in all colours	21/-
7123	Lever filling, 3 mounts, in all colours	21/-
9293	Ditto Large size, 3 mounts and clip, in all colours	25/-
7273	Ditto Medium size, 3 mounts and clip, in all colours	22/6
5253	Plunger filling, Medium size, 3 mounts and clip, in all colours	22/6

Colours in which Onoto products are available —Black Engr

Conway Stewart etablerades 1905 av två tidigare De la Ruemedarbetare: Frank Jarvis och Thomas Garner. Inledningsvis inriktade de sig på att sälja enkla omärkta pennor, och först från och med 1920-talet bar skrivinstrumenten företagsnamnet, men även därefter fortsatte man att också tillverka billigare anonyma pennor.

Conway Stewart producerade såväl *lever-* som *button-fillers* och är kanske framförallt känt för sina 1930-talsmodeller med mönster som Cracked Ice, Herringbone, Tigers Eye och Crosshatch liksom marmorerade varianter i många kulörer. Den stora mängden mönster och färger gör Conway Stewart till ett populärt samlarområde.

En Conway Stewart med det eftersökta Cracked-Icemönstret

Conway Stewarts pennor var förhållandevis billiga och vände sig därför till en bredare publik än till exempel Onoto the Pen, och företaget exporterade också pennor som dock oftast inte märktes med det egna namnet. Svanströms i Sverige sålde till exempel Conway Stewartpennor under eget namn. En mycket känd del av Conway Stewarts produktion var de billiga Dinkie-modellerna som fanns i sortimentet under fem decennier, fram till 1972. De liknade företagets övriga produkter, men var mindre och inte minst kortare.

På 2000-talet återuppväcktes Conway Stewart och blev ett utpräglat lyxmärke, men företaget lades slutligen ned 2014. För en mycket innehållsrik studie om företaget och dess pennor, se Stephen Hull, *Fountain Pens for the Million: The History of Conway Stewart 1905–2005* (2010), men också Andy Russell, *50 Years of the Dinkie: 1922 to 1972* (2018) och jonathandonahaye.conwaystewart.info.

Mentmore/Platignum. Mentmore Manufacturing Co. startade sin produktion 1919 och den första pennan var en *self-filler* med guldpläterat stift. 1925 genomgick bolaget förändringar på flera områden. Man introducerade en så kallad *replacement nib unit*, den första av sitt slag. Den var en av- och påskruvbar enhet som bestod av såväl stift som bläckledare, vilket gjorde det mycket enklare att byta mellan stift av olika slag.

Samma år, 1925, registrerade Mentmore namnet Platignum, då originalförslaget Platinum, alltså platina, inte godkändes av patentmyndigheten. Platignum blev

också det produktnamn som firman främst använde under de kommande decennierna, även om en del pennor också såldes under namnet Mentmore.

En Platignum buttonfiller från 1935.

Efter andra världskriget inriktade sig Mentmore/Platignum framförallt på enklare modeller, inte minst på så kallade skolpennor, och idag är Platignum framförallt känt för sina kalligrafipennor med utbytbara stift.

Wyvern tillhörde de äldsta brittiska penntillverkarna. Företaget grundades redan på 1880-talet, men den relativa storhetstiden inträdde under 1930- och 1940-talet. Modeller som The Perfect Pen, 60C och Ambassador höll hög kvalitet och Wyvern producerade bland annat pennor täckta med äkta krokodil-, ödle- och svinskinn.

Flera av modellerna hade en drake ingraverad på kolven och/eller stiftet, och i engelsk mytologi är "wyvern": en drak- och reptilliknade varelse med vingar. Företaget utvecklade mot slutet av 1940-talet och början av 1950-talet en välkänd serie med pennor numrerade från 101 till 909 av skiftande kvalitet. På det hela taget var dock femtiotalet en nedgångsperiod och bolagets verksamhet upphörde 1955.

Wyvern 909, 1950-talet

Burnham startade sin pennproduktion på 1920-talet. De tidigaste modellerna var tillverkade i hårdgummi och liknade De la Rues. På 1930-talet utvecklade Burnham å andra sidan en egen stil och framställde ett stort antal modeller i en mängd färgkombinationer. Då producerade fabriken parallellt skrivverktyg av såväl vulkaniserat gummi som kasein och celluloid.

På 1950-talet minskade Burnhams produktion och inriktningen låg på budgetpennor och en bit in på sextiotalet lades tillverkningen ned. En närmast outsärlig källa till kunskap om Burnhampennor är burnham.wesonline.org.uk

Perry & Co/E.S. Perry/Osmiroid. Företagets, eller egentligen företagens, pennhistoria skiljer sig ordentligt från de övriga som jag har nämnt. Efter att i över ett drygt sekel tillverkat stift gav företaget sig in på reservoarpennmarknaden först efter andra världskriget. Två bröder, James och Stephen Perry, startade ett bolag 1824 för att framställa stålstift. De tillverkade mjukare och mer flexibla stift än vad som tidigare hade varit tillgängliga.

Från och med 1948 tillverkade man reservoarpennor i enkla design, men med ett stort spektrum av stift. Osmiroid 65 och 75 var populära modeller och utpräglade skolpennor. 1987 bytte bolaget namn till Osmiroid och är framförallt inriktat på kalligrafipennor med enkelt utbytbara stift. För en bra företagshistorik, se [Grace's Guide](#).

Mabie Todd

Det nordamerikanska företaget Mabie Todd (fram till 1907 Mabie, Todd & Bard) hade tillverkat stiftpennor sedan mitten av 1800-talet. Från och med början av 1880-talet, till och med före pionjären L.E. Waterman, började de att framställa reservoarpennor. Den första modellen såldes under namnet Calli-graphic Pen och utvecklades under de närmaste åren med en serie nya patent. I själva verket registrerade ingenjören William W. Stewart ett trettiotal nya pennrelaterade patent fram till sekelskiftet.

1887 introducerade Mabie, Todd & Bard pennor under namnet Swan, som blev betydligt mer känt än företagets eget namn. Mabie Todd blev i princip Swan. Förutom i Förenta Staterna kom företaget åtminstone från och med 1893 att på allvar sälja Swanpennor i Storbritannien, det land som snart också kom att bli dess enskilt största marknad. Det var också i princip vid denna tid som britterna

började köpa reservoarpenner i någon större utsträckning och flera tillverkare plötsligt började annonsera i en helt annan omfattning än tidigare. Mabie, Todd & Bard etablerade vid samma tid ett eget kontor i London.

Liksom andra bolag under 1890-talet och 1900-talets första årtionden tillverkade Mabie, Todd & Bard endast pennor i svart hårdgummi. De flesta av dem hade en mycket smal design och var antingen helt utsmyckade eller försedda med guldband, ofta med ornament och ibland med *chatelaine*. Så tidigt som 1898 gav företaget kunderna möjligheten att köpa pennor med fasta clips: the Swan clip. Mabie Todds första pennor var *eyedroppers* och i någon mån *safety pens*.

Två Mabie, Todd & Bard Swan "Bayonet Chatelaine" eyedroppers från omkring 1902. De tillverkades i Förenta staterna, men har brittiska importstämplat

Utöver dessa förhållandevis enkla pennor tillverkade Mabie, Todd & Bard mer elaborerade *overlays*, såväl *full-overlays* som *half-overlays*. Den andra varianten hade en utsmyckad kolv men en vanlig svart huv utan några ornament. Kataloger från tiden anger att det fanns nio *standard-overlays* tillverkades i såväl sterlingsilver som med guldplätering: Plain, Wave Chases, Engine Turned, Heavy Engine Turned, Cable, Cable Chased, Scroll Chased (flera varianter, bland annat *snail-patterned*), Hammered och Filigree. Dessutom kunde företaget framställa andra mönster efter kundernas önskemål.

1907 bytte bolaget namn till Mabie Todd & Co och samma år inleddes pennproduktion i Storbritannien. Den första engelska fabriken låg på High Holburn Street i London. Under flera decennier importerades dock många delar från Förenta staterna, men allteftersom åren gick blev den i strikt mening en engelsktillverkad penna.

Swan Mabie Todd & Co. New York, Eyedropper 1500, tillverkad i England, cirka 1910-1914 med Swan Clip

Swan Mabie Todd 300, Safety pen, svart gummi med guldringar från tidigt 1920-tal.

Swanpennorna är kända för sina högkvalitativa stift, vilka numrerades efter storlek från det minsta No. 2 till det väldiga No. 10. Ofta är de mycket mjuka och flexibla. Även sekelgamla Swanpennor brukar fungera utmärkt och är en njutning att skriva med.

Förutom sin toppserie introducerade företaget 1911 en budgetserie som man kallade Blackbird, vilken också höll god kvalitet. Blackbirdmodeller kom att existera sida vid sida med Swanmodeller under företagets hela historia.

Den brittiska produktionen gick generellt sett bättre än den nordamerikanska och 1914 köpte den engelska direktören Albert Watts rätten till namnet Mabie Todd i alla delar av världen utom Förenta staterna. Samtidigt fortsatte också pennor tillverkade i Förenta staterna att säljas i Storbritannien.

Fram till 1920 hade alla Mabie Todds pennor varit antingen *eyedroppers* eller *safeties*, men då introducerades "The Swan Self-Filling Pen", som var en *lever-filler* som företaget fortsatte använda ända in på 1950-talet. De äldre mekanismerna levde dock kvar in på 1930-talet, men det finns också ännu senare *eyedroppers*.

Swan Mabie Todd, lever-filler i svart gummi med gold-filled overlay, 1930-talet.

In på 1930-talet var de allra flesta av Mabie Todds pennor tillverkade i ebonit, men 1927 kom de första celluloidmodellerna. På ett par år blev färgskalan otroligt omfattande och de första modellerna kom i Jade, Scarlet, Black & Jade, Tangerine, Lapis Lazuli, Lavender, Blue, Nile Green Coral och Fuchsia. Nya

marmorerade modeller tillkom i början av 1930-talet. Fortfarande tillverkades pennor i såväl Storbritannien som Förenta staterna, men 1933 lades den nordamerikanska delen ned.

Mabie Todd Swan 172/51 (Tangerine), c. 1928

Mabie Todds så kallade Leverless-modell kom 1933. Den annonserades mycket aktivt och det stora försäljningsargumentet var hur lätt den var att fylla. Den var en [twist-filler](#) där bläcket fylldes på genom att blindhättan vreds runt. Den var en något strömlinjeformad *flat-top*, som tillverkades i en rad färger, bland annat Black, Wine & Silver, Black & Gold, Brown Amber, Russet & Jade och Emerald, men de tillverkades också med *overlay* i guld respektive silver. Leverlessmodellen fanns kvar till omkring 1940. De sista året tillverkades de också i ormskinnsliknande mönster i Ruby, Blue, Green och Grey, som idag är mycket eftersökta.

En Leverless i Green Snakeskin, cirka 1940

En annan välkänd Swanmodell var Visofil 'V' som introducerades 1935, och alltså existerade sida vid sida med Leverless. Den var försedd med ett slags [*accordion-filler*](#), en tekniskt komplicerad mekanism, som dock var lätt att använda. Liksom de flesta andra bolag ville Mabie Todd saluföra en halvtransparent penna där användaren kunde se hur mycket bläck som återstod, men också kunna framhålla att den rymde mycket bläck. Visofil tillverkades i liknande färger som Leverless, men också en del andra kombinationer som Amethyst & Gold och Imitation-Mother O'-Pearl.

1937 ersattes Visofil 'V' med en serie som kallades 'VT'. Den visade sig dock vara tekniskt sämre och hade en *plunger-filler* som var svårreparerad. Färgskalan var annorlunda. Bland annat fanns den i Black & Clear, Green & Silver, Ruby & Silver, Green, Gold & Black och Blue, Gold & Black. Visofil 'VT' fanns antagligen kvar ända till 1942

Andra världskriget och i synnerhet de tyska flygattackerna hade dramatiska inverknings på Swans produktion. Flera av fabrikerna förstördes helt i bombningarna. Trots detta tillverkade företaget såväl svarta som ödleskinnsfärgade *leverless*-modeller i Pearl Grey, Green och Garnet, men produktionen var ungefär en tiondel av vad den hade varit några år tidigare. Allteftersom kriget fortsatte begränsades tillverkningen av reservoarpennor och de flesta som tillverkades var enkla *lever-fillers* i marmorerade mönster, så kallade "austerity pens."

Efter krigsslutet kom produktionen igång på nytt och i slutet av 1946 invigde Mabie Todd en ny Londonfabrik på Whitby Avenue, men det är helt klart att produkterna inte nådde upp till förkrigskvaliteten även om stiften fortfarande höll mycket god kvalitet. Pennorna var dock framförallt enkla, enfärgade och ganska anonyma *lever-fillers*, även om en nyare, mer torpedformad *leverless*-modell introducerades i början av 1950-talet.

En Swan Calligraph, ca. 1955

1952 tog Biro Pens, inriktat på kulspeppennor, över bolaget och även om det kom nya Swanmodeller under 1950-talet var det en klar nedgångsperiod och märket lades ned 1960.

Stephen Hull har skrivit den ultimata monografin: *The Swan Pen: Mabie Todd in England 1880-1960* (2019). För en noggrann inventering av brittiska Mabie Toddmodeller, se www.mabietoddpenlists.co.uk Se också David L Moak, *Mabie in America: Writing Instruments from 1843-1941*, 2007.

Parker

Före andra världskriget hade Parker produktion såväl i Förenta staterna och Kanada som i Danmark. Under kriget, 1941, köpte Parker andelar i Valentine Pen Company i Newhaven, England och övertog bolaget helt 1945. Under den inledande perioden producerade fabriken såväl Valentine- som Parkerpennor.

Victory var Parkers första pennmodell som enbart tillverkades i Storbritannien. Den introducerades redan 1941 och fanns under de första åren i ett stort antal färgkombinationer, till exempel Gold Pearl/Black Marble; Blue Pearl/Black Marble; Light & Dark Burgundy Pearl/Black; Striated Pink/Black; Striated Green, Striated Silver samt Striated Cream Silver/Brown.

Victory var en synnerligen populär och långlivad modell som tillverkades fram till mitten av 1960-talet. Men från och med 1948 såldes den endast i enfärgade termoplastvarianter. Under denna kvartssekelånga period genomgick dock modellen flera tekniska och designmässiga förändringar och samlare brukar därför räkna med fem modeller (MK I-V) beroende på när pennorna tillverkades.

En Parker Victory från tidigt 1940-tal.

Under andra världskriget tillverkade den brittiska delen av Parker också klassiska Duofoldmodeller, som sedan 1933 inte längre framställdes i Förenta staterna, men som också fanns kvar i Kanada och Danmark. Även om pennorna designmässigt och tekniskt i princip överensstämde med sina nordamerikanska förlagor var den brittiska färgskalan annorlunda och mer differentierad.

Den brittiska Duofolden fanns i marmorerade, pärlfärgade varianter med inslag av guld, blått, rött, brunt respektive grönt, men också kombinationer i guld/grönt, brunt/svart och guld/blått förekom. Dessutom producerade brittiska Parker ödleskinnsliknande modeller i svart med rosa, bruna, gröna respektive pärlfärgade mönster, samt fiskbensmönstrade pennor i grönt, rosa respektive brunt.

Engelska Duofold-varianter tillverkade under tidigt 1940-tal.

Newhavenfabriken började 1946 tillverka New Style Duofold (Duofold N.S.). Den framställdes dels i enfärgade varianter (svart, brunt, vinrött och olivgrönt), dels med marmorerade mönster (blått/svart, vinrött/svart och guld/svart). Två år därefter, 1948, introducerades ännu en Duofold-modell: Aluminium Filler (Duofold A.F.), som fylldes på med hjälp av en tryckknapp av aluminium som gömde sig under blindhättan. Modellen göts i termoplast och fanns därför bara i enfärgade varianter: svart, mörkblå, vinröd och grå.

1953 kom slutligen en modell som gavs namnet New Duofold. Den var utrustad med en *aerometric-filler* och var liksom de närmaste föregångarna enfärgad och tillverkades i svart, rött, blått respektive grönt. Den nya Duofoldmodellen levde kvar under återstoden av decenniet.

En New Duofold med en typisk chevronmönstrad ring.

Också den långvariga storsäljaren Parker '51' tillverkades i Storbritannien, men även i detta fall var färgskalan något annorlunda än i Förenta staterna. Den brittiska varianten fanns i kulörerna Black, Teal, Turquoise, Navy Grey, Burgundy och Maroon, men liksom i Förenta staterna såldes pennorna med en mängd huvalternativ, framförallt varianter i rostfritt stål (*lustraloy*), silver och guld.

Parkerfabriken i Newhaven växte snabbt under 1950- och 1960-talet och hade som mest omkring tusen anställda. Produktionen i Förenta staterna minskade under kommande decennier och 1987 flyttade Parker sitt huvudkontor till Storbritannien. Samma år började man också tillverka en ny Duofoldmodell som designmässigt närmade sig de allra tidigaste modellerna. Den nya versionen kallades Duofold Centennial (företaget fyllde 100 år 1988) och har fram till idag tillverkats i åtskilliga kulörer och specialutgåvor, nu under namnet Duofold International.

Under 1990-talet bytte Parker ägare ett par gånger. Först tog Gillette Company över och sedan drevs det av Newell Rubbermaid, som också ägde pennmärkena Waterman och Rotring. 2010, ungefär ett år efter att tillverkningen i Förenta staterna upphört, stängdes också fabriken i Newhaven och Parkers huvudkvarter flyttades till Frankrike.

[Tony Fischiers heltäckande sida](#) innehåller också mycket information om de brittiska Parkermodellerna.

Frankrike

Liksom i Storbritannien fanns det en mängd penntillverkare i Frankrike under första halvan av 1900-talet, även om produktionen tog fart senare där. Bland de stora aktörerna fanns företag som Bayard, Edacoto, Gold Starry, Mallat, Météore och Stylomine. Alla dessa bolag inledde produktionen av reservoarpennor i början av 1920-talet och de flestas verksamhet upphörde under 1950- eller det tidiga 1960-talet.

I början av 1900-talet, innan den inhemska produktionen tagit fart, försågs den franska marknaden framförallt av importerade brittiska och nordamerikanska pennor, inte minst olika Watermanmodeller, som ibland utrustades med fransktillverkade silver- och guldöverdrag och/eller fantasirika clips. Dessutom hade såväl Waterman som Parker från 1920- och 1930-talet egen tillverkning i Frankrike, och båda bolagen kom att bli helt franskbaserade företag när tillverkningen i Förenta staterna och Storbritannien lades ned under sent 1900-tal.

Mycket information om franska pennor fanns på hemsidan *Stylos-français*, som inte existerar längre, men tack och lov finns i en [arkiverad version](#). Information finns också på forumet www.stylo-plume.org. Speciallitteraturen om franska pennor är dock begränsad, se dock Pierre Haury & Jean-Pierre Lacroux, *Passion for Pens*, 1993.

Företaget **Mallat** grundades 1842 för produktion av skriftstift, men ägaren Jean-Benoit Mallat utvecklade redan 1864 också ett slags reservoarpenna, kallad Siphoidé, som hade en komplicerad pistongmekanism och inte var speciellt praktisk att använda. Efter att under många decennier framförallt producerat stålstift kom Mallats första egna reservoarpenna i början av 1920-talet.

Företaget tillverkade inledningsvis såväl *eye-droppers*, som *safeties* och *self-fillers* i ebonit. På 1930-talet övergick man i stor utsträckning till celluloid. De senare modellerna fick namn som 120, 130, 150 och Integral. Även om Mallat alltså var något sena med att gå över till att producera celluloidpennor var det ett av de första europeiska bolagen som gick över till att gjuta pennor i termoplaster. Det skedde redan vid mitten av 1940-talet. Den mest kända modellen av hårdplast hette Plexigraph. Mallats reservoarpennntillverkning upphörde i början av 1960-talet.

Stylomine producerades av bolaget Y.E. Zuber i Paris som startades 1921. Zuber tillverkade olika metallprodukter, bland annat blyertsstiftpennor och deras första reservoarpenna kom 1925.

Men den modell, Stylomine 303, som i princip blev företagets varumärke introducerades fem år senare. Zubers produkter hade genomgående mycket hög teknisk kvalitet och företaget producerade flera nydanande pennor. Den första Stylominemodellen försågs med en avancerad och mycket effektiv *pump*-

filler. Den var också ovanlig på ett annat sätt genom att pennan hade ett infällbart stift.

Stylomine 303

Den ursprungliga versionen av Stylomine 303 slutade tillverkas redan 1934. Då kom en mer strömlinjeformad variant, Stylomine 303V, som hade en mycket intrikat *accordion-filler*, försedd med en pump, ett glaströr och en bläcksäck. Med förändringar tillverkades denna och liknande modeller fram till 1950-talet, då bolagets försäljning började gå betydligt sämre och det lades ned i början av 1960-talet. Stylominepennorna var mycket populära i Frankrike, men exporterades i mycket ringa utsträckning och deras nyskapande tekniska lösningar gör dem attraktiva för samlare.

Gold Starry hade sin bakgrund i ett företag som distribuerade brittiska pennor på den franska marknaden och dess första helt egentillverkade pennmodell kom 1921. Fram till 1928 tillverkades de i ebonit, men därefter använde Gold Starry med stor framgång celluloidmaterial i hela sitt sortiment. Det är också under det tidiga 1930-talet som bolagets mest attraktiva pennor tillverkades. De framställdes i en mängd olika kulörer som jade, lapis lazuli liksom flera marmorerade mönster och försågs med guldringar med utskurna stjärnor.

Gold Starrys storhetstid kan sägas ha tagit slut redan omkring mitten av 1930-talet och de kom därefter att tillverka betydligt enklare och mer anonyma modeller, och på 1950-talet gick bolaget framförallt över till att producera kulspeppennor och kontorsmateriel. Det lades ned 1980.

Bayard var ett pennmärke som producerades av Panici Frères & Co. från och med 1922. Namnet Bayard hämtades från en medeltida riddare, och bilden på honom fick en viktig plats i företagets marknadsföring. Under de första åren producerade Panici endast *eye-droppers* och *safety pens* och den första *lever-fillern* kom 1927.

Två år senare kom de första modellerna i celluloid och 1930-talet blev Bayards guldålder, då man producerade modeller med namn som Luxe, Superluxe och Special Luxe. Den senare anses av många som företagets mest framstående penna, även om också den senare produktionen höll god klass. 1947 kom modellen Excelsior som hade enkelt utbytbara stift. Efter att mest ha tillverkat lågprismodeller under lång tid lades företaget ned på 1970-talet.

Bayard 425, BCHR, lever-filler, cirka 1930

Märket **Météore** tillverkades av bolaget Plume d'Or, grundat 1916, som från början framförallt var verksamt som importdistributör. Den första pennan som otvetydigt var fransktillverkad kom 1922 och såldes under namnet Météore. Den utan tvekan mest nydanande modellen var Pullman 35, som introducerades 1932. Den hade ett infällbart stift, men med en helt annan konstruktion än den variant som tidigare hade funnits på Stylomine 303.

Météore Pullman 35

Edacoto tillverkades av företaget Edac, som grundades någon gång strax före första världskriget, men som då främst tillverkade blyertstiftpennor. Edacs produktion av reservoarpennor sattes igång 1922, alltså ungefär när alla de övriga stora aktörerna inledde sin verksamhet. De första pennorna var i metall eller vulkaniserat gummi och antingen *safety pens* eller *lever-fillers*. På 1930-talet började man tydligare markera sin identitet genom att gravera in företagsnamnet på clipset, men inledde samtidigt också ett samarbete med det italienska bolaget Aurora. Det var också från denna tid som pennornas namn ändrades till Edacoto.

Edacoto tillverkade i och för sig bra pennor med ett stort färg- och modellspektrum, men företaget utmärkte sig aldrig som speciellt innovativt. Den kanske mest intressanta modellen hette egentligen Le Super, men gick allmänt under namnet Transparent. Den var en tidstypisk, halvtransparent celluloidpenna, där man kunde se återstående bläckmängd, men den producerades bara under några år i slutet av 1930- och början av 1940-talet.

Waterman

Den franska representanten för Waterman, Jules-Isidore Fagard, startade en fabrik för tillverkning i Frankrike 1926, under företagsnamnet Jif-Waterman. Bolaget byggde också en fabrik för bläckproduktion i Paris utkanter. En av de franska ingenjörerna uppfann året därpå en bläckpatron i glas och från 1935 tillverkade Waterman pennor med sådana patroner, mest för försäljning i Frankrike.

Sedan moderbolaget lades ned i Förenta staterna i början av 1950-talet fortsatte tillverkningen av Waterman i Storbritannien och Frankrike, men även den brittiska delen av företaget tidvis gick på sparklåga. Efter Jules Fayards död

leddes bolaget av hans dotter Elsa de Foyer och senare av dotterdottern Francine Gomez. 1987 tog Gillette över bolaget och sedan millennieskiftet är Waterman-Paris en del av Newell Rubbermaid som också äger Parker.

1953 introducerade Waterman en nydanande och mycket framgångsrik modell: C.F. (Cartridge filler) som levde kvar till 1985. Den kunde förses med bläckpatroner av plats och hade ett halvinkapslat stift och en smäcker design. Under de över trettio år som Waterman C.F. såldes framställdes den i ett mycket stort antal kulörer och olika metallutföranden. Senare Watermanmodeller inkluderar Man 100 och 200, Lady, Gentleman, Carène och inte minst flaggskeppet Edson.

Waterman C.F. från slutet av 1950-talet

Tyskland

Bilden ovan visar egentligen en fördom om tyska pennor. Det brukade heta att man kunde köpa en tysk reservoarpenne i vilken färg som helst så länge den var svart. Men bilden visar framförallt billigare 1940- och 1950-talsmodeller och det fanns och finns betydligt mer färgglada exempel, såväl i celluloid- som termoplaster, även om svart onekligen var och är en vanlig tysk pennkulör. Tyskland var en betydande europeisk pennaktör och som mest fanns det över 150 pennfabriker i landet.

Liksom allt annat i det tyska samhället påverkade naturligtvis andra världskriget pennproduktionen, framförallt under de sista åren då flera av de stora fabrikerna förstördes i de allierades bombräder. Men redan några år efter krigsslutet var produktionen återställd på många håll och exporten av såväl kvalitetspennor som skolpennor tog fart. De mest kända tyska tillverkarna idag är troligen Montblanc och Pelikan, men också Lamy är ett mycket populärt märke.

Ett av de första tyska bolagen som tillverkade reservoarpennor var **Soennecken**. Företaget grundades 1868 i Iserlohn, Nordrhein-Westfalen, ett verkligt industricentrum, men flyttade senare sin verksamhet till Poppelsdorf, nära Bonn. De tillverkade pennstift, men deras första reservoarpennor kom redan 1890, och 1905 hade man utvecklat en egen typ av *safety pen*. Soennecken var ett tekniskt innovativt bolag.

Soennecken sålde pennor på den tyska marknaden, men de hade också stor export av högkvalitativa produkter till näraliggande länder. 1930 patenterade företaget en helt ny mekanism. Den var en variant på en *button-filler*, men på Soenneckens modell kunde toppskruven vridas om och först då dök en hård gummiknapp upp. Genom denna innovation riskerade man inte längre att toppskruven tappades bort.

Mekanismen fanns bland annat på pennor företagets mest kända serie, Rheingold, som tillverkades på 1930-talet. Men snart gick även Soennecken över till pistongmekanismen, som blev den helt dominerade tekniken i Tyskland. Bolaget levde vidare efter andra världskriget, men gick i konkurs 1973.

Ett bolag som fortfarande är synnerligen aktivt inom pennbranschen är **Kaweco**. Det är en förkortning för Koch, Weber & Co, som grundades redan 1889 under namnet Heidelberger Federhalterfabrik. Bolaget tillverkade inledningsvis pennskaft och stift, men 1909 kom deras första egna reservoarpennsmodell. Produktion växte snabbt och de tillhandahöll många

modeller med olika mekanismer parallellt, var exportinriktade och etablerade tidigt filialer i grannländerna.

“Kaweco” registrerades som företagsnamn först 1929, men pennorna hade sedan första början sålts under namnet. Kända pennmodeller som företaget tillverkade före andra världskriget var exempel Dia, Elite, Special och inte minst Sport. Kaweco Sportmodellen har levt vidare sedan 1911. Det är en hexagonal penna i litet format, som dock blir betydligt längre och större när huven sätts på kolven.

Ett annat framstående tyskt pennmärke var **Osmia** som grundades 1919 i närheten av Heidelberg. Företaget hade ett kortvarigt samarbete med Parker kring 1930, då man framställde pennor under varumärket Parker-Osmia. Även därefter producerade Osmia Duofoldliknande pennor med namnet Supra och senare en Vacumaticliknande penna med namnet Progress och en *push-button*modell, kallad Brilliant. 1951 köpte Faber-Castell upp bolaget.

Osmia Supra i Lapis Lazuli

Brause 3030, 1950-talet. En reservoarpennsmodell från den klassiska stiftproducenten i Iserlohn

Montblanc

Det bolag som senare blev känt som Montblanc grundades 1906. Två år senare började det producera pennor i Hamburg under namnet Simplo. 1909 kom en svart *safety pen* med en röd stjärna på toppen, som bar namnet Rouge et Noir och 1911 började pennor med en vit stjärna med rundade spetsar på toppen tillverkas under namnet Montblanc. Stjärnan skulle symbolisera berget Mont Blancs sex dalar. Från och med 1921 producerade bolaget endast Montblancmodeller. Sortimentet innehöll ett stort antal svarta modeller i väldigt skiftande storlek, alltifrån 6 till 18 centimeter långa, och såväl oktagonala som rundade designer.

1924 etablerade Montblanc serien Meisterstück som hade ett speciellt högkvalitativt stift. Först försågs pennan med en *button-filler*, men den ersattes från 1934 av ett slags pistongmekanism. Två år senare införde Montblanc sitt långlivade numreringssystem för att beteckna de många nya modellerna. Numret bestod av tre siffror. Den första siffran, mellan 1 och 3, betecknade kvaliteten (Meisterstück, mellannivå eller budgetnivå). Den andra siffran angav typen av mekanism (*safety*, *button-filler* eller pistong), medan den tredje angav stiftets, och pennans, storlek (2, 4, 6, 8 och senare även 9).

Även om många av Montblancs pennor var svarta tillverkade företaget också modeller med guld- och silveröverdrag, såväl släta som mönstrade. Med tiden kom Montblanc att tillverkas på flera håll i Tyskland och mellan 1937 och 1959 också i Danmark. Huvudfabriken förstördes i krigets slutfas, men redan innan dess var produktionen decimerad och kvaliteten försämrad på grund av regimen restriktioner.

När Montblancs penntillverkning och produktutveckling i Tyskland kom igång på nytt 1948 tillverkades endast pennor med pistongmekanism. Flaggskeppet Meisterstück kom i flera storlekar: 142, 144 och 146, och förutom svarta designer tillverkades grön- och grårandiga celluloidmodeller som är mycket eftertraktade bland samlare. I mellanskiktet fanns till exempel modellerna 244 och 246 och bland de relativa budgetpennorna till exempel 342 och 344.

Montblanc 144 i grönrandig celluloid från omkring 1950

1952 började Montblanc gjuta pennor i termoplast, det material man kallar *precious resin*, och då introducerades också den stora, tjocka Meisterstück 149 (det finns dock också fåtaliga 149:or i celluloid). Ett par år senare kom 250- och 350-serierna med pennor som 254, 256 och 354 med en så kallad *Flügelfeder*, ett vingformat stift.

Men ju längre 1950-talet fortskred blev ju mindre blev efterfrågan på Montblancs dyrare modeller. Som tecken på denna utveckling introducerade företaget en särskild ekonomiserie med namnet Monte Rosa, och fasade ut Meisterstückserien 1959. 1960- och 1970-talet måste anses ha varit en klar

nedgångsperiod för företaget, men de klassiska Meisterstückmodellerna återintroducerades 1986 och idag producerar Montblanc bara pennor i högre prisskikt.

En Montblanc Meisterstück 145 från 2010 och en Montblanc 244 från början av 1950-talet.

Goda källor till information om Montblancs historia och pennmodeller är Jens Rösler & Stefan Wallrafen, *Collectible Stars: Montblanc Writing Instruments from 1946 until 1979*, 2001 samt samma författares *Collectible Stars I: Montblanc 1908-1947*, 2014.

Pelikan

1878 grundade Günther Wagner ett företag i Hannover som framförallt tillverkade färg och bläck. Pelikansymbolen, som var en viktig del i marknadsföringen från första stund, hämtade han från sitt släktvapen.

Företagets penntillverkning inleddes inte förrän i slutet av 1920-talet, då det kroatiska bolaget Penkala sålde patentet på sin pistongmekanism till det tyska företaget. Ingenjörerna Theodor Kovacs och Carola Bako vidareutvecklade mekanismen och 1929 kom företagets första reservoarpenna som fick namnet Pelikan.

Den första, och mycket långlivade, modellen hette Pelikan 100. Inledningsvis (1929-1930) tillverkades den endast i svart och med grön/jademarmorerad kolv i celluloid, men från och med 1931 introducerades successivt kulörer som rött, svart, blått, helgrönt, ödlefärgad och sköldpaddsfärgad; en del med huvar i andra färger än svart. Kolvarnas tunna färgade “omslag” kallas *Binde*.

Pennorna hade alltså celluloidkolv, men fram till 1937 var huven tillverkad i ebonit. Därefter var också den i celluloid. Från och med detta år upphörde också produktionen av samtliga färger utom svart respektive grönt, vilka fortsatte tillverkas fram till 1944.

Varianter av Pelikan 100

Från och med 1931 tillverkades Pelikan 100 också med hel- eller halvtäckande *overlays* i solitt guld respektive gulddoublé, men företaget framställde också en mycket påkostad modell, Toledo, som hade ett utskuret pelikanmotiv i guld på silverbotten på kolven och ett pelikanprytt clips. Pelikan 100-serien sålde bra i Tyskland, men blev också en exportsuccé, såväl i andra delar av Europa som i Sydamerika.

1937 introducerades 100N-modellen som var något mer strömlinjeformad än föregångaren. 100N fanns i en helsvart modell samt med svart huv och olika randiga och marmorerade kolvar i grått och grönt. Dessutom fanns de i ett stort antal färgglada sköldpadds- och ödlemönstrade varianter samt med *overlays* i guld, inkluderat Toledon. Flera av dessa hade huvor i andra färger än svart.

I andra världskrigets slutskede, 1944, upphörde Pelikans tillverkning i Tyskland helt, men produktionen hade påverkats radikalt redan långt tidigare. På grund

av statliga restriktioner ersattes guldstiften 1938-1940 med stift i palladium och därefter 1939-1949 med ett krom-nickelpläterat stålstift. 100N fasades slutligen ut 1954.

Från och med 1932 producerade Pelikan en betydligt billigare modell som hette Rappen som endast fanns i svart. Det var från början en *bulb-filler*, inte en *piston-filler*. I Tyskland slutade den tillverkas redan 1936, men Rappenpennor såldes i viss utsträckning i andra länder fram till krigsslutet, men då som *piston-filler*.

1936 introducerade företaget istället i ny budgetpenna i Tyskland: Ibis. I likhet med andra Pelikanpennor, var den en *piston-filler*. Den fanns såväl i en svart standardvariant som med olika marmorerade mönster (åtminstone grön, röd och grå). Modellen, då benämnd Ibis 130, fortsatte tillverkas efter kriget, från 1949 till 1954 (och för export i viss mån ända till 1956). Efterkrigsmodellen tillverkades endast i svart.

Varianter av Pelikan 100N, 1930- och 1940-talet.

Pelikan 101 Ödlemönstrad, 1938 och Pelikan 101, sköldpaddsmönstrad, 1937.

Pelikans verksamhet återuppstod snart efter krigsslutet. Först, omkring 1948, fortsatte man tillverka 100N, men 1950 introducerades en ny, mycket populär modell: 400. Den hade, till skillnad från de tidigare modellerna, ett pelikannäbbsformat clips och tillverkades bland annat i svarta och grön- och svartrandiga varianter, men också med sköldpaddsfärgad kolv och mörkbrun huv.

Varianter på temat kom med den kortlivade 400N från 1956 och med 400NN som producerades från och med 1957. Det var endast smärre formmässiga skillnader mellan dessa tre modeller. Vid sidan av de dyrare pennorna tillverkade Pelikan enklare modeller som 120 och 140, liksom, från 1959, en serie med utpräglade skolpennor: Pelikano.

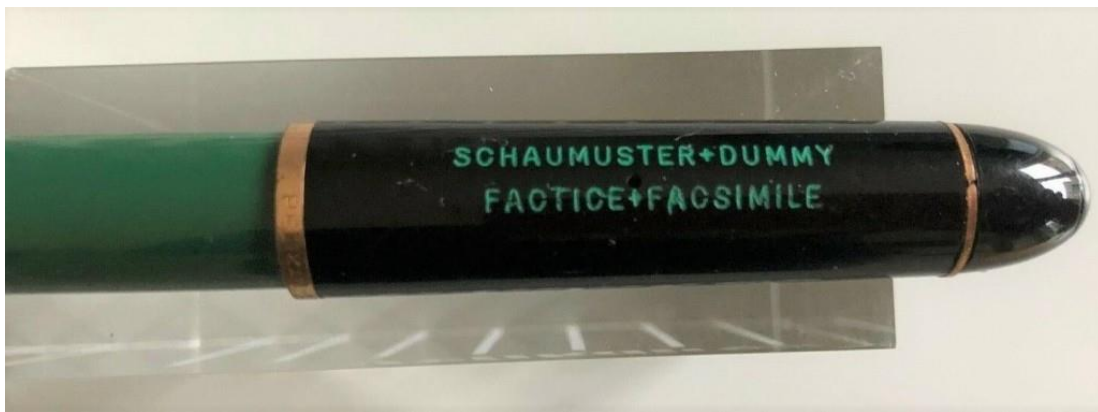
Varianter av Pelikan 400, tidigt 1950-tal

Pelikan Ibis 130, tidigt 1950-tal.

Pelikan 140, 1950-talet.

Pelikan 120 (Skyltpenna/Dummy)

I slutet av 1950-talet och början av 1960-talet introducerade Pelikan vid sidan av 400NN en modell som hade en helt annan design: P1. Den hade i och för sig en klassisk pistongmekanism, men företaget patenterade en ny inre bläckledare: "Thermic-Regler." Den skulle bättre stå emot lufttrycks- och temperaturförändringar. Pennan, som tillverkades mellan 1958 och 1963, var strömlinjeformad, bläckståndet var i form av några cirklar på kolven och den hade ett halvdolt stift, något som låg i tiden. P1-modellen producerades i två huv varianter: en med huv i gulddoublé (Gold-Rolled) och en med huv i nickel (Silvexa). Bägge varianterna tillverkades i svart, grått, smaragdgrön och rubinröd.

Pelikan P1, slutet av 1950-talet

Den huvudserie som efterträdde P1 var en penna som på många sätt liknade den men hade ett större, vingformat stift. Den hette M/MK. M-varianten var mest lik P1 eftersom den hade metallhuv medan MK hade plasthuv. Under perioden 1968 till 1983 tillverkades de i en mängd modeller och kulörer, men svart och grön var de mest långlivade. Bland modellerna kan man nämna MK10, M20, MK20, M21, M25, M30, MK30, M60, M100 och M480. Många av dessa hade stålstift, men ett antal hade guldstift. Kvalitetsmässigt var det inget större fel på M/MK-serien men de var ganska anonyma.

Pelikan MK 20

I början av 1980-talet började Pelikan för första gången sedan mitten av 1960-talet tillverka högklassiga pennor i ett högre prisskikt. Man gick tillbaka till sina klassiska randiga modeller med guldstift av hög kvalitet; pennor som designmässigt mer liknade Pelikan 400 än 400NN. Den första av dessa nya varianter på temat var M400 (1982-). Sedan kom de större modellerna M600 (1985-), M800 (1987-) och M1000 (1997-). Den senare är en mycket stor penna: 146 mm lång, med en omkrets på 14 mm och ett jättelikt stift.

1997 genomgick samtliga dessa modeller en designförändring som gör att de pennor som tillverkades före detta år brukar benämnas "Old Style." Standardutbudet i denna så kallade Souverän-serie innehåller svarta respektive randiga pennor i grönt, blått och rött, men en mängd andra färgkombinationer har producerats under längre eller kortare perioder. Pelikan återetablerade också det klassiska guldutsmyckade flaggskeppet Toledo i två storlekar: M700 (1985-) och M900 (1991-).

Pennor som också höll hög kvalitet, men var billigare och enklare var M100 (1985-1999), M150 (1983-), 481/M200/M250 (1983-) samt M300 (1998-). En del av dessa modeller, som går under det gemensamma namnet Classic, har stålstift medan andra har guldstift. I synnerhet M200-modellerna har givits ut i många olika färgsättningar även om pennor i svart och blåmarmorerat har funnits med sedan början.

Idag producerar Pelikan framförallt högkvalitativa pennor i de högre prisskikten, inkluderat många specialutgåvor och limited editions, även om också Pelikanoserien finns kvar.

Tre bra webbkällor till kunskap om Pelikanmodeller är: www.pelikan-collectibles.com, www.pelikan-guide.com och www.ruettinger-web.de. Framförallt om nyare modeller, se också www.thepelikansperch.com. Det finns också en viktig bok om företaget och dess produkter: Jürgen Dittmer & Martin Lehmann, *Pelikan Schreibgeräte 1929 – 2004*, utgiven 2004. Det finns också en mycket rikt illustrerad bok om Pelikanreklam(produkter): Heinz Rings, *Deutsche Werbegeschichte Am Beispiel Günther Wagner-Pelikan*, 2015.

Pelikan M400, blå- och svartrandig, 2010-talet.

Pelikan M405 Stresemann, 2010-talet.

Pelikan M400, vit- och sköldpaddsfärgad, 2010-tal.

Pelikan M700 Toledo, omkring 1990.

Pelikan M250, svart, 1980-talets slut med äldre box.

Pelikan M 101N Red Tortoise, 2014.

Lamy

Josef Lamy, tidigare exportchef för Parker, köpte 1930 pennfabriken Orthos i Heidelberg. De första pennorna som han lät tillverka där liknade onekligen Parker Duofold, men Orthos var också tidigt ute med att framställa så kallade *combos*, alltså pennor som bestod av två halvor, där den ena halvan var en reservoarpenna och den andra en blyertsstiftpenna.

Långt före de flesta andra fabriker göt Orthos pennor i termoplast och 1948 döptes bolaget om till C. Josef Lamy GmbH och började producera pennor under namnet Lamy. Samtidigt ägde företaget märket Artus och tillverkade också pennor med detta namn.

Men det är pennorna som bär namnet Lamy som onekligen blivit mest kända. Den strömlinjeformade Lamy 27 introducerades 1952. Det är en mycket högkvalitativ penna med en tekniskt avancerad pistongmekanism och en *hooded nib*, och modellen genomgick flera förändringar under de kommande dryga decennierna. En liknande men billigare modell var Lamy 99.

Lamy 27 m (R), med guldfylld huv, 1954.

Företagets första riktiga succémodell var dock den minimalistiska Lamy 2000. Den utvecklades av industridesignern Gerd Müller 1966 och representerade verkligen något nytt i pennformgivning. Modellen är till dags dato oförändrad och är fortfarande en storsäljare bland kvalitetspennor. Senare kom andra billigare modeller som CP1, Dialog Safari och AL-star, som alla också finns kvar i Lamys sortiment.

Lamy 2000

Italien

Den italienska reservoarpennans historia liknar i många avseenden den franska. De flesta av de stora, kända bolagen startade sin verksamhet kring 1920 och många, framförallt mindre bolag, lades ned under 1950-talet. Under denna period fanns det åtminstone ett femtiotal reservoarpennfabrikanter i landet, antagligen många fler. Idag tillverkar italienska pennproducenter såväl budgetmodeller som mycket kostsamma pennor, inte minst för en exportmarknad.

En Visconti Vertigo i blått och en Visconti Wall Street i rött.

Fram till första världskrigets slut var de reservoarpennor som såldes i Italien framförallt importerade nordamerikanska och tyska modeller, i synnerhet Waterman och Montblanc. En del av dem försågs med mer eller mindre elaborerade guldpläterade *overlays*, som kvalitetsmässigt översteg de som framställdes på andra håll. Ämnet avhandlas av Maurizio Dansi, Letizia Jacopini och Enzo Verduci i den vackra boken *Waterman Safety: The Art of Overlay in Italy* (1998).

Efter första världskriget satte den inhemska italienska pennproduktionen igång på allvar. De tre stora bolagen under perioden 1920–1950 var Aurora, Montegrappa och Omas, som jag kortfattat kommer att avhandla här. Bland andra kvalitetsmärken som var verksamma under perioden kan man nämna [Ancora](#), [Columbus](#), [Fendograph](#), [Nettuno](#) och [Tibaldi](#).

En lättillgänglig källa till kunskap om enskilda italienska märken är www.fountainpen.it som inkluderar artiklar på såväl italienska som engelska. Letizia Jacopinis tvåbandsverk *La Storia della Stilografica in Italia 1900-1950/The History of the Italian Fountain Pen 1900-1950* (1999-2000) är oundgänglig. Den detaljerade och vackert illustrerade boken har varit mycket svår att få tag i och mycket kostsam, men nu har författaren glädjande nog gjort den [fritt tillgänglig i digital form](#).

I boken påpekar Jacopini att italiensk pennhistoria är ett svårstuderat ämne, inte minst eftersom flera av de stora pennfabrikerna bombades under andra världskrigets sista år och i förstörelsen försvann också i princip allt arkivmaterial. Dessutom framställde mycket få bolag detaljerade kataloger och patentarkiven är svårarbetade. De som skrivit om äldre italienska pennor har därför framförallt fått utgå från privata samlingar och ett begränsat annonsmaterial.

Ett Fendographset från tidigt 1930-tal.

Många har anklagat de italienska bolagen för att bara ha stulit idéer från nordamerikanska och tyska pennfabrikanter. Enligt Jacopini är det helt klart att de italienska penntillverkarna, liksom tillverkare på andra håll, tydligt inspirerades av de stora utländska bolagen, men att de ändå vidareutvecklade idéerna och gjorde något eget, framförallt designmässigt, men också tekniskt.

Aurora startades i Turin 1919 som *Fabbrica Italiana Penne a Serbatoio Aurora*. Grundaren hette Isaia Levi. Liksom övriga tillverkare vid tiden tillverkade bolaget pennor i hårdgummi, men man erbjöd också mycket elaborerade *overlays* i guld och silver, bland annat mycket välutförda filigranarbeten. Redan i början av 1920-talet var utbudet imponerande. Aurora tillverkade såväl *eyedroppers* som *safeties* och *lever-fillers* i åtskilliga storlekar och i såväl svart ebonit som i *ripple*.

I slutet av 1920-talet, introducerade Aurora, liksom så många andra tillverkare, också pennor i celluloid. En tidig modell var Duplex, som var tydligt inspirerad av Parker Duofold och producerades i marmorerade mönster i rött, grönt, blått och svart. Därefter kom en serie som hette International; en *lever-filler*. 1930 introducerades Novum, som tillverkades i såväl en tiokantig som en rund variant i en mängd attraktiva färger och mönster. Den hade en variant på *lever-fillern* som företaget själv utvecklat.

En känd och eftersökt Auroramodell från tidigt 1930-tal är Topolino, prydd med Musse Pigg. En annan klassisk modell var den ståtliga Etiopia som framförallt framställdes i elfenbensfärgad celluloid. Den uppmärksammade den italienska invasionen av Etiopien 1936.

Aurora Novum

Auroras anläggning i Turin totalförstördes under andra världskriget och man flyttade till stadens utkanter, där en ny fabrik byggdes. 1947 kom företagets nya, bästsäljande variant: 88, som i olika varianter har tillverkats fram till idag. Den hade en mycket välkonstruerad pistongmekanism kopplad till en skruvbar enhet på toppen, tillverkades i termoplast och hade en avsmalnad design, utvecklad av Marcello Nizzoli. Men fram till idag har företaget tillverkat ett stort antal andra modeller i olika prisskikt.

Montegrappa grundades 1912 i Bassano del Grappa i nordöstra Italien av Edwige Hoffman och Heinrich Helm. De tillverkade slutet av 1910-talet

såväl *eyedroppers* som *safeties* i ebonit och kasein, men också pennor med vackert utsmyckade *overlays*. Företaget hette under lång tid egentligen inte Montegrappa; det var namnet på en av deras pennserier. Det officiella namnet var Manifattura Pennini Oro per Stilografiche-The Elmo Pen. Först 1947 bytte man namn till Elmo-Montegrappa, vilket senare förkortades till Montegrappa.

1925 köptes bolaget av Alessandro Mazzotto och Domenico Manea och det var under deras ledning som bolaget blev ett av de stora på den italienska marknaden. Det var också de som introducerade Montegrappa som bolagets kvalitetsserie (med toppmodellen Montegrappa Extra) medan Elmo blev en budgetserie.

Montegrappa följde i stort den allmänna utvecklingen på den internationella pennmarknaden. I slutet av 1920-talet kom de första celluloidmodellerna och företaget framställde marmorerade och randiga kvalitetsmodeller i minst ett dussin färgsättningar och mönster i åtminstone tre olika storlekar. De producerade såväl rundade som facettslipade pennor och hela tiden fortsatte Montegrappa att också framställa högkvalitativa *overlays* för andra bolag.

En klassisk Montegrappa i celluloid.

En förödande brand i celluloidavdelningen 1946 ledde inte bara till att en stor del av fabriken förstördes utan också arkivet, vilket gör att företagets tidigaste historia är litet känd. Efter katastrofen producerade man dels pennor i guld och silver, dels pennor gjutna i termoplast. I dag är Montegrappa kanske mest känt för sina elaborerade lyxmodeller, inkluderat många limiterade utgåvor.

Omas grundat i Bologna av Armando Simoni hade en något äldre historia, men företaget registrerades under namnet Omas (Officine Meccaniche Armando Simoni) först 1925. De började direkt inrikta sin produktion på pennor i celluloid

och hade en ständig teknisk utveckling, med många patent, en del uppenbarligen för avancerade för marknaden.

1925 introducerades Omas Extra som var en *flat-top* som från början uppvisade stora likheter med Parker Duofold, men 1932 transformerades Omas Extra helt och hållet. De tillverkades dels i en rundad strömlinjeformad version, dels i olika facettslipade varianter. Den kanske mest kända var tolvkantig och salufördes i fyra storlekar och minst ett dussin olika kulörer. Det var en *lever-filler*.

En Omas Extra och en Omas Extra Lucens med blyertsstiftpenna

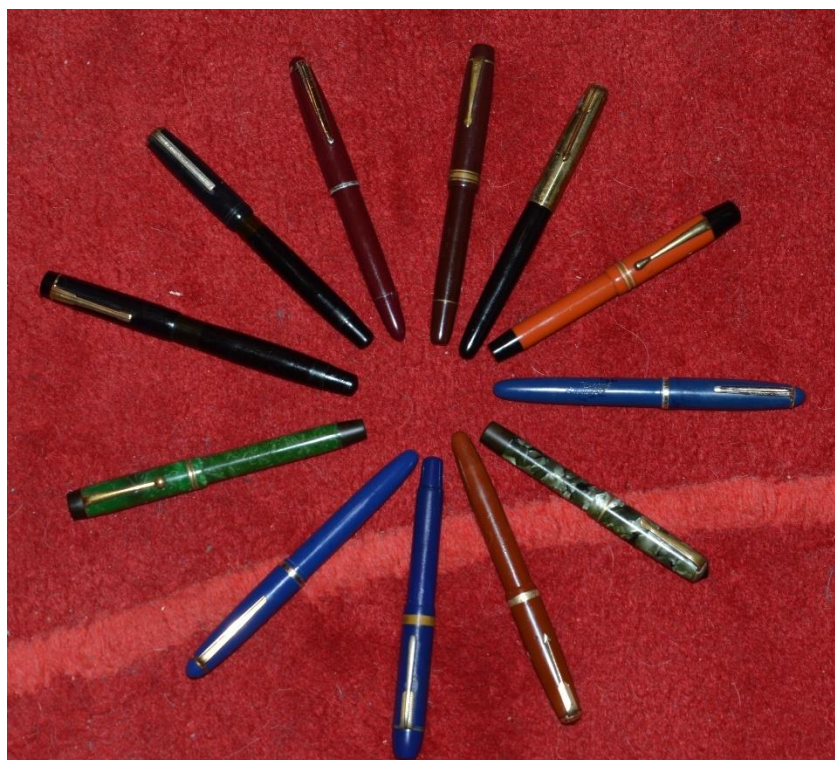
1936 kom en annan klassisk penna, Omas Extra Lucens, som var en *piston-filler*. Den rymde mycket bläck och producerades i facetterade, såväl som rundade modeller och var semitransparent så att användaren skulle kunna se hur mycket bläck som återstod. Även om företaget anklagades för att härma nordamerikanska modeller som Duofold, Doric och Vacumatic var pennornas kvalitet otroligt hög och färgskalan imponerande.

Till skillnad från många av de andra pennbolag klarade sig Omas fabrik från andra världskrigets bombingar och 1948 kom modell 361, som var en *piston-filler* med *hooded nib*, som kunde roteras så att samma stift både kunde vara hårt och flexibelt. Företaget köptes upp år 2000 och gick i konkurs 2016. Men från och med 2018 tillverkar företaget Ancora också pennor med namnet Omas.

Danmark

Danmark är ett litet land som hade en oproportionerligt stor reservoarpenntillverkning från 1930- till 1950-talet. Den danska produktionen av Parker (men också Penol) samt Montblanc är kända exempel. Två andra danska företag, mindre kända bolag, som tillverkade egna pennor var Benzon Trading Company (Big Ben) och Zinklar Zinglersen & Co (Tête Rouge, Dana, Absalon, Mount Everest och ZZ).

Utöver den inhemska produktionen fanns också en mängd märken som tillverkades utomlands, företrädesvis i Tyskland, men som gavs speciella namn i Danmark. Exempel var Hoover, Miller, Orion, London, Editor och Liberty.

Danska pennor ur min samling.

Parker/Penol

Dansken Christian Olsen (oftast skrivet Chr. Olsen) blev 1903 den första större distributören av Parker i Europa och hans företag tillverkade Parkerpennor på licens från 1930-talet fram till 1963. Såväl de importerade som de dansktillverkade Parkerpennorna är oftast märkta med företagets logotyp, ett ankare och bokstäverna CO. Under de senare åren märktes de desstom, eller istället, med MID: Made in Denmark.

Efterfrågan på Parkerpennor var större än importen och därför grundade Olsen 1932 det egna bolaget Penol. Pennor var en av de varor som belades med omfattande importrestriktioner. Penols första modeller var numrerade mellan 1 och 9 och hade i många fall onekligen stora likheter med Parker Duofold. Det var senare också vanligt att delar från Parkerpennor användes i Penolproduktionen och vice versa.

En jademarmorerad Penol No. 3 från 1930-talet.

1936 introducerade Penol sin de Luxeserie. Vid ungefär samma tid kom deras Ambassadorserie (med junior-, special- och seniormodeller) och i sortimentet fanns såväl *button-fillers* som *piston-fillers*. Penol lyckades hålla igång produktionen även under den tyska ockupationen 1940–1945 och under en tid producerade företaget också pennor i Stockholm.

Fem Penolpennor från 1940-talet, varav tre Ambassadormodeller

Efter kriget inledde Penol samarbete med det nordamerikanska bolaget Esterbrook och på 1950-talet började företaget i större utsträckning tillverka skolpennor. 1966 upphörde Penol med sin penntillverkning i Danmark.

Ett virtuellt Penolmuseum finns på www.penol.com/historie och det finns också en annan väldigt bra [Penolsida](#) som även innehåller information om danska Parker. En monografi om Penol med många illustrationer är Joao P. Martins & Michael Miloro, *Penol Pens and Pencils*, 2012.

Montblanc

År 1921 blev Alfred Th. Øberg A/S dansk generalagent för Montblanc (Simplo). I samband med den globala ekonomiska krisen och de hårda importrestriktionerna började företaget 1935 tillverka egna reservoarpennor under namnet Montblanc och grundade för detta ändamål ett separat bolag: Nordisk Pen & Pencil Industri A/S.

Även om danska Montblanc naturligtvis hade kopplingar till det tyska moderbolaget var det danska pennutbudet mycket annorlunda. En stor andel av de danska Montblancpennorna var röd-orangea (korallfärgade). Olika grönmarmorade pennor var också ett vanligt inslag, även om klassiska svarta modeller också stod för en betydande del av produktionen.

De danska Meisterstückmodellerna, som tillverkades mellan 1936 och 1945, hade nummer 20, 25, 30 och 40 och var försedda med en *Pushknob-filler*, en tysk

upppfinning som patenterats 1929. De flesta av dessa pennmodeller var rundade, men under en period tillverkades 25:an också i en tolvkantig version. Från slutet av 1930-talet till krigsslutet framställdes något enklare danska Montblancpennor med nummer 2, 4 och 6, vilka försågs med en *button-filler*, och under 1940- och första halvan av 1950-talet fanns också en 220- och en 240-serie som hade *button*- respektive *piston-filler*.

Montblanc 224 i korallrött, 1940-talet.

Under 1950-talet framställdes två mer strömlinjeformade penntyper: 200- och 210-serierna. De tillverkades endast i svart och korallrött. 210-serien överlevde fram till dess att den danska Montblancproduktionen lades ned 1964. Alla danska Montblancpennor tillverkades i celluloid även sedan de tyska fabrikerna gått över till *plastic resin* kring 1950. Något av ett undantag var Montblanc De Luxe 275 som tillverkades mellan 1955 och 1964. Den hade i och för sig en kolv i svart celluloid, men var försedd med en gulfylld metallhuv.

En oundgänglig studie om danska Montblanc kom 2013: *Claus Holten & Poul Lund, Montblanc in Denmark 1914–1992: The Untold Story*. Den innehåller också grundläggande uppgifter om Montblancs danska konkurrenter, alltså andra pennbolag och -distributörer.

Japan

Japan har sedan 1910- och 1920-talet haft en omfattande produktion av reservoarpennor, såväl enklare standardmodeller som mycket exklusivare pennor täckta med lackarbeten. Det finns många typer av lackarbeten från enklare enfärgade till Maki-e, som ofta har mycket elaborerade motiv med gulddetaljer. Även om det finns och har funnits flera bolag och enskilda hantverkare som framställt pennor är det framförallt tre bolag som dominerat marknaden. De har också varit inriktade på exportmarknaden på ett helt annat sätt än de övriga. Dessa är Pilot, Platinum och Sailor.

Pilot

Ryosuki Namiki föddes 1880 och började redan i 25-årsåldern utveckla skrivredskap. 1915 startade han ett bolag, som var inriktat på att framställa guldstift och han använde sig av spetsar som bestod av iridium, osmium och rutenium. Företaget hette Namiki och 1918 startade han och en vän (och finansiär) tillverkningen av *dip pens* som gavs namnet Pilot. Från mitten av 1920-talet inledde de produktionen av reservoarpennor i ebonit som var täckta med metall- och lackarbeten, inkluderat mer elaborerade Maki-e-modeller. De använde sig uteslutande av naturlack, som tillverkades av sav från urushi-trädet. Resultatet blev en mycket hållbar yta och en produkt som också attraherade utländska köpare.

1926 kunde Namiki öppna filialer i New York, London, Shanghai och Singapore. I London fick företaget kontakt med tobaks- och pipproducenten Alfred H. Dunhill och från och med 1930 tillverkades pennor med lackarbeten i Japan under namnet Dunhill-Namiki. De var avsedda för den europeiska men också den nordamerikanska marknaden. De större modellerna hade intrikata Maki-e-utsmäckningar som framförallt föreställde växter och djur.

Men Namiki tillverkade också enklare pennmodeller i celluloid från och med slutet av 1920-talet, då också nordamerikanska och europeiska bolag började använda material. De såldes under namnet Pilot och 1938 bytte hela företaget namn till Pilot Fountain Pen Company. Andra världskriget innebar en drastisk minskning av produktionen, bland annat på grund av importrestriktioner, och även exporten till andra delar av Asien upphörde i princip. Dessutom upphörde samarbetet med Dunhill.

Krigsslutet innebar att Pilots produktionen på nytt blev betydligt större och försäljningen på såväl den inhemska som internationella marknaden stärktes. Även samarbetet med Dunhill återupptogs. Fortfarande tillverkade bolaget såväl pennor i celluloid och andra hårdplaster som med lackarbeten. I början av 1950-talet var bästsäljaren modellen 53R-T. Den var försedd med en lever-filler och tillverkades endast i svart. En efterföljare var Super 100, 200 och 300 som hade nagelformade stift i ett mycket stort antal bredder.

En mer revolutionerande modell, som fortfarande säljs, kom 1963: Pilot Capless. Den var försedd med ett stift som kunde fällas in och ut ur pennkroppen (*twist-*

retractable) och hade, som namnet antyder, ingen huv. Även om Capless till en början var en succé drabbades Pilot av allvarliga ekonomiska problem alldeles i slutet av 60-talet, men en bit in på 1970-talet utvecklade bolaget metallpennor med vackra etsade mönster, framförallt växter som blev populära. Idag är Pilot ett mycket populärt märke och förutom mycket billiga pennor tillverkar företaget serier som Capless och olika versioner av Heritage, liksom Maki-e och andra Urushipennor under namnet Pilot-Namiki.

Pilot Namiki Emperor Gold Fish. Bildkälla: <http://www.namiki-com>

Pilot Capless. Bildkälla: <http://www.pilotpen.eu>

Platinum

1924 öppnade pennhandlaren Syunichi Nakata företaget Nakaya Seisakushi i Tokyo. Namnet ändrades snart till Platinum Pen Company. De sålde inledningsvis pennor på postorder och för export till andra asiatiska länder. Exportpennorna benämndes 555 för att inte blandas samman med det brittiska bolaget Platignum. I mitten av 1930-talet började också Plantinum tillverka urushipennor, bland annat med pärlemorinläggningar men också elaborerade

avbildningar av berg, djur och växter. Flera mycket skickliga konstnärer knöts till firman och själva pennorna tillverkades såväl i ebonit som bambu och var antingen *eyedroppers* eller *lever-fillers*.

Liksom var fallet med Pilot upphörde Platinums tillverkning i stort sett under andra världskriget, men direkt efter krigsslutet började bolaget tillverka A-SI som påminde om Parker 51. Liksom den var modellen strömlinjeformad och hade en *hooded nib*, men snart kom kulspetspennor att stå för en allt större del av intäkterna. Samtidigt fortsatte Platinum utvecklingen av nya reservoarpennor, bland annat Honest 60, som var en avsedd för bläckpatroner.

Under hela denna period tillverkade också Platinum högklassiga lackarbeten men också pennor som var täckta med skinn från padda, orm, ödla, krokodil och haj. 1978 introducerades en mycket viktig modell, #3776, som fortfarande är företagets mest populära penna. Den har framställts i mängder av olika utföranden.

Platinum # 3776 Century Celluloid Jade. Bildkälla: <http://www.penstore.se>

Sailor

1911 startade Kyugoro Sakata i Kure, Nagasakiprovensen bolaget Sakata Seisakusyo Company som producerade pennor med namnet Sailor. Allt arbete gjordes för hand och ungefär 300 personer var anställda i fabriken. De flesta av de tidiga pennorna var i Black Chased Hard Rubber, men i mitten av 20-talet

kom de första modellerna i celluloid, framförallt i rödfärgad korall och jadegrönt.

Också på 30-talet följde man utvecklingen i Förenta staterna och pennorna blev mer strömlinjeformade och därefter facetterade samtidigt som färgskalan breddades till bland annat orange, gul, grön och röd. Och liksom Namiki tillverkade man också lackprydda pennor, såväl enkla som exklusiva modeller.

Under Andra världskriget tillverkade Sailor endast enkla pennor för den inhemska marknaden, men efter krigsslutet började man åter med celluloidpennor, men istället för *lever-fillers* använde man sig nu av *aerometric-fillers*. Många av modellerna försågs med metallhuv. På 70-talet började Sailor producera de kanske bästa stiften på den japanska marknaden och några av de bästa globalt sett. De tillverkades i 23 karats guld.

Liksom andra bolag tillhandahöll Sailor såväl enklare pennor som exklusiva Maki-e-modeller, framställda av mycket skickliga konstnärer i en mängd utföranden. Idag är 1911 och Professional Gear populära högklassiga pennor och Sailor har fortfarande också en stort utbud av Maki-e-modeller.

Sailor 1911. Bildkälla: <http://www.sailorpen.co.uk>

En bra och vacker introduktion till japanska pennor är Andreas Lambrou & Masamichi Sunami, *Fountain Pens of Japan*, 2012.

IV. Svenska pennor

Till skillnad från grannlandet Danmark har Sverige aldrig haft någon omfattande produktion av reservoarpennor. Tillverkarna var få och i de allra flesta fall var företagen kortlivade. Och av de faktiskt existerande firmorna tillverkade inte alla pennorna från grunden utan monterade ihop delar som helt eller delvis framstälts utomlands.

Relativt lite är känt om de svenska bolagen och deras pennmodeller. För en inledande inventering av svensktillverkade pennor, se www.reservoarpennor.se. Självt har jag letat fram [pennannonser i svensk dagspress](#) och konsulterat reklammaterial i Kungliga Bibliotekets samlingar av vardagstryck, men källmaterialet förblir ganska skralt.

Denna text ska därför betraktas som ett utkast till en mer detaljerad historik, vilken förhoppningsvis kan innehålla en omfattande fotodokumentation av de olika företagens modeller. Nu illustreras den nästan uteslutande med annonsmaterial.

Svensk produktion och importdistribution

Den svenska reservoarpennsproduktionen inleddes under andra världskriget. De flesta av de svenska bolagen grundades under krigsåren eller något år därefter och merparten lades ned redan under sent 1940-tal eller tidigt 1950-tal. Några fortsatte även därefter, men produktion av reservoarpennor stod då i regel för en liten del av omsättningen.

Vi känner i nuläget till följande svenska bolag som tillverkade reservoarpennor från grunden: AB Svenska Reservoarpennfabriken i Strömstad (1942), Stockholms pennfabrik (1944), AB T.R. Aune & Co./Aurora Pen Co. i Göteborg (1945) samt Gazell Pennfabrik i Ljungby (1945). Årtalen anger när bolagen grundades. I flesta fall inleddes produktionen av reservoarpennor något senare.

Dessutom brukar man ibland nämna Ingvar Nords pennfabrik i Sundsvall (1948) i detta sammanhang, men huruvida de tillverkade eller ens monterade pennor är osäkert. De var åtminstone tydligt inriktade på penngravyr. Dessutom fanns och finns fortfarande Ballograf (1947) i Göteborg som framförallt är känt för sina kulspetspennor, men som också under senare perioder också har salufört reservoarpennor. De tillverkades emellertid i Tyskland.

En annan, och mer långlivad, del av den svenska reservoarpennsmarknaden kan benämnas "svenska pennor". De tillverkades i och för sig utomlands (framförallt Tyskland och Storbritannien), men gavs särskilda namn som bara förekom i Sverige. De distribuerades av svenska generalagenter och systemet kallas ofta importdistribution.

Den första pennan som distribuerades på detta sätt var Svanströms, som såldes av pappershandeln med samma namn från 1920-talets slut. En annan var The Tower, som salufördes från mitten av 1930-talet och in på 1950-talet. Ett tredje långlivat märke var Perfecto som fanns kvar på marknaden under hela 1950-talet. Dessutom hade till exempel Lindbergs pennaffär och Nordiska kompaniet egna pennmärken under kortare perioder. Denna artikel avslutas med en kort historik över specialiserade pennbutiker i Sverige under 1900-talets första hälft.

AB Svenska Reservoarpennfabriken

AB Svenska Reservoarpennfabriken i Strömstad (1942–1949) producerade pennmärkena Runa och Scribo och under en kortare tid också Pennett. Det var det mest ambitiösa projektet i den svenska reservoarpennans historia, men det misslyckades kapitalt.

Ernst Lundén (1885–1951) hade en bakgrund inom den värmändska pappersmasseindustrin och var sedan grundandet 1938 direktör för Företagarföreningen i Göteborgs och Bohus län. Föreningen, som var statlig, hade grundats för att understödja tillverkningsindustrin i länet, vars norra delar var hårt drabbade av ungdomsarbetslöshet och utflyttning. Föreningen erhöll allmänna medel för sin verksamhet och kunde bland annat ge fördelaktiga lån för etablering och utveckling av företag i regionen.

Ernst Lundén var själv den drivande kraften i etableringen av AB Svenska Reservoirpennfabriken (också stavat Reservoarpennfabriken; härefter SRF) i Strömstad 1942. Strömstadsföretaget var ett försök att för första gången etablera ett svenskt företag som tillverkade reservoarpennor från grunden. SRF:s aktiekapital uppgick ursprungligen till 20 000 kronor. Ernst Lundén var majoritetsägare och fungerade också som bolagets verkställande direktör. Under de första åren och i synnerhet 1942–1943 fick företaget också flera förmånliga lån genom Företagarföreningen i Göteborgs och Bohus län, där Lundén, alltså, var ordförande.

En artikel i *Svenska Dagbladet* från maj 1943 nämner att produktionen vid Strömstadfabriken börjat så smått och att företagets nya pennmodell hade fått namnet Runa. Ett tiotal ungdomar från trakten hade lärts upp i konsten att svarva material till pennkropparna och förfärdiga stift. Maskiner för tillverkningen hade inte gått att uppbringa i Sverige utan hade anskaffats från utlandet. Även om artikeln underströk hur svensk produkten var, framgår det av artikeln att celluloid importerades från Italien men att materialet färdigställdes på plats i Strömstad, där aceton tillsattes som bindemedel (SvD 20/5 1943).

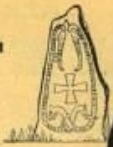
En penna som kan dateras till 1942 hade namnet Runa Sekreterarepenna och är svart- och vitmarmorerad. Antagligen tillverkades den av den importerade italienska celluloiden, men den försågs med ett tyskt stålstift.

De flesta av SRF:s pennor var dock svarta och det dröjde till 1944 innan Runa började marknadsföras på bredare front. Fabriken annonserade sin toppmodell med sloganen "Runa—den helsvenska pennan" med variater som "Runa: en

helsvensk reservoarpenna i internationell klass.” Ibland inkluderade man också utrop som ”Gynna svensk industri och svenska arbetare så gynnar Ni er själv.” Många av annonserna illustrerades med teckningar på tjänstemän och studenter, alltså de huvudsakliga målgrupperna, medan andra hade ett tydligt fosterländskt anslag och pryddes av vikingar och historiska gestalter som Gustav II Adolf.

Annonserna i dagspressen framhöll att Runas plastmaterial var ”obrytbart”, hade en rymlig reservoar, genomskinligt bläckstånd och att det var en rejäl penna som låg bra i handen. De tidiga modellerna hade en utpräglad toppig huv, medan senare varianter hade en plattare, mer konventionell huvdesign. Samtliga pennor försågs med pistongmekanism. Samtidigt var det framförallt stiftets kvaliteter som framhölls i annonserna. Det var i 14 karats platinerat Bolidenguld och hade en osmiridiumspets.

Fordom skrev svensken
med runor

Nu skriver han med
RUNA

Den helt svenska
reservoarpennan

RUNA är en exponent för modern pennteknik och svensk kvalitetstillverkning i förening.

RUNA har guldpena av 14 karat Bolidenguld, platinerad och med äkta osmiridiumspets (ej syntetiskt "iridium"). Pennan är därför outslitlig. Ni köper en RUNA för hela livet.

RUNA har även huvring av 14 karat Bolidenguld, lämplig för namngravering. Clipen är mycket hållbart guldpläterad.

RUNA är tillverkad av obrytbart material.

RUNA har genomskinlig bläckkontroll.

RUNA finnes i en mängd olika spetsbredder passande till varje handstil.

RUNA säljes med fabrikenas garanti för hållbarhet och god funktion.

Gynna svensk industri och svenska arbetare så gynnar Ni Er själv.

RUNA kostar **55:-**

Made in Sweden

AB SVENSKA RESERVOARPENNFABRIKEN STRÖMSTAD
Ensamförsäljare en gros: Gustaf Heimdal AB, Stockholm

Försäljningspriset får anses ha varit högt. Vid den stora lanseringen 1944 kostade en Runa 55 kronor vilket till exempel var betydligt dyrare än The Towers toppmodeller, Pelikan 100N och flera av Montblancs reservoarpennor. SRF:s pennor distribuerades genom firma Gustaf Heimdahl i Stockholm, som också var generalagent för bl.a. Conklin, Montblanc och The Tower.

Förutom Runa, som framställdes från allra första början, utvecklade SRF också en modell med namnet Scribo (exakt när denna började säljas är oklart) samt dessutom en budgetvariant med namnet Pennett. Den senare tycks ha varit kortlivad och verkar ha tillkommit i sortimentet först efter 1947 (*Svensk industrikalender* 1947: 546).

SRF gick dåligt under hela sin verksamhetstid även om vinsten per penna var relativt stor. Runa var helt enkelt inte en speciellt populär och produkten ansågs vara för dyr och tråkig. Svenska penn- och pappershandlare meddelade att den var mycket svårsåld. Efter krigsslutet tog SRF ändå, eller kanske just därför, beslut om att expandera sin verksamhet betydligt; aktiekapitalet mer än fyrdubblades till 85 000 kronor (1946) och därefter ytterligare till 120 000 kronor (1947), fortfarande med Ernst Lundén som huvudägare.

Den svenska pennmarknaden förändrades radikalt i och med krigsslutet. 1946 hade importen av pennor från Förenta staterna (och Storbritannien) kommit igång på allvar, inkluderat Parker Vacumatic, Parker 51, samt Sheaffers och Eversharps nya modeller. Även om kulspeppennor (först benämnda "biros" efter den ungersk-argentinske uppfinnaren) började säljas direkt efter kriget var priserna inledningsvis så höga att de knappast utgjorde något överhängande hot mot reservoarpennsindustrin. Priset på kulpennor blev dock snabbt väldigt mycket lägre.

Reservoarpennor var dock en av de produkter som belades med höga importtullar redan 1947, så svenska företag hade ändå potentiella marknadsfördelar. I detta läge erbjöd Strömstads stad att uppföra en betydligt större fabrikslokal som de senare hyrde ut till SRF. Totalkostnaden för byggprojektet uppgick till omkring 200 000 kronor. Staden ansökte om, och fick, statsbidrag för att täcka delar av utgifterna, men erhöll också nya medel från Företagarföreningen. Byggprojektet inleddes under 1947 och den nya fabriken kunde invigas i slutet av juni 1948 i närvaro av statsrådet Gustav Möller.

Lokalerna inkluderade maskinhall för svarvning, monteringsrum, torkrum samt kontor, där en kvalitetskontroll gjordes, något som också framhölls i annonser från tiden. SRF tillverkade fortfarande endast reservoarpennor och "specialverktyg", oklart om de senare var pennrelaterade. Men företaget hade också planer på att inom en snar framtid börja producera blyertsstiftpennor, som vid denna tid, även på svenska, gick under namnet pencils. I och med storsatsningen gjorde SRF också omfattande nyanställningar och 1947 hade man en arbetsstyrka på hela 75 personer (*Svensk industrikalender* 1947: 546; SvD 30/6 1948; Riksdagsprotokoll, Andra Kammaren, Svar på interpellation 10/12 1949).

SRF:s nya fabrik kom dock aldrig att tas i bruk till fullo, utan nådde möjligen halva den planerade produktionen. En fullständig maskinpark hade inte kunnat

installeras och man hyrde fortfarande delar av utrustningen. Redan ett år efter den högtidliga invigningen, i början av juli 1949, tog bolagsstyrelsen beslut om att försätta bolaget i likvidation och entlediga den verkställande direktören Ernst Lundén. Skulderna var helt enkelt för stora och försäljningen för liten.

För att i någon mån kunna rädda situationen ansökte SRF sommaren 1949 om ett statligt förlagslån på 60 000 kronor för att åtminstone kunna färdigställa ”av bolagets befintliga halvfabrikat av pennor i enlighet med en av bolagets likvidatorer uppgjord plan för export till Norge av färdiga pennor mot import av vissa varor därifrån.” (SvD 16/7 och 4/8 1949; Riksdagens protokoll, Andra kammaren, Svar på interpellation 10/12 1949).

SRF:s fall gav upphov till diskussion i pressen men frågan togs också upp i Riksdagen. I december 1949 ställde den folkpartistiska ledamoten av Andra kammaren, och sedermera partiledaren, Sven Wedén, en interpellation om ”omfattningen av den statliga kredit, som lämnats AB Svenska reservoirpennfabriken, m. m.” till socialminister Gustav Möller inom vars område denna typ av företagsstöd föll. Wedén menade att stödet till ett projekt som SRF var ett flagrant exempel på slöseri med allmänna medel som tydde på okunskap om marknadens läge och dess förändringar. Han hävdade bland annat att

Det affärsmässiga förnuftet [inom ledningen för SRF] varit i stor utsträckning frånvarande — — — Den svenska marknaden uppskattade endast i ringa utsträckning bolagets reservoirpennor, som tydligen betingade ett alltför högt pris i förhållande till sin kvalitet [och att] bolagets ledning alldeles felbedömde möjligheterna att med relativt enkla tekniska hjälpmedel och maskiner framställa en konkurrensduglig produkt och att ledningen icke ägde teknisk kapacitet att upptaga tävlan med de högrationaliserade utländska företagen på detta område.

Frågan om SRF var del av en betydligt större ideologisk diskussion om statliga subventioner, men Wedén var även starkt kritisk till att direktören för Företagarföreningen också hade varit verkställande direktör för pennfabriken. Det innebar en sammanblandning av roller. Statsrådet Möller menade att SRF onekligen visat sig vara ett misslyckande, men att det statliga stödet genom Företagarföreningen i stort lett till många viktiga nyetableringar och uppåt tusen arbetstillfällen i regionen, och att Direktör Lundén själv hade gjort stora förluster i och med likvidationen och alltså själv trott på företaget (Svar på interpellation, 10/12 1949).

I och med utgången av 1940-talet hade drömmen om en stor svensk reservoirpennfabrik grusats.

Referenser

<http://www.reservoarpennor.se>

Svenska Dagbladet, 20 maj 1943; 30 juni 1948; 16 juli och 4 augusti 1949.

Svensk industrikalender 1947

[Riksdagens protokoll 1949 Andra kammaren 32. Svar på interpellation omfattningen av den statliga kredit, som lämnats AB Svenska reservoarpennfabriken, m. m.](#)

Stockholms pennfabrik

Den första och enda reservoarpennstillverkningen i huvudstaden var Stockholms pennfabrik som grundades 1944.

I annonser från tiden talade man om att fabriken tillverkade pennor i "intimt samarbete" med danska Penol och det var främst, möjligen enbart, Penolpennor som tillverkades. Den enda modell som förekom i annonser var Penol Populär som såldes för 32 kronor. Man menade att svensk tillverkning i nuläget var nödvändig "med tanke på den närmast totala avspärrningen utifrån". Adressen som angavs i annonsen var generalagenten AB Chr. Olsen på Kungsgatan 60.

**SVENSK
RESERVOARPENNFABRIK
har startat i Stockholm**

En svensk reservoarpennfabrik har i all tydhet startat i Stockholm och tillverkningen är sedan flera månader i full gång — se där dagens stora sensation. Intimt samarbete med Penolfabriken i Köpenhamn och utnyttjandet av dess mångåriga erfarenhet tillsammans med den svenska arbetarens erkänt stora yrkeskicklighet och ansvarskännande jämte yppersta råvaror och modernaste maskiner borgar för högsta kvalitet. Med denna fabrik har ett länge närt önskemål här i landet blivit uppfyllt. Detta är icke minst välkommet nu, med tanke på den nästan totala avspärrningen utifrån.

Vårt mål har varit att göra en ultramodern penna av högsta kvalitet till överkomligt pris — alltså en hela folkets penna. Ni får själv avgöra, om vi lyckats.

Dessa pris har satts så lågt som tillräckligt.

Dessa namn är

**PENOL
=POPULÄR=**

STOCKHOLMS PENNFABRIK

Generalagent: A.-B. CHR. OLSEN, Kungsgatan 60, Stockholm

I nuläget är det inte känt om produktionen i Stockholm lades ned i samband med krigsslutet då den danska direktimporten återupptogs. Något annonsmaterial efter 1944 har jag åtminstone inte påträffat.

Referenser

Svenska Dagbladet, 14 och 24 september 1944.

AB T.R. Aune & Co/Aurora Pen Co.

Pennmärket Aurora—som inte hade något med det kända italienska bolaget att göra—tillverkades av AB T.R. Aune & Co. i Göteborg, som grundats omkring 1945. Ägaren, Tryggve Aune, var norsk till börd, men hade också bott i Danmark. Från början tillverkade företaget enbart blyertsstiftpennor—”tryckpennor”—med namnet Auro.

Reservoarpennor med namnet Aurora introducerades inte förrän inför julen 1947 då annonser dök upp i dagspressen. Den ursprungliga Auroramodellen var en svart penna prydd med två tunna guldpläterade band. Logotypen var en uppåtgående sol, något som naturligtvis hörde ihop med morgonrodnadens gudinna—Aurora.

I marknadsföringen underströks tydligt att det var frågan om en “helsvensk penna,” tillverkad från grunden i fabriken i Göteborg och märkt “Made in Sweden.” I de första annonserna betonade man också den komplexa tillverkningsprocessen och den höga kvaliteten.

Låt oss presentera en verkligt glädjande nyhet – en svensk reservoarpenna, fullt i klass med de bästa utländska märkena, men till lågt pris. Modern teknik, erfarenhet och yrkesskicklighet har skapat Aurora-pennorna, det nya tillskottet till raden av svenska kvalitetsvaror.

Var och en av de 30-40 olika delar, varav en reservoarpenna och ett tryckstift består, kräver sina speciella resurser. Tack vare de mest moderna maskiner, och inte minst förstklassiga verktygsmakare, ha de olika detaljerna kunnat tillverkas med högsta precision.

I annonser från 1948 presenterades tre modeller: Aurora de Luxe 342 och Aurora de Luxe 332, som bägge kostade 39:50 kronor, samt den enklare Aurora Standard eller Aurora 28, som gick på 28 kronor.

De dyrare modellerna tillverkades i tre färger: grått, svart och brunt, medan den billigare, ursprungliga, modellen endast fanns i svart. Från början hade alla Aurorapennor två tunnare guldpläterade band. 1949 fick de istället en bred ring med eleganta men enkelt utskurna geometriska mönster. Även om det inte kulörerna nämndes i annonserna finns också bevarade Aurorapennor i vinrött och grönt. Alla modeller var försedda med ett fjädrande clips och hade ett stift i Bolidenguld med “handslipad spets av osmium-iridium.” Reservoarpennorna såldes även i set tillsammans med en Auro “tryckpenna.”

VÄRLDSPATENT

fulländar svensk reservoarpenna!

Ett nytt system, som på ett lika enkelt som genialt sätt löser fyllningsproblemet, är en av de finesser som den hellsvenska reservoarpennan Aurora är utrustad med. Medelst några tryckningar på pumpstängan är pennan fylld och klar för skrift.

Aurorapennan utgör en förnämlig exponent för svensk produktion. Den införlivar i sig alla de egenskaper, som man är van att sammanbinda med svensk kvalitet. Teknik, precision och slitstyrka!

Genom sitt smakfulla och eleganta yttre i linjer och färger samt genom sin förnämliga konstruktion är Aurorapennan fullt jämförbar med de internationella världsmärkena — trots att den är betydligt billigare i pris.

Den skriver så lekande lätt

28:- 3950 950 1375

Aurorapennan finns i två olika prisklasser och tre modeller. Den höga kvaliteten är gemensam för dem alla.

Auro tryckpennor har rönt stor uppskattning för sina gedigna egenskaper.

Den världspatenterade bläckpumpen Re-Coil gör att Auroras bläckkapacitet blir enastående stor.

Stiftet som är återställt på alla Aurorapennor är av specialarbetat 14 K Bolidenguld med handslipad yta av osmium-iridium, den hårdaste kända metallen.

Genom bläckfönstret ser Ni omedelbart när pennan behöver fyllas. Detta är en detalj, som kännetecknar en bättre märkespenna.

Aurora är försedd med elegant, specialkonstruerad fjädrande ringlips, som håller pennan i ett säkert grepp i fickan.

AURORA
MADE IN SWEDEN
PATENT

Ett av försäljningsargumenten var att pennans mekanism var effektiv och unik: "ett världspatent". Den kallades *recoil-filler*, rekylmekanism. För att citera Pär Strand: "Man använde en förenklad variant av Parkers Vacumaticfiller där man låter själva gummisäcken ge den återförande funktionen som fjädern i vacumaticpumpen ger." (www.reservoarpennor.se). Världspatentet som nämndes i annonserna var antagligen dansken Johannes Iversens mekanism som fick amerikanskt patent 1939 (US2143601A). Iverson var grundare av det danska pennföretaget Miller.

De sista annonserna jag har funnit i dagspress är från december 1949 och då hette företaget Aurora Pen Co. och hade sitt säte på Södra Hamngatan 45 i Göteborg. Något senare tillverkade bolaget enklare, ganska anonyma pennor med metallhuv. Exakt hur länge Aune producerade pennor under namnet Aurora är oklart, men troligen bara något år in på 1950-talet. Därefter finns åtminstone inget reklammaterial som skvallrar om några Aurorapennor.

Referenser

www.reservoarpennor.se

<http://patents.google.com/patent/US2143601A/en>

Dagens Nyheter 11/12 1947.

Expressen 4/11 1948

Svenska Dagbladet 27/11 1948

Pennfabriken Gazell

I mitten av 1940-talet grundade Gustaf Eriksson i Ljungby Pennfabriken Gazell. Ursprungligen producerade de pennor i svart ebonit, men också mer elaborerade modeller i celluloid, som troligen importerades från Tyskland. Företaget utmärkte sig också för väldesignade askar med en stiliserad gazell.

Mycket lite är känt om Pennfabriken Gazell. Pär Strand skriver dock "Under tiden 1946–1949 var Knud Burchardt driftschef på fabriken. Burchardt förde med sig ett gediget branschkunskande från sin tid på PENOL-fabriken i Danmark där han kom in i pennbranschen som PENOL:s första lärning." (www.reservoarpennor.se; om Burchardt, se också SvD 26/3 1988)

1949 lät Gazell publicera en serie annonser i *Expressen* respektive *Aftonbladet*. Där sades det att Gazellpennan var "stark och tålig", men samtidigt "förvånansvärt smidig" och lämplig för "skol- och kontorsbruk." Med stålstift kostade modellen 12:50, med stålstift med iridiumspets 14:50 och med guldstift 28:50 kronor. Jag har inte hittat några andra annonser för Gazellpennan i sökbar dagspress.

En P-märkt penna
en pålitlig penna

PENNSPECIALISTEN

Gazell

FÖR SKOLBRUK
smidig
tålig
billig

12:50

...men kallas inte den P-märkta reservoarpennan Gazell. Stark och tålig och smidig. Färdigkonstruerad smidig är Gazell reservoarpenna för skol- och kontorsbruk. Med stål- eller iridiumspets. Med guld- eller 14:50 och med guld- eller 28:50.

Gazell är P-märkt
Endast goda pennor kan bli Pennspecialistens. Penmärket i höftinglet.
Penmärket innebär att pennan är framtagen av Pennspecialistens tekniska och färdiga justering. En Penmärkt penna är fullt bytt i smidiga Pennspecialistens byråer.

PENN SPECIALISTEN

Färdig i Göteborg och Helsingborg

KONSERTHUSET • HÅNGBATAN 10
Bok och KÖPSTADEN 31 Helsingborg

1951 annonserade Gazell i *Svenska Dagbladet* om att "Svarvade detaljer i ebonit och lättmetall utföres till låga priser." Inget annat än företagsnamnet, Pennfabriken Gazell, skvallrar om någon tillverkning av skrivverktyg.

Referenser

Aftonbladet 2 och 7 september 1949.

Dagens Nyheter, 8 augusti 1952.

Expressen, 30 och 31 augusti samt 1, 5 och 8 september 1949.

Svenska Dagbladet, 22 och 23 november 1951 samt 26 mars 1988.

Ingvar Nords pennfabrik

Ingvar Nords pennfabrik i Sundsvall, troligen grundad 1948, var ett mycket småskaligt bolag. Det verkar framförallt ha sysslat med distribution av utländska pennor och i någon mån montering av prefabricerade delar. Men företagets huvudsakliga nisch var namngravyr.

De första annonserna från Ingvar Nords pennfabrik i sökbar tidningstext dyker upp 1953 och där framgår det att företaget enbart sålde pennor direkt via enskilda säljare. Pennfabriken sökte "ensamförsäljare för varje stad och större ort." Platsannonser av detta slag förekommer fram till 1960. På grund av försäljningsmetoden finns det inga annonser i dagspressen som presenterar pennsortimentet. Det var upp till säljaren att förevisa varuprover och distribuera reklammaterial direkt till potentiella kunder. Dock är det framförallt namngravyrerna som understryks i annonserna om "ensamförsäljare."

Försäljare som besöker kontor m.fl. erbjudes lönande biförsäljning med provision. Direktförsäljning avser namngraverade reservoar-, kul- och blyertspennor, även för reklam. Trevlig provkollektion tillhandahålles.

En av de modeller som Ingvar Nord sålde, åtminstone under 1950-talet, hette Zoltan, en estetiskt tilltalande penna i randig celluloid i olika nyanser, som ibland dyker upp på svenska auktioner. Den är med stor säkerhet en tysktillverkad penna, möjligen hopmonterad i Sundsvall.

Några detaljer om företaget återfinns också en intervju med journalisten Peter Swedenmark publicerad i *Norrländska Socialdemokraten* 2012, där denne berättar om sitt första jobb 1962:

Jag började arbeta på Ingvar Nords pennfabrik, inrymd i två rum i en källare i Sundsvall. Fabrik skapar ju intryck av rykande skorstenar och höga tegelbyggnader. Nord tillverkade inte pennor utan importerade hela pennor och delar som vi skruvade samman. Men den stora grejen var att pennorna kunde förses med gravyr. I bland var det företag som ville ha reklampennor, andra gånger var det personliga gåvor med namnet ingraverat, det sistnämnda en populär konfirmationspresent.

I artikeln nämner Swedenmark att personalstyrkan vid denna tid endast uppgick till tre personer och att de alltså framförallt var sysselsatta med gravyr och legotillverkning, inte med pennproduktion från grunden. De få Zoltanpennor jag har sett har också varit försedda med tydliga namngravyrer.

Referenser

www.reservoarpennor.se

www.lennartwennberg.com/2011/07/26/zoltan-fountain-pen-ca-1958/

Dagens Nyheter 16/10 och 7/11 1953; 3/2 1955; 3/12 1960.

Norrländska Socialdemokraten 14/1 2012.

AB Ballograf

För många svenska är företaget Ballograf är i princip identitiskt med kulspetspennor, och i synnerhet den långlivade Epocamodellen, men de tillverkade också en del reservoarpenner.

De ungerska bröderna George och Lázlo Biró som bodde i Argentina började tillverka kulspetspennor redan i början av 1940-talet. Affärsmannen Milton Reynolds från Chicago reste till dem och försökte köpa patentet, men bröderna ville inte sälja. Istället kopierade Reynolds helt sonika idén och producerade en penna som bar hans eget efternamn. Den sålde i stora mängder, även om den var såväl dyr som relativt dålig.

På den internationella kulspetsmarknaden var Ballograf tidigt ute. 1947 började en österrikisk-judisk urmakare i Göteborg vid namn Eugen Spitzer och hans vän Friedrich Schaechter utveckla en kulspetspenna med utgångspunkt i en Reynoldspenna som Spitzer hade köpt i Förenta staterna. Produktionen var småskalig och deras första lokal var ett garage. Pennan kallade de Ballograf, men den första varianten blev misslyckad. Liksom Reynoldspennorna läckte den lätt.

1949 introducerade de en betydligt bättre version som sålde bra, och 1951 flyttade företaget till en större lokal på Krokslättsgatan. Året därpå kom modellen New Copy R55 som var försedd tryckknapp och detta tre år innan klassikern Parker Jotter dök upp på den svenska marknaden. Andra modeller var Permo, Ten Pen och den mest eleganta: Dynasty.

En viktig del av Ballografs framgångar var utvecklingen av arkivbeständigt kulspetsbläck i början av 1952, vilket gjorde att den kunde användas av myndigheter. Den stora franska penntillverkaren Bic köpte Ballograf 1959, men det ursprungliga namnet behölls. 1961 kom den välkända hexagonala Epocamodellen som fortfarande tillverkas. Numera är dock Ballograf åter ett svenskt bolag. 2004 tog några av de svenska cheferna över företaget från Bic.

Ballograf tillverkade reservoarpenner på 1970- och 1980-talet, men också något senare. De tillverkades dock inte vid Göteborgsfabriken utan i Tyskland.

Referenser

Tony Fischier "Ballograf", *WES: Journal of the Writing Equipment Society* 92 (2011), sid. 28–33.

Magnus Brink, *Historien om Ballograf*, Göteborg: Ballograf, 2021.

Importdistribution

Utöver stora utländska märken som Parker, Waterman, Sheaffer, Wahl-Eversharp, Montblanc och Pelikan samt de svensktillverkade pennorna fanns dessutom en grupp kvalitetspennor som var tillverkade utomlands, men som såldes under särskilda namn på den svenska marknaden.

De mest kända av dessa är The Tower, Perfecto, Svanströms, Lindbergs och FIB:s sekreterarpenna. Importdistribution av detta slag verkar ha inletts strax före 1930 och upphörde någon gång i början av 1960-talet, då reservoarpennsmarknaden var starkt försvagad.

Svanströms

Såvitt vi vet var det första exemplet på denna typ av importdistribution pennor som från och med 1920-talets slut såldes under namnet Svanströms. Pappershandeln Svanströms, som grundades 1857, var en av mest välsortade i landet under decennier och hade åtskilliga filialer runt om i Stockholm. I *Svenska Dagbladet* införde företaget en stor annons 1934, där de presenterar en hel serie olika pennor som de sålde under eget namn. De kunde också erbjuda en mängd olika stift till pennorna.

För varje hand och varje stil
en passande penna

I dag liksom för 50 år sedan är det Svanströmsangeläget att tillhandahålla det bästa skrivmaterielet till förmåligaste pris...

"Rätt penna till rätt pris" kan man med fog säga som motto för Svanströms välkända reservoarpennor. Samliga reservorpenor är av så kallat guld med smittning som garanterar jävnhet av värt förmånen på varje penna. Reservorpenornas sammansättning är grundad på ingående värdmaterialet - förtärligt genom de som som endast kontakten med en stor kvalitetslinnare.

• Svanströms penor... • Svanströms penor...
• Svanströms penor... • Svanströms penor...
• Svanströms penor... • Svanströms penor...

Låt en Svanströms reservorpena bli ert hem i skaffet. Den är en "nyttig lyxartikel", som en helhetskonst, ynnelse och hälsning. Inomhus penor till alla tillfällen och tillfällen.

FRANS SVANSTRÖM & CO
Pappershandels A.B.

RETIKER I STOCKHOLM

Reservoarpennor 10 • Svanströms 10 • Svanströms 10 • Svanströms 10
Reservoarpennor 10 • Svanströms 10 • Svanströms 10 • Svanströms 10
Reservoarpennor 10 • Svanströms 10 • Svanströms 10 • Svanströms 10

BÄGSKYTTER

En av de mest kända och mest användbara artiklarna i ett skrivmaterielet är en bra bågskytte. En bågskytte är en liten, lätt att hantera och användbar artikel som kan användas i många olika situationer. En bågskytte är en liten, lätt att hantera och användbar artikel som kan användas i många olika situationer.

Det är åtminstone säkerställt att det brittiska bolaget Conway Stewart tillverkade pennor med *lever-fillers* som märktes med namnet Svanströms och att de fanns i flera varianter: Superior, Brilliant, Quality, Standard, Popular och Junior. Men även andra bolag, inkluderat Montblanc, tillverkade pennor direkt för Svanströms. Trots att pennorna var tillverkade i utlandet underströk bolaget tydligt att stiftet var tillverkade av svenskt guld från Boliden och försedda med osmium-iridiumspets.

SKRIV MED SVENSKT GULD

Det världsberömda
BOLIDEN-guldet ...
ännu ett extra plus hos
Svanströms pennserie —

Den generöst hos 500 ång-
per årligen efter lämnat av
de konventionerna. Det är en
"naturlig" för, som alltid
är en av de bästa villkoren.

Svanströms pennserie
säljes hos bok- och
pappershandlare landet runt.

Vill du vara i Svanströms pennserie — namnet
är en pålitlig garanti för hög kvalitet och
hållbarhet ... för att vara till nytta för dig.

För flerta gånger kan Ni en ha njöt och glädjen att
äga en Svanströms, där guldpennan är utvecklad av
svenskt guld. Svanströms bestående Svanströmspennor —
känd för sin förtärliga skönhet av kvalitetspennor
— har ständigt en till sina många viljor förtärlig-
het ligger i en: drömmen av att Bolidenguld.

Det är en sanna förtärlig att skriva med en Svanströms-
penna. Den står beaktligt vilddansens i handen.
Skälen flytt alltid lika jämnt och lät tack vare den
sälligt vilddansens pennor av 14 karat Boliden-
guld med osmium-iridiumspets — och tack vare att
hållbarheten från den guldiga, lackade-för behåll-
ren ständigt är exakt den rätta.

12 till 14 år kan ett barn som vill skriva
med Boliden en förtärlig pennan som är en
sanna förtärlig att skriva med en Svanströms
— och en av de bästa, drömmen av att
hållbarheten guld av osmium-iridiumspets.

I varje Svanströms Bolidenguldet, som är en
drömmen för barn, ungdomar i den unga världen. Ennå en sanna
förtärlig pennor flyttar till att osmium-iridiumspets i handen. Det
är en av de bästa, drömmen av att skriva med en Svanströms
Bolidenguldet.

*SUPERIOR PEN...	20.-
Den sälliga drömmen.	
*BRILLIANT PEN...	15.-
Högkvalitets drömmen i osmium-iridiumspets.	
*QUALITY PEN...	15.-
Högkvalitets, vilddansens — osmium-iridiumspets.	
*STANDARD PEN	10.-
För billig pennor av god kvalitet.	
*POPULAR PEN...	7.-
Den sälliga vilddansens pennor.	
*JUNIOR PEN...	5.-
Billiga pennor till populär pris.	

FRANS SVANSTRÖM & CO

Pappershandels A.B.

BUTIKER I STOCKHOLM:
CENTRALBUTIK: Drottninggatan 65-69 med Gyllen Bokhandel
Hauptgatan 8, Kungsgatan 35, Vasagatan 36, Svanströms 75, Rindögatagatan 65-69,
Drottninggatan 55, Västerlånggatan 5, Södermalmskyrk 1 med Gyllen Bokhandel.

Enligt en annons 1952 hade Svanströms en stor utförsäljning av Conway-Stewartpennor. Vid denna tid marknadsfördes de inte längre tydligt Svanströmpennor utan helt enkelt med tillverkarens namn.

Referenser

Berit Gejvall-Seger, *Hundra år i skrivarens tjänst: utgiven med anledning av Frans Svanströms papperhandelsaktiebolags Stockholm hundraåriga tillvaro* (Stockholm: Svanström, 1957; 83 sid).

Svenska Dagbladet 15/12 1934; 11/9 1935

The Tower

Det mesta tyder på att den penna som i Sverige såldes under namnet The Tower, eller åtminstone modellerna till och med krigsslutet, tillverkades av det tyska kvalitetsföretaget Soennecken. Det finns annonsmaterial som visar att pennan såldes åtminstone från mitten av 1930-talet och att importdistributionen genom Gustaf Heimdal AB i Stockholm fortsatte efter andra världskrigets slut.

The Tower fanns i en mängd modeller och storlekar, bland annat King, Queen, Prince, Superior, Extra, Lord, Lady, Minor och City. På 1930-talet och början av 1940-talet var The Tower en utpräglad kvalitetspenna och speciellt de större modellerna, framförallt i marmorerade kulörer, är mycket eftertraktade idag.

En idealisk julgåva

**Elegant.
pålitlig.
prisbillig**

30
THE TOWER SUPERIOR

THE TOWER är representativ i ordets bästa bemärkelse — en kvalitetspenna i minsta detalj, gjord för att varje ögonblick stå till tjänst. Ni behöver inte betala mer för en bra reservoarpenna — och Ni kan vara säkra på att THE TOWER är värd sitt pris! THE TOWER är en idealisk julklapp som passar alla och som alla uppskattar.

1
Genomsiktig bläckbehållare gör det möjligt att alltid kontrollera bläckmängden.

2
Fyllningen sker enkelt, snabbt och effektivt med skruvkolvsmekanism.

36
THE TOWER EXCELLENT

The Tower
GUSTAF HEIMDAL AKTIEBOLAG • STOCKHOLM

Lindbergs

Lindbergs pennhandel i Stockholm, som under flera decennier var den mest välsorterade specialbutiken i landet sålde också en modell under eget namn. Vi vet inte mycket om dessa pennor, men mycket talar för att de tillverkades av danska Penol.

Referenser

<http://www.reservoarpennor.se>

Stilenco

Nordiska kompaniet hade under en kort period en egen pennserie som hette Stilenco, som åtminstone annonserades 1949. Den beskrivs som "svensk – med amerikanskt guldstift." Det är oklart var pennorna tillverkades, men troligen monterades de åtminstone i Sverige. Stilenco (alltså "stil-NK") var också NK:s egna klädmärke.

NK:s egen reservoarpenna
svensk — med amerikanskt guldstift

En ny medlem i Stilencofamiljen, en garanti för en förstklassig produkt. En modell med utmärkt väl avvägd balans och förstklassiga skrivegenskaper, icke minst tack vare det stora, amerikanska 14 k. guldstiftet, som finns i rik spetsortering. Kolvyllning, genomskinlig bläckreservoar och kraftig clip. Säljes med NK-garanti.

38:—

Pröva denna prima penna på Pennavdelningen, bottenvån.

Nordiska Kompaniet

Referenser

Svenska dagbladet 15/12 1949.

www.digitaltmuseum.se/021026353955/reservoirpenna

Perfecto

Pennor med namnet Perfecto distribuerades av Firma Brynolf Börjesson i Stockholm under nästan två decennier. Redan 1943 annonserade firman om ett skrivställ med namnet Perfecto. Det var tillverkat i plast och fanns i färgerna svart, brunt, grått och grönt. Detta skrivställ verkar ha funnits i sortimentet under 1940-talet och en bit in på 1950-talet.

Från och med 1948 började Brynolf Börjesson sälja Perfectopennor i mycket större skala. Från början inriktade man sig blyertsstiftpenor, såväl en "standardpencil", som använde de äldre 1,18-millimetersstiften, som en "finspetspencil", som använde de nyare 0,9-millimetersstiften. De saluförde också en fyrfärgspencil från och med 1950. Åtminstone den senare var av engelsk tillverkning.

Med början 1951 distribuerade Börjesson också reservoarpennor under namnet Perfecto. I jämförelse med de andra importdistributörerna annonserade han betydligt mer aktivt, speciellt mellan 1951 och 1953, och sortimentet var omfattande och innehöll såväl mycket billiga som exklusiva modeller. Pennorna

var med all säkerhet tysktillverkade, men det är okänt vilket, eller vilka, bolag som tillverkade dem.

Under det dryga decenniet som Perfectos reservoarpennor såldes var antagligen två bolag inblandade i produktionen. Pennorna från första halvan av 1950-talet är åtminstone mycket annorlunda än de som producerades under den senare halvan. Samtidigt kan det mycket väl röra sig om samma bolag som ändrade sin design radikalt. Många av pennorna hade dock oftast högkvalitativa tyska Degussastift, som gav en mycket mjuk skrivupplevelse.

NU

KAN NI FÅ

EN HÖGKLASSIG RESERVOARPENNA

till förkrigspris!

Perfecto

SÄGER FYRFALDIGT NEJ

TILL PRISÖKNINGAR

10:50

17:-

23:-

28:-

PERFECTO I. Högsta kvalitet. Guldpläterade beslag. Guldspets, 14 karat, med prisvärd kullersten. 10.50

PERFECTO II. Guldpläterade beslag. Guldspets, 14 karat, med prisvärd kullersten. 17.-

PERFECTO LYX I. Högsta kvalitet. Guldpläterade beslag. 14 karat guldspets med kullersten. Senare modell. 23.-

PERFECTO LYX II. Samma penna som Lyx I, men en kraftigare modell. 28.-

Nu är PERFECTO här — storsensationen på reservoarpennornas område.

PERFECTO är resultatet av en samverkan mellan modern teknik och fackmannamässig yrkesskicklighet. De nyaste rönerna inom serietillverkning och arbetsmetoder har jämförts med det modernaste material stöts till specialutbildade fackmän förfogande. Resultatet har blivit pennor i **absolut toppklass** — till förkrigstidens priser. Den väl avvägda balansen, det säkra greppet, den smidiga, men ändå fasta skriften — allt är präglad av kvalitet och pålitlighet i varje detalj — gör PERFECTO till den idealiska pennan för den som vill uppöva eller bibehålla en väcker handstil. Jämför gärna PERFECTO med pennor i dubbel så höga prislägen — Ni finner ändå inte högre kvalitet.

Perfecto

Perfectos synliga bläckkontroll
är för pennan vad bensinmätaren är för bilen. Tack vare den vet Ni alltid i god tid, när bläcket håller på att ta slut — när det är dags att skriva upp nytt bläck med Perfectos enkla och tillförlitliga skrivkontrollsystem.

Övertyga Er själv
— PERFECTO
är en sensation

Stiftet i alla pennorna är förtärligt skrivet ut för att se tydligt.

Perfecto sälles hos och- och prispennahandlare samt specialaffärer.

GENERALAGENT • FIRMA BRYN OLF BORJESON • STOCKHOLM

Under 1950-talets första år blev Perfectosortimentet omfattande. Bland modellerna fanns Perfecto Superior I och II, Perfecto Lyx I och II samt budgetmodellerna Perfecto I och II. Perfecto Superior-serien hade huvar i

gulddoublé respektive nysilver och det fanns också en Perfecto Superior III, helt täckt i gulddoublé. Dessutom fanns såväl tillhörande pencils samt tryckkulspetspennor. Förutom svarta modeller såldes också grön- och brunrandiga Perfectopennor.

Perfectopennorna var populära och idag ser man ser dem ofta på svenska auktioner. Speciellt de tidigare, luxuösa modellerna är eftertraktade bland samlare.

Perfectosortimentet 1953

Perfecto III Superior med huv och kolv av gulddoublé, 14 karats guldstift med iridiumspets (95 kr), tillhörande finspetspencil (45 kr)

Perfecto II Superior, med huv av gulddoublé 14 karats guldstift med iridiumspets (62 kr), tillhörande finspetspencil (28 kr)

Perfecto I Superior, med förkromad, platinerad nysilverhuv, 14 karats guldstift med iridiumspets (45 kr), tillhörande finspetspencil (18 kr)

Perfecto II Lyx, med guldpläterade beslag, 14 karats guldstift med iridiumspets (28 kr), tillhörande finspetspencil (12 kr) eller standardtryckpencil (9:50 kr)

Perfecto I Lyx, med guldpläterade beslag, 14 karats guldstift med iridiumspets (25 kr), tillhörande finspetspencil (12 kr) eller standardtryckpencil (9:50 kr)

Perfecto II med beslag av gulddoublé, 14 karats guldstift med iridiumspets (17 kr), tillhörande finspetspencil (10 kr) eller standardblypencil (6:50)

Perfecto I med förkromade beslag, stålstift med iridiumspets (10:50 kr), finspetspencil (9 kr) eller standardblypencil (5 kr)

Tryckkulspetspenna med huv av gulddoublé (20 kr)

Tryckkulspetspenna med förkromad, platinerad nysilverhuv (12:50 kr)

Tryckkulspetspenna (7:90)

Perfecto 4-färgspenna (16:50), färgfylld (19:50)

Som jag redan nämnt förändrades den ursprungliga Perfectodesignen under andra halvan av 1950-talet. Clipsen försågs med ett litet kors och även bandet var prytt av kors. Vid denna tid upphörde också i princip all annonsering. De nya modellerna var avsevärt billigare än de tidigare, oftast under 10 kronor, vilket också indikerade ett minskande intresse för reservoarpenner i stort.

Den sista varianten av Perfecto var betydligt kortare och mer avrundad och den sista annonsern jag har sett är 1960, då NK meddelade att de sålde en penna med huv i gulddoublé för 19:90. Knappt ett decennium tidigare hade en motsvarande modell kostat 62 kronor. Det verkar helt enkelt ha varit fråga om en utförsäljning av ett större lager. Möjligen innebar detta också att Perfectopennan var inne i en slutfas.

**En penna med guld:
endast 19:90!**

Ni som både vill skriva snyggare och visa upp en representativ reservoarpenna, passa på detta enastående tillfälle hos NK att skaffa den förnämliga Perfecto av alltigenom hög kvalitet i material och utförande — med *huv av gulddoublé*, kraftigt 14 karats guldstift, kolvfyllning med genomskinlig bläckbehållare. Finns i svart och färg; tack vare kvantitetsköp till det sensationella priset **19:90**

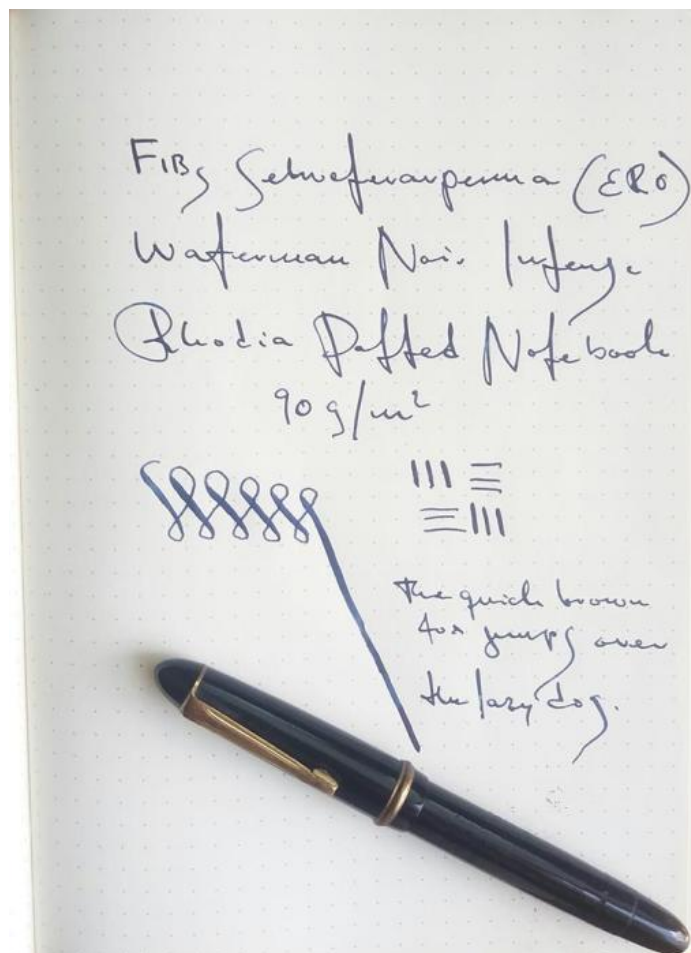
NK-Pennor, gatuvån.

Referenser

Svenska Dagbladet 11/7 1943; 1/11 1950; 2/11 1951; 7/12 1951; 9/1 1952; 2/4 1952; 16/3 1953; 12/1 1960.

FIB:s sekreterarpenna

En penna man ibland ser på svenska auktioner har inskriptionen "FIB:s sekreterarpenna". Man vet inte mycket om den, men den bör ha distribuerats genom tidskriften *Folket i Bild* åtminstone under delar av 1940- och 1950-talet. De exemplar jag har sett har oftast tyskt ursprung, några tydligt märkta med bolagsnamnet ERO, som i och för sig också tillverkades i Nederländerna. Det finns också tidigare exempel på pennor med namnet som tillverkades av Conway Stewart. De flesta är svarta pennor, men det finns också mer påkostade modeller med guldpläterade huvar.

Svenska pennbutiker

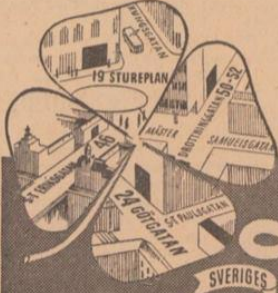
Frans Svanströms & Co. Pappershandel, grundad 1857, som hade flera butiker i Stockholm kring sekelskiftet och framåt var inte specialiserad på pennor, men hade ändå länge det största sortimentet i Stockholm, inte minst Watermans modeller. De behöll sin toppställning på reservoarpennsområdet under 1920-

talet med viss konkurrens AB I.M. Göthe som också hade flera butiker i huvudstaden och var mer specialiserat på skrivverktyg.

I slutet av 1920-talet etablerades Penn-kompaniet på Drottninggatan i Stockholm och de marknadsförde sig, med rätta, som den första specialiserade reservoarpennbutiken i Sverige. NK:s och PUB:s specialavdelningar var också viktiga försäljningsställen.

	Föret	Nu		Föret	Nu
Parker "51", guldhuv	111:—	86:—	Waterman's	21:—	18:—
" lustraloyhuv	92:—	71:25	"	18:—	15:—
Parker, Vacumatic	64:25	49:75	Sheaffer's, guldhuv	110:—	86:—
" "	37:—	31:75	" "	95:—	74:—
Eversharp, Skyline, guldhuv	68:—	52:50	"	78:—	62:—
" "	36:—	31:—	"	64:—	50:—
" "	27:50	23:50	"	56:—	44:—
Waterman's, Taperite, guldhuv	80:—	62:—	"	38:—	33:—
" "	52:—	40:—	Esterbrook	16:—	13:75
"	60:—	46:—	"	12:—	10:30
"	50:—	38:—	Wearever	23:—	19:75
"	33:—	28:—	"	16:50	14:20
"	30:—	25:—	"	10:—	8:60
			Biro	64:—	58:—
			Holly	—	54:—

Full utbytesrätt och Lindbergs-garanti på alla våra pennor.

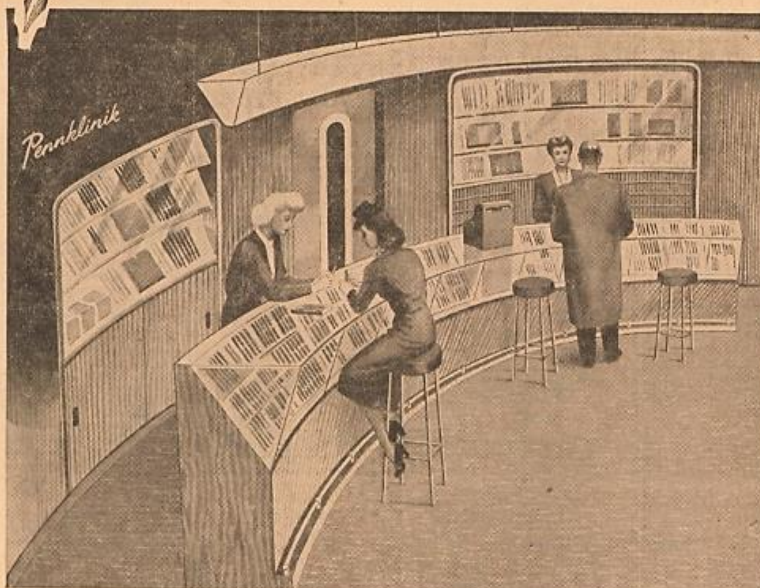

Lindbergs
PENN-AFFÄR
SVERIGES ÄLDSTA SPECIALAFFÄR I PENNOR

FILIAL
I ÖREBRO:
Storgat. 3.

Den största pennaktören var länge Lindbergs pennaffär, som öppnade sin första butik vid Stureplan i Stockholm 1936 och startade en annan Stockholmsbutik och filialer i Örebro och Uppsala. I tidig reklam hävdade man att man hade över 3000 pennor i lager i huvudbutiken.

I DAG ÖPPNAR *Pennspecialisten* KUNGSGATAN 26 (INTILL SAGA)

Pennspecialisten

för alla ledande märken. Här
presenteras några
av dem.

PENOL *Ambassador*

En penna med många finesser. Nya "Vacuumse"-system med tryckböljning, som möjliggör plumpning.

Prislag: Junior kr. 38,-, Special kr. 48,-, Senior kr. 58,- inkl. oms.

MONTBLANC

Rymmer tack vare den geniala "Tele-shop"-fästehusman mera bläck än någon annan penna i samma storlek.

Prislag: fr. kr. 18,- till kr. 95,- inkl. oms.

Pelikan

En godisgen kvalitetspenna, lika pysslig som praktisk. Vacker i form, fräppad i färg. Skriver genast, plumpar aldrig.

Prislag: Kr. 33,75, Pelikan-lbu kr. 21,- inkl. oms.

TOWER

En synnerligen god arbetspenna, försedd med genomskinlig bläckbehållare, 14 karats guldfärgad med tryckböljning.

Prislag: The Tower kr. 26,25, Tower Lady kr. 26,25, Tower Superior kr. 31,50, Tower Extra kr. 37,90 inkl. oms.

STAEDTLER

Ingen plumpning – inget läckage tack vare Staedtler's bläckbehållare som "vacuum". Färdigserad dubbelbölj, genomskinlig bläckbehållare, 14 karats ätts guldpena.

Prislag: Kr. 18,50, 23,20 och 36,90 inkl. oms.

en av landets största specialaffärer i reservoarpennor

När Pennspecialisten A.-B. idag öppnar är det vår förhoppning att ärade kunder skola uppskatta att välja sin penna i en SPECIALAFFÄR, ur ett rikhaltigt urval och under ledning av verkligt erfarna fackmän.

Vårt lager är ett av Nordens största. Det omfattar alla ledande märken i reservoarpennor: Penol, Mont Blanc, Pelikan, Tower, Staedtler o. s. v. i förekommande utföranden och prislag. Vi vilja särskilt

framhålla vår stora sortering i spetsbredder. Hos oss kan även den mest fordrande finna den spets, som passar handstilen och det personliga sättet att skriva.

Till vår medarbetarstab ha knutits landets med all säkerhet främsta fackmän – en garanti för att utprovningen blir riktig. Vår PENNKLINIK står rustad att erbjuda en synnerligen detaljerad service vid alla slags reparationer. Vi kunna bl. a. *såha* i de flesta fall tillverka delar, som ej stå att få

Erling Persson (1917–2002), H & M:s grundare, öppnade butiken Pennspecialisten i Göteborg 1943 och året därpå en filial i Stockholm och senare även butiker i bland annat Malmö och Västerås. Företaget blev senare Ur & Penn. Persson övertog Lindbergs pennaffär 1958.

V. Pennannonser i svensk press

Detta är en kronologiskt ordnad samling svenska pennannonser publicerade mellan år 1900 och 1960 hämtade från [Svenska Dagbladets tidningsarkiv](#).

Ordet “reservoarpenna” förekommer första gången i sökbar svensk tidningstext år 1892. Stavningen “reservoirpenna” existerade parallellt och är alltså inte en äldre variant. Samtidigt fanns det mycket få omnämmanden före 1910-talet. Under de första åren handlade det mest om pappershandlare som kortfattat upplyste kunderna om att de hade reservoarpennor i sitt sortiment eller om efterlysningar, där någon meddelade att han har blivit av med en reservoarpenna och erbjöd hittelön.

De första specialannonserna publiceras i och för sig under 1900-talets första år, men det var först på 1910-talet som småskaliga annonskampanjer för Waterman inleddes. Mot slutet av 1920-talet och framförallt under 1930-talet blev specialannonserna betydligt mer frekventa, speciellt inför jul och skolavslutning. Detta berodde inte minst på att de första specialiserade pennbutikerna i Stockholm öppnades vid denna tid, men också på att det numera fanns svenska generalagenter för flera av de stora pennföretagen. Parker Duofold och senare Vacumatic samt i viss mån även Wahl-Eversharp annonseras brett.

En ny topp i annonseringen kom direkt efter krigsslutet, då de amerikanska pennorna återvände till den svenska marknaden. 1946 var antagligen det år i svensk historia då det såldes flest reservoarpennor. Allteftersom 1950-talet framskred fick reservoarpennor en alltmer undanskymd plats i annonsmaterialet. Vid 1950-talets slut och 1960-talets var de framförallt en del av mer allmänna annonser, där kulspets- och blyertsstiftpennor dominerade.

Annonsserien speglar alltså reservoarpennans historia från ett svenskt perspektiv, men visar i stora drag på den utveckling som pennmarknaden gick i genom på andra håll i världen.

För den som är intresserad av pennannonser som publicerades i Förenta staterna finns numera många inskannade volymer av *The American Stationer* tillgängliga on-line. I nuläget är det endast volymer från starten 1873 fram till och med 1922 (med vissa luckor) som är tillgängliga i fulltext. För en översikt av det tillgängliga beståndet med länkar, se [David Nishimuras blogg](#).

1900

Reservoarpennan "Caw's Safety".

Denna penna är den sista storartade förbättringen inom Reservoarpennans område.

Det är allmänt erkänt, att en god reservoirpenna är en nyttig kamrat, ovärderlig vid korrespondens och all annan sorts skrifning. Mången afstår dock från att använda en reservoirpenna, af fruktan att, då den bäres i fickan, den bläcker ner kläderna, eller emedan de riskera, att den ej tjänstgör, när den som bäst behöfs. »Caw's Safetypenna» är emellertid konstruerad helt olika andra sorter och genom sin enkla, praktiska konstruktion vida öfverträffande andra reservoirpennor.

Den största fördelen med »Caw's Safetypenna» är, att den kan bäras i hvilken ställning som helst, i en ficka eller damväska, utan att den läcker.

1905

THE GEO. S. PARKER FOUNTAIN PEN

Yppersta Reservoarpenna! Högsta utmärkelse å verdensutställn. i St. Louis.
 Partilager hos A. N. Berggréns Eftr., Stockholm, Drottningpaten 16.
 The Parker Pen kan erhållas genom hvarje Bok- & Pappershandel.

1909

"Den svarta Dvärgen"

Varning för efterapningar!

Reservoarpenna med platinaspets.

Det enklaste och fullkomligaste skrifinstrument, som existerar.
 Skrifver som en blyertspenna.
 Dock med bläck.
 8 000 ord med en fyllning.
 Plumpar, stänker eller droppar aldrig.
 Kan bäras hur som helst, i väst- eller byxflekan.
Absolut tät.

Den mest idealiska penna för användning vid bläkopiering.

Fulländade kopior, originalet med bläck.
 Oumbärlig på resor
 Passar hvilken hand som helst.

Ersätter och öfverträffar den dyrbaraste reservoarpenna med guldstift.

Pris Kr. 3.

Om pennan ej finnes hos Eder Bok- o. Pappershandl. tillskrif
Flach & Winnell. S. Hamng. 31

1911

JULKLAPP
Waterman's
Ideal
Fountain Pen

Waterman's Ideal reservoarpenna är världens bästa och den lämpligaste julklapp. Eder vän eller väninna blir förtjust över den. Sänd en till jul.

3 typer :
Regular, Safety och Self-Fillingpennan.

Priser från kr. 10 » för Regular- och Self-Fillingpennan och kr. 12:50 för Safetypennan.

Finnes i hvarje bättre pappershandel i hela Skandinavien.

1913

Mont-Blanc

Bästa reservoirpenna.

Till salu hos
FRANS SVANSTRÖM & Co
Pappershandels-Aktiebolag
Samt Hrr Bok- och Pappershandlare.

Penkala -Nyheter:

Reservoirpenna (med skrifpenna af guld) kan bäras i hvilken ställning som helst, är alltid färdig att skriva med, klickar aldrig, oförstörbar, enkel.

Luxus-blyertsstift i vackra färger, **kr. 1: 50**, med ring af silfver eller gulddoublé **kr. 2: -**, vanlig sort **kr. 1: -**.

Patentpennskaft. Då man trycker på knappen, faller pennan ur.

Finnes hos alla pappershandlare.

Edm. Moster & Co, Act.-Ges., Berlin Neukölln u. Agram.

1916

*Tryck på knappen och jag
fyller mig själv*

PARKER

LUCKY CURVE

DEN ENDA
Själffyllande
Säkerhets
RESERVOARPENNA
SOM ICKE KAN BLIEVA OTÄT

Var öfverigt i vilken ställning som helst
SKYDDSHATTEN SOM STANGER BLACKET
ÄR FÖRSEDD MED TREDUBBLIGA GÅNGER

En ny och genialisk uppfinning

En julklapp som säkert är välkommen!

Waterman's Ideal Fountain Pen

ENHVAR som skrifver, behöfver en god reservoirpenna. Så om Ni gifver som julklapp Eder vän en "Waterman's Ideal" är Ni säker på, att Ni gifver en sak, som icke endast bereder glädje för stunden utan också blir till verklig nytta för lifstiden. "Waterman's Ideal" är världens bästa reservoirpenna och det finnes guldpennor som passa för alla.

Waterman's Ideal Fountain Pen tillverkas i tre modeller:
 "Lever Pocket Self-filling",
 "Safety" och "Regular".

Till salu hos alla pappershandlare och juvelerare.

**L. G. SLOAN, The Pen Corner,
LONDON, ENGLAND.**

Fylld på ett ögonblick!

Lyft endast upp häfstången, doppa ner speisen i bläck, för ned häfstången — och pennan är fylld.

Den själfifyllande

Waterman's Ideal Fountain Pen

med häfstång för påfyllningen.
Fickformat.

ENKLASTE, snabbaste och mest tillförlitliga reservoirpenna, som finnes. Ej endast fylld på ett ögonblick, utan skrifver oklanderligt, så länge det finnes en enda droppe bläck i pennan. Enhvar kan erhålla en penna med spets som passar.

Waterman's Ideal Fountain Pen tillverkas i tre modeller:
 "Lever Pocket Self-filling", "Safety" och "Regular".

Till salu hos alla pappershandlare och juvelerare.

L. G. Sloan, The Pen Corner, London, England.

**Waterman's
(Ideal)
Fountain Pen**

"SAFETY"-modellen.

SÅ här ser säkerhetsmodellen af världens bästa reservoarpenna ut, konstruerad så, att den kan bäras utan risk i hvilket läge som helst. Skrifver oklanderligt, räcker för hela lifvet.

Waterman's Ideal Fountain Pen tillverkas i tre modeller:
 "Safety".
 "Lever Pocket Self-filling".
 "Regular".

Till salu hos alla pappershandlare och juvelerare.
L. G. Sloan, The Pen Corner, London, England.

1920

PARKER
LUCKY-CURVE

SMETAR ALDRIG

Parkers självfyllande reservoarpenna arbetar för Eder, men fyller sig själv genom ett "tryck på knappen".

Erhålles hos alla Bok- & Pappershandlare.

*Tryck på knappen och jag
fyller
mig själv*

**DEN
ENDA**
Självfyllande
**RESERVOAR-
PENNA**
som
**ICKE KAN
LÄCKA**
är

PARKER
LUCKY CURVE

Kan bäras i
vilken ställ-
ning som helst

Skyddshatten
som stänger av
bläcket är för-
sedd med tre-
dubbla glänsor.

**FÖR-
TRÄFF-
LIG
JUL-
KLAPP**

PARKER
*En ny och genialisk
uppsynning*

A/B NORDISKA KOMPANIET
HAR OVERTAGIT ENSAMFÖRSÄLJNINGEN
FÖR STOCKHOLM AV DEN BEKÄNTA ENGELSKA

CONWAY STEWART RESERVOARPENNAN

EN MED YTTERSTA OMSÖRG FRAMSTÄLLD
PENNA, SOM ÄR MYCKET POPULÄR I
ENGLAND

I DAG
ANORDNAS

STARTFÖRSÄLJNING TILL ENASTÄENDE BILLIGA PRISER I STORA LJUSGÅRDEN

PRISERNA UNDERSTIGA DEM, SOM HITTILLS BEGÄRTS
FÖR RESERVOARPENNOR I MOTSVARANDE KVALITET
MED MER ÄN HÄLVTEN.

BLAND DE 25 ÖLIKA TYPER SOM FÖRAS I LAGER
NÄMNA VI

NR 200, SJÄLVFYLLANDE KR. 9.-

NR 250, D.O. I MASSIVT SILVER KR. 24.-

NR 520, "SAFETY-PEN", MED SÄKERHETSANORDNING
OCH MYCKET STOR GULDPENNA KR. 13.50

NR 13, "SAFETY-PEN", KAN EJ LÄCKA, MYCKET STOR
GULDPENNA KR. 13.50

MOTSVARANDE PENNOR AV
ANDRA FABRIKAT KOSTA F. N.
RESP. KR. 22.-, 60.- o. 35.-

VÄRJE PENNA GARANTERAS FRAMSTÄLLD AV
FINASTE PARAGUMMI OCH FÖRSEDD MED ÄKTA
14 KARATS GULDPENNA M. IRIDIUMSPETS
VI GARANTERA PENNANS HÅLLBARHET

DEN SOM EV. ICKE SKULLE BLI
NOJD MED EN KÖPT PENNA HAR
RÄTT ATT BYTA UT DEN, TILL DESS
HAN FINNER EN PASSANDE, ELLER
FÅ SINA PENGAR TILLBÄKA

PAPPERSAVDELNINGEN
ORDER TILL LANDSORTEN MOT POSTFÖRSKOTT

Allt
för
kontoret

- Reservoirpennor -

Waterman Parker m. fl.

A.-B. Affärssystem

44 Drottninggatan, Stockholm. Riks & Allm. 89 96

Allt
för
kontoret

Allt
för
kontoret

Allt
för
kontoret

Är Eder **RESERVOIRPENNA** felaktig

lämna den till

AKTIEBOLAGET

I. M. GÖTHE

STOCKHOLM,

där den billigast iordningställes av
person, utbildad hos den berömda
"Waterman's"fabrikens Londonav-
delning.

1922

"SWAN" PENS

"SWAN"-RESERVOIRPENNAN.

Pennan med den lätthäldande och behagliga guldspetsen.
 Marknadens mest fulländade Reservoirpenna.
 Alltid redo och tillförlitlig — gör skrivandet till ett nöje.
 Kan utan risk att läcka bäras i vilken ställning som helst.

VÄL SKÖTT — OUTSLITLIG.

"Då jag blivit anmodad att ge ett omdöme om den Swan fountain penna, som jag nu begagnat, nästan dagligen i över tjugoåttio år, så är det för mig ett nöje och nöjande ett behov att tacksamt erkänna den tjänst denna samma penna gjort mig utan att svika hela denna tid. Den rådde ju inte för att jag för flera år sedan tappade den och den fick ligga ute en hel vinter under snön, tills dynga smälte på våren, då den hittades och genast tjänstgjorde som förut och gör det än.

Stockholm den 3 november 1922,
J. KJEDERQVIST.
 Rektor vid Högre Latinläroverket & Norrmalm."

Ordern från landsorten expedieras omgående. Pris: Kr. 13:00.
 Har Ni sett vår "SWAN"-fönsterskyltning?

A.-B. Biblioteksbokhandeln
 (Kungl. Hovleverantör). Biblioteksgatan, 12, Stockholm.
 (Telefoner: 25 28, Norr 47 69).

Wahlpennan har inte bara den förtjänsten, att vara gjord helt och hållet av metall och rymma mer bläck än alla andra reservoirpennor, den har också ett ovanligt förmått utseende. Wahlpennorna tillverkas i en hel mängd olika mönster och metaller. Till varje Eversharpenna kan man få en Wahlpen i samma mönster o. st. o. de två tillsammans utgöra ett skrivbestick, som alltid utgör en välkommen gåva.

Wahl- och Eversharpennorna äro utförda med samma omsorg och precision, som man är van att finna hos ett vackert smycke.

Till salu överallt i varje större affär.

Fabriken går i god för dessa alsters goda kvalitet.
THE WAHL COMPANY
 New York U. S. A.

Eversharp och Wahlpennan, tillverkade i samma mönster, i ett tilltalande presentutskott.

Två goda kamrater:

WAHL PEN
EVERSHARP

1923

"BLACKBIRD"

("SWAN'S" systerpenna)

Stark, välgjord, av elegant utseende och absolut öfverträffad i sitt prisläge.

Utmärkande särdrag:

Guldpena av 14 K. äkta guld med iridiumspets i varje förekommande spetsortering — medium, fin, medelbred, bred, uppåtböjd & snedspets — så att var och en kan erhålla en för sin handstil passande penna.

Behållare av refflad, förstklassig vulkanit, säkerhetshylsa och stark hävstång. Fyller på ett ögonblick och rymmer tillräckligt med bläck för flera timmars oavbrutet skrivande.

Tack vare den patenterade, gängade säkerhetshylsan — vilken innesluter guldpennan som i en förseglad tub — kan pennan utan ringaste risk att läcka bäras i vilken ställning som helst.

Med få ord: "BLACKBIRD" motsvarar alla de fördringar, som kunna ställas på en penna till ett moderat pris, och har förts i marknaden för att fylla ett länge känt behov samt uppmuntra till ett mera allmänt begagnande av reservoirpennor.

"BLACKBIRD" levereras under fullt betryggande garanti.

En idealisk present för SKOLUNGDOMEN, men lika nyttig och användbar för alla.

Pris Kr. 8:50

"BLACKBIRD" samt det hitflytande "SWAN"-BLÄCKET förköljes hos välkorta bok- & pappershandlare, MAHIE, TODD & Co., Ltd., 133—135 Oxford Street, London, W. 1.

Generalagent för Sverige:
KRISTIAN HELLSTRÖM
Drottninggatan 65, Stockholm.
(Endast till återförsäljare.)

BLACKBIRD
PEN

CONQUEROR

Ovfförfligen förnämsta Reservoir-Penna.

Om ej till belåtenhet, får ombyte göras eller likviden återfås. N:o 1, 10.—; N:o 2, 6.50. Generalagent: E. STENSTRÖM, Jakobsbergsgatan 20, Stockholm.

Fyller sig själf.
Rengör sig själf.

Tel. Brunkob. 310.

"VICI."

"VICI" är en epokgörande nyhet, välkommen för alla. Den består af en med torr bläcksubstans fylld behållare, hvilken med största lätthet kan kombineras med hvarje stälpenna och gör vanligt bläck öfverflödigt. Vid användandet behöfver man endast doppa pennan i vatten, kaffe, the, öl, mjölk eller hvilken syrefri vätska som finnes tillgänglig. Härefter kan man genast börja skriva och fortsätta dermed 2 å 3 sidor innan pennan ånyo behöfver fuktas. Det skrifna kan kopieras.

Särdeles lämplig är således "VICI" för snabbskrift, på kontor, i fickpennor på resor etc. samt för privatpersoner, hvilka i "VICI" alltid hafva ett lättflytande, godt bläck.

Billigaste ersättning för reservoirlpennor.

Inga plumpar! Alltid rena och torra fickpennor!

Endast 10 öre pr st.

Aterförsäljare erhålla rabatt!

"Unicum."

En praktisk, elegant svartpolerad fickpenna med nickelhylsa, särdeles passande till "VICI", för 35 öre pr st.

Äfven härå lämnas rabatt till återförsäljare.

Nordiska Handels-Magasinet,
ALFVESTA.

Ensam partiförsäljning för Sverige.

1928

VELVA TIP Nr 2, röd med svarta ändar, detaljpris pr st. c:a kr. 10:—.
VELVA Nr 4, stor modell, detaljpris kr. 20:—.

Kapitalstark firma erbjudes ensamförsäljningen av denna engelska reservoarpenna med det vetenskapliga "stud-filler" systemet. Penna av 14 karats massivt guld med iridiumspets. Massförsäljning kan påräknas i alla länder, där pennan en gång blivit införd. Prov sändes mot efterkrav. Svar till "B. 3459".

KR. 38

Det är priset - och icke mer.

*Det är allt Ni behöver betala
för världens bästa penna.*

DETTA är världens lättaste penna att skriva med, tack vare Parkers »fjäderlätta penndrag».

Mellan pennans två »spetsar» finnes en slipad kanal, som bläcket flyter i och som framkallar en *hårrörsverkan* - och bläcktillförseln fungerar i samma ögonblick som pennan berör papperet. - Intet tryck med fingrarna. Pennans egen lätta vikt är tillräcklig.

Den är också tillverkad av Permanite - 25% lättare än gummi, vilket material tidigare användes och dock 100 gånger så starkt. Parkers presisionsarbete garanterar ytterligare noggrannheten.

3 stotlekar och 6 olika grader av pennspetsar, mera kan man icke begära av en reservoarpenne till vilket pris som helst.

Vad för då icke betale endast 38 kr. för en penna, som ständigt kommer att tillfredsställa Eder.

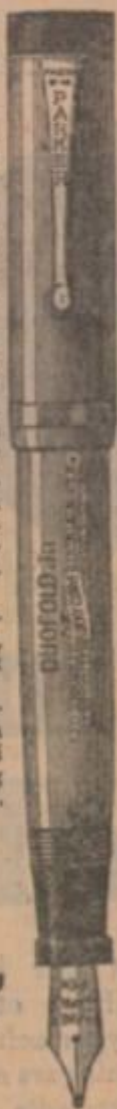
Det finnes även blyertspennor, som komplettera pennan: 23 kr. Se till att Ni får den äkta pennan. Lägga märke till namnet »Geo. S. Parker - DUOFOLD».

Använd Parkerbläck
till Parkerpenne.

Parker

Duofold

med den 25 - åriga spetsen.

Reservoarpenn Specialisten

öppnar i dag!

Parker

för endast 10 ÖRE

I dag och framdeles sälja vi den äkta

Köp reservoarpennan hos specialisten, det betalar sig. Specialisten giver 25 års garanti på guld-pennan för fabriktionsfel och slitage.

4.000 spetsbredder

finnas på lager. Ni kan därför hos oss finna den penna, som passar Eder bäst.

Duofold reservoarpenna, Senior, gul, grön, svart, röd, blå 38.00

Duofold reservoarpenna, Special, gul, grön, svart, röd, blå 33.00

Duofold reservoarpenna, Junior, gul, grön, svart, röd, blå 28.00

Duofold Pencil senior kr 23.00

Duofold Pencil junior kr 20.00

Duofold Pencil lady kr 17.00

Namn graveras gratis.

Besök om möjligt vår butik!

Duofold

A.-B. Penn-Kompaniet

Drottninggatan 50—52, Stockholm. — Telefon (1) 17201.

FÖRSTA SPECIALAFFÄR I SVERIGE.

Varför köper man en Duofold? Därför att

DUOFOLD är alltid färdig till skrivning, man behöver blott sätta den till papperet.

DUOFOLD'S behållare rymmer dubbelt så mycket bläck.

DUOFOLD är så väl utarbetad att den vilar i handen och följaktligen undviker att tröttna.

DUOFOLD-guld-pennan garanteras i 25 år för fabriktionsfel och slitage.

DUOFOLD plumpar aldrig och är lätt att fylla.

DUOFOLD kan länas ut till vänner och bekanta, — — — — — om man efteråt kan märka någon förändring av pennan.

Inlämnad beställningssedeln.

A.-B. PENN-KOMANIET — Drottninggatan 50—52, Sthlm.

Undertecknad beställer härmed enligt gällande avbetalningsvillkor:

..... Duofold reservoarpenna, Senior, färg att erläggas månatligen på avbetalning, inkl. exp.-kostnader, kr. 41.— med kr. 4.10.

..... Duofold reservoarpenna, Special, färg att erläggas månatligen på avbetalning, inkl. exp.-kostnader, kr. 36.— med kr. 3.60.

..... Duofold reservoarpenna, Junior, färg att erläggas månatligen på avbetalning, inkl. exp.-kostnader, kr. 31.— med kr. 3.10.

Namn: Order till

Till: landsorten

Adress: expedieras

Postort: 1/4 Sv. D. portofritt

Unämt ett X för det Ni önskar. Enligt gällande avbetalningsvillkor övergår äganderätten till köparen först sedan likvid till fullo erlagts.

Duofold giver Arbetsro!

*Ligger ledigt i handen.
Tröttar icke, distraherer icke.*

MAN BÖR EJ irriteras, när man arbetar. Det går ut över arbetets kvalitet. Ett gott arbete kräver ro. Hur ofta har icke en medelmåttig reservoirpenna ingripit irriterande i Eder tankegång, brevskrivning, kalkylation - Edra mest viktiga arbeten - på grund av att dess kvalitet varit opålitlig och ofullständig.

Den kina-röda PARKER's DUOFOLD, världens bästa, är den enda fullt pålitliga reservoirpennan. Materialets finhet och arbetets precision har i denna ingått en helig allians för att gagna och främja Edert arbete.

PARKER's DUOFOLD är stor, löper lätt och är lätt-flytande. Iridiumspetsen håller minst i 25 år.

Lätt att finna. Lätt att använda. Lätt att fylla.

Av parker-pennan finnas dessutom: *Parker D. Q. (Duofold kvalitet)....kr. 22.00*
Parker självfyllande nr. 20kr. 15.00

Duofold tillverkas såväl blank-svart som kina-röd.

"TRANSPARENTE"

Reservoirpennan för livet!

Synlig bläcknivå — oklanderlig funktion.

LÖJLIGT LÅGT REKLAMPRIS

Vi fråga allmänheten om dess åsikt!

Denna reservoirpenna är noggrant utexperimenterad och utprovad i alla avseenden. Dess stora genomskinliga bläckbehållare innehåller tre à fyra gånger så mycket bläck som en vanlig reservoirpenna och gör det möjligt att när som helst kontrollera bläcknivån.

Påfyllningen är automatisk, enligt ett absolut nytt och pålitligt system, utan gummisläck och utan fjädrar som bli förstörda. TRANSPARENTE-pennans stift är minutiöst utexperimenterat och speciellt konstruerat för en stor bläckbehållare, så att skriften ständigt blir normal. Detta engelska stift är guldpläterat, handpolerat och profilerat för att ge största möjliga slitstyrka. TRANSPARENTE-pennan, som helt och hållet är utförd i ett splitterfritt och mycket vackert material, som även användes till de allra dyraste reservoirpennor, är av absolut tillförlitlig konstruktion och praktiskt taget outslitlig. Om tio år skriver den lika bra som första dagen. TRANSPARENTE har ett mycket elegant utseende. Tusentals brev från belåtna TRANSPARENTE-skrivare världen runt bevisa dess obestridda värde och användbarhet, och envar som köper den blir en övertygad förespråkare för densamma.

REKLAMPRIS: För att göra TRANSPARENTE känd sälja vi ett begränsat antal till ett reklampris av

Kr. 2:80 per penna

Till detta pris levereras högst 2 TRANSPARENTE-pennor till varje köpare, och reklamsäljningen läger rum på villkor att köparen, sedan han använt pennan sex månader, meddelar oss sin åsikt om densamma.

Garanti: Vi förbinda oss att omedelbart och utan diskussion återbetala det erlagda priset för varje penna som ej är till full belåtenhet, om den genast returneras till oss.

KUPONG

Dépôt des STYLOS, Dept. 10, 17, r. Guersant, Paris -17.

Sänd mig per rekommenderat paket, mot efterkrav, 1—2 TRANSPARENTE till ett pris av Kr. 2:80 plus porto. Efter sex månaders användning meddelar jag Eder min åsikt om TRANSPARENTE.

Namn

Adress

EVERSHARP

ÄR BÄST!

**Jag
hinner
ju med
det dubbla**

*"Black-
and-
Pearl"*

efter att ha skaffat mig en EVERSARP
reservoirpenna. Aldrig har jag haft en
bättre penna, det går undan i flygande
fart, och skriften är alltid lika jämn.

Vars sig Ni har en EVERSARP reservoirstenna
eller EVERSARP blyertspenna, är Ni den lycklige
ägaren av det bästa skrivredskap som finns att få. Gläd
därför även andra nu till Julen och välj som jul-present
en EVERSARP reservoir- eller blyertspenna,
eventuellt båda delar, det s. k. EVERSARP-sättet i ett
vackert present-etui.

EVERSHARPS nya mod-penna "Black-and-Pearl"
är framställd i Pyralin, det nya materialet, som ej kan gå
sländes. På guldpenan lämnas 25 års garanti mot fabri-
kationsfel och slitage.

**Låt Eder bok- och pappershandlare
visa Eder denna underbara penna.**

Mina damer och herrar —

Den här kan Ni inte få sönder!

Den moderna och eleganta satsen

EVERSHARP

"BLACK & PEARL"

tillverkad av Pyroxalin, går aldrig sönder, icke ens om Ni stampar på pennan.

EVERSHARP

är och förblir
världens bästa
blyertspenna.

Men!

Om Ni har en
EVERSHARP
blyertspenna, tag då
steget fullt ut och
skaffa Er en reservoar-
penna. Först då har Ni
världens bästa skrivtyg —
en sats

EVERSHARP

För guldpenner lämnas 25 års garanti.

Bläckmataren fungerar osvikligt

*så länge det finns
bläck i pennan*

En "Swan" är klar att användas i samma ögonblick, som den berör papperet. Bläcket matas fram från de små reservoirliknande skärorna i bläckmataren genom den allra minsta tryckning av guld-pennan mot papperet.

"Swan"-Reservpennor, svarta eller brunpräckliga, från Kr. 13,- samt i betecknande färger från Kr. 21,-. Syster-pennan "Blackbird" från Kr. 8.50. Fyne-Perot " - Blyertspennan från Kr. 5,-. Det lättflytande "Swan"-Reservpennbläcket i G. & Kr. 1,- o. Kr. 2.25. Till salu hos vänerterade bok- & pappershandlare.

'SWAN' PEN

MABIE, TODD & Co Ltd., Swan House, London.
Generalköpen för Sverige i
KRISTIAN HELLSTRÖM,
Drottninggatan 18, STOCKHOLM.
(Endast till återförsäljare)

**Om den
också föll ned
från översta
våningen...**

Med avikt kastar Ni väl inte gärna er reservpenna ut genom fönstret, men även om Ni gjorde det, skulle den inte fara illa av det — om det vore en Parker Duofold. Till bevis för detta påstående har en Parker Duofold kastats ned från en flygmaskin på 3000 fots höjd — och den förblev oskadd.

Parker Permanite är 28 % lättare än gummi och är det oaktat praktiskt taget omöjlig att slita sönder. Av detta material framställles hylsa och behållare till varje Duofold och därför gör det ingenting, hur ofta Ni än tappar er Duofold — den går inte sönder.

Senior . .	Kr. 38.00
Special . .	33.00
Junior . .	28.00
Lady . . .	28.00

Se upp för efterapningar,
det finns många.

**Lika effektiv
som solid.**

Det är gott och vill en penna är solid, men om den inte skriver obelindrat och lätt, ger den inte valuta för pengarna. Här har Parker snittit emellertid skapat något märkande.

En penna, vars juvelslipade Iridiumspets skriver vid den lättaste beröring, skänker en aldrig förr upprörd arbetsro. 24 % större bläckbehåll än i genomsnitt befrias från tids påfyllningar. Och inte enbart tekniskt är Parker Duofold den mest fulländade — 3 uppsatta färger, rött, grönt, blått, gult och svart, gör Duofold till den vackraste pennen, den som också Ni bör äga.

**Parker
Duofold**

Guldpenner med 25 års garanti.
Använd Parker bläck till Parker penna.

En penna som aldrig
upphör att tjänstgöra —

Conklin - Endura

NK:s urval av förstklassiga reservoarpennor har utökats med det välkända märket **Conklin-Endura**, en elegant penna, som motsvarar de högsta förväntningar i fråga om kvalitet och hållbarhet. En reservoarpenna är som Ni vet en utmärkt presentartikel. En **Conklin-Endura** kan Ni ge bort i den säkra övertygelsen att ha givit mottagaren en hållbar och värdefull sak, en elegant och samtidigt utmärkt nyttig present.

Med varje **Conklin-Endura**-penna följer denna garanti:

*"Conklin-Endura reservoarpenna och blyertsstift äro avsedda att alltid stå till tjänst åt sina innehavare. Det är fabrikan-
tens önske, att dessa aldrig skola upphöra att vara fullt brukbara.
Conklin-Endura repareras och eventuellt brutna delar er-
sätts alltid utan kostnad om pennan med alla dess delar insändas
till den firma, där den blivit köpt."*

THE CONKLIN PEN CO.
C. B. Mathes, Verksf. Direktör.

Prislägen, reservoarpennan 28:— 32:— 34:— 38:— 42:—
blyertsstift 20:— 22:— 24:—

Pappersavdelningen, bottens.

En "Universal"

reservoarpenna nära nog till skänks!

"UNIVERSAL" reservoarpennan betecknas i de engelsktalande länderna som "den bästa som finns". Vi vilja nu höra Eder mening om densamma, och den gör därför nu sitt inträde även på den svenska marknaden.

"UNIVERSAL" med sin med 14 kar. guld pläterade penna, med extra hård spets, specialsystem för automatisk påfyllning och bläckutlösning, är så stabilt och tillförlitligt konstruerad, att den håller en hel människoålder. Garantien, som vi lämna för "UNIVERSAL", är därför också obegränsad med avseende på hållbarheten. Efter 10-årigt bruk skriver man med densamma lika bra som då den var ny.

Vi skulle kunna nämna många flera egenskaper hos "UNIVERSAL", men vi råda Eder:

**döm själv, vi giva
Eder tillfälle därtill.**

Ett mindre antal "UNIVERSAL" reservoarpennor ställas nämligen till förfogande för denna tidnings läsare mot en liten gottgörelse av

kr. 1:95 per reservoarpenna,

under förutsättning att den som rekviserat densamma efter en månads bruk skriftligen till oss avger sitt omdöme, vilket skriftliga intyg vi förbehålla oss rätt att använda för reklamändamål. Vi äro övertygade om, att den finansiella uppgiften, som detta utomordentliga erbjudande för oss innebär, kommer att hidra till att "UNIVERSAL" inom kort blir den reservoarpenna, som var och en talar om och önskar sig.

"UNIVERSAL" levereras i 2 modeller, en kraftigare med stor bläckreservoar för herrar och en elegantare för damer. Båda modellerna finnas i följande färger:

kolsvart och guld	sjögrönt
karmindrött	mörkblått

Tillfälle att begagna sig av detta erbjudande gives blott en gång. Därefter kommer "UNIVERSAL" endast att tillhandahållas i specialaffärerna.

Nedanstående kupong torde Ni klippa ut och senast inom 5 dagar insända till oss. Leveranserna äro i ordningsföljd, allt efter som beställningarna ingå, mot postförskott av kr. 1:95 plus postförskottskostnader. Endast en "UNIVERSAL" levereras till samma person på dessa villkor.

Till signatur: "UNIVERSAL-reservoar",
Svenska Dagbladets Huvudkontor,
Stockholm.

Jag beder Eder i rekommendation: att insända mig en "UNIVERSAL" reservoarpenna mot postförskott å kr. 1:95. Efter att hava använt den en månad, kommer jag att skriftligen meddela Eder mitt omdöme.

Namn: Dam
Herr

Adress:

Önskad färg: Adressort:

"Dam" eller "Herr" torde strykas, allt efter önskat slag av penna. Angiv önskad färg och skriv tydligt!
Kupongen kan insändas i öppet brev, frankerat med 2 öre.

EVERSHARP

Reservoarpenna

blir en välkommen, praktisk och alltid lika uppskattad present för

Studenten

Eversharp, "Black and Pearl":

Lady: kont. pris Kr. 25:—

Mellanstor: " " " 30:—

Gentleman: " " " 40:—

Eversharp reservoarpennor:

Svart, grön, gul, blå, röd, brun:

18:— 25:— 35:—

Eversharp blyertspennor:

3.50, 5.—, 6.—, 8.—, 10.—

12.—, 15.—, 18.—, 22.—, 25.—

Kom ihåg

att Ni köper pennan hos

PENNSPECIALISTEN

som har 4.000 spetsbredder på lager och som lämnar 25 års garanti på guld pennan för fabriktionsfel och slitage.

Köp pennan hos

A.-B. Penn-Kompaniet

Stockholm. Tel. 172 01.

Drottninggatan 50—52,

Första och enda specialaffären i Sverige.

Kl. 10 f. m.

Kl. 10:15 f. m.

Köp en
Parker Duofold
DEN ERSÄTTES *Gratis*, OM DEN
BORT TAPPAS ELLER BLIR STULEN

Borta... En reservvärspena, som kostar mellan 25 och 35 kr. Den undre hittas. Ingen sannolikt läse den icke återfinns. Men det finns ingen anledning till att försöka sig, om det är en PARKER DUOFOLD. Ty PARKER, tillverkaren av världens bästa och mest effektiva skrivdon, erbjuder från och med i dag varje köpare av en DUOFOLD reservvärspena:

GRATIS ERSÄTTNING, OM DEN BORTTAPPAS ELLER BLIR STULEN.

PARKER anger sig från och med nu att erbjuda varje DUOFOLD Pen eller Pencil, som borttappas eller blir stulen under 2 år från den dag, då den köptes, efter den 15 april 1934.

Tänk efter vad detta erbjudande betyder i hemmet av världens bästa. För Er. Ni kommer inte blott att äga en världsbekant PARKER DUOFOLD, som praktiskt taget inte kan gå stulet och med en guldpenna, som är garanterad under 25 år mot slitage och fabriksfel, utan Ni kan även njuta av tillfredsställelsen att veta detta, då Ni tack vare PARKERs skadeståndsbekräftande icke lämnar någon av mina de pengar, Ni har betalt för den.

Gå i dag in till Er leverantör. Där kommer man med nöje att visa Er ett urval av PARKER DUOFOLD och låta Er prova, hur lätt pennen glider över papperet med sin juvelslipade spets.

Om ni äger en Parker Duofold penna är detta och bekräftat i garanti, att den inte är utslagen "PARKER" som följande följande:

Prispena	Garanti
DUOFOLD PEN PENCIL	DUOFOLD PEN PENCIL
SENIOR Kr. 28.00 Kr. 25.00	JUNIOR " " 28.00 " 25.00
SPECIAL " 35.00 " 32.00	LADY " " 28.00 Kr. 25.00

Andra PARKER pennor, som icke äro inbegripna i garantin utgå:
SENIOR STYRLEK PEN " " Kr. 25.00 PENCIL Kr. 15.00
JUNIOR STYRLEK PEN " " 20.00 PENCIL " 15.00

Parker
Autentisk Parker skriv
till Parker pennor **Duofold**

För Studerande, Lärare eller Tjänstemän

Är det utomordentligt viktigt att ha en penna, som behagligt passar till handen, och som *alltid* fungerar oklanderligt.

Vill Ni ha en reservoarpenna, som fullkomligt återgiver Er stil — köp då en

EVERSHARP PEN

Namnet står på pennan.

EVERSHARP

En äkta EVERSHARP Kr. 20:-

Tror Ni att Ni kan finna en julklapp, som är så billig, som den äkta Eversharp reservoarpennan till kr. 20:—.

Denna stora, vackra modell finnes i svart, grönt och rosenträ, och den uppfyller alla de krav man kan ställa på en reservoarpenna.

Om Ni rådgör med specialisten, är Ni säker på att få en penna, som verkligen passar Eder.

Kontantpriser Kr. 20:—, 28:—, 40:—, Namn graveras gratis.

Säljes även på avbetalning från kr. 3:— pr mån.

Se nedanstående beställningssedel.

BESTÄLLNINGSSEDEL.

A.-B. Penn-Kompaniet, Drottninggatan 50—52, Stockholm.

Undertecknad beställer härmed på vanliga avbetalningsvillkor:

- st. Eversharp Reservoarpenna, färg kr. 20.— + exp.-kostn., tillsammans kr. 23.—. Beloppet betalas med kr. 3.— pr månad.
- st. Eversharp Reservoarpenna, färg kr. 28.— + exp.-kostn., tillsammans kr. 31.—. Beloppet betalas med kr. 3.10 pr månad.
- st. Eversharp Reservoarpenna, färg kr. 40.— + exp.-kostn., tillsammans kr. 43.—. Beloppet betalas med kr. 4.30 pr månad.

Namn o. titel:

Adress:

Enl gällande avbet.-villkor övergår äganderätten till köparen först sedan full likvid erlagts. Ord-: till land-orten expedieras portofritt. (Sv. D. 22/12)

A/B Penn-Kompaniet

Drottninggat. 50—52, Stockholm.

Tel. 172 01.

Första och enda specialaffär i Sverige.

EVERSHARP

— ÄR MIN BÄSTA VÄN.
I alla situationer är den redo till tjänst. Även du måste köpa dig en EVERSHPARP reservoarpen- na. Nu, när man får den på så bra villkor, som från PENN-KOMPANIET.

På avbetalning

med

5 kr.
per månad

Den är tillverkad av pyroxa- lin, som är nästan omöjligt att krossa, och tål därför vilka slag som helst. Full ombytesrätt på varje penna, som levereras av oss.

Köp Er EVERSHPARP hos oss, ty vi ha det största urvalet och erbjuda Er de bekvämaste betalningsvillkoren. (Se nedanstående be- ställningssedel.) **Kontantpris:** Svart, mörkgrön, röd eller svart m. pärlemor kr. 22:—. Svart, röd, brun, grön eller blå kr. 28:—. Svart, röd, brun, blå eller grön med brons kr. 40:—. 25 års garanti för slitning och fabrikationsfel.

BESTÄLLNINGSSEDEL.

A.-B. PENN-KOMPANIET, Drottninggatan 50—52, Stockholm.

Undertecknad beställer härmed på vanliga avbetalningsvillkor:

.... st. Eversharp Reservoarpen- na, färg kr. 22:— + exp.-kostn., tills. kr. 25:—. Beloppet betalas med kr. 5:— pr månad.
.... st. Eversharp Reservoarpen- na, färg kr. 28:— + exp.-kostn., tills. kr. 31:—. Beloppet betalas med kr. 5:— pr månad.
.... st. Eversharp Reservoarpen- na, färg kr. 40:— + exp.-kostn., tills. kr. 43:—. Beloppet betalas med kr. 5:— pr månad.

Namn och titel

Adr.

Enl. gällande avbetalningsvillkor övergår äganderätten till köparen, först sedan full likvid erlagts. Order till landsorten exp. portofritt.

A.-B. PENN-KOMPANIET

DROTTNINGGATAN 50—52.

STOCKHOLM.

Tel. 172 04.

De 14 spetsbredderna ha skapat

EVERSHARP

popularitet.

Ingen annan reservorpenna kan uppvisa ett så stort antal spetsbredder; detta är den direkta orsaken till den stora efterfrågan på Eversharp.

Och ingen har sökt förgäves hos oss, hur svårt det kanske än synes att få just den penna som passar både till skriften och till handen, ty det kunna vi som specialaffär garantera för, eftersom vi ha nödig erfarenhet och kunna lämna riktig vägledning.

Då Ni skall köpa en reservorpenna bör Ni vända Eder till oss ty vi kunna desutom erbjuda Eder så fördelaktiga villkor att Ni knappast kommer att märka denna utgift.

Från endast

3

kronors konstant utbetalning och resten i månatliga avbetalningar kan Ni erhålla en Eversharp och — Ni har en reservorpenna för hela livet.

Kontaktpriiser

Eversharp *Calligraph* 35.—
 " *Medium* 25.—
 " *Lady* 18.—

Färger: röd, blå, grön, gul, svart. Guld-pennan garanteras i 25 år mot slitage och fabriktionsfel.
 Order till landsorten expedieras portofritt.

A.-B. PENN-KOMPANIET, Drottninggatan 50—52, Stockholm.
 Tel. 17 201.

Undertryckt beställer härmed på vanliga avbetalningsvillkor:

..... st. Eversharp Reservorpenna, spetsbredd färg kr. 18.— + exp.-kostn. tillä. kr. 21.— Be-
 loppet betalas med kr. 3.— pr månad.

..... st. Eversharp Reservorpenna, spetsbredd färg kr. 25.— + exp.-kostn. tillä. kr. 28.— Be-
 loppet betalas med kr. 3.— pr månad.

..... st. Eversharp Reservorpenna, spetsbredd färg kr. 35.— + exp.-kostn. tillä. kr. 38.— Be-
 loppet betalas med kr. 3.50 pr månad.

Likviden inkasseras portofritt pr postförsk. d. 1:a i varje mån.

Namn
 Titel Adress Sv. D. 18/3-31
 Sätt ett X för det Ni önskar. End. gällande avbet.-villkor över-
 när äganderätten till köparen först ordas full likvid erlägs.

Namn
graveras
gratis.

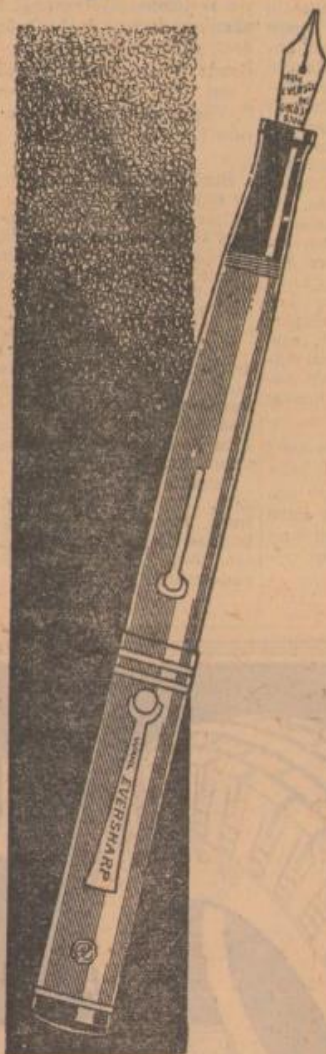
A.-B. Penn-Kompaniet

DROTTNINGGATAN 50—52, STOCKHOLM. Tel. 17201.
 Första och enda specialaffär i Sverige.

Anmärks på beställningsordren vilken spetsbredd Ni önskar.

283

Den idealiska pennan för EDER hand — **EVERSHARP**

Tack vare sin goda balans, sina utmärkta skrivegenskaper och sitt eleganta utseende har **EVERSHARP** blivit den mest omtyckta reservoarpennan över hela världen, alltid färdig till skrivning, alltid presterande samma goda tjänster. Och tack vare de 4,000 olika spetsbredder, vi ha på lager, kan man få en penna, som verkligen exakt passar handen, som underlättar skrivningen och gör skrivarbetet till ett nöje.

Den som köper en **EVERSHARP** gör en god affär, och den som köper **EVERSHARP** hos oss — kontant eller på avbetalning — gör en ännu bättre på grund av den service som vi i egenskap av penn-specialister kunna bjuda våra kunder. Därtill graver vi Edert namn gratis å pennan och ge 25 års garanti på guld-pennan för fabriktionsfel och slitage.

Kontant pris:

Röd, grön, brun, svart ... Kr. 18:—
Röd, grön, blå, brun, svart Kr. 25:—
Blå, brun, svart Kr. 35:—

3 På avbetalning med
KRONOR
i månaden.

Beställningssedel.

A.-B. PENNKOMPANIET, Drottningg. 50-52, Sthlm.

Undertecknad beställer härmed på vanliga avbetalningsvillkor:

..... st. **Eversharp Reservoarpenna**,
färg kr. 18:— + exp.-kostn., tills. kr. 21:—
Beloppet betalas med kr. 3:— pr månad.
..... st. **Eversharp Reservoarpenna**,
färg kr. 25:— + exp.-kostn., tills. kr. 28:—
Beloppet betalas med kr. 3:— pr månad.
..... st. **Eversharp Reservoarpenna**,
färg kr. 35:— + exp.-kostn., tills. kr. 38:—
Beloppet betalas med kr. 3:80 pr månad.

Namn och titel

1936

*Den
visar själv,
när den
skall fyllas*

**Därför uppfann en
amerikansk professor
VACUMATIC**

*Ingen gummisäck,
synligt bläckinnehåll
102 0/0 mer bläck.*

Envar som använder reservoar-
penna vet, hur irriterande, ja

Parker VACUMATIC har ingen
gummisäck och icke heller den
för dennas påfyllning nödvän-
diga sugapparaten.

Hela behållaren fylles med bläck.
Därigenom unnas en förenkling

PARKERS NYA GENIALISKA RESERVOARPENNA

... som vacuumfylls . . . som rapporterar bläckmängden och som saknar den gammalmodiga gummiblåsan.

Med Parker Vacuumatic introduceras en reservoarpenna med den dubbla bläckkapaciteten och med dubbelt så användbar guldpenna. Vackrare. Pålitligare. Den genomskinliga behållaren rapporterar, när bläcket behöver påfyllas. Det är en fullkomligt revolutionerande penna både i princip och i yttre utförande.

RYMMER 102 % MERA BLÄCK

Det är inte den första penna utan gummiblåsa men den första säcklösa penna utan kolvanordning. Den kan aldrig komma ur funktion. Vacuumatic är målet för pennfabrikanternas strävanden sedan 50 år. Genom frånvaron av gummiblåsan ökas Vacuumatics bläckkapacitet med 102 %, och ändå är penna inte större. Just därj och i att den gamla gummiblåsan är överflödig, ligger det genialiska i Vacuumatic.

TVA-STILS-PENNA

Det specialgjorda Vacuumatic-stiftet, framställt av platina och guld och försedd med iridiumspets, kan användas för två olika skrivstilar. För ordinär skrift, användes den undre sidan, för finare skrift, exempelvis siffernoteringar, användes den övre sidan.

GENOMSKINLIG BEHÅLLARE RAPPORTERAR BLÄCKMÄNGDEN

Den utomordentligt stilfulla behållaren, ensam i sitt slag, är ringkonstruerad — lamellerad — varannan ring av pärlemor, varannan ring av jet. När penna hålles mot ljuset bli jetringarna genomskinliga och visa exakt hur mycket bläck, som finns kvar.

Denna Parkers toppprestation demonstreras i varje pennaaffär över hela landet.

Parker
(Reg. No. 809,614)
presenterar
VACUMATIC

MAXIMA	-	kr. 60:—	MAJOR	-	kr. 45:—
SLENDER	-	kr. 40:—	STANDARD	-	kr. 35:—
PENCILS	-	kr. 20:—	OCH 24		

Generalagenter: A/B CHR. OLSEN, SKRIVMATERIAL, KL. V. KYRKO GATA 31, STOCKHOLM. S.

TVA SLAGS SKRIFT
UTAN OMSÄLLNING

Översidan skriver
här fint och
extrafint.

Undersidan fint
medelfint och
kraftigt.

Vilken sorts bläck...? I frågas ofta.

Svaret är Parker Quink — ett förträffligt nytt reservoarbläck, som rensar penna under skrivandet. Quink är sidsenligt, torkar snabbt på papperet men håller sig länge i penna.

Säljes i skruvförslutna flaskor till kr. 1:25 och kr. 3:—

Känner Ni till DORIC Eversharp's fem förnäma fördelar?

De äro: 1) Vacuumfyllning; 2) Genömskinlig behållare; 3) Den geniala uppfinningen *automatiskt bläcklås*; 4) Tre gånger större bläckförråd; 5) Ställbar spets, vilket gör att Ni kan skriva på nio olika sätt, från de finaste till de kraftigaste streck. Naturligtvis har Ni fortfarande livstids garanti för hållbarheten hos Er Doric Eversharp. På NK:s Pappersavdelning finner Ni Ever-

sharp reservoarpennor i följande prislägen: Doric Eversharp 60:—, 55:—, 25:—, 17:—, Wahl-Oxford 12:— etc. Se dem i

Pappersavdelningen, bottenvån.

Lita på Penol-

Man får arbetet fort ur händerna med en PENOL reservoarpenna, då den skriver utomordentligt lätt och flytande. Den sviker inte, den är alltid klar för skrift, alltid pålitlig. Trots det låga priset är PENOL helt och hållet en kvalitetspenna — den finns i alla moderna färger och i varje önskad spetsbredd.

Generalagenter:
A/B CHR. OLSEN
Kl. V. Kyrkogata 21
Stockholm

PENOL Kvalitets-
reservoar-
penna

Slut för idag

— sa' han och såg glad ut, därför att han hade skrivit med en **PENOL** reservoarpenna . .

Man kan få arbetet snabbare ur händerna med en Penol reservoarpenna, därför att den skriver så lätt och flytande. — Dess hållbarhet och kvalitet ligger långt över, vad man är van att få för så litet pengar.

Reservoarpennor
från kr. 3,75 — kr. 18,00
Pencils från
kr. 1,00 — kr. 10,00

PENOL RESERVOAR- PENNOR

STRÅLANDE SKÖNHET

*Den nya Vacumatic rymmer 102 % mer bläck
och visar själv när den skall fyllas.*

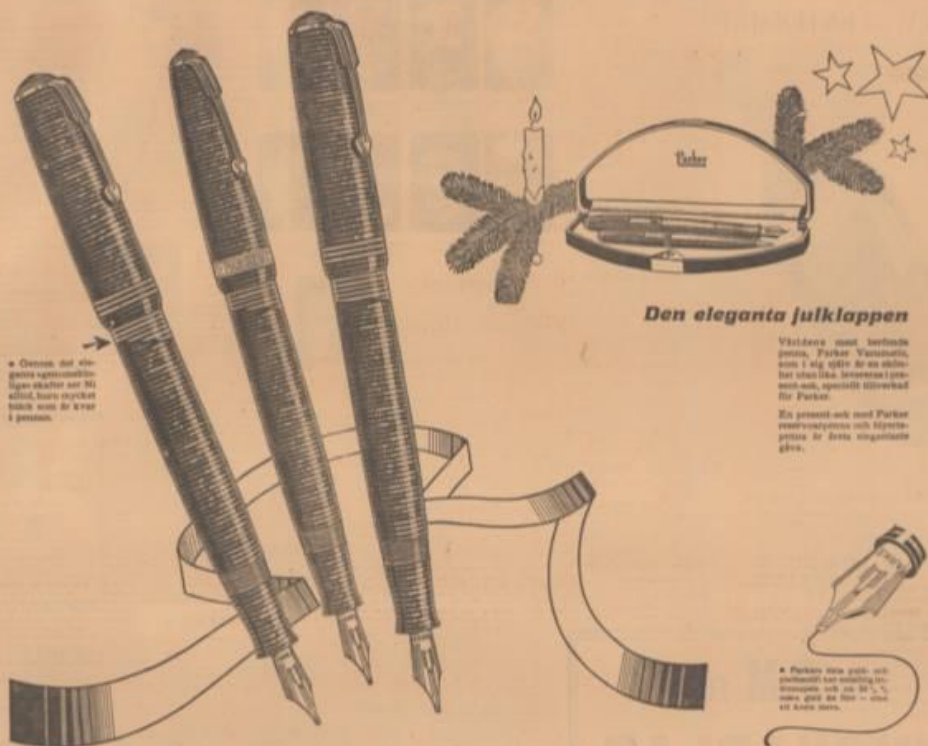
Parker **VACUMATIC** heter den nya reservoarpennan, som genom sin yttre skönhet och sina stora inre fördelar har erövrat världen. Parker **VACUMATIC** är tillverkad av jet- och pärlmörningar. När Ni håller pennan mot ljuset, bli jetringarna genomskinliga, så att Ni genast kan se, hur mycket

bläck den innehåller. Ni behöver aldrig riskera, att bläcket tar slut under skrivningen. Gummisäck och sugapparat äro kasserade och ha lämnat plats för 102 % mer bläck än i andra reservoarpennor, och det platinerade guldstiftet är 100 % Parker-kvalitet.

Parker
VACUMATIC

Junior	Kr. 35.-	Special	Kr. 45.-
Lady	Kr. 40.-	Senior	Kr. 60.-
Pencils	Kr. 20.-		

Generalagenter: A/B CHR. OLSEN, K1. V. Kyrkogata 21, Stockholm.

• Gärna det eleganta egenskaps-
skaftet ser Ni
skönt, hvar mycket
smått som de kräver
i pennan.

Den eleganta julklappen

Världens mest berömda
penna, Parker Vacumatic,
som i sig samlar de bästa
och bästa kvaliteterna i pen-
nans art, speciellt lämplig
för Parker.

En present och med Parker
reservpennans och fjärr-
pennas är detta ringmärket
givet.

• Parker den goda
och goda
pennan som i sig
samlar de bästa
och bästa kvaliteterna
i pennans art.

Den revolutionerande Parker Vacumatic

Parker Vacumatic,
som förenar de bästa
och bästa kvaliteterna
i pennans art, speciellt
lämplig för Parker.

• Parker Vacumatic
den goda och goda
pennan som i sig
samlar de bästa
och bästa kvaliteterna
i pennans art.

Här är glädjande nyheter för var och en, som skäms en världslig gåva,
som uttryck för de bästa önskanerna till julens fest.

Parker har efter 44 års arbete framsett den revolutionerande nyk-
petten: Parker Vacumatic, som bringar glädje för alla som undviker
arbetet dag efter dag — ja, varje ögonblick på dagen.

Vi presenterar här Amerikas mest berömda reservpenna — ett tekniskt
underverk i perfekt tillverkning, konstruerad av Amerikas duktigaste konstru-
örer — en skönhet i form och yttre ringar — en distinkt pen-
na för en distinkt person.

Den nya Vacumatic är förenad med någon annan penna, kommer att erin-
das för alla och alltid. Den, som ger denna underbara penna, är
Parker Vacumatic — och på grund av att
Parker Vacumatic är konstruerad
tekniskt perfekt, kan Ni ge den till
en som helst, ty Ni är övertygade om, att
den inget kommer att följa sin egen öf-
fna och så länge som vill skriva den.

Parker Vacumatic innehåller 100% nya
teknik, att den berömda Parker Quabrid —
tillräckligt till att skriva en rad på 1000
ord och mera. Gärna det eleganta egens-
kapskaftet ser Ni skönt, hvar mycket smått, som är krävt i pennan
och var skänks i guld till, när den blir färdig.

Den vackraste penningen är skönhetens, vilket vill säga, att den
skriver rönt i papperet, utan gläns till och som en färg i färg.
Skriva pennan, som är av massivt guld och platin, innehåller 22% guld
som guld är den.

Parker är modell 155 vilket på en teknik, som är lika som 155. Både
tillverkningen från penne till papper regleras automatiskt, så att tekniskt
kan följa med, oavsett med vilken hastighet Ni skriver. Inga påhåll
kommer eller arbetet i skrivningen kommer att störa eller störande.

Gå in hos närmaste Parkerförsäljare och se den
nya Parker Vacumatic. Men gör det gärna
och för Parker Vacumatic — med denna
mest tekniska gåva.

— En upp med efteraktning, ty det finns
många, som inget har kommit fram till
som Parker.
Varje butik och pappershandlare har Parker
Vacumatic i 4 storlekar och i spegelför-
der, som passar varje hand. Prova nu
den i dag.

Parker

VACUMATIC

JUNIOR: Kr. 35 — LADY: Kr. 44 — SPECIAL: Kr. 48 — SENIOR: Kr. 54

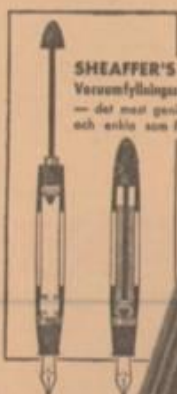
Penne i serie tillverkad i USA och pappershandlaren.

Översättare: A. B. COOK, OLSEN, S. V. Kyrkqvist, Stockholm.

Skaffa Er en
SHEAFFER

RESERVOARPENNA

— världens förnämsta skrivinstrument

SHEAFFER'S
Vakuumbefyllningssystem
— det mest geniala och enkla som finnes.

Det finns många olika fabrikat reservoarpennor i marknaden just nu, vart och ett framhållande den eller den speciella finessen, som gör den till marknads bästa. Men det finns en penna, som har *de flesta finesserna kombinerade* och det är Sheaffer — det mest sålda kvalitetsfabrikatet i Amerika — reservoarpennans hemland. Om Ni därför vill ha en verkligt förstklassig reservoarpenna, en penna med garantisedel från fabriken att räckta hela Ert liv, så köp en Sheaffer "Lifetime".

Endast **SHEAFFER**
har alla dessa 7 fördelar
kombinerade

1. Fast'artouch-stift med glattnad bläckkanal — två perfekta spetsar i en utan omställning.
2. Bläckbehållaren är genomsläpbar och kolven renar den invändigt.
3. Vakuumbefyllning: fylles, töms och rengöres med ett kolvslog, ingen gummibläsa — inga metallödelar.
4. Livstidsgaranti, angives med den vita pricken.
5. Strömlinjeform — balans — skänker komfort vid skrivningen.
6. Skyddshuv, luftfångstare stiftet och hindrar bläcket att torka — håller pennen redo för omedelbar användning.
7. Stor bläckbehållare för upp till 25.000 ord.

SHEAFFER'S
— pennan för idag och framtiden

BEGÄR OCH LÄS BROSCHYREN: "SHEAFFER-PENNAN". LÅT DEMONSTRERA
DESSA PENNOR FÖR EDER I NÄRMASTE BOK- ELLER PAPPERSHANDEL!

Generalagent: **BRYNOLF BÖRJESON**, Drottninggatan 102, Stockholm.

PARKER

Parker är garanterad utmärkt kvalitet. Parker är en äkta betygsskrift som alltid håller sig med det bästa. Pris.

Kr. 64 —, 48 —, 44 —, 35 —

CONKLIN

Conklin har varit en utmärkt betygsskrift och som ännu godare betygsskrift. Guldplädd, värd för pengar. Conklin kostar.

Kr. 48 —, 35 —

WATERMAN

Waterman är ett personligt betygsskrift. Föredragas för alla som vill ha en äkta betygsskrift. Waterman kostar.

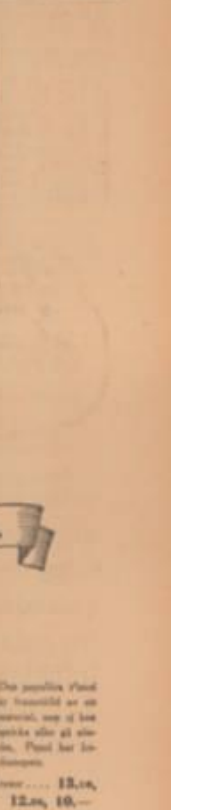
Kr. 30 —

TOWER

Towerpennan är en personlig betygsskrift och är en äkta betygsskrift. Towerpennan kostar.

Kr. 25 —, 21 —, 17 —, 12 —

PENOL

Den populära Penol är en personlig betygsskrift och är en äkta betygsskrift. Penol kostar.

Kr. 18 —, 12 —, 10 —

SVERIGES STÖRSTA URVAL

FULL
UTRYTTESRÄTT

KUNGSGATAN 1
(vidt Rådhuset)
STOCKHOLM
Söder 30.0.34

1934 i Sveriges
Dagbladet 10.
Januari 1934.

En reservpennan är en praktisk och modern gåva — en gåva för livet, ty man har användning för den varje dag.

Kom in i dag i Sveriges enda specialaffär och se vårt omfattande urval — Sveriges största.

Vi ha alltid över 3000 olika spetsbredder och pennor i alla färger och storlekar på lager — det finns en penna för var och ens individuella smak. En personal, som har erfarenhet och som är specialutbildad, står till Er tjänst vid köp och reparation av reservpennor. I Lindbergs Penn-Affär kan Ni alltid finna den penna, Ni tycker bäst om.

Lindbergs PENN-AFFÄR

Wasp Clipper

RESERVOARPENNOR

äro en serie billigare reservoarpennor, som tillverkas på en avdelning av *W. A. Sheaffer Pen Company*. Namnet Sheaffer — Amerikas mest sålda kvalitetsmärke i reservoarpennor — borgar för ett gediget utförande.

Ni som önskar en billigare reservoarpenna, se och pröva en Wasp Clipper. Det är den billiga kvalitetspennan.

Finnes i prislägen Kr. 6:50 och 8:— med hävarmsfyllning och Kr. 12:—, 18:— och 24:— med original Sheaffers Vacuumfyllning.

Stiften äro av solitt 12 ct guld med spets av äkta iridium. Materialet är kraftigt och stiften äro i varje detalj omsorgsfullt utförda samt skriva väl och bläcket flyter fint och jämnt.

Att köpa en billig reservoarpenna med ett litet, mjukt, tunt och illa kluvet stift är att kasta bort pengarna. Stiften kan ej hålla länge. Ett guldstift skall vara av tjockt material, så att det knappast sviktar vid tryck. Då är det hållbart, men det skall ändå skriva så lätt, att bläcket flyter fram vid minsta tryck mot papperet.

Begär broschyren om

WASP-Clipper RESERVOARPENNOR

hos bok- och pappershandlare.

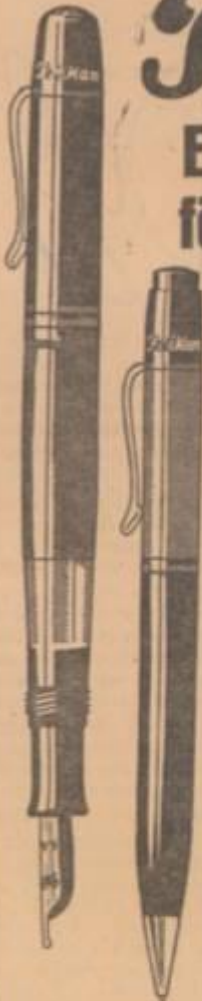

Generälagent: BRYNOLF BÖRJESON, Drottninggatan 102, Stockholm.

1939-1945

Pelikan

Examenspresenten för livet . . .

En examen betecknar avslutandet av en längre eller kortare studieperiod, fylld av mödosamt arbete. Att examensdagen celebreras på ett värdigt och trevligt sätt har hos oss blivit en vacker tradition.

En gåva, som "den nybakade" alltid sätter stort värde på, är en reservoarpenna, men en penna med elegant utseende och ett verkligt gott utförande. Pelikan är den moderna reservoarpennan av fulländad konstruktion. Den rymliga, genomskinliga bläckreservoaren fylles snabbt och tillförlitligt med hjälp av den stabila kolvpumpen. Guldpenner med osmi-iridiumspets finnas för varje handstil och skrivteknik. Pelikan skriver genast — plumpar aldrig.

Full utbytesrätt på alla Lindbergs presentpennor.

Pelikan kostar kr. 25:— och tillhörande blyertspenna med automatisk stiftmatning kr. 5:50.

Pelikan reservoarpenna och tryckpenna i elegant och praktiskt presentetui av läder med blixtlås . . . Kr. 33:50

Lindbergs

OSMIA

den eleganta reservoarpennan, som i sig kombinerar: Oöverträffad konstruktion, Förstklassigt utförande, Högsta kvalitet i material.

OSMIA reservoarpennor säljas till rimliga priser och lämna största valuta för priset. Pennor i 11 olika prislägen, från 13:25 till 45:— kr. med tvenne helt olika, beprövade fyllningssystem att välja på.

OSMIA reservoarpennor beteckna gedigenhet och tillförlitlighet i varje detalj. Begär demonstration hos Bok- och Pappershandlare.

Representant för Sverige:
ENGROSFIRMAN GARFMA
Tegnérsgatan 15, Stockholm.

HAR LÖST PROBLEMET
*bläckskrift
med
kopia.
kopia*

• Den hållbara och för "Tintenkuli" så speciella rörpetskonstruktionen möjliggör vanlig kopieskrivning — en fördel man ofta saknar hos andra reservoarpenner. "Tintenkuli" passar alla handstilar, bläcktillförseln är alltid jämn, och tack vare den genomskinliga bläckbehållaren har Ni alltid kontroll över bläcktillgången. "Tintenkuli" finns i svart, grönt, grått, rött och blått. Finnes hos alla välsorterade bok- och pappershandlare.

Generalagenter:
A/B CHR. OLSEN,
Kungsgatan 60, Stockholm.

TINTENKULI
ENDAST KR. 13: 15

reservoarpennor

med individuellt avpassade guldstift.
I KAWECO-pennan får Ni således den
spets, som just E r handstil fordrar.

*Skriv ett par rader med "KAWECO" hos
Er pappershandlare — det övertygar Er!*

— med KAWECO skriver man bra!

Alla handstilar tillgodosedda genom **PENOL**

Finnes hos alla välsorterade
bok- och pappershandlare.
Generalagentur: A.-B. Chr.
Olsen, Kungsg. 60, Sthlm.

PENOL

pennan för alla

SENIOR

Värbelen-
verad, ex-
klusiv. Stor 14
karats guldpen-
na. Alla beslag för-
gyllda. Stor bläckbe-
håll. Kr. 21:- + sk.
Setpenna för blyerts
Kr. 7:50 exkl. skatt.

PENOL

pennan för alla

SPECIAL

S a m m e
storlek som
Senior. 14 ka-
rats guldpenne
med Iridiumspets.
Alla beslag förgyllda.
Kr. 18:- exkl. skatt.
Setpenna för blyerts
Kr. 6:- exkl. skatt.

PENOL

pennan för alla

JUNIOR

Något
mindre än
Senior men m.
stor bläckbehål-
lare. 14 karats
guldpenne med iridi-
umspets. Ciclerodc be-
slag. Kr. 15:- exkl. sk.
Setpenna för blyerts
Kr. 5:- exkl. skatt.

PENOL

pennan för alla

MASTER

För skol-
ungdom.
Modern, håll-
bar. 14 karats
guldpenne. Kr.
13:50 exkl. skatt.
Setpenna för blyerts
Kr. 4:- exkl. skatt.

PENOL

pennan för alla

CADET

Något
mindre men
i övrigt lika
Master. Lämplig
som barnens för-
sta reservoerpenna.
Kr. 12:- exkl. skatt.
Setpenna för blyerts
Kr. 4:- exkl. skatt.

Gå in för nyttiga julklappar i år

giv en **PENOL**

Kom in och se det rika urvalet av Penol-serien i vår nyöppnade eleganta specialaffär för pennor intill Bredensbergs på Drottninggatan. Kan Ni tänka Er en vackrare, lämpligare julklapp än någon av här avbildade verkligt förnäma reservoar-pennor!

1. **PENOL AMBASSADOR SENIOR.** Pennan för de högsta anspråk. Speciellt stor bläckbehållare. Kr. 58:— (inkl. oms.)
2. **PENOL AMBASSADOR SPECIAL.** Lyx-pennan till det låga priset. Stor bläckbehållare. Kr. 48:— (inkl. oms.)
3. **PENOL AMBASSADOR JUNIOR.** Kvalitets-pennan i lyxklass. Medelstor bläckbehållare. Kr. 38:— (inkl. oms.)
4. **PENOL SENIOR.** En elegant och gedigen kvalitetspenna med stor bläckbehållare. Kr. 30:— (inkl. oms.)
5. **PENOL SPECIAL.** Ungdomens utkorade favoritpenna. Hållbar och lättskriven. Stor bläckbehållare. Kr. 28:— (inkl. oms.)

Samtliga dessa Penol-modeller ha kolvsystem, bläckkontroll och stor 14 karats guld-penna med iridiumspets av olika grovlekar och hårdhetsgrader.

JULKLAPPSPENNOR
FÅ BYTAS

SERIEN BERÖMDA HÄNDER

Kar de

JAG TYCKER OM UDDEN PÅ MONTBLANC

Liksom handstilen är karakteristisk för personligheten, bör även reservoirstyckan vara det. Montblancs pennspets finns i en mängd olika slipningar, så att var och en kan få precis den, som passar hans skrivsätt.

Montblanc har stor bläckbehållare och genom teleskopmekanismen tar den in nästan dubbelt så mycket bläck. Pennans genomskinliga nedre del gör att bläckmängden alltid kan kontrolleras. Bläcktilförseln är jämn, varigenom Montblanc alltid är lika välskrivande. Därtill kommer, att pennan är vacker att se på och ligger bekvämt i handen.

Kar de Mmmmm.

Det idealiska komplementet till Montblanc är patenttryckstiftet för blyerts. Genom ett enkelt tryck kommer den ena blyertsen fram efter den andra. En laddning räcker för ungefär ett halvt års förbrukning. Montblanc reservoirstycka och tryckstift finns i varje välsorterad bok- och pappershandel. Reservoirstyckorna finns i prislägen från 18:- till 95:- kr. Montblanc Masterpiece levereras med livstidsgaranti.

MONT BLANC

Lindbergs rekommenderar **MONTBLANC**

Lindbergsbutikerna föra endast pennor av välkända kvalitetsmärken. Därför kan Ni alltid lita på en penna, som är köpt där. När Ni nästa gång behöver en reservoar- eller stiftpenna, låt då Lindbergs specialister visa Er Montblancs många olika modeller, t. ex. Montblanc Masterpiece med den genialiska teleskopmekanismen, som fyller dubbelt så mycket bläck. Dessa pennor höra till Lindbergs mest sålda världsfabrikat.

Montblanc reservoarpenna finns i prislägen från Kr. 18:— till 95:—, Montblanc tryckstiftpenna från Kr. 9:— till 16:—

Lindbergs PENN-AFFÄR

KUNGSGATAN 1
S. T. ERIKSGATAN 44

Tele. 30 10 86
Tele. 52 19 66

SVERIGES

STÖRSTA SPECIALAFFÄR I PENNOR

Lindbergs har härmed äran inbjuda Er till sin julutställning

Lindbergs julmontrar äro fyllda med landets rikaste sortering av reservoarpennor och stiftpennor. I varje Lindbergs-butik stå erfarna fackmän utan förhindelse från kundens sida till Er disposition med råd och upplysningar. Det lönar sig att vända sig till en specialist. Gör därför Edra julklopsinköp hos Lindbergs, Sveriges största specialaffär i pennor.

① MONTBLANC Ett av Europas mest äldra märken. Utmärker sig för sin höga kvalitet, tekniska fulländning och ovanligt stora sprutventiler. Reservoarpennor från kr. 18:— till 85:—, tryckstiftpennor från kr. 9:— till 16:—.

② Pelikan Elegant, godig. Finns i flera olika färger. En verkligt finaste penna till överkomligt pris. Reservoarpennorna kr. 21:—, 29:50 och 33:75, stiftpennorna kr. 7:40.

③ TOWER En synnerligen populär penna med alla moderna föresor såsom genomskinlig bläckbehållare och 14 karats guldpenna med iridiumspets. Kr. 26:35, 31:50 och 36:90.

④ SUPER NORMA Mackadams förtämrta stiftspenna. Genom ett enkelt, klistrat tilltugg kan man växla mellan fyra olika slags färger. En verklig kvalitetsprodukt. Pris kr. 26:—.

Samtliga priser gälla inkl. oms.

Full garanti och utbytesrätt på alla Lindbergs pennor.

Lindbergs
PENN-AFFÄR
SVERIGES STÖRSTA SPECIALAFFÄR I PENNOR

Kungälvstaden 1 Örebrogatan 13-15 Götgatan 24 S:t Eriksgatan 44

SKRIV MED SVENSKT GULD

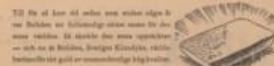
**Det världsberömda
BOLIDEN-guldet ...**
ännu ett extra plus hos
Svanströms pennserie —

Den person som vill ha en
pen som alltid skriver bra
och som alltid skriver bra
— vill ha en Svanströms-penna. Det är den
"ständigt bra", som alltid
är mer än enbart en pen.

För första gången kan du ha nöjet och glädjen att
äga en reservoarpenna, där guldpenan är tillverkad av
svenskt guld. Svanströms berömda reservoarpennserie —
känd för sin förtämliga sortering av kvalitetspennor
— har nämligen nu till sina många tidigare företrä-
den lagt ännu ett: *strepennan* av äkta Boliden-guld.

Det är en sann fröjd att skriva med en Svanströms-
penna. Den vilar behagligt välbalanserad i handen.
Skriften flyter alltid lika jämnt och lättnack vare den
sällsynt välkryvande pennan av 14 karats Boliden-
guld med omni-iridiumspets — och tack vare att
bläckrillföret från den godigna, läckage-fria behåll-
aren ständigt är exakt den rätta.

Till för att den alltid skriver bra, som alltid skriver bra
— vill ha en Svanströms-penna. Det är den
"ständigt bra", som alltid
är mer än enbart en pen.

I denna berömda Boliden-guldet i form av reserv-
oarpenna från Svanström, i den bästa materialen, finns en säll-
synt välkryvande pennan av 14 karats Boliden-guld med omni-
iridiumspets. Detta gör att skrivningen alltid är jämn och
lättnack vare att bläckrillföret från den godigna, läckage-fria
behållaren ständigt är exakt den rätta.

*SUPERIOR PEN ..	20.-
Den verkliga chefpennan.	
*BRILLIANT PEN ..	15.-
Högkvalitetsad reserpoara i moduler.	
*QUALITY PEN ...	15.-
Behaglig, välbalanserad — som kvalitet.	
*STANDARD PEN	10.-
En billig penne av god standard.	
*POPULAR PEN...	7.-
Den mest prisvärda engelska egen penne.	
*JUNIOR PEN.....	5.-
Populär penne till populär pris.	

Svanströms pennserie
säljes hos bok- och
pappershandlare landet runt.

Välj Er penne i Svanströms pennserie — namnet
är en pålitlig svensk garanti för hög kvalitet och
hållbarhet . . . för rätt penne till rätt pris.

FRANS SVANSTRÖM & CO

Pappershandels A.B.

BUTIKER I STOCKHOLM:

CENTRALBUTIK Drottninggatan 18-20 med Göthes Bokhandel
Hamngatan 8, Kungsgatan 34, Vasagatan 16, Svanöfögen 73, Rantverkargatan 15-20.
Drottninggatan 55, Västerlånggatan 9, Södermalmsorg 4 med Göthes Bokhandel.

GE EN PENNA från LINDBERGS

MONTBLANC
Färdig i
12.00, 14.00,
och 16.00. De
färdiga med
svart eller
guld.

MONTBLANC
Färdig i
12.00, 14.00,
och 16.00. De
färdiga med
svart eller
guld.

DORIC-EVERSHAMPTON
Amerikansk
skrivpenna.
Med svarta
guldfärgade
delar. 12.00, 14.00.

TINTENKUL
12.00.

HEBBORN
12.00, 14.00,
16.00, 18.00,
20.00, 22.00.

NORMA
Färdig i
12.00, 14.00,
och 16.00. Guld-
svart eller 18.00.

BENCO
Med tecknings-
färdig 12.00. Med
svart eller guld-
färdig 14.00.

PELIKAN
Färdig i
12.00, 14.00,
och 16.00.

PELIKAN
Färdig i
12.00, 14.00,
och 16.00.

TOWER
12.00,
14.00.

RUHA
Den nya hel-
svarta re-
servoarpenna.
12.00.

Julklappsboden 1944

Ja, det namnet gör Lindbergs Pennaffär skäl för. Där finns tusen och åter tusen av de mest praktiska, trevliga och eleganta julklappar Ni kan ge — pennor, vare sig Ni nu vill ge en reservoarpenna eller ett blyertstift. Man kan vara övertygad om att Lindbergs i dag har Europas största urval av pennor. Hos Lindbergs möter Ni också den specialutbildade personal, som det är så värdefullt att ha att tillgå, då man skall köpa en reservoarpenna. Drag nytta av deras erfarenhet och av Lindbergsaffärernas goda service. Köp julklapparna hos Lindbergs. Den här annonsen visar bara en bråkdel av Lindbergs urval.

Full utbytesrätt på alla julklappspennor

DESKSET En exklusiv julklapp

Lindbergs har utvecklat deskset i olika storlekar, såväl i form som i material. De är utrustade med alla de föremål som behövs för ett effektivt arbete. Priserna varierar från 12.00 till 20.00.

Lindbergs
PENN-AFFÄR

305

★ *Ljusgatan* ★

**NK:s egen reservoarpenna
svensk — med amerikanskt**

guldstift

En ny medlem i *Stilencofamiljen*, en garanti för en förstklassig produkt. En modell med utmärkt väl avvägd balans och förstklassiga skrivegenskaper, icke minst tack vare det stora, amerikanska 14 k. guldstiftet, som finns i rik spetsortering. Kolvfyllning, genomskinlig bläckreservoar och kraftig clip. Säljes med NK-garanti.

38:—

**Pröva denna prima
penna på**

Pennavdelningen, bottenvån.

A/B Nordiska Kompaniet

NT-
LANC
64:-

EVERSHARP
TRYCKPENN
10:-

Är det lätt att finna
den rätta julklappen

2:16	Castell skulptura – an hen penna fir kuyeta.	40:	Habibur – twerig dampen i stika bussen.
10:	Följdes tryckstil – bekvem penna fir kuyeta.	45:	Big Ben – en stik skulptur med stöpt berymning.
18:	National flaggen – en godtaga penna med flag pen.	48:	Fund – en stik skulptur av en gammal system.
22:25	Nationalistisk skulptura – en godtaga skulptura.	52:	Skulptura – en stik skulptur med stöpt berymning.
23:20	Luna – en hen skulptura av en gammal skulptur.	68:	Skulptura – en stik skulptur med stöpt berymning.
56:	Skulptura – en hen skulptura av en gammal skulptur.	92:	Skulptura – en stik skulptur med stöpt berymning.

Papa-specialisten av rens-
conspiraasj och bifallsstift
i aktiva: stoppa jag gila-
na ned i min jultappensh.
Likaas ett dask-ett i mor-
mor. — en pyntad fil
skrivbord.

"Rätt person
för rätt hand."

Vill man tilldelas belöning med en
reservpenning, måste man se
till att den verkliga pen-
sen med hänsyn till handelns
skrivsätt. En penning, som är
"som skapt" för den ene, kan
vara omöjlig för den andre.
För en gammal, färdig, be-
traktad och älskad man, är
det en ambition en liten
öfvergräns, som man så vill,
och en av våra kunder kan

En "sitt penning för värd hand".
Färdig, gammal, be-
traktad och älskad man,
- vi kunna det. Vår öfver-
na kollektion och vår sortering
av 10 000 olika epotobedder
och härlighetsgrader gör det
möjligt för vår trämål, fä-
skor, smycken, kläder, etc.
Just den penning, som är till-
räckligt för Eder handel och
Eder personliga sätt att skriva.

Välkommen att pröva oss
vi vet att Ni blir belåten.

PENN. SPECIALISTEN

KONSERTHUSET • HAMNGATAN 10 • KUNGSGATAN 26

Alla pennor säljas med Penn-Specialistens garanti och full byterätt även i våra butiker i Göteborg och Malmö.

1946

NU HAR I ALLTID SI KOMMITT!

Säljes fr. o. m. idag hos

Lindbergs

Pennan som en hel värld väntat på i spänning under flera år finnes nu att köpa i våra butiker Stureplan 19, Drottninggatan 50-52, S:t Eriksgatan 46 och Götgatan 24 (se "klöverbladet" här nedan). Hur stor efterfrågan verkligen är överallt på denna amerikanska sensationspenna, företec man blott av att folk t. o. m. i U. S. A. måste stå i kö för att ha någon chans att komma över ett enda exemplar. Något ytterligare parti kan vi därför icke påräkna från fabriken förrän nästa år. Vill Ni alltså försäkra Er om årets julklopp, handla då snabbt — handla i dag!

Med gulddoubléhus:
FÖRSTUKNINGEN 1111—

De ha fått goda betyg

giv dem en "Esterbrook" i belöning...

**-den idealiska ungdomspennan-
nu för första gången i Sverige**

De berömda Esterbrook-stålpennornas tillverkare sedan 1858 presenterar nu för första gången i Sverige sina lika berömda och på sitt sätt epokgörande reservoarpenor till låga priser. Till Esterbrook finns nämligen

33 spetsar med olika bredder och hårdhetsgrader

Konstruktionen tillåter att man själv lekande lätt skiftar pennspetsen, som är sammanbyggd med bläckledaren — ett stort plus, om spetsen skulle bli förstörd, om man önskar en annan bredd eller vill ha en hårdare eller mjukare spets. Detta gör Esterbrook till den idealiska ungdomspennan, då det är av största vikt, att man väljer rätt spets just under den tid handstilen skapas. Låt vårt erfarna pennfolk råda Er!

Det finns hos
PUB

Esterbrook med Duracromestift — den nya metallegeringen, som stoppar helt för bläckets frätande inverkan.

12:-

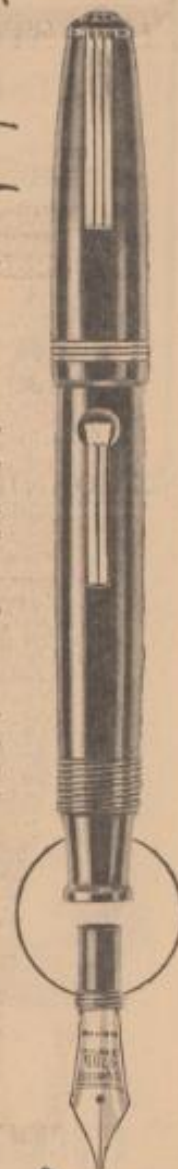
Esterbrook förnyelsestift till ovanstående 2:-

Esterbrook med Duracromestift och Osmiridium-spets ... **16:-**

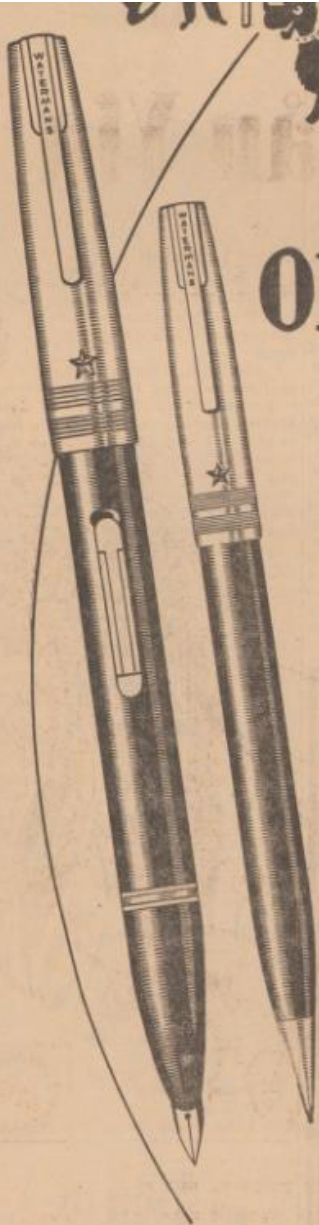
Esterbrook förnyelsestift till ovanstående 6:-

Pennetål av läder för en penna 2:-

Pennetål av läder med bläcklås för två pennor **3:95**

Pennhörnan, n. b.

Old friends in town

Waterman's, våra gamla kära vänner från Amerika, är åter här! De finns nu i många efterkrigsmodeller och i rikt spetsurval hos Lindbergs samtliga fem butiker: Stureplan 19, Drottninggatan 50—52, Götgatan 24 och S:t Eriksgatan 46 samt i Örebro, Storgatan 3. Alla modellerna finns i flera olika färger och har Waterman's välkända 14 karats guldpenne samt den nya patenterade "Inkqueduct"-bläckledaren, som även medger skrivning i flygplan på stor höjd. Modell "Taperite", Waterman's senaste elegant strömlinjeformade mästerverk, har dessutom inbyggd men ändå fjädrande guldpenne och metallhuv i guldplåt. Ni måste se och prova dessa världsberömda pennor, nu bättre och vackrare än någonsin samt alltså av samma välkända höga kvalitet. Vår fackutbildade personal hjälper Er att välja ut just den modell, som passar Er hand och Ert behov bäst.

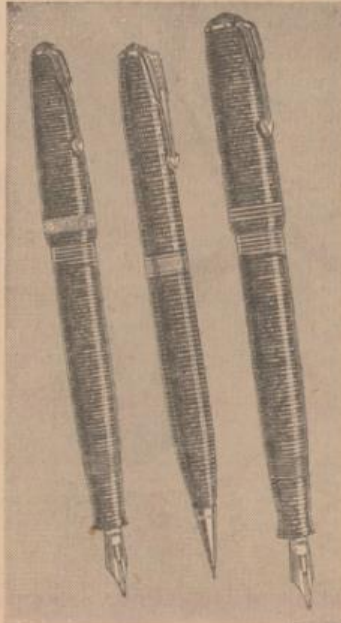
Waterman's

Reservoarpennor 18:— 21:— 30:— 33:— 52:— 60:— 80:—
 Stiftpennor 9:— 17:50 20:— 21:— 22:— 33:—
 Reservoarbläck i nio olika färger 1:25

NYHET för läkare!

Set i elegant pärlemor med vitt läderetui, bestående av reservoarpenna, stiftpenne och fodral med termometer .. 42:—

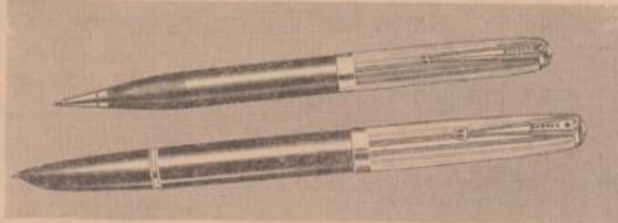

Före jul upplevde Penn-Specialisten två remarkabla händelser — dels invigningen av Konserthus-butiken och dels introducerandet för svensk publik av Parker "51" — nyskaparen bland reservoarpennor. Båda ha blivit stora succéer! Nu kan Ni också få det efterlängtrade Parker "51"-bläcket hos Penn-Specialisten — troligen den viktigaste uppfinningen för bekväm skrivning som gjorts under de sista 50 åren.

Men det finns även Parker-pennor i flera prislägen. Fredstidens omtyckta Parker "Vacumatic" hör till favoriterna hos Penn-Specialisten. En tekniskt fulländad penna, inspirerande att skriva med och inspirerande att provskriva hos Penn-Specialisten, vars fackkunniga personal och överlägsna kollektion garanterar Er rätt Parker för rätt hand.

Parker "Vacumatic" modell "Junior" kostar kr. 37:— och modell "Major" kr. 64:25. Blyertsstiftet, som är avsett för båda modellerna, kostar kr. 26:50. Ett "Vacumatic"-set i stilfullt etui — en förnäm present vid alla tillfällen.

Parker

med Penn-Specialistens garanti

Parker "51", den hittills största pennsuccén, finns i tre utföranden med huv i guld-doublé, silver eller lustraloy, den nya matta silvermetallen. Priserna är 111:- resp. 92:- kr. för reservoarpennan och 49:50 resp. 33:- kr. för stiftpennan.

Parker
Parker
Parker
Parker
Parker

Det är ingen tillfällighet, att Parker Duo-fold blivit den kanske bästa reservoarpenna av sin typ, som någonsin tillverkats. Många års erfarenhet och experimenterande ligger bakom den.

Extra stor bläckbehållare, som fylles med ett handgrepp

Elegant, pålitlig clip

14 karats guldpena med diamantslipad iridiumspets

Plumpar ej

Passar alla stilar

Tre moderna färger: olivgrönt, vinrött och svart.

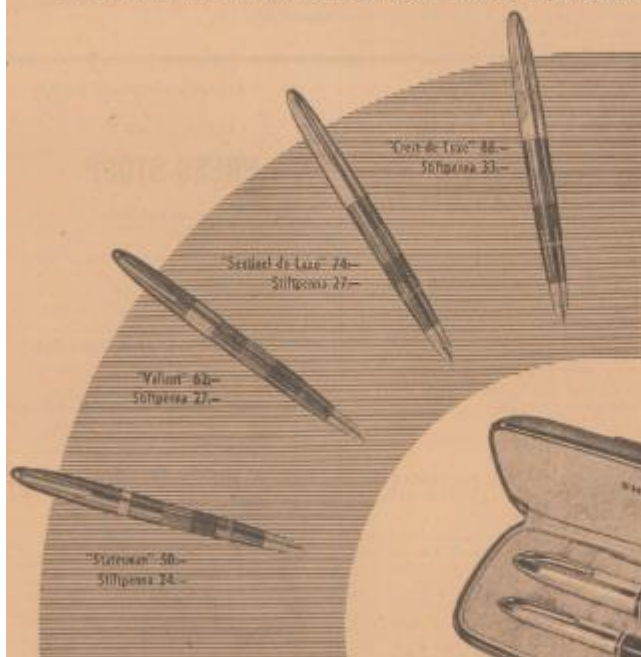
35:-

Parker
Duo-fold

Generalagent:
AB Cbr. Olsen
Stockholm

Inte bara efterfrågad...

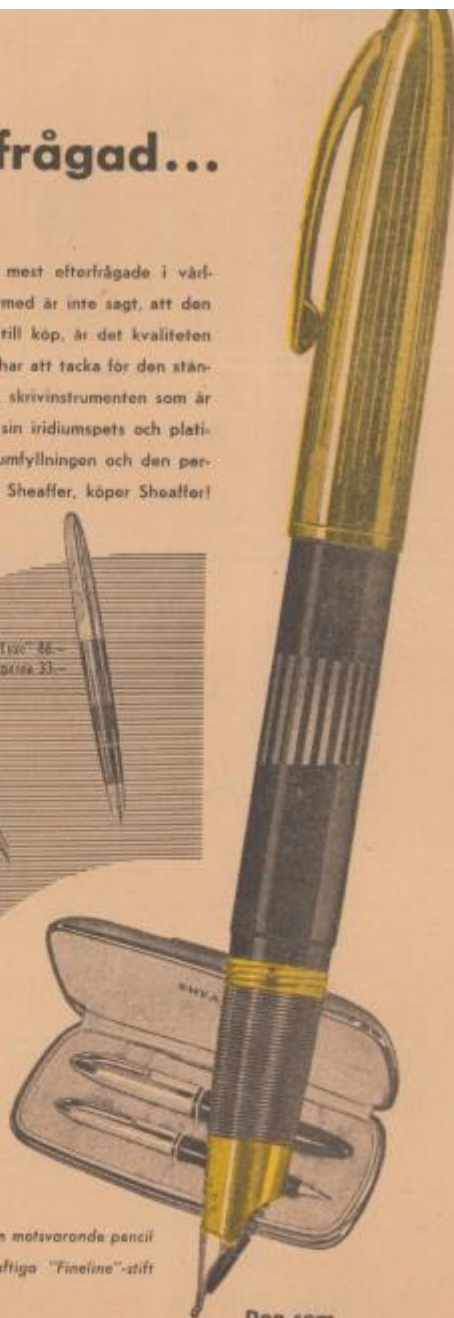
Vilken vara som helst kan bli den mest efterfrågade i världen — med hjälp av påkostad reklam. Men därmed är inte sagt, att den också är den mest sålda, ty när det kommer till köp, är det kvaliteten som faller utslaget. Det är kvaliteten Sheaffer har att tacka för den ständigt stigande försäljningen av Sheaffer-pennor, skrivinstrumenten som är fulländade — från det kraftiga guldstiftet med sin iridiumspets och platinerade bläckkanal till den världsberömda vacuumfyllningen och den perfekta självjusterande hållaren. Den som provar Sheaffer, köper Sheaffer!

Till varje modell av Sheaffer's reservoarpennor finns en motsvarande pencil — stiftpena av skrivtyp — med tunna men kraftiga "Fineline"-stift

SHEAFFER'S

GENERALAGENT: FIRMA BRYNOLF BÖRJESON - STOCKHOLM

Den som
prövar Sheaffer
köper Sheaffer!

MOORE *Finger tip*

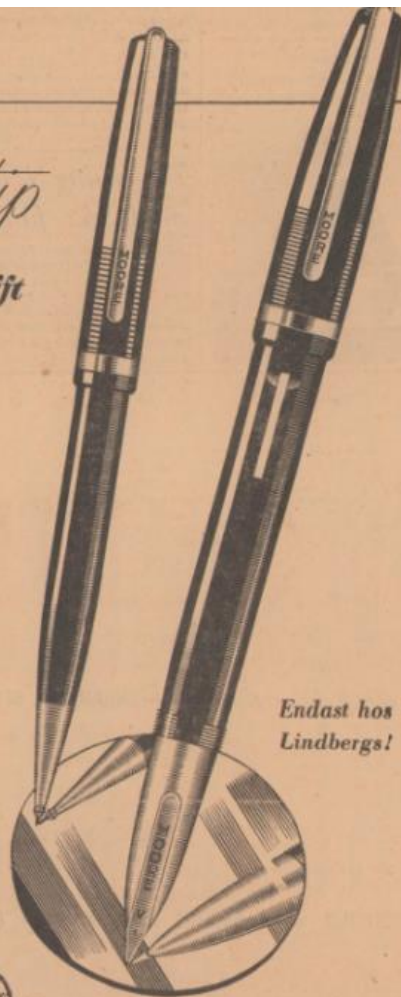
Reservoarpennan med inkapslat stift

Lindbergs presenterar Moore Finger tip — en ny amerikansk reservoarpenna med inkapslat stift.

- Med Moore Finger tip behöver Ni aldrig riskera bläckiga fingrar eller kläder, även om Ni brukar hålla långt ned på pennan.
- Stift och bläckledare äro helt inbyggda, vilket betyder att bläcket aldrig torkar i stiftet — pennan är redo för ögonblicklig aktion.
- Smuts och damm kan inte tränga in och täppa till bläckkanalerna.
- Moore Finger tip är perfekt balanserad i handen, stiftet är elastiskt och flyter drömligt mjukt över papperet.
- Stift finnas i alla förekommande bredder och hårdhetsgrader — för alla händer.
- Moore Finger tip är lätt att fylla, lätt att göra ren efter fyllningen — och den skriver med bläck av alla standardkvaliteter.

Pröva den hos Lindbergs. Pröva även Moore fineline stiftpenna med tillförlitlig tryckknappsmatn.

Priset är endast
för reservoarpennan kr. 50:—
för fineline stiftpenna kr. 25:—

Endast hos
Lindbergs!

**en bra julklapp
i bra prisläge**

Aurora är en helsvensk reservoar-penna, som kan jämföras med de internationella världsmärkena men är billigare i pris.

Den förenar på ett utsökt sätt elegans i färg och form med hög kvalitet och goda skrivegenskaper.

AURORA

Den skriver så lekande lätt

Aurora de Luxe
nr 342 en exklusiv penna.
39:50

Aurora de Luxe
nr 332 enkel och elegant.
39:50

Aurora Standard
I toppklass till fyndpris.
28:-

Aurora Tryckpennor
har nått uppskattning för sin elegans och höga kvalitet.
9:50 - 13:75

Aurora-Set
Ungdoms-set **37:50**
Lyx-set **53:25**

AURORAS 4 FINESSER:

1. Världspatenterat Re-Coil system för fyllning.
2. Stift av 14 K Bolidenguld med handslipad osmium-iridium-spets.
3. Bläckfönster som visar när pennan skall fyllas.
4. Elegant specialkonstruerad fjädrande ringclips.

1951-1957

NU

KAN NI FÅ

EN HÖGKLASSIG RESERVOARPENNA

till förkrigspris!

Perfecto

SÄGER FYRFALDIGT NEJ

TILL PRISÖKNINGAR

10:50

17:-

23:-

28:-

PERFECTO I har nästan förgyllt slottstid med prima bridlumpets 10:50

PERFECTO II. Gulddämlade beslag. Guldstift, 14 karat, med prima bridlumpets 17:-

PERFECTO LYX I. Högsta kvalitet. Gulddämlade beslag. 14 karat guldstift med bridlumpets av högsta kvalitet. Smalare modell 23:-

PERFECTO LYX II. Samma penna som Lyx I, men en kraftigare modell 28:-

Perfecto

Perfectos synliga bläckkontroll
är för pennan vad bensinmätaren är
för bilen. Tack vare den vet Ni alltid
i god tid, när bläcket håller på att
slut — när det är dags att skruva
upp nytt bläck med Perfectos enkla
och tillförlitliga skruvsolusystem.

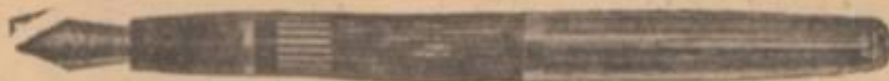
Overtygas Er själv
— PERFECTO
är en sensation

Skruven i alla pennorna
är samma och
skruvas ut för utbyte.

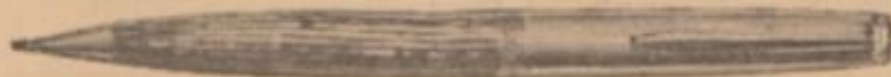
Perfecto sälles hos bok- och pappershandlare samt specialaffärer.

GENERALAGENT • FIRMA BRYN OLF BORJESON • STOCKHOLM

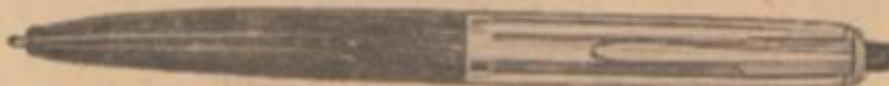
i varje detalj och en prisskala, som tillfredsställer alla önskemål. Framförallt bör de kraftiga, välakrivande guldstiften observeras — pennans viktigaste del — med sin utomordentligt pålitliga Iridiumspets. Ett bättre stift finns inte för priset. PERFECTO reservoarpenna, med pencil och kulspetspenna, är en julklapp i särklass. — Tänk att få ett etui som detta!

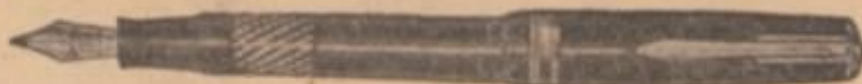
Perfecto II Superior med huv av gulddoublé kr. 62:—
 Perfecto I Superior, samma penna men med förkromad, patinerad nysilverhuv 45:—

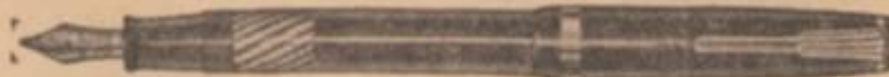
Perfecto II Superior finspetspencil med huv av gulddoublé .. kr. 28:—
 Samma pencil men med förkromad, patinerad nysilverhuv 18:—

Tryckkulspetspenna med huv av gulddoublé kr. 20:—
 Samma penna men med förkromad, patinerad nysilverhuv 12:50

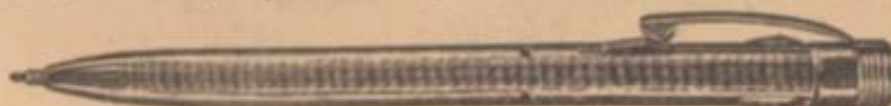
Perfecto Lyx I. Högsta kvalitet. Guldpläterade beslag. 14 k. guldstift med Iridiumspets kr. 25:—
 Tillhörande finspetspencil 12:—
 Tryckkulspetspenna 9:50

Perfecto II med beslag av gulddoublé, 14 k. guldstift med Iridiumspets kr. 17:—
 Tillhörande finspetspencil 10:—
 Tryckkulspetspenna 7:90

Perfecto finspetspencil för hem, kontor och skolbruk. Fina stift 0,9X70 mm med reservmagasin, fjädrande clips, refflat fingergrepp och stort, reglerbart rodergummi kr. 7:80

Perfecto 4-färgspenna för 35 mm långa stift, automatisk färgväxling. Förkromad kr. 16:50
 Förgylld 19:50

Perfecto

The advertisement features a central illustration of a pen set in its box, surrounded by five numbered starburst icons (1-5) pointing to different pen models. A price list on the left details the specifications and prices for each model. On the right, a pen stand is shown with its description. The bottom of the ad includes a festive illustration of a person with a sack, a call to action to cut out the ad for Christmas tips, and the company name.

PERFECTO I
 har rostfritt förgyllt stålstift med prima
 Iridiumspets 10:50
 Skruvpenna Perfecto 5:—

PERFECTO II
 Guldpläterade beslag och 14 karats guld-
 stift med prima Iridiumspets 17:—
 Skruvpenna Perfecto 6:50

PERFECTO LYX I
 Högsta kvaliteten. Guldpläterade beslag
 och 14 karats guldstift med Iridium-
 spets av högsta kvalitet.
 Smal modell 23:—
 Tryckpenna Perfecto Lyx 9:50

PERFECTO LYX II
 Samma penna som Lyx I, men en kraft-
 igare modell 28:—
 Tryckpenna Perfecto Lyx ... 9:50

4-FÄRGSPENNAN PERFECTO
 Av senaste konstruktion med stråmlinje-
 form, automatisk färgväxling och långa
 standardstift.
 Färgsmått 16:50
 Färgylla 26:—

TRYCKPENNAN PERFECTO 850
 Den svenska succépennan som bara
 kostar 8:50

PERFECTO

är den idealiska julklappen för alla — små och
 stora, damer och herrar. Alla behöver en Per-
 fecto tryckpenna, Perfecto skruvpenna, Perfecto
 reservoarpenna, Perfecto 4-färgspenna eller Per-
 fecto pennställ. De är alla lika bra — och väl-
 komna! Till varje reservoarpenna finns en pas-
 sande skruv- eller tryckpenna för blyerts.

PERFECTO SKRIVSTÄLL 12:50
 Praktiska, eleganta skriveställ i plast, svart,
 rött, brunt och grönt för kontor, butiker
 och hem. Konstant bläcknivå. Bläcket
 skyddas för sol och damm. Med en drag-
 ning av pennan skrives hela brevsidor.

Klipp ur annonsen — den ger goda julklappstips!

Perfecto säljes av bok- och pap-

hand

WEAREVER

— pennan med skrivrytm
och de låga priserna

En bra stiftpenna
till lågt pris. Fin-
nes i ett fler-
tal trevliga mar-
nerade färger.

4:75

Svart, blå eller
mörkröd stift-
penna. Går bra i
ett med nedanst.
reservoarpenna.

7:50

Stiftpenna i grå-,
brun- eller grön-
strimmig "Plas-
tics". En elegant
och bra penna.

7:50

Reservoarpenna
av god kvalitet.
Stift av förgyllt
ädelmetall. Marne-
rade färger.

10:—

"Wearever" med
14 kar. guldstift.
I svart, blå eller
mörkröd "Plas-
tics". Fjäder, clips.

16:50

Denna penna har
14 kar. guldstift,
ryglig bläckleda-
re, fjäder, clips.
Färger så som.

23:—

Penn-Specialisten i intimt samarbete med världens största pennfabrik erbjuder här en verkligt god penna — "Wearever" — till sensationellt låga priser. Alla pennor äro tillverkade av det nya amerikanska materialet "Plastics". Samtliga reservoarpennor försedda med genomskinlig bläckledare. Våra duktiga medarbetare garantera med sin fackkunskap att var och en får rätt penna för rätt hand.

WEAREVER

med Penn-Specialistens garanti

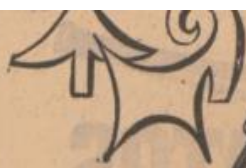
Presentetui med "Wearever" reservoarpenna och blyertsstift i något av ovanstående utföranden kostar resp. 14:75, 24:— och 31:50.

PENN-SPECIALISTEN

Konserthuset • Hamngatan 10 • Kungsgatan 26

Full bytesrätt även i våra butiker i Göteborg och Malmö.

EN INSTITUTION I SKRIVVÅRDENS TJÄNST

Pennspecialistens jättesortering

Våra monter är nu fyllda med fler märkespennor än någonsin förr! Välkommen in i någon av våra butiker — Konserthuset eller Hamngat. 10 — och välj i vår enorma sortering.

Fyra färger alltid redo — med ett enkelt tumgrepp. Recta är yrkespennan framför andra.

14.⁸⁰

Den som får en Pelikan i jul får en smidig penna som fungerar perfekt, i många långa år.

39.⁵⁰

Ännu en bekant engelsman: lilla Blackbird. Populär som få, men så är också priset ovanligt lågt:

13.⁵⁰

Bland tryckpencils vill vi framhålla Mont Blanc för kr. 13:75 och PERFEKTO för

8.⁵⁰

Mont Blanc — en kär gammal vän som kommit igen med om möjligt bättre konstruktion och vackrare utförande. Finns från

27.⁰⁰

Här har vi en tålig, billig skolepenna Pacemaker med bra stift och många glada färger att välja på.

9.⁷⁵

Waterman, ett känt namn, en känd penna.

22.⁰⁰

Strong kulpenna made in England. Smidig, elegant. Pris inklusive läderfodral.

6.⁷⁵

PS "Sparstiftlåda"

med PS-Sparstift, en stark penna, samt reservbly och kautschuk. **3:60**

250

för ett skrivbordsställ med penna och patron

Nyhet med världsnamn!

FABER har kommit med en reservpenna — liten, lön med guldstift. Kolvyllning **16:75**

PS Junior med guldstift

En av de billigaste reservpennorna. God kvalitet och guld i stiftet. Många glada följer ett valja på. **9:75**

Ett helt pennset för 15.50

reservoarpenna + pencil

Pelikan har kommit tillbaka!

Den berömda PELIKAN har största spetsöringen — har Er rätta spets. **42:50**

Mont Blanc

Här har vi en extra bra penna av MONT BLANC-serien. Svårt att finna en elegantare penna för **49:50**

Se där några julerbjudanden från Pennspecialisten Konserthuset, Hamng. 10, Drottningg. 50—52

Extra erbjudande

Namnet på pennan

Utan kostnad för Er graverar Pennspecialisten in namnet på julens reservpenna

Pelikan Pencil

En tryckpenna som vi vill framhålla för sin höga kvalitet. Ge ett helt Pelikan-sell **11:65**

Nytt fyllningssystem!

Förstärkt konstruktion — den gamla Parker-pennan — har genomgått ett utvecklingsarbete som gör att den nu har ett helt nytt fyllningssystem. Detta innebär att den nu har ett helt nytt fyllningssystem som gör att den nu har ett helt nytt fyllningssystem.

1. Skruva loss kappen. Skruva in skruven.
2. Sätt in ett nytt bly i blyet. Tryck blyet fast och loss sedan på greppet. Upprepas detta 2-3 gånger.

Det heter **Quink** det enda blyet med Solv.

Parker

nyheter

56- PARKER NEW DUOFOLD

40- PARKER VICTORY

36- PARKER SLIMFOLD

3 sensationella Parker nyheter

Parker är världens största i metallpennor och i dagens kommode till Sverige. Dess eleganta utformning och överlägsna konstruktion placeras den i världsklass och på den höga kvalitetsnivån som Parker är kända för. Till alla tre finns en rikligt utrustad guld- och silverplattad modell som passar bäst i 4 miljoner händer.

Låt Er bok- och papperhandlare, varuhus eller specialaffär för pennor visa det bästa de har. Det blir en Parker i det!

Parker

— en penne som är en Parker —

25:-

Parker

— en penne som är en Parker —

25:-

Parker

— en penne som är en Parker —

25:-

 Kulpenne	 bland pennor	 MONT BLANC	 FLYER SPECIAL
är COPY. Pålitlig patron, elegant form, goda skrivegenskaper gav framgången. 2:90	PARKER 51—världens mest efterfrågade penna. Den vackraste och finaste pennpresent Ni kan ge. 96:—	MONT BLANC är ett världsmärke som garanterar fullständig kvalitet trots lågt pris. 29:50	FLYER SPECIAL ser precis ut som en dyrbar lyxpenna. Ändå kostar den så lite som 5:75
 Joker skarpenna	 Penna-set		 Leifens pencil
En stark och rejäl skruvpenna som verkligen ser ut att kosta betydligt mer än 3:50	Reservoarpenna och stiftpena i samma utförande är en alltid lika uppskattad gåva. Här några exempel på penn-set.		"FINELINE"-penna med skruvmekanism. Lätt och smidig. 3:75
 "Fineline" tryckpencil	 Köp inte en penna...	 33 spotsur att välja på	 Fram för fyra färger
"Fineline" betyder extra tunt stift. ALLIGATOR är ett elegant komplement till reservoarpennan. 14:50	Öt barn i förskolåldern. De ska ha färg och pensel! Feli-kans färglådor är vår nya schlager. Från 3:— 3:—	har skapat ESTER-BROOKS berömmelse. En till-lig skol- och arbetspena. 12:—	Med ett enkelt tumgrepp by-ter ni till svart, vitt, blått, grönt. NORMA är en riktig yrkespena. 22:—

NU *utförsäljer* **SVANSTRÖMS** *reservoarpennor*

Conway Stewart

— med 14 karats
guldstift — till

Förut	NU
35:—	17:50
29:50	14:75
24:—	12:—
21:—	10:50
16:50	8:25

1

2
priset

ge ett

Esterbrook-set

— just vad t. ex. en affärsman skulle bli glad över att ha på kontoret. Esterbrooks reservoarpennställ är praktiskt och trevligt — med pennan alltid skrivfärdig. Komplet är priset, med reservoarpenna och hållare i svart

26:50

I färger

31:50

Ni kan även köpa reservoarpenna separat **19:—**

NK har Esterbrook i stort urval — det är pennan med världens största spetsurval — Ni kan alltså alltid få en Esterbrook med en spets som exakt passar Ert individuella skrivsätt.

Låt oss visa dem för Er på

NK-Pennor, bottenvån.

*Presenten till
Studenten...*

**Waterman's
"tubmodell" C/F
— en nyhet,
en ideallösning**

Det är ju roligt att få ge inte bara en praktisk och bra present utan även en nyhet. Waterman's "C/F" är en reservoarpenna utrustad med bläcktub. Denna tekniska finess innebär, att pennan inte behöver fyllas genom någon kolv, hävstäng, säck eller dylikt. Således ingen operation som smutsar ner fingrarna eller något bläck att torka av — bläcktuben, som är hermetiskt tillsluten, har stor kapacitet och räcker länge innan byte behöver göras. Och det gör man på c:a 10 sekunder! Waterman's "C/F" har 14 karat diamant-slipad guldpenna, som finns i 3 spetsbredder och kostar **118:—**

Låt oss demonstrera den för Er, på

NK-Pennor, bottenvån.

som är
ett steg före i
utvecklingen

Fulländad fyllning — fläckfri funktion!

Nu har SHEAFFER-pennan — en av världens mest välskrivande reservoarpennor — lagt ännu ett plus till sin popularitet! Det är det sensationella nya fyllningssystemet "snorkeln". Via ett fint rör "snorkeln" — sker fyllningen utan att pennspetsen berör bläcket — den behöver ej avtorkas. Efter fyllningen dras "snorkeln" in i pennan igen. Systemet är en garanti mot löckage och plumpor.

En idealisk och förtän present är ett Sheaffer-set, omfattande reservoarpenna, kulspetspenna och en pencil, smäl som en blyertspenna — behaglig att skriva med.

Sheaffer's — SNORKEL penna

Sheaffer's pennor är originaltillverkade på Sheaffer's fabriker.

Se dessa pennor av världens mest sålda kvalitetsfabrikat.

Prislägen:	
58—	73—
88—	94—
106—	112—
124—	136—
158—	

med sitt kraftiga, rörformade guldstift och fjädrande clips är modellen för ett skrivverktyg av slag: den rena, välskrivande pennan. Till varje penna finns passande pencils och kulspetspennor.

Använd Sheaffer's snabbtorkande och dryga Skrip, marknadens enda amerikanska originalbläck. Lämna ingen bottenmärka. Håller kanalerna i pennornas bläckledare rena.

Finnes hos bok- och pappershandlare samt specialaffärer

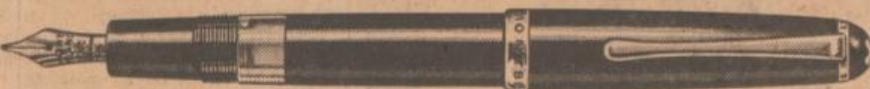
MONTBLANC MASTERPIECE Den förnämsta Montblancpennan. Velourslipat stift i 14 karats guld. Finns med silvré- och gulddoubléhuvar i dam- och herrmodell. Från 76:— till 118:— (riktpriser).

MONTBLANC FLÜGELFEDER Flügelfeder är det patenterade Montblanc-stiftet, som blivit världssuccé. Pennan finns i fyra olika färger i dam- och herrmodell. Riktpriser 52:— till 68:—.

MONTBLANC ALLROUND med specialstift för genomskrift. Skriver i alla lägen. Svart; riktpris 44: 50.

MONTBLANC STANDARD En pålitlig penna — formad av mästarehand. Vacker och hållbar med synlig bläckkontroll. Dam- och herrmodell i fyra färger. Riktpriser 29: 50 och 39: 50.

MONTBLANC MONTE ROSA RESERVOARPENNA Montblancs penna för skolungdomen. Snygg och rejäl — med förgyllt stålstift eller äkta guldstift. Fem färger — riktpriser 17: 50 och 23: 50.

MONTBLANC KULPENNA Om denna har sagts: Det finns ingen vackrare och bättre kulpenna på marknaden. "Ficksäkert" klip och ösviklig mekanism. Passar som set-penna till Flügelfeder och Masterpiece. Fyra färger samt gulddoublé — riktpriser 19: 50 till 63: 50.

MONTBLANC MASTERPIECE PENCIL Stabil och elegant tryckpencil med normalbly. Hätta i silvré eller gulddoublé. I dam- och herrmodell — riktpriser 42:— till 56:—.

Pelikan

— den stavar inte bättre —
men ger skriften karaktär

Nya "120" — **16:50**
reservoarpenna till
— ett instrument för skrivning

①
PELIKAN "120"
— skolpennan
som fick
stort A
16:50

②
PELIKAN
Fine line-
pencil med
tryck-
mekanism
och
dubbelchuck
8:50

③
PELIKAN
gedigen
tryckpencil
med dubbel-
chuck och
fineline-bly
14:50

④
PELIKAN "140"
en bra arbets-
penna med
smellbläck-
ledare
36:50

⑤
PELIKAN "400"
en precision-
penna för Er
med de stora
anspråken
55:—

Parker 61

den enda reservoarpenna som fyller sig själv
— av sig själv... har inga rörliga delar!

Genom sitt eleganta utförande och sina fascinerande egenskaper är Parker 61 en underbar gåva. Denna helt nya reservoarpenna fyller sig själv av sig själv inom några sekunder med bläck tillräckligt för ca 7000 ord! Dessutom är bläckbehållaren vätskeavvisande, så att den på så sätt rengör sig själv... Parker 61 är gåvan till dem som uppskattar det allra bästa.

Riktpriser fr. kr. 152:— och uppåt.

För förstklassig skrift använder Ni Parker Quink i Er Parkerpenno

VI. Pennaspergiler

Aspergil, även benämnd aspergillum, vigvattenkvast och möjligen vigvattenspridare, är ett liturgiskt föremål som används inom flera kristna traditioner, inte minst katolska. Aspergiler kan se ut på olika sätt, men det vanligaste är att de är ett litet kvastliknande föremål eller ett handtag försett med en perforerad kula, som brukas för att välsigna gudstjänstbesökare eller föremål. Vid användningen doppar prästen ofta aspergilen i ett kärl fyllt med vigvatten, ett aspersorium.

Från 1920-talet och framåt framställde flera penntillverkare i Förenta staterna reservoarpennor som kunde fungera som aspergiler, vilka präster enkelt kunde ha med sig i fickan. Istället för bläck kunde alltså bläcksäcken eller hålrummet i reservoarpennans kolv fyllas med vigvatten och istället för stift och bläckledare försågs pennaspergilerna med ett perforerat lock överst på kolven. De marknadsfördes vanligen som "Holy Water Sprinklers."

Produktionen av aspergiler låg i linje med företagets tillverkning av pennor för olika yrkesgrupper. Waterman tillverkade till exempel speciella pennset för

läkare, [sjuksköterskor](#), präster och ordenssystrar. Förutom reservoarpenna och stiftpenna bestod de pennset som var riktade till sjukvårdspersonal också av ett pennskal som innehöll en termometer. Pennor avsedda för präster och nunnor, som tillverkades av flera bolag, var å andra helt vanliga svarta pennor som pryts med kors.

Waterman Cleric, set med reservoarpenna och blyertsstiftpenna, 1948

Pennaspergiler salufördes ibland som en del i ett set som också innehöll en reservoarpenna, men det vanliga verkar ha varit att de såldes separat. De var framförallt tänkta som gåvor till präster från församlingsbor, men köptes också in av församlingar eller enskilda präster, framförallt katolska.

Pennbolagen verkar i regel inte ha patenterat sina aspergiler. Det var ju en enkel förändring. Gummisäck eller hålrum fylldes med vigvatten, inte bläck, och reservoaren täcktes med ett perforerat lock. 1 november 1921 lämnade dock uppfinnaren Victor G. Matre från Chicago in en patentansökan om en "Pocket Holy Water Fountain", som i princip var en *eyedropper* med hål på reservoarens lock. I ansökan tog han upp fördelarna med uppfinningen. Den var enkel att bära med sig, speciellt eftersom den var försedd med ett clips. Den var heller inte skrymmande och läckte inte. I övrigt kunde samma material och mekanismer användas som vid produktionen av vanliga reservoarpenor. Detta var möjligen ett problem för Matre, eftersom varianter på hans idé med små förändringar (speciellt om de använde påfyllningsmekanismer) kunde användas av andra utan att det vore frågan om patentintrång. Matres patent godkändes 19 juni 1923 (U.S. Patent 1,459,230).

June 19, 1923.

V. G. MATRE

1,459,230

POCKET HOLY WATER FOUNTAIN

Filed Nov. 1, 1921

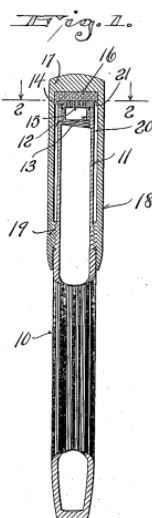

Fig. 2.

Inventor:

Victor G. Matre

Witness:
Robert C. Weber

By: *Young & Young*
Attorneys

Patented June 19, 1923.

1,459,230

UNITED STATES PATENT OFFICE.

VICTOR G. MATRE, OF CHICAGO, ILLINOIS, ASSIGNOR TO MATRE & COMPANY, OF CHICAGO, ILLINOIS.

POCKET HOLY-WATER FOUNTAIN.

Application filed November 1, 1921. Serial No. 512,002.

To all whom it may concern:

Be it known that I, VICTOR G. MATRE, a citizen of the United States, and resident of Chicago, in the county of Cook and State of Illinois, have invented certain new and useful Improvements in Pocket Holy-Water Fountains; and I do hereby declare that the following is a full, clear, and exact description thereof.

My invention is a device for carrying holy water conveniently from place to place. Hitherto, in the carrying of holy water, difficulties have been encountered by reason of the objectionable dimensions of the receptacle which bulge out the pockets and sometimes becomes leaky resulting in a partial or entire loss of the fluid.

Again, the receptacles hitherto employed are sometimes entirely lost.

My invention contemplates a construction best adapted for purposes of portability, so dimensioned as not to bulge out the pockets and of such character as would more readily prevent its being lost.

My structure is especially adapted to prevent leakage, is neat in appearance, resembling a fountain pen, and is simple to manufacture.

My structure is also especially adapted by reason of the character of exit orifices to facilitate the dispensing of the holy water in a desired quantity.

Other objects of my invention will appear as the description proceeds.

Reference is had to the accompanying drawings in which, Figure 1 is a central vertical sectional view, and

Figure 2 is a horizontal cross section on the line 2-2 of Figure 1.

Elongated hollow cylindrical reservoir 10, having a smaller diameter at portion 11, the walls of which portion are relatively thin, is provided with inwardly directed screw threads 12, adapted to receive a nipple 13 of cap 14 provided with apertures 15.

An annular flange portion of cap 14 rests upon the top of reservoir 10. A gasket or pad 16 composed of any such substance, as rubber or cork, is fitted against the top por-

tion 17 of thimble 18, having screw threaded engagement at 19 with reservoir 10.

It is apparent that rotation of thimble 18 causes a travel thereof in the direction of the longitudinal axis of reservoir 10 which results in a compression of pad 16 against cap 14, or the removal of said pad from said cap.

It is apparent that a ready means of assembling thimble 18 with reservoir 10 is provided by reason of the reduced diameter of portion 11. An annular cylindrical space is provided into which a bead 21 is forced when pad 16 is compressed. The formation of this bead tends to strengthen the device as it tends to prevent lateral movement of the top of reservoir 10 in thimble 18.

In using the device, a cap 14 is unscrewed, the fluid is poured into reservoir 10, the cap is replaced in position and thimble 18 is screwed into position causing pad 16 to cover apertures 15, thereby effectively preventing all danger of escape of the fluid.

When it is desired to dispense the contents, thimble 18 is removed and the fluid is emitted by shaking the reservoir.

This structure has all the conveniences of ordinary fountain pen structures, and a clip, such as is used in carrying a fountain pen, might be employed with the device to facilitate carrying and prevent loss. The various parts of the device may be constructed of material commonly employed for fountain pens.

I claim:

A pocket fountain comprising an elongated, cylindrical receptacle, having an open end, a thimble threaded therein and having a plurality of apertures therethrough, an elongated, cylindrical cap threaded to said receptacle at a point spaced considerably from the end of said receptacle and a yieldable pad in said cap at the closed end thereof, contacting with said thimble and closing said aperture.

In testimony that I claim the foregoing I have hereunto set my hand at Milwaukee, in the county of Milwaukee and State of Wisconsin.

VICTOR G. MATRE.

Idag är pennaspergiler ovanliga föremål. Många har antagligen försvunnit under årens lopp, men de som bevarats och kommer ut på marknaden verkar ofta ha varit litet använda. Det är inte ovanligt att såväl originalask som bruksanvisning är bevarade och att de betraktas som "new old stock" eller är i "mint condition". Att de är så sällsynta och därigenom eftersökta bland samlare påverkar naturligtvis priset.

Ett av de stora bolagen, Waterman, tillverkade aspergiler redan under 1920-talet och det fanns åtminstone två storlekar: 72 och 75. Aspergilen tillverkades

endast i svart hårdgummi och var en eyedropper, som fylldes på med en pipett. Den hade ingen särskild inskription på kolven, men väl ett ingraverat kors ovanför clipset. Kolven hade ett lock med fem små hål. Den hade alltså uppenbara likheter med den pennaspergil som Matre patenterade 1923, men var snarast en ännu enklare konstruktion.

Det finns också en Watermanaspergil från sent 1940-tal. Den är en svart *lever-filler* och de enda exemplar jag har sett är försett med metallhuv. Aspergilen är prydd med samma typ av kors som finns på de samtida Watermanpennor som var avsedda för präster respektive ordenssystrar (se ovan), men på aspergilerna är korset placerat på kolven, inte på huvet.

Waterman 75

Watermans senare aspergil (sent 1940-tal)

Parker kom in på aspergilmarknaden omkring ett decennium efter Waterman. 1935 introducerade Parker sin första pennaspergil. Det var en Vacumaticmodell som på ytan såg precis likadan ut som en vanlig penna, men istället för en spets hade den ett lock med fyra små hål överst på kolven och nedre delen av kolven var helt rak; den hade inte en facettslipad "jewel" som andra modeller. Som många andra Vacumaticmodeller var aspergilerna tillverkade i randig och

halvtransparent celluloid och prästen kunde därigenom se hur mycket vigvatten som fanns kvar om han höll upp den mot ljuset. På toppen av huven fanns ett guld kors och kolven var märkt "Parker Holy Water Sprinkler". Inte sällan graverades de också med prästens namn.

Vacumaticaspergilen tillverkades i ett oversizeformat och rymde alltså en hel del vigvatten. Den kostade 5 USD och salufördes enligt katalogen 1935 i två färger: Laminated Black och Emerald Green. Ytterst få gröna modeller är bevarade. Det finns också enstaka kanadensisktillverkade exemplar i Burgundy Pearl och Silver Pearl, men de återfinns inte i några kataloger och kan helt enkelt vara prototyper. Svart var inte oväntat den mest självklara prästerliga färgen.

Även om inga försäljningssiffror är tillgängliga var de åtminstone inledningsvis populära. I *Parkergrams* 1935 skrev George S. Parker till återförsäljarna: "Already a large number of these Sprinklers have been sold in all parts of the world. Our London Office, for instance, just told us that they had an inquiry from Ireland for five gross of these and sent in an order for several dozen preliminary to the expectant order." Hans förhoppningar om försäljningsframgångar var höga: "Wherever there is a Catholic church there is a market for the Sprinklers. Many Catholic families are provided with Holy Water in the home, and there is no more convenient way of keeping this than with one of the Holy Water Sprinklers, so that the use of these Sprinklers are not confined solely to the priest."

From Mr. Parker's Pen

Perhaps it may seem a little peculiar to you that this company is manufacturing something other than fountain pens, pencils, desk sets and ink, but such is the case.

We have recently taken up the manufacture of a Holy Water Sprinkler. Catholics everywhere know well the use of the Holy Water Sprinkler.

These Holy Water Sprinklers are made so that they quite closely resemble the PARKER VACUMATIC fountain pen. They have, of course, no pen in them. They are semi-transparent so that the priest using one can see just how much Holy Water is in the barrel. They are very beautiful and can be carried in the pocket.

On the top of the cap is a gold cross, which makes it look somewhat ornamental and, at the same time, if the priest carries a fountain pen in his pocket with the Sprinkler, the cross on the top of the Sprinkler identifies it from the pen.

Already a large number of these Sprinklers have been sold in all parts of the world. Our London Office, for instance, just told us they had an inquiry from Ireland for five gross of these and sent in an order for several dozen preliminary to the expectant order.

Wherever there is a Catholic church there is a market for the Sprinklers. Many Catholic families are provided with Holy Water in the home, and there is no more convenient way of keeping this than with one of

Parker Holy Water Sprinkler
No. 2077 Laminated Black — \$5.00
No. 2057 Laminated Emerald — \$5.00

the Holy Water Sprinklers, so that the use of these Sprinklers is not confined solely to the priests.

May we suggest this thought—

A great many of the Sprinklers which are sold are sold as presents. The church societies like to give their favorite priest some little present and what finer or more appropriate gift could be given him than one of these beautiful Sprinklers and, especially so, if accompanied by a PARKER VACUMATIC so that the priest will then be provided with not only a Sprinkler but the highest type of fountain pen made—the PARKER VACUMATIC.

It's worth your while to devote a little of your selling energy to this new item. While the sale will not be large, yet whatever sales are made is just that much extra.

Another new item is the Bridge Pencil with the New International Score. This is an absolute novelty.

We made somewhat of a try-out to see if there was any demand for this and almost before we knew it, our travelers had sent in orders for several thousand of them as the trade seem to recognize in this article something that would have a strong public demand, for Bridge is played everywhere.

They are very popularly priced and a present of a set of four of these to any hostess would be a delightful presentation.

Not long since one of our representatives on the road, Mr. Lee P. Benton, wrote us in regard to a young man in his territory, in Humboldt, Iowa, who is doing some fine fountain pen selling.

Humboldt, Iowa, is a small town of only a little over 2,000 population. You would think under the circumstances that the opportunities for selling fountain pens and pencils in a town of this size would be somewhat limited, but the young man employed in the drug store in that town, Mr. Royal Bennett, did not think so.

Do you know what he did? He compiled a list of people whom he thought ought to buy a PARKER pen or pencil. Then he turned his thought batteries on those people and made them acquainted with PARKER pens.

When you learn what he accomplished, you may think that the returns were a little astonishing. From the first of November 1934 up to the first of May, this year, he sold at retail \$300.00 worth of PARKER products. This, please remember, was in a little town of only a little over 2,000 inhabitants.

The writer wishes to say he calls this a fine record.

The writer took the liberty of writing this young man, telling him that he was very much pleased with the record he had made and invited him to visit the factory. During his vacation a short time ago, he accepted our invitation.

We found Royal to be a bright, unassuming young chap and a regular interrogation mark for information. He went through the plant, saw how gold pens are made, how the pens are tipped with iridium, saw the gold melted in an electrical retort; he also went through the noisy Automatic Department. He expressed surprise at the big machines and so many of them used in making PARKER pens.

When he got through, he knew the interesting story of the manufacture of PARKER pens so that he could in turn pass it on to the customer.

Direktör Parker introducerar Vacumaticaspergilen i Parkergrams 1935:3

Det är inte känt hur länge Parker tillverkade aspergiler, men det finns enstaka exemplar i Senior Maxima-storleken, som tillhör andra generationen Vacumatic och tillverkades från och med 1937. Om Vacumaticaspergilen verkligen såldes i stora volymer verkar väldigt många ha försvunnit. Det är mycket få som dyker upp på marknaden och då betingar de mycket höga priser. För en specialartikel, se David Isaacson "Parker Holy Water Sprinkler and Thermometer" i *Fountain Pen Journal* vol. 5:2 (2019).

Nästan tre decennier efter Vacumaticmodellen, 1962, lanserade Parker en ny pennaspergil. Den var en del av deras VP-serie, där VP stod för Very Personal. Även denna aspergil såg på utsidan ut som en helt vanlig penna men när användaren tog av huven uppenbarade sig en liten nattvardskalksliknande

guldfärgad topp, som var försedd med ett hål varifrån vigvattnet kom ut. Påfyllningsmekanismen var densamma som på den mycket populära Parker '51'an, alltså en bläcksäck av plastmaterialet pli-glass som fylldes genom att användaren tryckte ned en liten metallstång ett par gånger.

VP-aspergilen tillverkades endast i svart, men det fanns två olika typer av gravyr på kolven: ett stiliserat kors respektive ett kristusmonogram, alltså de grekiska bokstäverna X (chi) och P (rho). De tillverkades även med två huvvarianter: en i rostfritt stål med guldfyllt pilclips (7,50 USD) och en med guldpläterad huv (12,50 USD). Aspergilerna såldes ibland tillsammans med matchande reservoar-, blyertsstift- och kulspetspennor. Av de aspergiler man trots allt ser på marknaden är Parker VP utan tvekan den vanligaste.

Så sent som i början av 1990-talet tillverkade Parker dessutom en svart Duofoldaspergil, men den stannade på prototypstadiet och marknadsfördes aldrig.

Förutom de riktigt stora bolagen tillverkade flera mindre pennfabrikanter i Förenta staterna aspergiler. De mest kända producerades av Chilton, LeBoeuf, Pick och Royal.

Long Islandbolaget Chiltons pennaspergil kom i mitten av 1930-talet. Det är en sober svart modell i celluloid som inte har något clips eller inskription, men väl eleganta kors i sterlingsilver på såväl kolv som huv. Vigvattnet fylldes på med Chiltons vanliga mycket intrikata pneumatiska mekanism.

Chiltons aspergil. Bildkälla: www.sanchezalamopens.blogspot.com

LeBoeuf var ett kvalitetsmärke som tillverkades i West Springfield, Massachusetts. Deras aspergilmodell, The Holy Water Asperges, som började tillverkas omkring 1932 är rejält tilltagen, med bred omkrets. Den var enligt samtida reklammaterial "designed and perfected by the original Eugene LeBoeuf whose name is borne by a famous Fountain Pen" och tillhandahölls i tre färger: svart, vit och gray pearl. Den var liksom LeBoeufs samtida pennor en *sleeve-filler* tillverkad i metallförstärkt celluloid och kostade mellan 2,50 och 3,50 USD beroende på färg.

LeBoeufaspergilen var försedd med ett brett eller två smalare guldband och ett lätt välvt korsformat guldclips och kolven var märkt "Holy Water Sprinkler". Den levererades i en speciell silverfärgad ask som hade texten "Holy Water Asperges by LeBoeuf." Aspergilen såldes ibland tillsammans med en reservoarpenna som på ytan såg exakt lika dan ut och en blyertsstiftpenna i samma längd.

Holy Water Asperges

By LeBoeuf

Convenient to carry.
 Unbreakable.
 Requires no more space in your pocket than your Fountain Pen or Pencil.
 Self filling.
 Beautiful colors.
 Gold trimmed.
 Designed and perfected by the original Eugene LeBoeuf whose name is borne by a famous Fountain Pen.
 Fountain Pens and Mechanical Pencils to match your—

Holy Water Asperges

Holy Water Asperges

By LeBoeuf

Sent to you post paid on the receipt of price printed opposite your selection, or the enclosed card will instruct us to ship C. O. D.

Black	\$2.50	☐
Gray Pearl	3.00	☐
White "	3.50	☐

Gold cross as clip optional at no extra charge.

Closed

Open

Eugene LeBoeuf, Ltd. : West Springfield, Mass.

Eugene LeBoeuf, Ltd. : West Springfield Mass.

LeBoeuf Holy Water Asperges Pamphlet, ca 1932.

Bildkälla: <https://pencollectorsofamerica.org/reference-library/d-o/>

Royal, som var ett mindre bolag i Providence, Rhode Island, tillverkade under 1920- och 1930-talet en pennaspergil i svart vulkaniserat gummi. Den hade en bred guldfärgad ring och liksom LeBoeufs modell hade den ett välvt korsformat clips, men Royals version var mer elaborerad och hade inskriptionen "Asperges me Domine", som är inledning på en latinsk antifon som användes i den äldre romersk-katolska mässordningen. Royals modell var en *bulb-filler* och kolven har ett guldfärgat lock med ett korsformat hål.

En pennaspergil som hade en liknande design som Royal, som också tillverkades i Providence, Rhode Island, och av samma bolag, marknadsfördes under namnet Welsh. Det välvda korset med inskriptionen är detsamma, men detta exemplar är försett med en huv i metall. Royal tillverkade dessutom aspergiler under produktnamnet Doyle.

Penntillverkaren Pick i Cincinnati, Ohio sålde en pennaspergil som hade en mycket enkel design. Den var en *eyedropper* i vulkaniserat gummi. Aspergilen hade ett vanligt enkelt guldfärgat clips (ibland också ett guldfärgat band), men toppen av huven var prydd med ett guldfärgat kors. De flesta aspergiler som Pick tillverkade var svarta, men det fanns åtminstone också en marmorerad grå-svart-röd variant i celluloid.

Varianter av Picks pennaspergil.

Bildkällor: www.worthpoint.com och www.pinterest.com

Förutom pennaspergiler tillverkade av större eller mindre kända pennbolag finns också enstaka exempel på aspergiler som inte försetts med något tillverkarnamn (*no-name pens*) eller där det är frågan om huruvida namnet på inskriptionen verkligen är ett företagsnamn eller bara ett modellnamn.

Ett exempel på det senare är en pennaspergil, troligen en 30-talsmodell, som är märkt Fountainette men också med “Pat’d 6-19-23”, alltså datumet för Victor G. Matres patent. Den är en eyedropper med perforerat lock och ett gulfärgat kors på undersidan. Jag har sett två olika versioner av denna Fountainette. Den ena har inget band på kolv eller huv, men clipset i nickel har blomornament. Den andra har ett brett gulfärgat band på huv och ett gulfärgat clips.

Pennaspergiler som helt saknar namninskriftioner (*no-name pens*) är däremot relativt enkla modeller, men de skiljer sig inte märkbart från en del av de större tillverkarnas.

En “Fountainette”. Bildkälla: www.worthpoint.com

En anonym pennaspergil. Bildkälla: www.munsonpens.wordpress.com

Ett gränsfall i denna presentation av pennaspergiler är de modeller som tillverkades av Gorham Manufacturing Company, ett företag som inriktade sig på silverföremål med centrum i Providence och New York. De tillverkade bland annat vackra *dip pens* och senare också blyertsstiftpennor i silver, dock inga reservoarpennor. På 1930-talet producerade de en stilren aspergil i sterlingsilver. Den hade ett clips men liknade inte de pennor företaget producerade.

Såvitt vi vet verkar produktionen av pennaspergiler alltså ha varit i det närmaste helt koncentrerad till Förenta staterna, men det finns till exempel också anonyma modeller i sterlingsilver som troligen är tillverkade i Frankrike och möjligen också i Belgien. Och även idag tillverkas pennliknande aspergiler i metall, inte helt olika Gorhams modell. Skillnaden är dock att de snarast utgörs av rör med ett clips; de är inte varianter av existerande pennmodeller och tillverkas heller inte av pennfabrikanter.

Även om jag har lyckats identifiera en hel del pennaspergiler är uppgifterna om dem inte så fullödiga och kunskapsluckorna är stora. Men det är svårt att komma vidare eftersom källmaterialet, till exempel bolagens kataloger, i den mån de överhuvudtaget existerar, inte ger mycket information och eftersom

pennaspergiler, speciellt från de mindre bolagen, dyker upp på marknaden såpass sällan. Möjligen fanns det ännu fler mindre bolag i Förenta staterna som tillverkade dessa föremål och vi vet, som sagt, mycket litet om den eventuella europeiska produktionen. Ännu mindre vet vi om försäljningen av aspergilerna och det faktiska användandet av dessa föremål.

VII. Litteraturtips och pennlänkar

Denna sida innehåller inledningsvis tips på litteratur om reservoarpennor, såväl allmänt hållna arbeten som böcker om enskilda pennmärken och modeller, samt specialtidskrifter. Därefter följer en samling länkar till såväl allmänna pennsajter som specialsidor och länkar till pennhandlare.

Litteraturtips

Med få undantag inkluderar jag endast böcker publicerade under 2000-talet. Ett närmast generellt problem är att böckerna trycks i små upplagor och därför kan vara mycket svåra att få tag. Inte sällan är de också kostsamma. Förutom länkarna nedan, se www.abebooks.com

Richard Binder, *The RichardsPens Guide to Fountain Pens*, 4 volymer, tillgängliga i digitalt format på Amazon.com, 2012–2015 (innehåller material som också finns på hemsidan www.richardspens.com).

Max Davis & Gary Lehrer, *Waterman: Past and Present – The First Six Decades*, 2008. Tre år senare, 2011, gavs denna bok ut i en pocketupplaga och delades då upp i tre tunna band som behandlar pennor, bläck respektive ephemera. [Kan köpas här](#)

Jürgen Dittmer & Martin Lehmann, *Pelikan Schreibgeräte–Writing Instruments, 1929–2004*, 2004.

Paul Erano, *Fountain Pens: Identification & Value Guide*, 2004. (Fokus på Förenta staterna).

George Fischler & Stuart Schneider, *Fountain Pens and Pencils: The Golden Age of Writing Instruments*, 1998. (Fokus på Förenta staterna), 3:e upplagan tillgänglig. [Kan köpas här](#)

Pierre Haury & Jean-Pierre Lacroux, *Passion for Pens*, 1993. (Fokus på franska pennor men även mer allmänt. Finns även i en fransk originalutgåva *Une affaire de stylos*, 1990)

Claus Holten & Poul Lund, *Montblanc in Denmark 1914–1992: The Untold Story*, 2013. (Innehåller också information om andra danska märken). [Kan köpas här](#)

Stephen Hull, *Fountain Pens for the Million: The History Of Conway Stewart 1905–2005*, 2010.

Stephen Hull, *The English Fountain Pen Industry, 1875-1975*, 2011. [Kan köpas här](#)

Stephen Hull, *Onoto the Pen: De La Rue and Onoto Pens 1880–1960*, 2016. [Kan köpas här](#)

Stephen Hull, *The Swan Pen: Mabie Todd in England 1880 – 1960*, 2019. [Kan köpas här](#)

Letizia Jacopini, *La Storia Della Stilografica In Italia/ The History of the Italian Fountain Pen*, 2 band, 2001–2003. Också fritt tillgänglig i pdf-format på författarens hemsida! [Volym 1](#); [Volym 2](#)

George Kovalenko, *Fountain Pen Patents 1707 to 1911, The Early Pensmiths*, 2016.

George Kovalenko, *Fountain Pen Patents 1911 to the 50s, The Later Pensmiths*, 2006.

Andreas Lambrou, *Fountain Pens Of The World*, 1995 (flera parallella utgåvor och flera senare utgåvor 1998, 2005 och 2014; den främsta allmänna översikten som innehåller mängder av illustrationer. Den är dock naturligtvis på intet sätt heltäckande). [För bilder och möjligt inköp.](#)

Andreas Lambrou, *Fountain Pens: United States of America and United Kingdom*, 2000. [För bilder och möjligt inköp.](#)

Andreas Lambrou & Masamichi Sunami, *Fountain Pens of Japan*, 2012.

Ingmar Lundkvist, *Pennan: Fetisch och skrivdon*, 2001.

Joao P. Martins, Luiz Leite & Antonio Gagean, *Wahl Eversharp: An Illustrated History*, 2011.

Joao P. Martins & Michael Miloro, *Penol Pens and Pencils*, 2012.

David Moak, *Mabie in America: Writing Instruments from 1843 to 1941*, 2007.

André Mora, *Waterman: 125 ans d'expérience*, 2008. Framförallt bilder. [Kan köpas här](#)

Alfonso Mur Bohigas, *The Conklin Legacy*, 2013 (finns även i en spansk utgåva *El legado de Conklin*, 2013).

Geoffrey Parker, David Shepherd & Dan Zazove, *Parker Vacumatic*, 2008.

Jens Rösler & Stefan Wallrafen, *Collectible Stars: Montblanc Writing Instruments from 1946 until 1979*, 2001.

Jens Rösler & Stefan Wallrafen, *Collectible Stars I: Montblanc 1908–1947*, 2014. [Kan köpas här](#)

David & Mark Shepherd, *Parker '51'*, 2004.

David Shepherd & Dan Zazove, *Parker Duofold*, 2006.

David Shepherd & al. *Jotter: History of an Icon*, 2010.

Malcolm Troak, *The Story of Newhaven's Pen Factory*, 2005.

För referenser till närmare 500 pennrelaterade skrifter
se www.booksaboutpens.com

Specialtidskrifter

[The Fountain Pen Journal](#) (Förenta staterna, tre nummer per år).

[The Pennant](#) (Förenta Staterna, Pen Collectors of America, tre nummer per år).

[WES: Journal of the Writing Equipment Society](#) (Storbritannien, the Writing Equipment Society, tre nummer per år)

[Le Stylographe](#) (Frankrike, inriktad på moderna pennor).

[Pen World: The Journal of Writing Culture](#) (Förenta staterna, inriktad på moderna pennor.)

[KULT: Papeterie & Lifestyle. Schreibgeräte & Accessoires](#) (Tyskland, Kult am Pult, inriktad på moderna pennor men också skrivkultur i bredare mening).

[Foolish Magazine Italia](#) (Pennamania, mycket ambitiös tidskrift på italienska om såväl vintage- som moderna pennor, fritt tillgänglig).

Pennlänkar

Introduktionssida på svenska: www.reservoarpennor.se

Tony Fischiers fantastiska sida om Parker: www.parkerpens.net

Väldiga mängder information och annonsmaterial om Parker och Sheaffer www.parkersheaffer.com/home-english

Peyton Pens "Waterman Identifier", <https://www.peytonstreetpens.com/guide-to-our-waterman-identifier/>

Jim Mamoulides imponerande sida med mängder av pennrelaterat material, framförallt nordamerikanska märken: www.penhero.com

Dominic Rothemels utmärkta sida om Pelikanpennor: www.pelikan-collectibles.com

Martin Lehmanns Pelikan Guide, fokus på äldre modeller (utmärkt resurs men fungerar inte optimalt med nya webbläsare; bläddra ned på sidan så ser du bilderna och texten) www.pelikan-guide.com

Tysk allmän pennsajt: www.penexchange.de

Tysk sajt med fokus på Montblanc: www.fountainpen.de

En vacker och mycket innehållsrik sida om äldre Montblancpennor: www.vintagemontblancpens.com

Italiensk pennwikipedia, främst på italienska, men med många sidor översatta till engelska: www.fountainpen.it

Fransk sajt: www.stylo-plume.org

Pen Collectors of America, sida med mycket referensmaterial, inte minst äldre kataloger: www.pencollectorsofamerica.com

Richard Binders mycket innehållsrika sida, som behandlar alla upptänkliga aspekter: www.richardspens.com

David Isaacsons sida som bland annat innehåller en stor samling av nedladdningsbara äldre pennkataloger: www.vacumania.com/website/catalog_downloads.html

David Nishimuras sida som, förutom försäljning, innehåller mängder av mycket tillförlitlig information. www.vintagepens.com/FAQ.htm

George Kovalenkos ytterst vederhäftiga Fountain Pen History Blog med fokus på uppfinningar och tidiga patent. Många väldigt utförliga poster. www.fountainpenhistory.blogspot.com

Matthew Greenbergers mycket innehållsrika sida om äldre pennor och inte minst påfyllningsmekanismer www.vintagependoctor.com

Gregory H. Sachs Collection, fantastisk samling, databas med bilder och uppgifter, inte minst äldre Parkerpennor www.thefountainpencollection.com

Luiz Leites Old Fountain Pens Blog www.olfountainpensjustforfun.blogspot.com

Raven March Fountain Pens hemsida innehåller en stor mängd personligt hållen information om såväl pennor i allmänhet som specifika märken och modeller <http://dirck.delint.ca/beta>

Ett viktigt diskussionsforum: www.fountainpennetwork.com

Ett annat viktigt diskussionsforum: www.fountainpenboard.com/forum

Fountain Pens, Facebookgrupp om äldre pennor: www.facebook.com/groups/fpnuts/?ref=br_rs

Svensk Facebookgrupp: www.facebook.com/groups/reservoarpennor

Mycket aktiv blogg med recensioner av nya pennor: www.penaddict.com

Suvobrata Gangulys roliga och lärorika blogg www.inkedhappiness.com

Svensk poddcast om pennor, bläck och papper: www.pennamoterpapper.com

För en utmärkt, mycket omfattande länksamling, se www.penhero.com/PenBookmarks.htm

Inte om reservoarpennor, men väl om äldre blyertsstiftpennor. Jon Veleys imponerande blogg: www.leadheadpencils.blogspot.com

Penninköp

Allmänna auktionssajter

Svensk auktionssajt: www.tradera.com

Europeisk auktionssajt med flera pennauktioner per vecka: www.catawiki.com

Gigantisk internationell auktions- och köpsajt: www.ebay.com Se också de nationella sajterna med domännamnen .de, .fr, co.uk, es, ie, osv.

Internationell köpsajt: www.etsy.com

Handlare som specialiserar sig på äldre pennor

Flera av handlarna har också arkiv över sålda pennor, varför sidorna också kan användas som referensverk.

Brittisk handlare: www.heritagecollectables.com

Brittisk handlare: www.pastpens.com

Brittisk handlare: www.penamie.co.uk

Fransk handlare: www.morastylos.com

En grupp tyska handlare: www.penboard.de/shop

Tysk handlare: www.wasupen.com

Tysk handlare: www.penspa.com

Tysk handlare: www.martiniauctions.com

Handlare i Förenta staterna: www.peytonstreetpens.com

Handlare i Förenta staterna: www.vacumania.com

Handlare i Förenta staterna: www.vintagepens.com

Handlare i Förenta staterna: www.vintagepen.net

Handlare i Förenta staterna: www.gopens.com

Handlare i Förenta staterna: www.antiquedigger.com

Se också Facebook-gruppen [Fountain Pens Buy & Sell](#)

Länksamling: www.penhero.com/PenBookmarks [PenDealersVint.htm](#)

Handlare specialiserade på nya pennor, bläck, m.m.

Penstore, Sverige, nätbutik och butik i Stockholm: www.penstore.se

Pennshoppen, Sverige, nätbutik: www.penshop.se

NK Fine Writing, avdelning på NK i
Stockholm: www.nk.se/stockholm/avdelningar/nk-fine-writing

Brobergs, butiker i Stockholm och Göteborg samt nätbutik (Montblanc och Aurora): www.brobergs.se

Appelboom, Nederländerna: www.appelboom.com.

P. W. Akkerman, Nederländerna: www.vulpennen.nl/en

Casa della Stilografica, Italien: www.stilografica.it

The Writing Desk, Storbritannien: www.thewritingdesk.co.uk

Cult Pens, Storbritannien: www.cultpens.com

Andy's Pens, Storbritannien: www.andys-pens.co.uk

Goulet Pens, Förenta staterna: www.gouletpens.com

Anderson Pens, Förenta staterna: www.andersonpens.com